

Abigél

Gina intézetbe kerül

A változás, ami életében bekövetkezett, annyi mindentől megfosztotta, mintha bomba pusztított volna az otthonában.

Elsőnek Marszell tűnt el, akit kisasszonynak szólított, mióta csak ismerte, de akire azért sosem úgy gondolt, mint egy francia lányra, aki tizenkét esztendőn át a mellette levő szobában lakott, és őt nevelte. Marszell több volt, mint egy nevelőnő, fizetett alkalmazott; jelenléte olykor még azt is el tudta feledtetni, hogy voltaképpen idegen, és nem pótolhatja igazán azt, akit a kislány még két éves korában elveszített: az édesanyját. Marszell mindig megértette még azt is, amit Gina nem is fogalmazott meg érthetően, amire csak utalt, vagy amiről csak hebegni tudott; voltak pillanatok, amelyekben majdnem olyan közel érezte magához, mint az apját. Ha Marszellnek olykor honvágya támadt, vagy a kislány valami panaszára azzal válaszolt, hogy Gina csak örüljön, hiszen itt van mellette az édesapja, aki mindenkinél jobban szereti, bezzeg ő, Marszell, milyen régen elvesztette már a szüleit, s abból kell élnie, amit valaha tőlük tanult, az anyanyelvéből, mindig hozzátette azt is, hogy persze ha már így kellett lennie, milyen jó, hogy Gináék házában otthonra talált, s ha nem is ment férjhez, olyan neki itt Vitayéknál, mintha családja volna, legalábbis gyereke. Marszell olyan valaki volt, akihez az ember, ha távol volt hazulról, úgy visszavágyott, mint egy igazi szülőhöz, és Gina tudta, nem azért olyan jó hozzá, mert megfizetik érte, hanem mert szereti.

Most már nincs Marszell, visszament Franciaországba. Apja azt mondta, nem maradhatott tovább, és nyilván igaza volt, a tábornok nem küldte volna el, ha nem kényszerül rá, ha valaki, az apja igazán tudta, milyen kapcsolatot szakít meg, mikor elválasztja őket egymástól. Háború van – magyarázta a tábornok –, Marszell és Gina nemzete két ellentétes oldalon harcol, nem lakhatik a házukban tovább egy francia lány. Ha egyszer újra béke lesz, majd visszatér, s akkor ott folytatják az életet, ahol abba hagyták. Marszell el se vitte minden holmiját, csak ládába csomagolta, és lehordatta a pincébe.

De Mimó néni magyar, nem francia. Ha már Marszellnek mennie kellett, miért küldik őt intézetbe, miért nem veheti át a nevelését a nagynénje? Mikor arra kérte az apját, költözzenek össze, ha úgy érzi, hogy őneki mindenképpen állandó ellenőrzés és felügyelet alatt kell élnie, a tábornok csak a fejét rázta. Ha nem kapaszkodik bele minden lehetőségbe, csak hogy otthon maradjon, Gina maga is elismerte volna, hogy Marszell utódja nem lehet Mimó néni, hogy egyszerűen nem alkalmas rá, hiszen akárhogy is szerette a nagynénjét, azért sokat mulatott rajta, s olykor azt érezte, ő a maga tizennégy évével valahogy felnőttebb nála, aki pedig özvegyasszony, és elmúlt már negyven is. Ám mihelyt kiderült, hogy még tőle is el kell majd válnia, a tudat, hogy őt is elveszíti, valahogy megnövelte, megfényesítette az alakját. Hirtelen elfelejtette, mennyit szórakozott azon az iparkodáson, amellyel Mimó néni tovatűnt ifjúságát próbálta konzerválni, az igényen, hogy minden társaságban vele foglalkozzanak, a riadt érdeklődésen, amellyel minden új divatcikk-től vagy kozmetikai szertől csodát remélt. Elfelejtette azt is, milyen hamar rájöttek Marszellel, hogy azok a bizonyos híres teák – Mimó néni minden csütörtök délután adott táncos teái –, amelyeken a tábornok semmi könyörgésre nem volt hajlandó részt venni, voltaképpen nem azért rendeződnek, amivel nagynénje indokolja, hogy alkalmat akar teremteni kis anyátlan unokahúgának, hadd szokják hozzá a társasághoz, hadd tanuljon meg viselkedni, hadd gyakorolhassa a táncot is; Mimó

néni maga akart szórakozni, megmutatni új ruháit, gyakran változó hajviseletét, táncolni kívánt Mimó néni és lehetőleg férjhez is menni, ezért volt a teáin zömében olyan vendég, aki Ginának apja, nagyapja lehetett volna, s csak alig-alig egypár fiatal. De ha igaza is volt Marszellnak, amikor azt mondta, egy kislány talán mégsem teákon és tánc közben tanulja meg azt az alapvető valamit, amire szüksége lesz felnőttkorában, és nyilván abban is, hogy felháborodott, mikor Mimó néni zokogva találták amiatt, hogy a fodrász rosszul vágta le a haját, egyvalamiben azért mégse volt igaza. Az élethez kétségtelenül kell bizonyos emberi méltóság és fegyelmezettség, és az is, hogy az ember normálisan reagáljon arra, ami éri, mindig tudva, mi igazán baj, és mi csak bosszúság, főleg háborús időkben, mikor tíz- meg tízezrek halnak meg világszerte, és igazán keveset számít egy sután levágott hajtincs; ám mégis Mimó néni híres teái egyikén ismerte meg Gina Kuncz Ferit, élte át, hogy a hadnagy már-már az udvariatlanság határáig nem látott meg senkit ökövéül, s kapta váratlan, kicsit talán még időnek előtti ajándékként is az egyszerre riadt, egyszerre túl boldog felismerést, hogy szerelmes Kuncz Feribe, és szeretne majd egyszer a felesége lenni.

Ezt a Feri-ügyet (egyetlen olyan valami volt, amiről nem mert soha beszámolni az apjának) sajtószerűen Marszell sose nézte jó szemmel. Nagynénje megértőbbnek bizonyult, mihelyt észrevette, mi szövődik-alakul Gina és a hadnagy között. Mimó néni maga magyarázta el Ginának, hogy nincs szebb és ártatlanabb valami, mint az első harmatos szerelem, amelynek emléke akkor is mindennél fényesebb marad, ha nem lesz belőle házasság, és hogy ő szívesen lesz ennek a tiszta, nemes vonalomnak az őrangyala. Lett is. Marszell nem szerette Ferit, a Feri-ügyet még kevésbé; nem sokkal azelőtt, hogy a tábornok közölte vele, vissza kell térnie Franciaországba, már azzal fenyegette Ginát, szól az apjának, elmondja neki az örökös csütörtöki együttléteket, suttogásokat, hiszen a tábornok gyakran hangzott, vigyázzon a francia lány az ő komolytalan testvérhúga helyett is: a kislányhoz nem közeledhetik senki a tisztikarból, még csak az hiányoznék, hogy elkezdjen valaki udvarolni neki. Végül aztán mégse szólt, az úti előkészületek, a válás Marszell egész tudatát kitöltötték. Egyébként szólhatott volna nyugodtan, hiszen a francia lány és Mimó néni után most már a hadnagy is eltűnik. Ha nem maradhat Pesten, ugyan hogy tudná fenntartani az érintkezést Kuncz Ferivel?

Nincs Marszell, holnapra nem lesz Mimó néni sem, Feri sem, s mintha valami madár venné a szárnyára, eltűnik a Sokoray Atala is. Ezt se lehet olyan könnyen tudomásul venni. Mióta iskolás korú lett, mindig a Sokoray Ataláról elnevezett iskolába járt, ismerte minden kövét, minden szegletét. Iskolájuk híres régi fővárosi lánynevelő intézet volt, nevelőtestülete jól képzett, előzékeny; ha Mimó néni elkérte házi bálra, Borbála-ünnepségre vagy Miklós-napot ülni, mindig elengedte az igazgatónő, és az is természetes volt, hogy rendszeresen járhatott színházba vagy operába is. Mikor bérletes napjuk volt, a tábornok gyakran utánuk ment az előadásra, meghúzódott a páholy hátuljában, ahol Gina Marszellel és Mimó nénivel ült. Az a pillanat, amikor megnyílt a páholyajtó, és neki egy csepp hideg áramlat érte a hátát, nyakát, aztán mozdult és reccsent egyet a pirossal kárpitozott zsöllye, ahogy apja leült mögöttük, többnyire boldogítóbb volt, mint maga a látott színdarab vagy zenedráma. Ha visszafordult a helyén, önmaga arcába mosolygott, az ő szürke szeme nézett vissza rá a tábornok arcából, az övéhez annyira hasonlító vonalú szemöldök alól. Még csak a hajuk is egyforma volt, hajszálaik anyaga, finomsága, éppen csak hogy a tábornoké őszülő és a Gináé barna, szájuk, vonásaik, a foguk formája is azonos. Apa és lánya – bár Gina élete tizennégy éve alatt egyikük se fogalmazta meg ilyen nyersen, ilyen elsődlegesen – szenvedélyesen szerették egymást, és a világot voltaképpen csak akkor érezték teljesnek, ha együtt voltak, ezért volt olyan képtelenség a hirtelen döntés, hogy Marszell távozása után intézetbe kerül vidékre, ott folytatja a tanulmányait, és hogy az apja, akinél rendes körülmények között bármit el tudott érni, süket maradt minden könyörgésre, sőt úgy döntött sorsáról, hogy előzőleg nem is beszélt meg vele semmit, csak közölte, mit határozott.

Ha ad valami magyarázatot, bármit, amit megérthet, elfogadhat, talán jobban elviselné, hogy kiszakítják megszokott világából, ám apja olyan nyilvánvalóan nem mondott igazat, mikor

bejelentette, ideje lesz már Ginát nagyobb rendre szoktatni, mint amit egy nevelő nő segítségével az otthon falai közt megtanulhat, meg hogy vidéken jobb a levegő, és ő, aki olyan keveset tud a gyermekével foglalkozni, nyugodtabb, ha kiváló szakemberek veszik át Gina irányítását, hogy ezen nem volt érdemes még gondolkodni sem. Villájuk a Gellérthegy oldalában magasodott a Duna és a város felé, ugyan hol lehetett egészségesebb a levegő, mint ott a hegyoldalon, óriási kertjükben, és kitől lehetne nagyobb rendet tanulni, mint amire őt Marszell szoktatta? Derekkabb nevelők? Mintha annak idején nem apja maga választotta volna ki gyermekének a legjobb iskolát. Nem, a tábornok most nem mondott igazat, egyszerűen el akarja távolítani maga mellől, és ez nem jelenthet mást, mint hogy Mimó néninek alighanem igaza lesz, aki hónapok óta azt magyarázta Ginának, bátyja megváltozott, mogorvább lett, hallgatagabb, és amennyi időt állítólag szolgálatban tölt, az egyszerűen lehetetlen, nem reális. Asszony lesz a dologban, meglátja Gina, egyszer csak fogja magát a tábornok, s megházasodik. Lehet, hogy az új asszony nem vállalja őt? Lehet, hogy apja jobban szeret egy idegen nőt a saját gyerekenél?

Apja lánya volt abban is, hogy pár órai meddő könyörgés után egyszer csak elhallgatott, nem kért semmit, nem is panaszkodott többé. A tábornok, aki úgy ismerte a lányát, mintha nem az apja, hanem az anyja lett volna, tudta, mekkora megbántottság, milyen reménytelen szomorúság van fegyelmezett hallgatása mögött. Könnyek és jelenet nélkül készítette össze a csomagjait is az utazás előtti délutánon: nem tartott sokáig Marszell segítségével sem, annyira kevés holmit volt szabad magával vinnie. Apja, aki – mint kiderült – még Marszell elutazása előtt lenn járt abban a vidéki városban, ahol új iskoláját kijelölte, azt mondta, ott valami speciális felszerelésük van a növendékeknek, elég, ha a pongyoláit csomagolja be meg a fehérneműjét, minden egyebet megkap ott helyben. Mielőtt lecsukta volna a kofferját, még körülnézett a szobájában, kedvencét, a foltos bársonykutyát mellésüllyesztette a hálóingeknek, aztán mást gondolt, és visszatette a helyére. Ne jöjjön a kutya sem, legyen teljes a változás abban az idegen világban! Tankönyv, füzet, úgymint csupa új kell, eddig állami iskolába járt, most egyháziába viszik, ott mások a tankönyvek, még csak az itatópapír is.

Ezen a napon került sor a búcsúlátogatásokra is, először a nagynénjéhez mentek, aztán a temetőbe.

Mimó néni szabályos idegrohamot kapott, mikor megtudta, miért jöttek. Részint a tény háborította fel, hogy Ginát elviszik a közeléből, részint hogy akkor tudja meg, mikor másnap már megy is, és neki mind a percig nem szólt senki. Gina nyomorultul érezte magát, míg hallgatta a szünni nem akaró szemrehányásokat, pedig igazán nem tehetett semmiről. Ő, ahogy megtudta az apjától, mi vár rá, tüstént a nagynénjéhez akart menekülni vigaszért is, segítségért is, csak hogy nem lehetett. Mikor kifutott a hallba, hogy telefonáljon neki, még végig se tárcsázta a hat számot, már ott volt mögötte a tábornok, kikapta a kezéből a kagylót. „Nem mondhatod el senkinek – mondta, s nem úgy beszélt vele, ahogy egyébként szokott, hanem mintha Gina is katona volna, aki parancsot vár –, Mimóhoz majd magam viszek el, egyébként nincs búcsú senkitől, se barátnőtől, se ismerőstől, még a személyzettől sem. Nem beszélhetsz róla, hogy elviszlek Pestről. Adj kezet rá!” Adott, de nem bírt ránézni az apjára, annyira fájt, hogy még ezt is elveszi tőle, a panasz lehetőségét, a búcsú perceit, az istenhozzádot, amit Ferinek mondott volna.

Mimó néni most vészett össze legelőször úgy istenigazában a bátyjával. Mikor kiderült, hogy a tábornok nem hajlandó közölni vele sem, hogy hova viszi a gyereket („Percenként levelet írsz neki, csomagot küldesz, és minden héten meglátogatod! Nem mondom meg, Mimó!”), Mimó néni felállt, azt mondta, köszöni a látogatást, egy ideig nem óhajt találkozni a testvérével, aztán sírva fakadt, összecsókolta Ginát, és egyre dühösebben zokogva kiszaladt a szobából. Úgy mentek el a házából, hogy Gina oda se tudott sügni neki valami üzenetet Ferinek. Ez külön kétségbe ejtette, hiszen a múlt csütörtökön még semmit se hallott arról, amit apja határozott, s azzal vált el a hadnagytól, hogy ezen a héten megint itt találkoznak a Mimó néni teáján. Hiába fogja várni. Nagynénjétől a temetőbe vitte ki az apja, álltak némán a halott asszony sírköve előtt, és Gina úgy

képzelte, talán ez a búcsú is más most, mint egyébkor, ha hosszabb időre elhagyták Budapestet. Apja talán most mond véglegesen istenhozzádot az ő édesanyjának, most köszön el tőle, mielőtt valóban új életbe kezdene.

Az este – külsőségeiben – éppolyan volt, mint bármelyik a Marszell távozása óta. Megvacsoráztak, aztán a tábornok leült a kandallóhoz olvasni, Gina is odahúzta a zsámolyt az állólámpa alá, és elővette a maga könyvét. Nézte a sorokat, de nem értette a szöveget, nem is lapozott, csak mímelte, hogy olvas, és egyszer csak felfigyelt rá, hogy a háta mögött se zizzen a lap, hogy ott sem igazán olvasnak, a nagy szék mélyén. Elfogta apja pillantását. „Beszélj hozzám – üzent a kislány a tekintetével –, mondd meg, mire készülsz, hogy mire való mindez. Hiszen szeretni fogom, akárkit hozol ide, a te ízlésed, választásod nem tévedhet, hogy volna nekem idegen vagy gyűlöletes, akít te szeretsz? De mondd meg, mit tervezel, ne zárj ki az életedből, ne kényszeríts rá, hogy akárki miatt elváljunk egymástól. Én nem leszek gát, nem leszek akadály, hiszen annyira szerettelek mindig. Még mindig nem késő. Ne küldj el! Érted meg azzal az asszonnyal, hogy én barát leszek, nem ellenség. Beszélj velem, apám!”

– Más világba kerülsz – szólalt meg a tábornok. – Fura, hányszor voltál Marszellel Svájcban, Párizsban és Itáliában, és hányszor magammal vittelek Bécsbe is. Vidéken meg nem éltél még soha. Kérlek, viseld el.

Nem válaszolt; mit mondhatott volna? A könyv lecsúszott az öléből a szőnyegre. A hegyen nyáron is hűvösek voltak az esték, bár még csak szeptember elseje volt, már fűtöttek. A villanykandalló torka piroslott, mintha igazi fahasábok izzának benne.

– Nincs más megoldás – mondta a tábornok. – Jól értsd meg, Gina, nincsen. Ha Marszell itt maradhatott volna, más lenne a helyzet, Marszell okos volt, és abszolút megbízható. Én alig vagyok itthon, és Mimó komolytalan, Mimóra nem lehet számítani, el kell hogy küldjelek valami olyan okból, amiről nem akarok beszélni. Én sem vagyok boldogabb, mint te, elhiheted.

A kislány nézte a tüzet, a kezét is kinyújtotta felé, melengette az ujjait. Arra gondolt, kitalálta már ő, mi az az ok, amiről a tábornok nem akar beszélni, de ha az apja nem említi, hallgat ő is. Az a valami, az az *ok* majd megvigasztalja az apját az ő távollétében, és aztán minden elrendeződik szépen. Ha az ember ötödikes gimnazista korában intézetbe kerül, többnyire ott marad érettségiig, csak vakációra jön haza – minek változtatná évente az iskoláit? „Vidéken meg nem éltél még soha. Kérlek, viseld el.” Miféle helyre viheti, hogy előre figyelmezteti?

– Holnap korán kelünk, feküdj le – mondta a tábornok. – Magam viszlek le kocsin.

Felálltak mind a ketten. Apja odaölelte magához, arcához hajtotta az arcát. „Milyen szomorú ő is – gondolta Gina –, hogy fáj neki, hogy elmegyek. Kegyetlen az az asszony, apám meg, életében először, gyöngé.”

Felszaladt az emeletre, ahol a hálósobáik voltak. Ablakaikon mindenütt le volt eresztve a redőny, ahogy a légvédelmi rendeletek előírták, szobája, amelyből most nem láthatta sem a várost, sem a kertet, egyszerre sajtáságosan idegennek érződött, mintha nem is volna már az övé, mintha nem itt élt volna születésétől. Mint önmaga vendége ereszkedett le az ágya szélére, és nézte a paplan mintázatát: piros mákkelyhek fűzöld selymen, mint valami pázsiton. Feri szavai: „Zsini, kis Zsini, tündér kislány” – úgy tértek vissza a csendben a mákkelyhes paplan felett, mint a pillangók. A gondolat, hogy visszalopóddzék a hallba a telefonhoz, és mégis megpróbálja felhívni a hadnagyot, kísértő volt, csaknem ellenállhatatlan. A tábornok a kandallós nappaliban ül, a személyzet az alagsorban vacsorázik, senki se hallaná, míg telefonál. Elment az ajtóig, aztán visszafordult tehetetlenül. Volt abban valami kétségbeejtő, hogy nem képes megszegni a szavát még akkor sem,

mikor amire kezet adott, érthetetlen, embertelen és elfogadhatatlan. Visszament az ágyához, ki próbálta találni, másnap hol alszik, és milyen lesz a fekvőhelye. Nem tudta elképzelni.

Matula püspök iskolája

Reggel korán indultak, anélkül, hogy bárkivel közölték volna, hová, mennyi időre s miért.

János, a tábornok legénye, aki előkészítette a kocsit, nyilván ugyanazt képzelte, mint Róza néni, aki már jóval Gina születése előtt vezette a Vitay-háztartást, vagy Ili szobalány: kirándulnak valahová még egyszer, mielőtt megkezdődik az iskola megint. Még a hallban voltak, mikor megszólalt a telefon; mielőtt felvette volna valaki, a tábornok visszakiáltott, bárki keresi őket, már nincsenek Pesten, és Gina még hallotta, ahogy Ili köszön valakinek, és azt mondja: „Már elutaztak, sajnós.” „Mimó néni – gondolta a kislány. – Még egyszer, utoljára megpróbálta. Szegény, milyen nehezére eshetett ilyen korán felkelni.”

Éjjel, gondolatban már elbúcsúzott a háztól és azoktól, akiket szeretett, nem nézett vissza sem az otthonára, se Róza néniére, aki hűsegesen integetett, mikor a tábornok elindította az autóját. Minek azt látni, mint lesz egyre kisebb, egyre távolibb minden és mindenki? Előrebámult, megpróbálta kitalálni, hová viszik. Az országutak közül a balatonit ismerte legjobban, mert gyakran mentek az Adriára, ám az autó nem maradt meg a budai oldalon, hanem átfutott a hídon. „Nem a tó felé megyünk – gondolta Gina –, valahová máshová. A vonatok nyugatra a Keleti pályaudvarról indulnak. Lehet, hogy nyugatra megyünk? Mi van a bécsi vonalon nagyobb város? Győr? Csak nem Sopron?”

A Kálvin téren eszébe jutott két legjobb barátnője, Edit meg Alice. Edit itt lakott a közelben, az Astoria mellett, Alice valamivel távolabb, az Egyetemi-templom háta mögött. Elképesztő érzés volt, hogy így hagyja itt őket, búcsúzó és magyarázat nélkül, hogy majd csak egy levélben közli velük, nem járnak együtt ezentúl. A forgalom már abban a korai órában is nagy volt, a tábornok, míg a szabad jelzésre vártak, levette a kezét a kormányról, és hosszan, komolyan az arcába nézett. „Most neki is eszébe jutott Edit és Alice, és hogy nem engedett elbúcsúzni – gondolta a kislány. – Most nézi, milyen képet vágok. Semmilyen. Úgy is mindegy.”

Elhagyták a várost. Nemigen beszélgettek, Gina úgy érezte, nincs miről, a tábornok meg az utat figyelte. Így, civilben szokatlan volt, majdnem ismeretlen, és valahogy öregebbnek is látszott reális önmagánál. Gina figyelte a községek nevét, amelyeken átfutottak, és tudta annyira a földrajzot, hogy rájöjjön, Kelet-Magyarország irányában mennek, és mikor nyolc óra tájban elérték a Tiszát, látta, hogy jól következtetett. Ott reggeliztek a folyó menti városban, étvágytalanul, kölcsönösen udvariaskodva, a tábornok azt mondta, megmerevedett a lába a hosszú egy helyben üléstől, lépjenek egypárat. Karon fogta a lányát. Gina magas volt, magasabb, mint a hasonló korú lányok, ahogy kihúzta magát, alig egy fejjel volt alacsonyabb az apjánál. Sétáltak, nézték a kirakatokat, a tábornok itt is, ott is megállt, és rámutatott valami sálra, kesztyűre, kendőre, nem volna-e szüksége rá, nem akarja-e, hogy megvegyék. Gina maga is meglepődött, milyen élesen, milyen felcsattanva tiltakozott. Nem, azért ez nem olyan egyszerű, azért ezt mégse lehet így elintézni. Mikor picit volt, és nem akarta bevenni az orvosságot, akkor állt úgy az apja az ágyánál, hogy Marszell háta mögött hirtelen felmutatott valami ajándékot, s ő undorodva, de sietve lenyelte, amit belediktáltak, csak hogy megkaphassa, amit az apja ígér. Ezek a dolgok elmúltak a kanyaróval, a gyermekbetegségek, az öntudatlanság szakaszával, most már le meri nyelni az orvosságot. Sem megajándékozni nem

kell miatta, sem megvesztegetni.

Az egyik mellékutcában ékszerészt találtak, arany persze nem volt a kirakatban, az mindjárt eltűnt, ahogy a háború kitört, de pár ezüstit meg -érem ott fényelt a bársonypárnákon.

– Én mégis veszek neked valamit – mondta a tábornok. – Most már igazán veszek, ne komédiázz. Máskor nem vagy ilyen furcsa, örülsz, ha boltban járhatsz. Na gyere be.

A bolt sajátságosan világos volt, de csak az asztalkánál, amely mellett a tulajdonos egy nagyon erős lámpa fényénél órát javított. Udvarias kis ember volt, igazán mindent elkövetett, hogy találjon valamit, amit megszeretnek. Ám Gina nehéz vevő volt, nem mintha nem lett volna könnyű választania, mert a kis ékszerész szerény készlete finom és igényes ötvösmunkákból állt, csak egyszerűen nem akart most ajándékot kapni, nem akarta, hogy bármivel, a legkisebb tárggyal is, oldani próbálják benne a csalódott szomorúságot. Végül is a tábornok emelt ki egy ékszert helyette, egy finom, vékony láncon lógó komoly holdacska, amelyet Gina minden ellenkezése ellenére azonnal megszeretett, ahogy a nyakába akasztották. Olyan szigorú kis hold volt, zárt szájú, nem közlékeny, inkább titokzatos és komolykodó, nem operethold, nem vidám. Hát mégis kapott valamit, most már a nyakában lóg, nem lehet visszatenni. De az apja azért érezte, hogy nem változott semmi, hogy úgy fogadta el, hogy voltaképpen azért mégsem.

Körülnézett. Egy fiókban nem láncok és ékszerek csillogtak, hanem fémtárgyak, pecsétnyomók, kis figurák és hamutartók. Gina rámutatott egy hosszúka, vésetlen hamutartóra, s előkereste a pénztárcáját. Mindig sokkal több zsebpénze volt, mint amit az apjától kapott. Mimó néni rendszeresen megpótolta.

– Én is veszek neked valamit – mondta Gina. – Emléke. Hogy ha nem is látsz, eszedbe jussak.

Az ékszerész figyelte őket, ahogy egymás arcába pillantanak, aztán hirtelen mindketten másfelé néztek, mintha túl sokat mondtak volna el egymásnak így, némán. Nem tudta megfeyteni a tekintetüket. Honnan tudta volna, hogy Gina szeme azt mondja: „Azonnal viszonzom, rögtön, nem is várok valami ünnepi alkalomig. És hamutartóval, apám, hogy érezd, az egész pusztá udvariasság, konvenció, hiszen ki tudja jobban, mint én, hogy nem is dohányzol. Nem, most nem adhatsz úgy nekem ajándékot, mint régen, ezen az úton, amelyről nem tudom, hova és miért visz el tőled.” „Kérlek – felelte a tábornok tekintete –, csak viszonzod, ha tetszik, mint egy idegennek. Így tanítottunk, Marszell is, én is, idegen ajándékát, ha elfogadtuk, viszonzni illik. Egyszer majd megkérlsz e miatt a perc miatt. Isten adja, hogy megérjük mind a ketten.”

Elindultak megint. A folyón túl hirtelen megváltozott a táj. Gina nem ismerte az Alföldet, általában a síkságot sem, csak a nagy európai városokat, a havasokat vagy a tengert, azt, hogy az Alföld egyáltalán van, és nagyjából milyen, Petőfi tanította meg neki; sose vertek benne különösebb visszhangot a költő pusztát dicsérő versei. Ám most, hogy egyre keletebbre futott vele a kocsis, és nem látszott semmi más, csak az őszre felszántott föld és olykor egy-egy távoli tanya fehér villanása, egypár táncoló nyír, sovány kis erdők és rézfényű belvizek, meg a szél is rákezdte, a pusztai szél, és nem volt mögöttük és előttük és oldalt se semmi, csak a négy elem közül három; a víz, a föld meg a levegő, valami olyat érezt, amit addig soha életében, aminek nem tudott, nem is akart akkor nevet adni, míg dűltan, keserűen ott gubbaszkodott apja mellett a kocsiban. Később, mikor már semmi se volt titok többé, és nem zárta el gyönyörködő szemét a nagy felismerések elől a szomorúsága, ráemlékezett erre az első találkozására az alföldi tájjal, a szigorú őszi napfényben, amely annyira más volt, mint a kánikulai, súlyos, mézes napsütés.

„Árkod – gondolta Gina. – Árkodra megyünk.”

Memóriája kitűnő volt, a hajdani földrajzórán tanultak szinte szó szerint visszatértek emlékezetében: „Árkod, hetvenkétezer lakos, Kelet-Magyarország legősibb a iskolavárosa. A lakosság kilencvenhét és fél százaléka protestáns, ipara most van fejlődőben. Céhjei a középkorban világszerte ismeretesek voltak, egyeteme skót, németalföldi, skandináv és német egyetemek testvérintézete. Híres felsőkereskedelmi iskolája, református fiúgimnáziuma és a Matula püspökről elnevezett leánynevelő intézet, amely Magyarország első olyan intézménye volt, ahol hivatásos nevelők rendszeres nőképzést folytattak.” Erezte, hogy megtalálta a megoldást, s majdnem felsikoltott. Nem tudja, milyen a valóságban Árkod, nem tudja, milyen az a híres leánynevelő intézet, de ha földi paradicsom is, képtelenül messze van Pesttől. Ő valahogy azt gondolta, nem kerül nagyon messze a fővárostól, s ha nem is mehet vasárnaponként haza, legalább az apja meglátogathatja őt. Árkod majdnem az országhatáron fekszik már, ide nem lehet csak úgy leszaladni. Ez annál is rosszabb, mint amit legsötétebb óráiban elképzelt. Mit tesznek vele? Mit követett el? Hisz ez, ami vele történik, képtelenség.

– Ne szólj – mondta a tábornok, de nem nézett rá, az országutat figyelte –, kérlek, ne tedd nehezebbé. Így is elég nehéz.

Mióta élt, olyan közel voltak egymáshoz ők ketten, hogy gyakran egyszerre mondták ki ugyanazt, vagy egymásra nevettek és megmondták, most mire gondol a másik. Jó, nem szól, már nyilván úgysis reménytelen. Lehunyta a szemét, hirtelen szinte súlyosnak érezte az erővel visszatartott könnyektől. Megpróbálta kiszámítani, milyen messzire lehetnek még, mivel fogadják majd az intézetben, milyenek lesznek ott a lányok; megpróbált valóban erőt venni a szomorúságán. Aztán összezavarodtak a gondolatai, elkuszálódtak. Onnan vette észre, hogy elaludt, sőt hogy elég hosszú időn át alhatott, hogy az apja rászólt és felébresztette. A kocsit állt.

Kihúzta magát, felpillantott. A táj ugyanaz volt, mint amilyenek azelőtt látta, hogy elaludt, ugyanabban a híg fényben inogtak a gallyak, de a távolban, már nem is nagyon messze, tornyok meredtek. Rengeteg torony, aránylag kis területen, tornyok egymagukban, tornyok másodmagukkal, mint a kőikrek, a város, amely végre feltűnt, olyan volt, mintha a felette feszülő eget tornyok hegyére tűzték volna fel.

– Nagyon korán keltél – mondta a tábornok –, örülök, hogy aludtál vagy egy órát. Ne haragudj, hogy felvertelek, de percek múlva benn leszünk, és a városban vagy az intézetben már nem tudok elbúcsúzni tőled. Csak itt, ahol nincs senki más, csak te meg én.

Nézett rá némán, beszél-e végre. De nem azt mondta, amit várt.

– Ígérd meg, hogy vigyázol magadra. Hogy úgy vigyázol, mintha már felnőtt volnál. Mintha nem is te volnál, hanem az anyád, aki itt hagyott bennünket. Hallod, Gina?

Hallotta, de nem értette, miért ez a hirtelen aggodalom. Itt, sajnos, egy egész nevelőtestület fog rá vigyázni, és igazán nem szorul rá, hogy különösen óvatos legyen. Apja sose féltette nagyon, mikor lovagolt, a vívőleckéin se volt ideges soha, a tengerbe is mindig olyan mélyre volt szabad beúsznia, amilyenre csak akart, akkor is, ha nem kísérte Marszell.

– Csókolj meg, és ha majd otthagylak az iskolában, nagyon kérlek, ne sírj, vagy legalábbis ne előttem. Nehezen tudnám elviselni.

Ezt nem kellett volna mondania, ez felesleges volt. Tudhatná, hogy sose hozná olyan helyzetbe idegenek előtt, hogy kényelmetlenül kelljen éreznie magát, és sose tárná fel mások szemének azt, ami csak kettőjükre tartozik. Megcsókolták egymást, ügyetlenül és boldogtalanul, mintha attól, ami

nem mondódott ki közöttük, máris valami jóvátehetetlenül megváltozott volna.

Elindultak, s percek múlva valóban benn voltak a városban. Gina nem tudta eldönteni, mit érez a láttán, mert sose látott még ilyen várost. Árkod nem hasonlított sem a fővároshoz, se más, külföldi városokhoz, ahol valaha járt: később, sokkal később már tudta, hogy Árkod voltaképpen nem hasonlított semmi máshoz önmagán kívül, kerek egész volt, fehér-fekete, külön világ. A tábornok úgy vezette a kocsit az intézetig, mint aki jól ismeri az utat, egy zömök templom mellett haladtak el, amely szintén olyan fehér volt, mint a kréta, és sisakján frissen aranyozva villogtak az óriási csillagok. A templommal szemben nyíló mellékutca volt Matula püspök utcája, s az utca végéről tüstént szemükig fehérlett egy óriási épület, maga az intézet is.

„Ez is zömök – gondolta Gina. – Zömök, rideg, fehér. Pici ablakai vannak, vassal pántolt kapuja, az ablakain meg rács. Rettenetesen régi hely lehet, és nem is olyan, mint egy iskola. Máshoz hasonlít. Leginkább olyan, mint egy erőd.”

Az erődbe nem volt könnyű bejutni. A pántos kapu zárva volt, csengetni kellett, sokáig tartott, míg valaki tudomásul vette az érkezésüket. Aki rést nyitott s kinézett, az is zömök volt, bajuszos, komoly. Gina régi iskolájában nevető szemű kapus lakott, mindig velük és nekik drukkoló, akkor is, ha szidta őket, hogy szemetelnek az amerikai mogyoróval, vagy televisítják a folyosót. Azon az arcon, amely most feléjük fordult, míg a kapus apróra kikérdezte őket, kihez és miért mennek, nem volt se derű, se humor, kőből faragott, mozdulatlan arc volt, mint a bálványoké. A tábornok kérésére felszólt a házitelefonon valahová, s addig ácsorogtatta őket a belső rács előtt, amely a kapuboltot az óriási udvartól elrekesztette, míg valaki, nyilván az igazgató, meg nem erősítette, hogy a most érkezettek igazat mondanak, Vitay Georgina nevét valóban előjegyezték, és apjával együtt felengedhető. A belső rács egy ajtónyi részen nyitható volt, azt tárta ki előttük, mikor végre felmehettek, az oldallépcsőn át lépkedtek fel az emeletre, amelynek fokaik közepén mind befelé lejtettek a sok hajdani lépés nyomaitól. A kislány megint azt érezte, hogy itt a fehér valahogy fehérebb, mint máshol, és hogy a karcsú, fürgé és zsúfolt Pest után itt minden köpcös, tágas és üres, a folyosókon semmi dísz, csak némi virág, és a falakon aranybetűs bibliai idézetek sora, fekete kartonokon. Az első emeleten, az igazgatói iroda bejárata felett óriási címer függött, az is zömök volt, és nyilván csak azért nem fekete vagy fehér, mert egy címer mégsem állhat csak ebből a két színből. Arany háttér előtt két kéz kulcsolódott imára a pajzson, valami zsoldár vagy biblia körül, és a kezek fölött félkörben szavak futottak végig: *Non est currentis*. Gina elég jól tudott latinul, tanult is harmadikos kora óta már, de nem tudta lefordítani, amit látott, így együtt valahogy nem volt értelme a három szónak. Non: nem, est: van, a kettő együtt: nincs, a *currentis* a *currere* futni ige participium imperfectumának a genitivusa: a futónak a. Nincs a futónak, valami ilyesmi. De ugyan miye nincs a futónak?

A folyosó üres volt, mintha nem másnap kezdődnék a tanév, vagy mintha itt még a tanároknak se volna szabad mutatkozniuk az osztálytermeken vagy a testületi szobán kívül. A tábornok már rátette kezét az irodakilincsre, mikor megérezte Gina érintését. Visszanézett rá, majdnem ingerülten a keserűségtől. Miért nyújtja ezt a pillanatot? Hát nem érzi, milyen nehéz neki is? Most megint rákezd, vigye vissza, ne adja ki a házból. Mintha tehetné!

– Mikor nősülsz meg? – kérdezte a kislány.

Rábámult, olyan megdöbbenéssel, ami szavak nélkül is megfelelt helyette. Ez Mimó, a Mimó szerelemre és idillre beállított, buta fantáziája, ezt csak Mimó találhatta ki. Szegény bogár, szegény boldogtalan bogár. Csak nem hitte: ezért történik, ami történik?

– Soha – felelte. – Micsoda butaság ez? Hogy juthatott az eszedbe?

A tábornok sose hazudott. Az ismeretlen asszony ködfigurája, akire gyanakodott, szétfoslott, elenyészett. Apja nem akar változtatni az életén. De akkor miért nem maradhat mellette? Apja nem engedett neki időt, hogy megkérdezze, kitarja az irodaajtót. Beléptek, be kellett lépniök, mert belülről már látták őket. Mire áthágták a küszöböt, Gina már ott volt abban a másik világban, amelyet új otthonának jelöltek ki, s olyan tökéletesen létformát váltott, ahogy a csecsemő megszületik, vagy a haldokló meghal.

Az igazgatói iroda falai még a kinti fehérség is fehérebbek voltak, maga az igazgató minden feketénél feketébb. Itt sem függött kép, csak néhány grafikon és Európa térképe, amelyben itt-ott gombostűre rögzített kis zászlók kékeltek; Gina utóbb megtudta, a zászlók a különböző külföldi testvérintézetek fekvését jelzik. Fekete bőrgarnitúra állt az irodában, a páncélszekrény, az íróasztal, valami redőnyös irattár és egy szokatlanul nagy akvárium társaságában.

Mindent úgy érzékelt, mintha narkózisban élné át, akkor volt hasonló bizonytalan, a világtól elszakadt, lebegő állapotban, mikor egyszer elkábították valami kis műtét idején. Azt észrevette, hogy apja és az igazgató tegezik egymást, és úgy beszélgetnek, mint régi ismerősök, azt is, hogy vele nem fogtak kezét, az igazgató csak ránézett, bólintott, hellyel is csak a tábornokot kínálta meg. Átvette az iratait, átvett valami pénzt is, Gina úgy látta, rengeteget, tandíjra meg új iskolai felszerelésre, nyugtát adott róla, aztán azt mondta a tábornoknak, legyen szíves még egyszer átolvasni és aláírásával kötelezőnek elfogadni az intézet szabályait és életrendjét. A tábornok sokáig olvasott valami nyomtatványt, nem látszott az arcán, tetszik-e vagy sem, amit olvas, mindenesetre aláírta.

– A gyermek internátusi prefektája Zsuzsanna testvér lesz – hallotta Gina, de mintha sokkal távolabbról beszéltek volna, nem mellette a szobában. – A tanulónak írt levelek a testvérnek címezendők a gyermek nevének megjelölésével.

– Inkább felhívom – mondta a tábornok. – Nem szeretek írni, időm sincs. Milyen gyakran hívhatom fel?

– Minden szombaton; a szombat délután a postanap.

Ennek megörült. Akkor mégse szakadnak el egymástól. Ha hetente beszélni tudnak, mindig lesz mire várni.

– Egyebekben minden úgy lesz, ahogy a múltkor megbeszéltük – mondta az igazgató.

A tábornok bólintott, és nem nézett a lányára, mint akinek rossz a lelkiismerete. A kislány csak állt, pillantása kivándorolt az ablakon. Onnan, ahol állt, jól látszott, hogy a Matula utcai homlokzat csak töredéke az U alakban hátranyúló, óriási épületnek. Mikor az igazgató felvette a telefonkagylót, és azt kérte a portától, hogy vigyék fel az internátusba Vitay Georgina bőröndjeit, illetőleg küldjék az irodába Zsuzsanna testvért, azon tűnődött, meg bírja-e majd várni, míg elvezetik, olyan fegyelmezetten és felnőtt módjára, ahogy az apja kívánja tőle, akit ebben a percben még kevésbé értett, mint amikor még azt hitte róla, megházasodik. Abból, hogy az igazgató a prefektáját testvérnek emlegette, már tudta, hogy diakonissza jön érte, az is volt valóban, fiatal, komoly nő. Az végre rámosolygott, szeretne volna viszonzni szép mosolygását, de nem sikerült, merev és mozdulatlan maradt a szája. Menni akart, hogy vége legyen már ennek a tűrhetetlen feszültségnek: ereje végén járt.

– Vitay Georgina – mutatta be az igazgató, aztán, mintha valami csecsemővel beszélne, azt mondta Ginának: – Vitay Georgina elköszön apjától, elköszön igazgatójától, és elmegy.

– Szervusz – suttogta a kislány. Nem nézett a tábornokra, nem mert ránézni.

– Így nem köszönünk szülőnek – mondta az igazgató.

– Kezicsókolom – lehelte Gina.

A tábornok felállt, megszorította a vállát, és némán, végtelen gyöngédséggel az ajtó felé taszította. Már majdnem kilépett, mikor Zsuzsanna megállította egy mozdulattal. Megint rámosolygott, és hirtelen lekapcsolta a láncot Gina nyakából, a frissen vett ezüstláncot a komoly, aggódó holddal.

– Növendékeinknek tilos mindenfajta ékszer vagy dísz viselése – mondta Zsuzsanna. – Tábornok úr lesz szíves, és mindjárt magával viszi.

A holdacska lekoppant az asztalra a tábornok elé. Apa és lánya megint nem néztek egymásra, mind a kettő a szőnyeget bámulta figyelmesen. Olyan csend volt, hogy azt is hallani lehetett, hogy a nyitott ablakon át betévedt egy darázs, és csak dongott, dongott szüntelen.

– Köszönünk – mondta a diakonissza, és Gina állt és várt, és nem tudta, hogy köszönjön ebben a fekete-fehér, zömök világban az igazgatónak. Elég neki, hogy jó napot?

– Jó napot kívánok, igazgató úr – énekelte neki Zsuzsanna, mint egy első elemistának.

– Jó napot kívánok, igazgató úr – suttogta a kislány, és még a nyaka is bíborlott. Sosem érezte magát életében ilyen tanácstalannak, ügyetlennek. Marszell, Mimó néni, a régi iskolája megtanította mindenre, amit Pesten tudnia kellett; itt nem tudott tájékozódni, és nem tudott kiszámítani semmit.

– Adjon Isten – mondta az igazgató, aztán hátat fordított neki. Zsuzsannának nemeztalpú félcipője volt, némán siklott a folyosón, ahogy Ginát elvezette. A kislány legszívesebben lehúzta volna a saját cipőjét szégyenében, bőrtalpa csak úgy csattogott Zsuzsanna suhanása mellett. A diakonissza megnyitott előtte egy szokatlanul kicsi, majdnem gyermekre méretezett falajtót, amely az épület másik szárnyába vezetett, nyilván az internátusba, annak a küszöbén azért megállt és visszaneézett. Ha itt vár pár percig, még egyszer megláthatja az apját, odarohanhat, hozzásimulhat, megérezheti teste ismerős melegét, amely az otthont idézi, azt a régi világot, amely máris messzebb, mint az álom. Ám Zsuzsanna megfogta a kezét, és szelíden áthúzta a kis ajtón.

Az első ismerősök

Sosem járt még ilyen különös épületben, ilyen kuszán egymásba ágyazó folyosókon.

Később megtudta, Matula püspök híres iskolája a középkorban kolostor volt, azért olyan vastagok a falai, bolthajtásosak a termei, és ezért van némely osztálynak olyan sajátos formája. A hálótermekben falakat törtek át, bontottak le, vagy raktak más helyre, hogy megfelelő nagyságú helyiségek alakuljanak ki az egykori szerzetesi cellákból. A berendezés viszont lényegesen modernebb volt, mint Gina régi iskolájában, és minden csillogott a tisztaságtól. Az egyik fürdőszoba ajtaját nyitva felejtette valaki, kifehérlettek a csempék, az óriási, beépített kád; Zsuzsanna azonnal becsukta, mintha még az sem illenék, hogy üresen lássanak egy olyan

helyiséget, amiben a növendékek pucérra szoktak vetkőzni.

Haladtak, egyre messzebb attól a másik szárnytól, ahol a tábornok nyilván még mindig az igazgatóval beszélgetett. Itt az ablakok zárva voltak, rücskös, vastag üvegükön nem látszott át a kert. Most érhetek abba a részbe, ahol az internátus mindennapi élete folyt, mert most látott először tanulókat. Kisebb-nagyobb lányok álltak a fal mellett, és rendezgették a szekrényeiket. Ahogy elhaladtak előttük, mind hátrafordult, kihúzta magát és köszönt. Kötényt viseltek valamennyien, hosszú ujjú, egész testüket elfedő, alsó lábszáruk közepéig érő piros paszposos fekete klottkötényt, s Gina azt gondolta, talán sose fogja tudni megkülönböztetni őket, hiszen olyan egyformák, még csak a hajukat is középen elválasztva viselik mind, hosszabb-rövidebb copfba fonva, s copfjaik végét pertlivel kötötték át, olyasmi fekete pertlivel, mint a cipőzsinór.

Zsuzsanna a raktárba vitte, ahol a raktáros testvértől átvették a felszerelését. Beparancsolták egy öltözőfülkébe, ahol nemcsak ruhát kellett cserélnie, hanem fehérneműt is. A raktáros olyan szemrehányó pillantással hajtogatta össze Gina kombinéját, amelyen kiterjesztett szárnyú kék madarak szálltak valami tó felett a sárga selymen, mintha Gina madarai valami speciális, idegen ragály veszélyét hozták volna be a raktárfalak közé. Az új intézeti fehérnemű, az iskolaruhák, a kalapok, kesztyűk, a kabátok, amelyekkel régi kabátjait kicserélték, a kötényt, amelyről most közelről vette észre, hogy az ujja alján még külön rászerezelt könyökvédő is díszlik, minden amit kapott, megfelelő méretű volt, s anyagát tekintve is kifogástalan, csak olyan riasztóan esetlen, mintha valaki – a tervező – azon mesterkedett volna, hogy öltöztesse fel a Matula-intézet növendékeit úgy, hogy neigen vonják magukra senki tekintetét, hacsak azért nem, hogy borzadva megbámulja, mivé lehet torzítani egy kedves kislányruhát, vagy hogy lehet úgy megvarni egy leginkább matróruhához hasonlító ünneplőt, hogy ne legyen hegyes kivágása, hanem magasan a nyakon záródjék, kis, fojtogató, hímzett gallerral, amelyen fehér tulipánok hirdetik az ünnepi alkalmat matrógallér és masni helyett.

Kofferját kiürítették, apróra átvizsgálták, mit hozott magával, s nem fogadtak el otthoni holmijából semmit: papucsot, törülközőt, pongyolát, fürdőköpenyeget éppúgy újat kapott a sajátja helyett, ahogy tizenkét fehér zsebkendőt. Nézett a kofferjába gondosan visszacsomagolt eltűnő tárgyak után: a törülközők bolyhos rózsaszínje, világoskékje, az otthoni hálóingek illatos felhője olyan hevesen idézte elhagyott házukat, apját, Mimó nénit, magát Marszellt, aki a puha, mókás pongyolát csináltatta neki, meg a fürdőköpenyeget a mesebeli nádassal, amelyen kis vízilovak, tátott szájú krokodilusok leselkedtek, hogy a raktáros testvér rá is szólt, ne bámuljon olyan kétségbeesetten, csak nem akarja elhítni vele, hogy ennyit jelenthet egy keresztyén fiatal lánynak az ilyen hiábavalóság. Vita Zsuzsanna és a raktáros testvér között csak azon volt, engedélyezzék-e – tekintettel a háborús helyzet megkövetelte takarékosagra – a saját fogkeféje és szappana használatát, de aztán úgy döntöttek, mégsem. A fogkefe is, a szappan is Mimó néni rejtelmes beszerzési forrása révén került Ginához, a szappan banánzöld volt, erős kamélaillatot árasztott, a fogkefe nyele meg meggypiros, de színétől eltekintve is, ahogy a raktáros testvér megállapította, rézsút futó kefeszálaival kihívó és nem szabályos. Kapott helyette egy fehérret, amelyre a raktáros azonnal ráírta jelölő tintával Gina intézeti számát, és kapott egy nagy darab vajsárga háziszappant. Itt főzik, mindenki ezt használja, az igazgató úr is – mondta Zsuzsanna.

Mikor a fekete patentharisnya ráhúzta a széles orrú, fekete magas cipőt is, azt hitte, végképp elkészültek, aztán kiderült, hogy tévedett. Ami még hátravolt, sajátos módon még jobban felizgatta, mint az új felszerelés. Mikor Zsuzsanna az ő régi ezüsthátú hajkeféje helyett frissen kiutalt fahátú kefével elkezdte simára kefélni hosszú angol fűrtjeit, s ugyanúgy középen elválasztotta, copfba fonta és megkötötte fekete pertlivel, ahogy a többi lány viselte, elkezdett reszketni. „Elnyeltek mindenestül. Ez már nem is én vagyok.” – gondolta, és szaporábban lélegzett. Zsuzsanna egyre gyorsabban dolgozott a haján, hogy minél hamarabb elkészüljenek, mint aki tudja, mit jelent egy kislánynál, ha hirtelen megváltozik a lélegzete ritmusa. „Még a hajamat is elvették.

Most már semmim sincs abból, ami valaha volt.”

– Ne kezdj el sírni! – figyelmeztette Zsuzsanna. – Vagy ha mégis, akkor ne ilyesmiért, ne a hajadért. Ez olyan méltatlan dolog.

Nem sírt, de csak azért, hogy megmutassa nekik, annyira idegeneknek tekinti őket, hogy még addig a határig se vonja őket a bizalmába, hogy tanúi legyenek a fájdalmának.

– Na látod – mondta a diakonissza. – Itt így öltözködnek, és így viselik a haját. Alkalmazkodni kell, mert ez a rend. Megvan rá az ok, elhiheted.

– Mi az az ok? – kérdezte Gina. Most szólalt meg először azon túl, hogy köszönt.

– Majd ha már annyira véreddé vált, hogy nem leszel többé kíváncsi a magyarázatára, elmondom – felelte Zsuzsanna. – Ezt is meg kell tanulnod, hogy az ember nem kérdez, anélkül engedelmeskedik. Köszönés, megyünk.

Az új cipő kicsit nagyobb volt, mint a lába, súlyosnak, szokatlannak érezte; míg követte Zsuzsannát a fényesre sikált kőpadlón, vigyáznia kellett, hogy el ne essék. Régi holmiját elzárta a raktáros testvér, üres kofferjában itt kapott felszerelését cipelte, Zsuzsanna hozta mellette az ágyneműjét. Ahogy haladtak, Zsuzsanna benyitott egy ajtón, amely fölött egy táblán az állt: *A/ nappali, V-VI. osztály*. Bent hosszú asztal körül lányok ültek és beszélgettek. Mikor meglátták, hogy az ajtó nyílik, egyszerre pattantak fel, és egyszerre köszöntötték Zsuzsannát.

– Itt leszel, mikor nem vagy a hálóban, az ebédlőben vagy az iskolában – mondta Zsuzsanna. – Ezek az osztálytársaid, majd megismered őket. Ez Vitay Georgina – mutatta be a lányoknak –, most érkezett. Segítsetek neki.

A lányok neki is köszöntek, ugyanúgy, ahogy az imént a diakonisszának, neki is azt mondták: „Jó napot!” „Adjon Isten!” – suttogta válaszul, ahogy az imént az igazgatótól hallotta, és alighanem jól felelt, mert Zsuzsanna nem javította ki. Azonnal mentek tovább, Zsuzsanna bekísérte a hálóba, egy felhúzatlan ágyra tette az ágyneműt azzal, hogy ez lesz az ő helye, itt mindjárt az ajtónál, kinn a folyosón majd megtalálja a szekrényét is, amibe be kell majd rakodnia, névjegy van rajta már. A kulcs benne a zárban, ha elkészült, csukja be a szekrényt, a kulcsot meg akassza a nyakába. Ha elveszíti, megbüntetik.

A háló nem volt üres, két lány dolgozott benne, azok is ágyat húztak, akkor hagyták abba, mikor Zsuzsanna belépett, álltak vigyázzban, mint a többiek az imént, akik a nappaliban beszélgettek, leeresztett kezükben az éppen kibontott lepedő. Zsuzsanna ezeknek is bemutatta Ginát, aztán menni készült. A gondolat, hogy most aztán megkezdődik minden, itt marad ezzel a két idegen lánnyal, beszélnie kell hozzájuk, válaszolni kérdéseikre, megrémítette. „Miből vagy te? – kérdezte a kislány gondolatban a diakonisszától –, ki vagy te, hogy nem veszed észre mennyire félek? Mondj valamit, amiből megértem, hogy sajnálsz, vagy legalábbis megértesz. Hogy emberek vagytok ti itt, akármilyen furcsák a szokásaitok. Szólalj meg, hogy ne legyen ilyen iszonyúan nehéz!”

– Isten segítsen! – szólott vissza Zsuzsanna a küszöbről, rámosolygott szép mosolyával, aztán kilépett. „Valami egyszerűbbet kellett volna mondania – gondolta Gina –, nekemvalóbbat, valamit, amitől könnyebben tudnék lélegezni.” Később, hónapokkal később, mikor már jól ismerte Zsuzsannát, fogta csak fel, hogy Zsuzsanna számára ez volt a legegyszerűbb és egyedül elképzelhető mondat, hogy a diakonissza olyan közelségben élt Istennel, hogy azt hitte, Gina sincs másképpen, és megérti, hogy kurta kívánsága azt jelenti: „Nagyon sajnállak, te gyermek, mert bizony nehéz lehet neked itt, és én a magam módján majd iparkodom is segíteni, hogy minél

hamarabb beleszokj, de persze ehhez én kicsi vagyok, ezt majd valaki nálam hatalmasabb oldja meg. De megoldja ne félj!”

Körülnézett. Megszámolta az ágyakat, tíz volt az egyik, tíz a másik falnál. A két lány folytatta az ágyhúzást, nekilátott ő is, most különösen forró hálával gondolt Marszellra, aki az iskolai munka elvégzése mellett arra is rászorította, hogy a háztartási munkát is megtanulja. Szégyellte volna, ha ügyetlenebbül dolgozik, mint a másik kettő, de így majdnem egyidőben készültek el mind. Egy darabig csak nézték egymást, aztán a kettő közül az alacsonyabbik, aki szurokfekete haját olyan kemény varkocsokba fogta, mintha drótot is szúrt volna belé, megindult Gina felé, és akkor a magasabbik is követte, a szóke, akinek a szeme piros volt, mintha nemrégén sírt volna. Bemutatkoztak egymásnak, a feketét Kis Marinak hívták, a pirosra sírt szemű Torma volt, Torma Piroska. Kis Mari megkérdezte, melyik iskolából jött, és nagyon csodálkoztak, hogy olyan messziről, Pestről. Gina elmagyarázta, hogy az apja katona, az nem tudja nevelni, alig van otthon, a nevelőnője francia volt, de annak el kellett mennie az országból, édesanyja meg nincs, hát muszáj volt intézetbe jönnie. Maga is meglepődött, milyen logikusan hangzik mindez, mennyire természetesnek találja a másik kettő is, és úgy szerette volna, ha ő maga is így hihetné, ha a tábornok viselkedése nem olyan volna, amiből nyilvánvaló, valami egészen különleges oka van annak, hogy ő az erőd növendéke lett.

– Nekem apám sincs – mondta a pirosra sírt szemű. – Sem apám, sem anyám, nem is ismertem őket soha. Én itt nőttem fel.

– Hálátlan – mondta Kis Mari. – Még hogy nincs senkije! Hát az igazgató úr? Az ám nagy öröm, mikor valakinek az igazgató a nagybátyja. Látod, mennyire törődik a nevelésével, megríkatta máris. Az én szüleim tanítók, de falun, hát muszáj itt nevelődnöm, mert ott minálunk nincs, csak elemi iskola.

– Nini, retikül! – bámult el a szóke.

Ezüstmonogramos, puha retiküljét az éjjeliszekrényére tette le, mikor ágyazni kezdett. Cseppet se csodálkozott rajta, hogy megcsodálják, Mimó néni csináltatta neki karácsonyra a Kossuth Lajos utcában. Hozzáért egy ujjal, bánatosan a bőrhöz, annyira nem illett kék szépsége az idomtalan öltözék mellé.

– Elfelejtettek tarisznyát adni neked – mondta Torma. – Jól nézd meg ezt a műtárgyat, mert mindjárt elveszik mindenestül.

– Mi tarisznyát hordunk – magyarázta Kis Mari. – Retikül, az tilos. Tarisznyában tartunk mindent, ami kell. Át kéne fonnai a fél hajadat, mert borzasztóan nézel ki. A fürdőszobában van tükör. Megmutassuk a fürdőszobát?

Mit beszélnek ezek? Hogy a retikült is elveszik mindenestül? Elviszik a kis fényképalbumot, amelyben apja és Mimó néni és Marszell képe mellett Feri arcképe is ott lapul? Feri éppen ugrat, a Selyembogarat lovagolja. És el a pénzét, a százpengősét és az aprót, ami a hamutartó-vásárlás után még megmaradt, és a púderdobozát, a naptárt, a fésűt, az otthoni lakáskulcsot? Ki kell rámolni mindent, míg észre nem veszik, elrejtteni valahová, de ugyan hová? Az ágyba? Lehetetlen. Itt bizonyára alányúlnak a matracoknak. Hol lehet itt valami olyan hely, ahová eldughatja utolsó kincseit, amelyek még a tovatűnt régi életre emlékeztetik?

– Na, átfonod a hajadat? Mert akkor menjünk.

Karjára fűzte a retikült, követte Kis Marit. A hálóban nem látott szemétkosarat, azt remélte, a

mosdóban majd lesz. A mögé vagy az alá vagy abba hátha el tudja rejteni, ami a retiküljében van, míg valami jobb rejteket nem talál. Kis Mari elkísérte a folyosó könyökéig, kinyitotta előtte a mosdó ajtaját, közölte, hogy iparkodjék, mert Zsuzsanna kimérte, milyen tevékenység hány percet vehet igénybe, és ez a délelőtti újrafésülködés amúgy is tilos és soronkívüli dolog, az ember éppen azért viseli úgy a haját, ahogy az előírás megszabja, hogy elég legyen csak felkeléskor és lefekvéskor nekiállni a fésűvel.

A mosdóban áradt a tisztára súrolt kádak nedves illata. Napfényes, tágas előterének buktatható ablakain friss levegő özönlött be, gazdag, szüretet idéző őszi illat. A sarokban egy nagy szobanövény lábadozott, Gina látta, valami betegség támadta meg a leveleit, s ide, a párás levegőre gyógyulni rakták, hadd érje langyos, egyenletes nedvesség. Az ablakpárkányokon muskátlis ládák voltak, vígan piroslottak a napfényben, a ládákat, hogy a lakkozott ablakpárkányt le ne csepegtessék véletlenül öntözéskor, bádoggal bevont belsejű védőládába süllyesztették. Volt szemetesvödör, az egyik mosdókagyló alatt állt, könnyű, fehér holmi, teljességgel alkalmatlan bármi elrejtésére; az egészségügyi papír tengelyen forgó papírgombolyaga nem dobozban állt, mint náluk otthon. Fürdőkályha, bojler nem látszott sehol, a meleg víz valami központi helyről kerülhet a csapokba, a falak se mutattak semmit. Nem restelt felhágni a W.C.-kagylóra, és megérinteni a vízöblítő tartály tetejét: be volt fedve rásrófolt fémlemezzel.

Hát akkor nem sikerült, elveszik elhagyott élete utolsó emlékeit is. Fáradt volt már ahhoz is, hogy könnybe lábadjon a szeme. Megfésülködni nem akart, nem azért jött ki a fürdőszobába; mindegy volt, miféle madárijesztőt csináltak itt belőle, őszintén nem érdekelte. Az ablakhoz lépett, megpróbált kinézni, persze hiába, a buktatott, rücskös üveg fölötti arasznyi szabad rész csak az eget mutatta, nem a kertet. Ágaskodott, belekapaszzkodott a muskátlis ládába, szerette volna, ha hirtelen megnyúlik a teste olyan magasra, ahonnan arca eléri a levegőt, a szabad, éles szelet, amely arról a világról üzen, amit Isten tudja, meddig kell nélkülöznie. Ujjai belecsúsztak a védőláda meg a muskátlis láda közötti résbe, majdnem magára rántotta az egészet. Hátralépett. Az izgalomtól köhögnie kellett, olyan száraz lett a torka. Megtalálta a megoldást.

Nehéz volt, majdnem kivihetetlenül nehéz, kivenni a védőládából a belsőt, a muskátlisat; ha nem víz, nem lovagol, nem erősíti rendszeres edzéssel a karizmait, talán nem is sikerül. Összeharapta a fogsorát a szokatlan erőlködéstől, míg majdnem nesz nélkül kiemelte a muskátlis ládát, letette a földre. Kiszórt mindent a retiküljéből a zsebkendőjén kívül. Ha most bejön valaki, minden elveszett, sőt olyan rossz ponttal kezdi az intézeti életet, amit talán jóvátenni se tud soha, de ha nem zavarják meg, esetleg sikerül. És még hozzá nem szabad sietnie, mert ha nem dolgozik gondosan, akkor hiába minden. Csak szépen, pontosan, egyenletesen. A notesz nagyságú fényképalbum, a ceruzás dísznaptár, a kis pénztárca, a kulcstartó, a púderdoboz, az ezüst zsebfésű, ahogy óvatosan egymás mellé rakta őket a bádoggalú láda fenekén, nagyjából egyforma magasak voltak. Kiverte a verejték a homlokát, mire sikerült rájuk tenni a muskátlis ládát is, amely úgy eltakarta a tárgyakat, mintha sose lettek volna. Majdnem fájt már, úgy vert a szíve.

Visszalépett a küszöbig, előbb onnan, aztán egyre közelebről nézte a muskátlis ládát: nem mutatott semmi változást. Gina tudta, hogy a muskátlik egy jó centivel magasabban emelkednek ki a bádoggalú ládából, mint azelőtt, de azt is, hogy ezt csak ő veszi észre, aki a változást okozta. Hát akkor mégis megmentett valamit Zsuzsanna és a raktáros elől. Állt, és várta, hadd csillapodjék a szívverése, de nem tudta kivárni, mert Kis Mari bekiáltott, ennyi időt általában fürdésre szoktak engedélyezni, jöjjön már ki, mert baj lesz. Mikor kilépett, ott találta a folyosón a mosdó előtt, a fekete lány jól megnézte Ginát, aztán megrázta a fejét, s azt ígérte, másnap majd megpróbálja ő megfésülni, mert semmi különbséget nem látni a copfján, ugyanolyan ronda, mint amikor bement. Gina lógatta karján az üres kék retikült, s mikor visszatértek a hálóba, leejtette a frissen vetett ágynemű tetejére.

Torma akkor már az éjjeliszekrénye fiókját bélelte ki papírral, háttal volt nekik, mikor beléptek. Úgy, még háttal kezdett el kérdezősködni, járt-e Gina otthon színházba, és melyik színésznőt látta vagy ismerte személyesen. A kérdés olyan volt, mint égési seben az olaj, egy pillanatra enyhítette Gina friss szomorúságát: Mimó néni házában nem egy híres színésznő meg színész megfordult. Olyan neveket említett, hogy Torma abbahagyta a szorgoskodást, visszafordult, és olyan tekintettel nézett Ginára, amelyet nagybátyja mindig hiányolt nála advent idején: önmagát feledő áhítattal.

Zsuzsanna jelenlétét onnan vették észre, hogy megszólalt. Lehetetlen volt megállapítaniuk, mikor lépett be, részint elég hangosan beszélgettek, részint Zsuzsanna nemeztalpa tökéletesen nesztelenné tette a diakonissza járását. A karján tarisznya lógott, egy szabályos, elég nagy fekete tarisznya, fehér tulipán volt rávarrva meg két fehér levél, fekete zsinóron lógott, és két gyöngyház gombbal gombolódott a szája.

– Elmulasztottam kicserélni a kézitáskádat – mondta Zsuzsanna. – Kérem a retikült, Georgina.

Először, legelőször, mióta az erőd világába került, lett volna kedve mosolyogni, de vigyázott az arcára. Átnyújtotta a retikült, amelyet Zsuzsanna azonnal kinyitott, átvizsgált, s amelyben persze nem talált mást, csak a szándékosan benne hagyott finom, pettyes zsebkendőt. A prefekta közölte, ha valamire – templomi adakozásra, missziós célokra – pénzre volna szüksége, tőle kérjen, apja nála hagyta a növendékek számára engedélyezett évi zsebpénzt; aztán eltűnt a kék retiküllel. Kis Mari felkapta Gina tulipános tarisznyáját, és mély meghajlással odakinálta új osztálytársának.

– Itt a szép világvárosi retikül – mondta Kis Mari –, itt a bámulatos dísz tárgy, a legújabb divatú, páratlan alkotás.

Ráakasztotta Gina vállára, és kipukkadt belőle a nevetés. A külső ablakok itt a hálóban is rücskös üvegből készültek, de a belső keretben igazi ablaküveg volt; ha a háta mögé tettek valami sötétet, szabályosan tükrözött. Torma nem sajnálta a fáradságot, kihámozódott a kötényéből, s felerősítette az ablak hátára, hadd nézhesse meg, micsoda szépség; Gina akkor vette észre, két szeg van az ablakfába verve, az ötödikesek gondoskodtak róla, hogy a csak az arcukat mutató fürdőszobatükör helyett legalább derékig láthassák magukat. Mikor meglátta, hogy fest a kötényben, az egyenruhában, egy darabig hitetlenkedve nézte tükörképét, aztán – s ez őt magát lepte meg a legjobban – elnevette magát ő is. Egy barna hajú, torz varkocsú piszkafa meredt ki vele szemben valami rettenetes fekete tokból, a vállán még tarisznya is volt, mint a vándoroknak, a nyakában meg kulcs fityegett pertlin.

– Ne félj – mondta Kis Mari –, nem olyan rossz itt. Illetőleg borzasztóan rossz, de azért ki lehet bírni. Irtózatosan sokat nevetünk.

– Velem most társalogj – kérte a szőke –, most, míg éppen nem vagyok büntetésben. Én majdnem mindig büntetésben vagyok, és akkor nem szólhatsz hozzám, csak éjjel, és akkor se tanácsos, mert Zsuzsanna lépten-nyomon megjelenik, és olyan a füle, mint a nyúlnak.

– Mért vagy mindig büntetésben? – kérdezte Gina. Olyan kedves, szelíd arca volt annak a Tormának, nehéz volt elképzelni, hogy kihívó vagy helytelenkedik.

– Ej, hát szeretetből – magyarázta Kis Mari. – Ne légy már olyan buta. Mondtam, hogy az igazgató unokahúga, az a gyámja szegénynek, és ő is olyan, mint a Jóisten, azt bünteti, akit szeret. Na gyerünk, mert napközben tilos benn lenni a hálóban, ha már megvetettük az ágyunkat, napközben többnyire a nappaliban nyomorgunk. De most még nincs lecke, talán rá lehet beszélni Zsuzsannát, hogy engedjen le a kertbe.

Elindultak a nappali felé. Valaki kinyitotta valamennyi folyosóablakot, csak úgy áradt be a napfény. „Talán – mondta magában Gina. – Talán. Hiszen nem csupa felnőtt van itt, hanem lányok is. Osztyártársak. És talán a felnőttek se mind egyformák. Talán fogok majd vonzódni valakihez, talán lesz, aki hasonlít, ha csak egy cseppet is, Marszallhoz.”

Hogy mentek, össze-összeütközött a nyakába akasztott zsinóron a szekrénykulcs meg a nappali tanulóasztalához kapott fiókkulcs. Rekedt kis hang volt, s ugyanolyan rekedten csilingelt neki választ Kis Mari és Torma kulcsesomója. Gina utálta, hogy a nyakában pertli van, hogy ott kell hordoznia a kulcsait. Hát hiszen kaptak tarisznyát. Miért nincs abban? Mire való akkor?

– A kulcs nem tartozik a tarisznya felszereléséhez – magyarázta Kis Mari. – A tarisznyában zsebkendő, intőkönyv, uzsonna viaszosvászon tokban, amit a reggelinél kiosztanak, kiránduláson elemőzsia, az év minden időszakában biblia és zsoltár, tolltartó. Slussz. Kulcs nyakban, ez ott kötelező. Ez pótolja az ékszer hiányát.

Ékszer. A szó most visszahozta a komor holdacskát, amelyet Zsuzsanna leakasztott a nyakából, s az emlék, a nem is olyan régi, egyszerre ért tudatáig valamivel, amire a két másik lány is felfigyelt. A tárt ablakon át, valahonnan a Matula utcai front felől dallam hallatszott, egy autóduda hármashangzata, amelyhez valahol, egy távoli, boldog világban, amely messzebb volt már, mint az Óperenciás-tenger, szöveget is költött egy apa a kislányának: *Gina gyerek... Gina gyerek...* – ezt mondta az autóduda, valahányszor megnyomták. *Gina gyerek* – enyelgett most is a vidám hang, és még egyszer és még egyszer, egyre erősebben, és akkor már nem is érződött vidámnak, hanem rettenetesen szomorúnak, és Gina odaborult a falhoz, és ráhajtotta a homlokát, hogy a másik kettő ne lássa az arcát, mert nem ismerte még annyira sem a feketét, sem a szökét, hogy szégyen nélkül elengedje magát előttük. *Gina gyerek...* már csak távolról hallott a tülkölés... már csak alig... most már egyáltalán nem. A tábornok autója kifutott a Matula utcából. Valahol a zömök templomnál járhat már, és ő egyedül maradt az erődben.

– Na – mondta Kis Mari, és szelíden visszafordította, hogy az arcába lásson. – Ne sírj, mondtam már, hogy ki lehet bírni. Majd meglátod, ma is egész jó délután lesz. Ha akarod, Torma majd csinál valamit, hogy jól mulassunk, Tormának teljesen mindegy, Tormát úgyis folyton megbüntetik.

Olyan kedvesek voltak, olyan kedvesek, mégse tudták felderíteni. Már nem hallatszott a dudaszó, de a füle még mindig jelezte: *Gina gyerek...*

– Holnap évnyitó istentisztelet, az egész város kinn fog bámulni minket az utcán, és talán a karzatra sikerül felszöknie egy-két fiúnak is – mondta a fekete. – És aztán megkezdődik a tanév, és férjhez megyünk mind. Te is férjhez mégy. Ha örületes szerencséd van, lehet, hogy magához a néhai Matula püspökhöz.

Ez azért olyan mondat volt, hogy mégiscsak el kellett nevetnie magát megint.

Abigél legendája

A kert óriási volt, és valóban lemehtek sétálni ebédig. Mari azt mondta, maguk ápolják a virágokat, van ugyan kertész is, de ezt is el kell sajátítaniuk, a kerti munkát, mint ahogy varrni is megtaníjták őket a varróműhelyben, és egyáltalán minden lehetségesre, ami csak a világon van. Mert nincs rosszabb dolog az igazgató szerint, mint a tétlenség, a pokolba vivő út a renyhesség

óráival van kikövezve. Hát itt nincs renyhe óra, ne féljen. Ha elkészültek a leckével, a diakonisszák kikérdezik őket; itt nincs rossz tanuló, mert akinek a feje nem bírja, vagy a szorgalmával lenne baj, úgy kibuktatják innen év végére, hogy a lába sem éri a földet; a Matula a földkerekség legszigorúbb iskolája. Aki megírta a házi feladatát és felmondta a szóbeli leckét, indulhat dolgozni kertbe vagy a konyhára vagy a varrósobába, mikor hová osztják be; esetleg mehet különzenét vagy különnyelvet tanulni, ha valamelyik elvetemült szülőnek ez volna a kívánsága, még fizetni se kell érte. Ha aztán valakinek még mindezen felül is marad szabad ideje, az olvashat, mert van az internátusnak nagy könyvtára is, de szabad kézimunkázni is, vagy újabb, a pillanat megszabta munkára ajánkozhatik. Naponta két órát sétálnak, egyet töltenek a tornateremben, ez sose marad el. Unatkozni nem fog, ne legyen ideges.

Ginában kettős visszhangot vert, amit az új iskolájáról hallott. Meg is ijesztette, mert az volt az érzése, ilyen szigorú és percre beosztott élet csak nyomaszthatja azokat, akiket rossz sorsuk idehozott, ugyanakkor lehetetlen volt észre nem vennie, hogy a két matulás voltaképpen nem elégedetlen, sőt. Nem mondják ki, de látszik rajtuk, hogy tulajdonképpen rendkívül büszkék rá, hogy náluk milyen különleges világ van, meg arra, hogy itt mindenki jól tanul, meg hogy szemmel láthatólag sokkal többet fognak tudni, ha egyszer elkerülnek innen, mint azok, akik nem jártak az ő intézetükbe. Legjobban azon lepődött meg, mikor a lányok elmesélték, hogy a Matulának nincs városi növendéke, hogy csak bennlakókat vesznek fel, az erőd nem egy közönséges lánynevelő intézmény, hanem igazi intézet, olyan, mint amilyenek külföldön vannak. Az árkodiak, akik nem akarnak lemondani arról, hogy maguk mellett tudják a gyerekeiket, a szomszédos városba vagy az állami gimnáziumba járatják a lányukat, és az államiak és a matulások állandóan hol lappangó, hol fellángoló harcban állnak egymással. Az államiak szenthurkának nevezik a matulásokat, a matulások az államiak névadójának, a biológus Kokas Pálnak a nevére kukurikunak az államiakat; és az iskola tradíciói közé tartozik, hogy mikor leérettségiznek, és vége az érettségi bankettnak is, amely náluk természetesen nem valami undok világi hotelban, hanem az intézet dísztermében zajlik le, és egészen addig a kilengésig fokozódik, hogy mindenki kakaót kap és kalácsot, akkor a búcsúzó nyolcadik osztályosok odamennek az állami gimnázium elé, először életükben szabadon és diakonisszakíséret nélkül, és irtózatos kukorékolásba fognak. A rendőrkapitány felesége szintén a Matulába járt valamikor az ősidőkben, s mióta végzett, a matulások érettségijének napján rejtelmes módon sosincs rendőr az állami gimnázium környékén, hogy a matulások kedvükre kikukorékolhassák magukat; bezzeg mikor az államiak visszaadják a látogatást, és az internátus fala alatt rákezdenek a gúnydalra: „Szenthurka a matulás, nem jár hozzá Mikulás, úgy fél, hogy elkárhozik, hogy mindig csak imádkozik”, mindig van őrszem. Tavaly pláne rajtavesztettek, duplán is, mert mikor átdoztak a Matula kerítésén egy óriási, kitömött vászonhurkát, amelynek glória volt a fején, nemcsak az ő igazgatójuk írt át a Kukurikunak, hanem a kukurikusok igazgatója is rettenetesen kikelt magából, és nem fogadta el a magyarázatot, hogy iskolája csak a szenthurkásokat akarta kifigurázni a gúnydallal, és nem istentelenségéből került a glória a hurkára. Sok tradíció van itt, ilyen a férjhez menés is, ezt is egy volt növendéknek köszönhetik, Horn Micinek. Ez a lány annak idején, mikor menyasszony lett, nyolcadik gimnazista korában, szeptember elsején jegygyűrűvel jelent meg az intézetben, de mehetett is azonnal az igazgatóhoz, beadni a gyűrűjét érettségiig, mert először is mit képzel, hogy effajta világi cifraságot be mer hozni az iskolába, másodszer meg micsoda felháborító dolog, hogy valaki még diáklány korában kapcsolatba kerül azzal a másik világgal, amelyben a felnőttek élnek, és azt a kínos gyanút ébreszti a nevelőiben, hogy a jegygyűrű adományozója, az a másnemű, még meg is csókolta igazi csókkal. De a dolog nem intéződött el azzal, hogy Horn Mici nem hordhatta a jegygyűrűjét, a Matulában már benne volt a métely, és minden tanuló elkezdett sóvárogni rá, hogy ő is menyasszony legyen, mint az a vakmerő nyolcadikos. Végre egy zseniális matulás, aki akkor harmadikos volt, és már szintén ezer éve elkerült innen, és vicces módon színésznő lett Pesten, kitalálta, hogy menjenek férjhez ők is. Ha nincs más fiú, igazi vőlegény, akkor ahhoz, aki akad, ha nincs eleven – mert hogy lehetne eleven –, akkor tárgyakhoz vagy képekhez vagy fogalmakhoz. Akkor vált hagyományossá, hogy minden új tanévben megtartják ki-ki esküvőjét: az osztály a névsor sorrendjében a

leltárjegyzékhez megy feleségül. A leltárjegyzék minden tanteremben az ajtó mellett lóg, és azt tartalmazza, mi található a teremben, miféle kép, felszerelési tárgy, szemléltetőeszköz, és mindennek, ami a jegyzékben szerepel, megvan a száma. Aki az osztálynévsorban az első, azé lesz a leltárjegyzék első száma, aki a második, azé a második. Irtózatosan jól lehet mulatni, mikor az ember így férjhez megy; a tanárok persze nem tudnak erről semmit, egyébként az igazgatót is kiosztják minden évben, de csak a nyolcadik osztályban, különben kavardás lenne a férjekkel, és az igazgatónak nem lehet, csak egy felesége. Az felülmúlhatatlan, mikor az igazgató valamiért megszólítja a saját feleségét, azon meg lehet pukkadni, csak sajnos, nem szabad hangosan nevetni, mert nem tudnák indokolni, mitől van olyan jókedvük. Ami még érdekesebb, képzelje csak Gina, még nem volt olyan tanuló, aki valahogy meg ne szerette volna azt, akinek játékból a felesége lett. Néha csak ámulnak rajtuk a szakfelügyelők, mit tudtak egy-egy híres emberről, mert akinek például Marcus Aurelius bronzszobra lett a férje, az azért elolvassa a teljes irodalmat, amihez hozzájuthatott, hogy megtudjon minden részletet arról, akinek az élettársa lett. Még Torma is, akinek szerencsétlen T-vel kezdődő neve miatt csak az első nyomdagép képe jutott tavaly férjül, teljes bódulatba ejtette a nagybátyját, aki egyszer port talált az osztályban, s előszedte a hetest, a boldogtalan Tormát, miért nem törölget rendszeren a szünetben, lám, áll a por a nyomdagép képén; de hát honnan is tudná Torma, mi az, amit elhanyagolt? És akkor Torma elkezdte mondani, amit a könyvtárban a lexikonból meg az ismeretterjesztő könyvekből összeolvasott, és az igazgató csak nézett rá, és életében először nem tudott szólni, mert Torma csak mondta, csak mondta monoton hangon: „A mozgatható betűkkel való könyvnyomtatás feltalálása a tizenötödik század második harmadára esik. Hogy ki a feltaláló, erre vonatkozólag eltérnek a vélemények, de többnyire a mainzi Gutenberg Jánost tartják annak. Szóba jöhet még a schlettstadti Metel vagy Menteli, sőt a bambergi Pfister Albertot is gyakran emlegetik, bár ő is csak tanítványa volt Gutenbergnek.” Pfister után az igazgató sarkon fordult, és mint valami fekete hajó, kiúszott az osztályteremből, többen látták, hogy verejtékes a homloka a döbbenettől. Persze Tormát azért megbüntették – nem a nyomdagép, hanem a törölgetés miatt.

Hallgatta őket, még nevetett is velük, és ugyanakkor azt érezte, ezek itt mellette olyan kis gyerekek, mint az elemisták. Pesti barátnőire gondolt, azok élményeire és Ferire, főképpen őrá, aki úgy magához szorította őt tánc közben Mimó néni utolsó teáján, és aki eleven volt, fiatal, és nem kép. Ha nem szabad semmi ékszert viselni, akkor nyilván jegygyűrűt sem, ez világos, de miért ilyen furcsa módon szereznek maguknak valakit, akire gondolni lehet? Nagyon mulatságos, hogy valakinek a nyomdagép jusson férjül, de az igazi fiúk sokkal mulatságosabbak.

– Igazi fiúk? – mondta Kis Mari, és szeme kerek lett a bámulattól. – Hol vannak igazi fiúk? Igazi fiúk csak a szünetben vannak, már ahol vannak, de ugyan ki kezd el egy matulással, akivel nem szabad levelezni, és aki még otthon, Árkodtól messze is retteg, hogy valaki meglátja, amint szóba áll egy másneművel. Itt akkor kezdődik a szerelem, ha az ember mindenre el van szánva, és már minden mindegy neki, vagy ha már egészen közel van az érettségéhez, és tudja, hogy rövidesen szabadul.

Habozott, szóljon-e nekik Feriről, aztán mégis hallgatott. Nem mintha nem bízott volna bennük, csak még friss volt az ismeretség, túlságosan is. Kis Mari azért észrevette, hogy megütődött és egy kicsit mulat is azon, amit tőlük hallott.

– Itt nem lehet ugrálni – mondta, és Torma bólogatott. – Én negyed tandíjat fizetek, mi szegények vagyunk. Ha ugrálok, elvesztem a kedvezményt. Tormának pláne senkije sincs, csak az igazgató. Ha itt leveszik rólunk a kezüket, ugyan ki taníttat, ki nevel fel?

Soha azelőtt nem mérlegelte, mit jelent vagy változtat az életében és hétköznapi eseményein a tény, hogy apja meg tud fizetni akármilyen magas tandíjat, és sose gondolt még arra, hogy van, akinek mindig egyformán jónak és engedelmesnek kell lennie, és tiszteletben tartania minden

iskolai szabályt, különben nem tudja elvégezni a tanulmányait az intézetben, amely ingyen vagy majdnem ingyen neveli. Most már csak félfüllel hallgatta, mit tárgyal a másik kettő, azon tűnődött, hogy kerülheti el Zsuzsanna éberségét, ha majd ír Mimó néninek, s hogy szöheti bele a nyilván átolvasott levélbe a Ferinek szóló üzenetet. És vajon Feri hogy fog válaszolni? Odaadják neki a levelét? Tormáék azt találgatták, melyik tantárgyat ki fogja tanítani, a nevek, amelyeket soroltak, nem mondtak neki semmit.

Ment, fel se nézett, törte a fejét, hogy találhat majd érintkezést azzal az elhagyott másik világgal, s ahogy lépegetett lehajtott fejjel, belebotlott valamibe. Majdnem elbukott, Mari kapta el a karját. Felnézett, látta, hogy a kert végére értek, és ott, ahol a magas kőkerítés megszabta a Matula határát, a vastag falban fülke öblösödött, és a fülkében szobor állt, egy fiatal lány szobra. A fiatal lány csigás fürtjei egy pánt alól gyűrűztek kedves homlokába, két keze között régimódi kőkorsót tartott. Torma fellépett a két kőlépcsőn, amely a fülkében félkörösen ölelte át a szobor talapzatát, jobbról-balról megcsókolta a Kőlány arcát, aztán Kis Mari is mellélépett, ő is megcsókolta a szobrot, és mind a kettő azt mondta: „Szervusz, Abigél!”

A szobor mosolygott is, komoly mosolya volt, mint a nagyon boldog és nagyon fiatal lányoknak.

– Ez Vitay – mondta Kis Mari. – Vitay Georgina. Velünk fog járni. Ismerd meg, Abigél!

Ó, megint valami játék, megint ezek a butaságok!

– Köszönj neki – biztatta Torma. – Köszönj! Ez Abigél. A csodatevő Abigél.

Na, ezt azért mégsem. Továbblépett, nagyobb biztonságban érezte magát az erődben, mint bármikor eddig, mert igaz, hogy szigorú világ ez a zömök világ, és tele lehet buktatóval, de van benne valami gyerekes is, valami olyan, mintha most is krampuszal ijesztgetnék, pedig már réges-rég tudja, hogy az apja legénye szokott ördögnek felöltözni Mikulás estéjén.

– Na jó – mondta Kis Mari. – Majd köszönsz neki, csak legyen valami bajod. Itt nincs védőszent meg amulett, itt nincs semmi, és Istent csak nem zargathatod mindenért. De ha bírod egyedül, akkor csináld.

– Abigél segít – magyarázta Torma. Teljesen komoly volt a hangja. – Ha valami irtózatosságszerű nagy baj van, segít. Mindig is segített.

Nem baj. Meséljenek. Most már majdnem felszabadult volt, majdnem jókedvű. Két gyerek ez, Torma, akinek tavaly a nyomdagép volt a férje, és Kis Mari, aki bemutatja az embert egy kőszobornak. Most eszébe jutott az utolsó Don Juan, amit Marszell-lal az operában láttak, és megint elfacsarodott a szíve. Az énekes, aki a komtur szerepét énekelte, ismerőse volt Mimó néninek, szünetben meg is látogatták az öltözőjében. Az énekes neki is azt mondta: „Kezét csókolom.”

– Itt nem olyan egyszerű semmi – mondta Torma. – Majd meglátod. Az embernek annyi vágya van, ami nem teljesül. Meg fél is az ember, meg mindig történhetik valami iszonyú. Abigél több száz éve áll itt; nem tudom, miért hívjuk Abigélnak. Mindig így hívták, mióta a Matula Matula. Valaki valamikor így nevezte el.

Jó, van egy régi szobruk, szép neoklasszikus alkotás a tizennyolcadik század végéről, olyan a ruhája, mint Madame Récamier-nak, a korsója is görög korsó. Abigél empire lány.

– Azt is Horn Mici fedezte fel, hogy Abigél nemcsak van, hanem csodatevő is. Horn Mici böngött,

hogya az igazgató elvette a jegygyűrűjét, a fiú meg elment az első világháborúba, és még a gyűrűjét se viselheti, itt sírt és panaszkodott az Abigél szobra előtt, hogy milyen nyomorult, és pár nap múlva megint erre sétált, és látta, hogy a korszóból kiáll valami, kihúzta, hát egy levél volt a korszóban, amit a vőlegénye írt, és Horn Mici majdnem megőrült, mert éppen csengettek, és számtanóra volt, és arra se maradt ideje, hogy elolvassa a levelet, csak a következő szünetben. Még aznap válaszolt rá, és betette a válaszát a korszóba, és az is nemsokára eltűnt. És egész addig, míg idejárt, mindig jött neki levél a fiútól, és ő is mindig írhatott neki.

– Jaj de izgalmas! – mondta Gina. Tudta, hogy a hangja sértő, és elárulja, hogy nem hiszi az egészet, de úgy unta már, amit hall. Unta a szobrot, ami azért nem volt valami világközepe alkotás, és unta a lányokat, és hirtelen megint aggódni kezdett, hogy fogja kibírni az erőd fekete törvényei mellett még az osztálytársai gyerekességét is.

– Borzasztóan régen volt, még 1914-ben – magyarázta Kis Mari. – Azóta mindig segít, csak az a feltétele, hogy nem szabad róla beszélünk idegennek. Ezt meg is írta egyszer Dókának, aki leöntötte tintával az iskola bibliáját, megírta, hogy csak addig tud segíteni, amíg csak akkor fordulunk hozzá, mikor igazán nagy baj van, és ameddig megőrzik a titkát. Nem tudom, hogy csinálja, de mindent el tud intézni valamiképpen.

Bámulatos a fantáziájuk. Abigél, aki segít! És mindez ebben az erődben, ahol úgy élnek, mint a katonák, és ahol csupa bibliai idézet van a falon. Amilyen babonások, afelől igazán lehetnének bálványimádók is.

– Aki nem hisz benne, annak persze nem segít – mondta Torma, és aztán másról beszéltek megint, és Gina, mikor visszafelé indultak, nem pillantott hátra, pedig az empire Abigél utánuk nézett szép pillantásával, mintha figyelmeztetni akarná őket, el ne feledjék, hogy ő itt van, mikor nagy a baj, mert az erőd szigorú, és Istent nem illik mindennel molesztálni.

A kert illatos volt, és üdítően, boldogítóan tarka a sok fehér-fekete után. Valahonnan harang kongott, szabályos kis harang, kézmosásra harangoznak, magyarázta Kis Mari, ebédidő van. Torma még figyelmeztette, ha az ebédlőben kijelölik a helyét, eszébe ne jusson leülni vagy pláne kanál után nyúlni, mert először bibliát olvasnak, aztán énekelnek, aztán imádkoznak, és csak aztán foghatnak az ebédhez, és ugyanígy lesz, ha végeznek, hát el ne induljon hamarabb, mint szabad. És étkezés közben tilos beszélgetni, és csak akkor vegyen újra, ha megkérdezik tőle, akar-e még, és a koszt nagyon jó és bő, de mindig engedélyre kell várni, míg repetálhat, és aztán meg ne mukkanjon, mert az ügyeletes minden étkezés közben felolvas valami irtózatossvájci pap könyvéből olyan történeteket, amelyekből kiderül, hogy kell élni, hogy az ember igazi keresztyén lány legyen, arra nagyon figyeljen, mert előfordult már, hogy esti áhítat után kikérdezték. Ma ebéd után még szabadok lesznek vacsoráig, holnaptól aztán lesz alkalmuk, hogy megtanulja a házirendet, azaz hogy inkább holnaputántól, mert holnap évnyitó istentisztelet, és az azért különleges esemény. Holnap megismeri a tanárokat is, megkapja a tanrendet, a tankönyveket, az első utasításokat. A nevelők is itt laknak, abban a túlsó szárnyban ott, többet fogja őket látni, mint szeretné, mert a korrepetálást ugyan a diakonisszák végzik, de hányszor előfordul, hogy valamelyik tanár segítés ürügye alatt ott terem a nappaliban. Most más ajtón tértek vissza az internátusba, mint amin a hálók felől kijöttek, alacsony, vascsillagokkal pitykézett oldalajtón. Az ebédlő nyitva várta őket, Gina azt érezte, soha életében nem látott még ennyire tiszta helyiséget. Zsuzsanna ott állt a kézmosó fürke előtt, s végignézte, míg mindenki lemossa a kezét, s megosztózik a friss törülközők csücskei között.

Terrárium és árulás

A nap második fele vacsoráig csakugyan az övék volt.

A könyvtáros diakonissza ugyan már a helyén ült, a varrósobában, a konyhában is ott szorgoskodtak a testvérek, de beosztása még nem volt egy tanulónak sem, nem is lehetett. Ahogy az ország különböző helyeiről megjöttek a vonatok, úgy érkeztek meg sorra, más-más időpontban a növendékek is, nem lehetett még szabályos foglalkozásokat tartani. Estére viszont már nem hiányzott senki, a vacsoránál nem volt egyetlen üres hely sem. Gina az esti áhítaton végre megismert egyet a tanárai közül, a nagytiszteletű urat, aki vallásra tanítja majd őket, s egyben házi istentiszteleteket is vezeti.

A kislány figyelte, mit csinál a többi, próbálta utánozni a társait, akikkel Kis Mari és Torma már összeismertették. Elbúsította, hogy még csak az áhítaton se tudja elengedni magát. A tábournok házában nem volt intenzív hitélet, apja, Mimó néni katolikusok voltak, Gina a vallását az édesanyja után kapta. A Sokoray Atala állami gimnázium, ahová eddig járt, felhívta ugyan tanulói figyelmét arra, hogy járjanak el a felekezetük szerinti istentiszteletre, de sosem ellenőrizte, ott vannak-e hát. Iskolájuk vallásoktatása eléggé formális volt, Gina templomba sem igen járt, ha mégis, Mimó néni vitte magával misére, ami sokkal érdekesebb volt bármi másnál, mert olykor Feri is elkísérte őket, s utána sétálni mentek a Belvárosban, és többnyire valamelyik híres cukrászdában pihentek meg. Most riadtan érzekelte, hogy az énekeket, amelyeket itt mindenki zsoltár nélkül fűjt, nem tudja, nem is tanulta soha. Mikor az áhítatnak vége volt, Zsuzsanna odavitte bemutatni a nagytiszteletű úrnak. Elfogódottan állt a pap előtt, nem mintha egyébként félénk lett volna, csak előre tudta, mit fognak tőle kérdezni.

– Pesten nem tanultatok énekelni? – érdeklődött a nagytiszteletű úr.

– Keveset – suttogta Gina.

– Az baj – mondta Zsuzsanna. – Itt mindenki minden zsoltárt, dicséretet ismer. Na, majd pótoljuk. A kertimunka szükséges az egészséghez, de a varrást egy időre talán szüneteltethetjük. Míg az osztályod a varróműhelyben van, pótolhatod a hiányokat. A zongorásteremben tanuld az énekeket, mindjárt együtt a dallammal. Tanultál zongorázni?

Tanult, persze. A Sokoray Atalában nem volt kézimunka-tanítás, az igazán nem hiányzott, hogy egyelőre nem kell tőt fognia itt sem. De hogy aztán jobb lesz-e zsoltárokat magolni ehelyett... Zsuzsanna elfordult tőle, ő visszalépett a lányok közé. A harangocska megszólalt, utóbb megszokta, hogy mindig megszólal, ha valami elkezdődik vagy bevégeződik a számukra.

Félt, hogy a lefekvésre is lesz valami titokzatos szabály, hogy talán tisztálkodnia sem szabad úgy, mint otthon megszokta, esetleg fürödni sem mindennap, de ezt szerencsére nem tiltotta meg senki, éppen csak a fürdőszobát nem csukhatta magára, ehelyett ki kellett akasztania egy táblácskát a kilincsre, amelyre tussal egy kád és egy működő zuhany volt rajzolva, annak a jeleként, hogy valaki fürdik odabenn, rá ne nyissanak, meg ne zavarják. Élvezettel, sokáig fürdött, egyszer aztán rákopogtak, Zsuzsanna hangja figyelmeztette, hogy a fürdés ideje lejárt. Dühösen dörzsölte le magát az itt kapott, durva lentörülközőkkel, és bújt az idomtalan fehér hálóingbe. Papucsá majdnem olyan volt, mint a kéményseprőknek. Osztálytársai már mind ágyban voltak, mire bement a hálóba, a villany sem égett, csak valami macskaszem éjjeli fény az ajtónál, éppen az ő ágya mellett.

Ezek szerint itt olvasni sem lehet és rádiót hallgatni sem, és semmit sem lehet egyáltalán. A lányok

suttogtak, ő ott, közvetlenül az ajtó mellett, tőlük távolabb, különösen árvának érezte magát a sötétben. Most még Zsuzsanna is jó lett volna, bárki, aki benyit, és csak annyit mond: „Hogy vagy, Gina? Milyen az ágyad? Aludj jól!” De nem nyitott be senki, és Torma suttogó kérdésére, alszik-e már, csak azért sem válaszolt, pedig akkor is ébren volt még, mikor a hálóterem utolsó lakója is mélyen aludt már. Fülelt, milyen neszt hall kívülről, milyen lesz ez az idegen világ éjjel. Nem volt semmi zaj, ha járt is valaki a folyosón, nem hallatszott a lépte. Mikor aludt el végre is, nem tudta, az óráját elfelejtette felhúzni, az még tíz előtt megállt.

Másnap persze rázni kellett, alig bírt feltápáskodni. Nem panaszkodott, összeszedte magát, úgy iparkodott, mint eddig soha életében. A kis harang szinte sose hagyta abba, és mindig új dolgot jelzett; most mosakodni kellett menni, aztán öltözni, aztán áhítatra, reggelizni, később a harangocska beparancsolta őket a nappaliba, végül sorakozót hirdetett. Aznap a sötétkék ünnepi ruhát kellett felvenniük, és hozzá a képtelen kalapot, amely olyan volt, mint egy csikós karimás fejfedője, épp csak hogy árvalányhaját nem tűztek mellé, helyette azonban címerpajzs díszítette, ugyanannak a címernek kicsinyített mása, amely ott lógott az igazgatói irodánál. Tükörben ellenőrizni, hogy áll rajta az a kalap, sem idő nem volt, se lehetőség, de voltaképpen nem is érdekelte igazán, hogy fest ebben a jelmezben. Jobb azt nem látni.

Még az internátus folyosóin sorakoztak, aztán – újabb harangjelzésre – megindult a menetük kifelé, és az erőd vaspántos ajtaja kitérült. Hármas párban mehettek, ez jó volt, mert Torma és Kis Mari között maradhatott. Csak kinn az utcán érzékelte, milyen sokan is vannak a matulások, egész utca hosszat kék volt a járda az egyenruháktól. Nagyság szerint helyezkedtek el, legelől a legkisebbek, az elsősök, élükön, mint a hadvezérek, már palástosan, a nagytiszteletű úr, az igazgató, a tanárok és tanárnők, és legeslegelől, megelőzve még a nagytiszteletű urat is, az iskolazászló, egy magas nagylány kezében. Az osztályfőnökök osztályuk mellett kísérték a menetet, az osztály prefekta diakonisszájával együtt, s mikor Gina megpillantotta a sajátjukat, aki Zsuzsannával melléjük lépett, úgy meglepődött, hogy sasszéznia kellett, mert elvétette a lépést. „Na? – lehelte Torma. – Na?” Nem lehetett válaszolni, mert Zsuzsannaék meghallották volna, de nem is volt rá szükség. Torma nagyon jól leolvasta Gina arcáról, hogy a kislány éppúgy el van ragadtatva a váratlan élménytől, mint ők voltak, mikor először találkoztak Kalmár Péterrel, és hogy Gina is tisztában van vele már, nem volt se nagyítás, se felesleges lelkendezés, mikor tegnap elmesélték neki, hogy az ő osztályfőnökük a legcsinosabb férfi a világon, hogy mindenki szerelmes bele, kettétört krétáit ellopják a katedráról, őrzik a ruháján akadt cérnaszálat, sőt az a Varga, aki az osztályukból kimaradt az idénre, és aki helyére Gina került, egyszer kiszerezte a latintanár, Kőnig kalapjából a monogramot, és a nagy K betűt becsíptette azokkal a kis fémlábakkal vagy mikkel, amelyekkel az ilyen betűt rögzítik, a kötényébe. Persze észrevették, mert itt mindent észrevesznek, pedig a hóna alá rakta a monogramot, és mikor előszedték miatta, hogy miféle betűt őrizget a hóna alatt, azt mondta, hogy Kálvin emlékére viseli, és akkor az igazgató szónokolni kezdett, hogy a vallásalapító Kálvin puritánsága nem tűri, hogy ilyen ostoba és feltűnő módon hódoljanak az emlékének, tessék azonnal levenni a K betűt. Mindez egy ebéd után történt az ebédlőben, és az egész intézet tudta, hogy a K nem Kálvint, hanem Kalmár Pétert jelenti, és majd megfúltak a visszafojtott nevetéstől; Varga Edit meg csak nézett Kalmárra, egészen mereven nézett rá, és Kalmár egy egész cseppet elmosolyodott, mert persze ő teljesen tisztában volt a helyzettel. Az ilyesmit csak Kőnig nem veszi észre, bár persze voltaképpen az is mindegy volna, ha észre is venné, Kőnig sose szól semmiért.

Ginának igazán nem volt valami jó kedve, álmos is volt, törődött a nagyrészt álmatlanul forgolódva töltött éjszaka után, de azért felvillanyozta, hogy egy tanár, akihez köze lesz, egészen olyan, amint valaki abból a régi, Mimó néni-féle világból, hogy egy tanár – itt! – egészen olyan, mint egy igazi férfi. A zászló megindult, a tantestület is, mint valami óriási sötétkék kígyó csúszott utánuk a Matula-intézet a zömök templom irányában. Gina le nem vette a szemét Kalmárról, Kis Mari belecsípett a karjába, mert megint elvétette a lépést. Zsuzsanna észre is vette, de csak a fejét

csóválta meg, nem szólt – ő bezzeg nem Kalmárt nézte, hanem az osztályát.

Az istentisztelet aztán másfelé fordította a figyelmét, meghatotta, valahogy el is lágyította. A nagytiszteletű úr arról beszélt, hogy mindenki vegye ki tisztességesen a részét a munkából, mert háború van, és a tanulók ellensége a tudatlanság, de a tanulás mellett imádkozzanak a frontra levő katonákért is. Elkönnyesült a szeme, apjára gondolt, Ferire; akármelyikük akármikor indulhat a frontra. Kibámult az ablakon, amely mögött ott motoztak a lombok, és azon tűnődött, milyen furcsa, hogy a nagytiszteletű úr azt mondja, míg a végső győzelmet ki nem vívtuk, nekünk a magunk bűneivel, a felületességgel, a léhasággal, a lustasággal kell harcolnunk úgy, mint odakint a katonáknak az ellenséggel; milyen érdekes, hogy ő ezt paptól hallja, pap mond ilyet, hogy „végső győzelem”. Apja, aki hivatásos katona, sose szólt erről, és sosem ígérte Ginának vagy Mimó néninek azt, amit a nagytiszteletű úr, hogy győzni fogunk a háborúban. Nyilvánvalóan olyan természetesnek érezhette, hogy nem is tartotta érdemesnek megemlíteni.

Mindenki zsoltár nélkül énekelt, csak neki kellett keresgélnie meg az elsősöknek, szégyellte magát. Sajnos, a dallamot sem ismerte, dallam nélkül tátozott a szövegre: *Halleluja, halleluja, iskoláink tárt kapuja várja ezt az ifjú népet...* Abbahagyta a küzdelmet, éneklés helyett nézte a többiek arcát. Zsuzsanna és Kalmár egymás mellett ültek, kicsengett a hangok közül Zsuzsanna finom szopránja. Kalmár is teljes lélekkel énekelt, s ami Ginát külön meglepte, lehunyt szemmel, a tanár nem nézett senkire-semmire. „Ezt ugyan hiába bámulják – gondolta a kislány. – Ezt nem érdekli, hogy a gyerekek kítűzik a monogramját. Persze valami bizonyosan érdekli, de aligha egy matulás szerelme.”

Prédikáció alatt megpróbálta kitalálni, hogy ha viselhetné a rendes ruháit, és szabadna normálisan fésülnie, ha nem az erődben laknék, hanem otthon vagy Mimó néninél, és úgy élhetne, ahogy Pesten élt, ugyan hogy beszélgetne ő Kalmár Péterrel, ha társaságban találkoznának, és mit mondanának egymásnak. Nagynénje teáin idősebb tisztekkel is táncolt már, mint ez a férfi. Milyen csillogó, szőke haja van, és milyen szépen metszett profilja; katonás ez az arc valamiképpen, olyan bátor, olyan határozott. Gina szerette a képeket, sokat járt Marszell-lal tárlatra, múzeumba, külföldön is mindig megnézte a híres gyűjteményeket. Kalmár arca olyan volt, mint egy nagyon csinos Szent Györgyé. Majdnem elnevette magát a felismeréstől. Milyen szerencse, hogy a gondolatok nem ülnek ki az ember arcára; mit szólna Zsuzsanna vagy bárki ebben a zömök világban, ha tudná, hogy ő a Sárkányölőre gondol, a lovagok lovagjára, Szent Györgyre? Az ő vallásuk nem ismer szenteket.

Kék szeme van a Sárkányölőnek, nem akármilyen, hanem igazi kék, de a pillái, mintha befestették volna, feketék. Milyen hosszú pillái vannak, nem is való, hogy egy férfinak ilyen szép legyen a szeme. Most úgy szerette volna, ha tükörbe nézhet, és megnyugtathatja magát, hogy az ő pillái még sokkal hosszabbak, mint a Kalmáréi. Sajnos, akkor se tehette volna, ha nem ül éppen templomban. Púderdoboz, tükre, minden ott lapul a muskátlis láda fenekén, ahová elrejtette, a vállán csak a tarisznyája lóg, s abban nincs semmi más, csak a zsebkendője.

Pillantása továbbsiklott a padosorokon, próbálta megkeresni, melyik lehet az a Kőnig, aki nem tesz panaszt, ha kilopják a monogramot a kalapjából. Gina a bátorságot és a szépséget éppúgy egybetartozónak érezte, mint a színtelen egyéniséget a jelentéktelen külsővel: megkereste a tanári karban a legjellegtelenebb férfit, és rámondta: ez az a Kőnig. Utóbb kiderült, valóban ráhibázott, Kőnig ült közvetlenül az úrasztala előtt egy pad szélén, a szemüveges, erősen öszülő, rosszul szabott zakójú Kőnig. Magas volt, valósággal kitoronylott a padból, a válla is széles, de rosszul tartotta magát, mintha görbe volna.

Ó, mi édes vigasztalónk... Ez már megint melyik ének? A hatvanharmadik dicséret, muszáj visszalapozni... *légy kegyes megoltalmazónk, hogy maradjunk útjaidban, ne csüggedjünk*

háborúnkban... „Megint a háború!” – gondolta a kislány, és már álltak is fel záróimához, és a miatyánknál és az áldásnál nem mert semerre se nézni már, lehajtotta a fejét ő is. Az ámen után kilépett a padból, aztán azonnal visszarántotta a lábát, mintha csak megcsúszott volna, még idejében feleszmélt, hogy mindenki áll még, összefont ujjakkal, mozdulatlanul, még az elsősök is, nyilván azok is tudják, amit ő nem, hogy istentisztelet után még külön magának is illik imádkoznia egy kicsit mindenkinek.

Mikor végre elindultak hazafelé, Zsuzsanna Gina mellé szegődött. Láta, milyen teljes lélekkel vett részt az istentiszteleten, milyen elmélyülten követte a szentbeszédet – mondta a diakonissza –, látta, mennyire figyel, milyen szívből fohászkodik. „Köszönöm neked!” – bólintott komolyan Zsuzsanna, a kislány elképedve nézett rá, aztán elpirult. Megalázta a tudat, hogy Zsuzsannát, ha akaratlanul is, de becsapta. Ginát igazmondásra szoktatták, és gyáva sem volt. Már nyitotta a száját, hogy megvallja, nem érdemli meg a dicséretet, mikor Zsuzsanna otthagya őt, és előresietett. Kis Mari, aki persze mindent hallott, odasziszegte neki: „Meg vagy te örülve, csak nem cáfolod meg? Zsuzsanna belehal, ha megmondod neki, hogy Isten tudja, mire gondoltál.”

Beszélni változatlanul tilos volt, de a diakonissza is, Kalmár is távolabb lépegettek, Tormáék hát elszuttoghatták, most mi következik. Visszamennek az intézetbe, aztán ki-ki osztályába vonul. Negyedórával azután, hogy elhelyezkednek – egyelőre a régi ülésrend szerint, s így ő, Gina, a Varga Edit elárvult helyén, Kis Mari és Torma között ülhet, ha később másképp nem rendelkeznek –, megjelenik az osztályfőnök, kihirdeti az órarendet, és kiosztja a tanszereket. A negyedóra szünet arra kell, hogy az osztályok gyakorolják magukat az illendő csendes viselkedésben, és igazolják, hogy egy református lányhoz méltó módon, nevelő nélkül is tudnak fegyelmezetten hallgatni. Ilyenkor síri csend van az egész intézetben, az igazgató meg a tanárok persze nem sejtik, hogy ebben az erkölcsnemesítő negyedórában a harmadik osztálytól felfelé a Horn Mici-féle szertartás folyik, a férjhez menés. Az elsősök és másodikosok még nem csinálják, csak harmadiktól felfelé van a házasság, a két legelső osztály maflái, hátukon karba font kézzel várják az osztályfőnököt. Még nagyon zöldek.

Mire az intézetig értek, Ginára is ráragadt valami osztálytársai jókedvéből. Nem vette ugyan komolyan a játékot, mint Tormáék, mert más tapasztalatok és emlékek birtokában gondolt a szerelemre, a házasságra, de azért mégis mulatságos gondolat volt, valakihez vagy valamihez tartozni, ha játékból is, de egy egész esztendeig. Csak lépésben haladhattak a lépcsőn felfelé, mert a folyosóügyeletes tanárok ott álltak az emeletek könyökében, és figyelték a felvonulást. Ez ugyan a Gináék iskolájában is így volt, de valahogy azért mégis másképpen, az ő nevelőik beszélgettek, olvastak folyosóügyeletük idején, és nem csináltak nagy tragédiát abból, ha kicsit élénkebb ütemű vagy zajosabb volt az iskolába való visszatérés. Itt nem volt szabad mukkannia senkinek, sőt a lábukat is olyan óvatosan kellett emelgetniük, mintha táncórán volnának; az ügyeletes tanár léptenyomon rájuk szól, ne masírozzanak, ne csapdossák a talpukat. Osztályuk közel esett a testületihez, Gina most látott először tantermet a Matulában, s megint csak meglepődött, mert olyan csillogóan modern volt, olyan mindennel felszerelt és gazdag, hogy sokszorosan felülmúlta a Sokoray Atalabeli helyiségeket. Voltaképpen nem is olyan volt, mint egy átlagos osztályterem, hanem inkább mint valami tribün, a katedraasztaltól a hátsó falig egymás mögött két-két lépcsőnyit emelkedő, félkör alakú padsorok futottak, a két keskeny szélső és a valamivel szélesebb, középső lépcsős feljárat, ahonnan ki-ki megközelíthette a helyét, még inkább szokatlanná tette az osztályt. A falakon, szorosan egymás mellett, berámázott reprodukciók és portrék sorakoztak, a terem legmagasabb pontján, az utolsó padsor mögötti széles, üres sávon vetítógép állt. „Itt, sajnos, nem lehet lesni – gondolta Gina –, viszont mindenki remekül láthat a táblára. Muris, hogy úgy látszik, oktatófilmmel tanítanak.”

Torma behúzta maga és Kis Mari közé a negyedik padsor szélére. Nem sokat magyarázott senki. Ahogy elhelyezkedtek, egy kövér lány lekapta az ajtó mellől a leltárjegyzéket (Szabó – mondta

Torma –, Szabó Anikó), egy vékony Barna (Murai – magyarázta Kis) meg elkezdte mondani a névsort. Nevenként mondta, lassan és érthetően, és minden név után megállt, Szabó Anikó meg minden névhez odaolvasott valamit a leltárjegyzékből.

– Ari.

– *Pasteur.*

– Bánki.

– *Az olimpiai Zeusz.*

– Barta.

– *Homérosz.*

– Cziller.

– *Bocskai István.*

– Dudás.

– *II. József császár.*

– Gáti.

– *Rodin.*

– Jackó.

– *Bach János Sebestyén.*

– Kis.

– *A Laokoón-csoport.*

– Kovács.

– *Mengyelejev.*

– Lengyel.

– *Galilei.*

– Murai.

– *Shakespeare.*

– Nacák.

- Goethe.
- Oláh.
- Béla király névtelen jegyzője.
- Rideg.
- Michelangelo: Dávid.
- Salm.
- Matula püspök.
- Szabó.
- Friedrich August Quenstedt.
- Tatár.
- Első István palástja.
- Torma.
- Via Appia.
- Vajda.
- A nagy Graduále.
- Kész.
- Nem kész – tiltakozott Kis Mari. – Dehogy kész. Vitay!
- Tényleg – nézett vissza Szabó a leltárjegyzékbe. – Húszas. *Terrárium üresen.*

Na nem, ezt azért nem. Eleinte igazán mulatságos volt, mulatságosabb, mint képzelte: Torma, akinek a férje a Via Appia, amelyen annyit sétáltak Marszell-lal, mikor Rómában jártak, s amely most egyszerre felrémlett előtte, ahogy a Porta Sebastianán átjutva Caecilia Metella távoli síremléke felé haladt végig rajta a francia lánnyal, vagy Kis Mari sajtós hitvese, aki nem is egy személy, hanem három, miután a Laokoón-csoport három tagból áll, esetleg négyből, mert elvégre ott a kígyó is – mindez majdnem a könnyezésig mulatságos volt. A padra borultak, úgy pukkadoztak férjeiken, hangosan persze nem mertek nevetni, s ez a mesterségesen visszafojtott harsogó jókedv még szikrázóbbá, még feszültebbé tette az osztály levegőjét, olyan volt, mintha hirtelen valamennyien berúgtak volna. Rideg, aki közvetlenül mögötte ült, azt tördelte: az ő férjének csak feje van, és csakugyan, a falon függő reprodukció Michelangelo Dávidjának csak a fejét mutatta, ezen igazán rosszul lehetett lenni a nevetéstől, ezen a végzetes pechen, hogy valakinek a férje bevégeződik a nyakánál. De mihelyt Szabó kikereste a neki jutott férjet, azonnal vége lett az elragadtatásának; amilyen mulatságosnak érezte volna, ha egy üres terrárium másnak jut férjül, annyira sértette Ginát. Tiltakozott is azonnal, felállt, azt mondta, adjanak neki más férjet, neki az üres terrárium nem kell, ő nem játszik ilyen hülyeséget.

– Nem lehet – suttogta Szabó, egyáltalán nem haragosan, inkább magyarázatképpen –, tilos válogatni vagy csereberélni, ez a játékszabály. Te vagy a húszas, ez jutott rád. Hiába.

– Törvény – suttogta Murai.

Törvény, ugyan! Gina vállat vont. Azt felelte, ez nem törvény, ez ostobaság. Így nem vesz részt a játékban, ha nem kaphat más férjet, ő kiáll.

– Dehogy állsz ki – suttogta megint Szabó. – Hát hiszen nem lehet. Mindenki férjhez megy, ez itt így szokás. Tán nekem jobb jutott? Friedrich August Quenstedt. Azt se tudom, kicsoda.

– Nem kell a terrárium – mondta Gina. – Nem játszom. Nem értitek?

– Ejnye – rázta a fejét Kis Mari –, mit komédiázol? Ez az egyik fő tradíció, mióta Horn Mici férjhez ment, és igazán mulatságos. Ha terrárium, hát terrárium. A terrárium már nem is ember? Még ilyen lányt nem is láttam, mint te.

Kis Mari csak suttoghatott, már csak ezért se lehetett se kioktató, sem éles a hangja. Ginát mégis indokolatlanul felmérgeztette. Hát ha nem látott még egy ilyen lányt, mint ő, majd látnak valamennyien. Indulatos gyerek volt, Marszell sokat korholta emiatt. Az ellenkezés most is úgy hatott rá, hogy nem gondolta meg, mit beszél.

– Nem vállalok semmit, és nem veszek részt semmiben, és nem érdekelnek a ti hülye szokásaitok. Nekem igazi férfi udvarol!

– Dehogy udvarol – tiltakozott csendesen Torma. – Hogy a csudába udvarolna, mikor be vagy ide zárva velünk együtt! Ne morogj már annyit! Mért nem nevensz?

Most már arról is elfelejtkezett, hogy csendben kell maradniuk, teljes hangerővel azt mondta: ő csak értelmes dolgokon tud nevetni, itt meg mindenki olyan, mintha idióta volna. Ő nem ilyenhez szokott, az ő pesti barátnői mind normálisak. Az udvarlói is. Udvarlója ugyan csak egy volt, de jobban esett, hogy többes számban mondja.

Az osztály hirtelen annyira elnémult, hogy észre kellett volna vennie, hogy ekkora hallgatás még a Matulában sem természetes. De nem figyelt erre, mert önmagára koncentrált, önmaga haragjára, indulataira. Most legszívesebben kitepte volna a pertlit a copfjából, és nekirohan, és ököllel üti a pántos kaput, hogy azonnal engedjék ki.

– Na jó – suttogta Szabó. – Jó, ha ezt akarja. Nem szokás ugyan, de legyen így. Vitay nem játszik velünk, Vitaynak nincsen férje. Vénlány.

Azt hitte, szétpukkad. Ezerszer végiggondolta már jövődöbéli esküvőjét. Végigmérte Szabót, kövér, kurta lábát, esetlen testét, amely szinte kidagadt a rút kötényből.

– Te leszel vénlány! – kiáltotta, és nem vette észre, hogy a pillantások elfordulnak róla, hogy az osztály már máshová tekint, hogy észrevett valamit. – Ki venne el téged, te rettenetes kövér? Vagy ki csókolna meg?

Szabó nem elpirult, elsápadt. Gina rögtön érezte, hogy ezt nem lett volna szabad mondania. Szabó valóban rettenetesen, egészségtelenül kövér volt, mint a hormonzavaros gyerekek. Nem felelt Ginának, akkor se tehetne volna, ha a sértés el nem veszi a szavát, mert az osztály hirtelen felállt. Gina, aki Muraival és Szabóval együtt háttal volt az osztálynak is, az ajtónak is, megfordult a

katedrán. A küszöbön Kalmár állt, nézte őket.

– Micsoda hang ez? – kérdezte Kalmár. – Ki ordítózik ilyen méltatlanul? Kicsoda maga?

Az osztály állt vigyázzban. Most jó lett volna, ha valaki segít, megvédi, vagy egyáltalán ad valami magyarázatot. De az osztály csak állt, Kalmárt bámulta némán, és ahogy Gina nem vállalta őket az imént játszótársnak, úgy nem vállalták ők sem, az ötödik, mikor védelemre lett volna szüksége.

– Ki maga? – kérdezte újra Kalmár. – Még nem láttam itt.

– Vitay Georgina – suttogta.

– Ordítózik a csendes negyedóra idején, s még hozzá ilyen szöveget?

– Új lány – mondta Torma csöndesen. Gina szíve megtelt hálával. Lám, Torma megszólalt, pedig neki a Via Appia lett a férje.

– Szépen bemutatkozott, mondhatom. És Szabó és Murai mit keres a katedrán, és mit akar a leltárjegyzékkel?

Szabó és Murai már nem voltak sehol, úgy eltűntek, ahogy a hópehely meleg szobában, beszívta őket a védő közösség, csak Gina állt már a katedrán egyedül. Senki se tartott rá igényt. Kalmár leült a tanári asztalhoz, és minden indulat nélkül, mint aki úgy gondolja, nem volna szerencsés, ha túl sok figyelmet szentelne ennek a kellemetlen epizódnak éppen év kezdetén, csöndesen, majdnem közömbösen azt mondta:

– Az ordítózó tűnjön el a teremből.

Nem kellett kétszer mondania, Gina repült. Úgy reszketett, mintha láza volna. Most úgy gyűlölt mindent ebben az új iskolában, olyan heveséggel, amilyenre nem is tartotta volna magát képesnek. Elsírta magát, nekidőlt a folyosófalon végigfutó fogascsíknak. Csúnyán, dühösen sírt, a kezével mázolta a könnyeit, nem tudta megtörölni az arcát, mert a tarisznyája bent maradt a padban.

Eleinte nem is hallotta, hogy szólnak hozzá; míg meg nem érintették, észre se vette, hogy van mellette valaki. Felnézett: Kőnig állt előtte.

– Mi baj van, kislányom? – kérdezte Kőnig. – Mi történt magával?

Ennek kezdje el magyarázni, aki eltűri, hogy a kalapjából kilopják a monogramot? Nem szólt, csak elhúzódott mellőle, s most még hevesebben sírt, mint aki sose tudja abbahagyni.

– Mi történik itt? – érdeklődött egy másik hang.

Ez méltóbb ellenfél volt, a fekete, tömzsi test, a kifejezéstelen, merev arc: az igazgató.

– Miért van Vitay Georgina a folyosón? – akarta tudni Torma Gedeon.

– Úgy gondolom, rosszul lett – mondta Kőnig azonnal. – Rosszul lett szegény.

Őt ugyan ne védje! Gina kihúzta magát, azt mondta, kiküldték.

– Kiküldték? Az első foglalkozásról? És ha szabad tudnom, miért?

Csak egy pillanatig habozott, aztán belekiáltotta az igazgató képébe, hogy mert tiltakozott az ellen, hogy a férje legyen egy terrárium. Tudta, hogy azt az arcot amit az igazgató vágott, nem fogja elfelejteni, amíg él.

– Játszanak – magyarázta kérés nélkül Kőnig. – Kicsik még. Kislányok. Kislányok gyakran játszanak férjhez menést.

– Rendkívül érdekes – mondta az igazgató –, csak éppen az összefüggést nem látom. Hogy kerülhetett sor játékra a csendes negyedórában? És miféle esztelenség az, amit beszél? Mi van azzal a terráriummal? Ne bámuljon rám! Válaszoljon!

– A csendes negyedórában az egész osztály férjhez ment – lehelte Gina.

Kőnig szeme megrebbent a nagy szemüveg mögött, és akkor, de csak akkor ébredt rá a kislány, hogy ez volt az egyetlen, amit nem lett volna szabad kimondania; most elárulta a matulások titkát, a Horn Mici-féle hagyományt, amelyet 1914 óta sikerült eltitkolni a tanárok előtt. De csak egy másodpercig bánta. Amúgy is mindegy volt, és akik arra akarták rákényszeríteni, hogy egy terráriumot vállaljon, igazán nem érdemelnek kíméletet.

– Lebilincselő! – bólogatott az igazgató, és kinyitotta az iroda ajtaját. – Hadd halljam előlről az egészset. Szóval az ötödik osztály házasságra lépett, fél órával a tanévnyitó istentisztelet után. Na gyerünk, Vitay.

Kivágta az irodaajtót, bement. Gina követte. Kőnig is menni akart velük, de az igazgató azt mondta, egyedül akar tárgyalni Vitayval, hát csak udvariasan becsukta mögöttük az irodát.

Kiközösítve

Mire apróra kivallotta, mi háborította fel annyira, már nem érzett haragot, csak kétségbeesést, hogy mindegy, ami az utolsó félórán történt, egyáltalán sor kerülhetett, hogy ilyen semmisség, ilyen jóindulatú tréfa ennyire kihozhatta a sodrából. Szegény Szabó, csúnya kis tömzsi testével, hogy volt lelke megsérteni, és szegény többiek, akik mindjárt maguk közé fogadták, és megosztották vele az egyetlen, amivel könnyebbé lehet tenni az életet ezek között a szigorú falak között: játékaikat, tréfáikat, bolondos kedvüket. Miféle ostoba gög mondatta vele azt, hogy neki nem kell a terrárium, ő nem játszik? Elhatározta, ha kimászik ebből az ügyből, nem lesz büszke, becsületesen megkérelme Szabót és a lányokat is valamennyit.

Hogy befejezte, az igazgató hallgatott egy keveset, aztán azt mondta, amiatt, hogy olyan gyalázatosan viselkedett, hogy ki kellett utasítani a tanteremből, két hétre megtiltja neki, hogy kitegye a lábát az intézetből, csak a kertben szabad sétálnia, nem láthatja a várost. Hogy az ötödik osztályt mivel bünteti, egyelőre fogalma sincs, mert amiről most hallott, az olyan mértékig felháborító, aljas és gonosz és annyira méltatlan egy nagy hírű intézetben igaz keresztyén erkölcsök között nevelt leányközösséghez, hogy alighanem össze kell hívnia ebben az ügyben az egész tanári kart, esetleg a fenntartó testületet is. Egyelőre menjen csak vissza az osztályba, hogy azonnal megindíthassa a vizsgálatot.

König még mindig kint várakozott a folyosón, az igazgató meg se látta. Gina majdnem rosszul volt az önvádtól. Bár meg tudta volna állni, hogy az osztályt is belekeverje, bár meg tudta volna állni, hogy hallgasson! Késő volt, mint annyiszor, most is hamarabb cselekedett, mintsem meggondolta volna. Az osztály vigyázzba meredt, mikor beléptek az ajtón. Nem mert a helyére menni, hiszen kiküldték az imént, hát ott maradt az ajtónak simulva, mint egy szomorú vendég. Kalmár elébe sietett az igazgatónak, s mélyen meghajolt a kézfogásnál. Ginán csak átsiklott a tekintete. Ez is fájt.

– Hallom, férjhez megyünk – mondta az igazgató. – Ki ehhez, ki ahhoz. Hadd látom a leltárjegyzéket, hogy tudjam, kik azok a szerencsések, akik az ötödik osztály növendékeit feleségül vették.

A leltárjegyzék még ott volt a katedraasztalon, ahová Szabó ejtette, Kalmár értetlenül emelte fel. Mikor az igazgató elismételte neki, mit hallott Ginától, Kalmár lesütötte a szemét, mint aki nem akar vagy nem mer az osztályára nézni. A fekete ember pillantása végigfutott a leltárjegyzéken, és Gina most meghallotta, amiről Tormáék annyit beszéltek eddig is, hogy milyen az, amikor kiabál. Már-már nem is emberi hangon ordított a felháborodástól, hogy pogány istenek és jámbor életű püspökök és régen halott német tudósok és költők meg itáliai műemlékek házasságot kötöttek az ő gonddal nevelt növendékeivel. Az ötödikesek a padot nézték, Gina később megtudta, így szoktatták őket, akit szidnak, nem nézhetett fel büntudatból és alázatból. Aztán a lehajtott fejek közül, mint valami mély vízből, mégiscsak kibukkant egy, Kis Mari okos, vékony arca, és Kis Mari nemcsak felnézett, de jelentkezett is, hogy szólni kíván. Ez akkora merészség volt, hogy az igazgató hangja elakadt. Mari felállt, kijelentette, hogy bocsánatot kérnek az iskola vezetőségétől és az osztályfőnök úrtól is, és amit Vitay Georgina mondott az tévedésen alapul. Nekik eszükben sincs ilyen illetlen módon játszani a leltárjegyzéken szereplő elhunyt nagyságokkal vagy pláne tárgyakkal, csak Vitay Georgina honvágyán akartak kicsit könnyíteni ezzel a sok képtelenséggel, szerették volna szegény bánatos társukat valahogy szórakoztatni, megnevetetni. A pesti lány olyan nagyon szomorú, úgy szerették volna, ha legalább egy jóízű kacag valami badarságon. Most már tudja, hogy még jó célból se lett volna szabad megtéveszteniök Vitay Georginát, mert ezzel iskolájuk szellemét sértették meg, ezért alázattal bocsánatot kér az igazgató úrtól és az osztályfőnök úrtól is, sőt Vitay Georginától is; ő igazán csak jót akart, szívből sajnálja, hogy ez lett belőle. Murait, Szabó Anikót ő avatta be a tréfába, és kérte meg, segítsenek neki, maga az osztály nem tudott semmiről. Tradícióról szó sincs, ugyan hogy volna? Sajnos, Vitay nem értette meg jó szándékú tréfájukat, nem nevetett, hanem indulatba jött, amiért még egyszer elnézését kéri.

A fekete ember arcán előmlött a megkönnyebbülés. Egy gyermek buta vice elviselhetőbb volt, mint amit az új lánytól hallott, hogy az ő intézetében milyen istentelen szokás uralkodik már az első világháború óta. Közölte Kis Marival, gusztustalan és a Matula jó hírét rontó tréfája miatt megvonja tőle is két hétre a sétákat, s ha Szabó és Murai olyan készségesen segítettek neki idétlen ötlete végrehajtásában, talán a büntetésből se maradjanak el hűséges barátnőjüktől. Kis Mari egyébként jó lesz, ha vigyáz magára, rengeteg jelentkező van az ő majdnem ingyenes intézeti helyére; még egy hasonló ügyes kis vice, és elveszti a kedvezményét. Az osztály merev vigyázzból nézett utána, míg kifeketélt az ajtón.

Kalmár intett Ginának, menjen vissza a helyére, csak úgy vert a szíve, míg visszaült Torma és Kis Mari közé. Azonnal mondani akart nekik valamit, de nem lehetett, mert Kalmár elkezdte kiosztani a tankönyveket, füzeteket meg az írószert. Míg átvették, elrámolták, nem beszélhettek. Szólni csak akkor tudott, mikor a foglalkozásnak vége volt, ismét hármas párba álltak, és visszatértek a nappaliba. Először Kis Marinak suttozta oda, hogy ne haragudjék rá, Mari azt mondta, nem haragszik, aztán otthagya. Megkérlelte Murait és Szabót is, mindegyik biztosította róla, hogy eszében sincs neheztelni. Elfogta a hála: milyen rendesek ezek a lányok. Időbe telt, míg felfogta, hogy a „nem haragszom” azt jelenti: „Nem ismerlek. Nem tartozol hozzánk, nem számítasz.

Megszűntél a számunkra. Nem vagy senki.”

Apja életének, bizonyos határig még a Mimó néni életének is ő volt a központja, régi osztályában ha nem is a legelső, de megbecsült, jó tanuló, dicsérték, számon tartották, szerették. Most itt állt a zömök világban egymaga, nem volt, aki szemrehányást tegyen neki, de nem is segítette senki, és nem is tartozott senkihez. Idegen szemeknek az osztály magatartása nem árult el semmit, ebéd közben udvariasan felé tolták a sót vagy a kenyérkosarat, ha észrevették, hogy keresi a szemével, ám mihelyt az ötödikesek egyedül maradtak, mintha egy üvegharanggal lett volna leborítva köztük, szinte még a levegő is elkerülte. Egy darabig még próbálkozott, hátha mégis megbékíthetné őket, aztán elnémult, nézegette a tankönyveit, azt magyarázta magának, majd észre térnek, ez olyan képtelen helyzet, amibe került, hogy nem tarthat sokáig. Volt ő már mással, másokkal is haragban; meddig tartott – semeddig. Egy darabig duzzogtak, kerülték egymást, aztán elnevezték magukat, és rendben volt minden. Ám ahogy teltek az órák, elfogta a pánik. Valamivel nem számolt: ezeknek a matulásoknak iszonyú fegyelmezettségével. Ezekbe pici koruktól fogva beléjük nevelték, hogy megtanuljanak hallgatni, ezek nem olyanok, mint mások. „A Matula az ország egyik legelső intézete!” – tért vissza emlékezetébe Kis Mari szava, és a gondolat, hogy esetleg így kell élnie közöttük, ilyen elképesztően egyedül, tanácstalan könnyeket csalt a szemébe.

Délután ötkor sorakoztak sétára, Zsuzsanna már tudta, hogy négyük kivételével. A diakonissza szomorúan csóválta a fejét, sokáig beszélt Kis Marival, Mari leszegett fejjel hallgatta, nem védekezett, ajka meg-megreszketett. Aztán az osztály elindult, megint a rettenetes kalapban, vállán a tulipános tarisznyával, mint egy raj hajszállra egyforma kék bogár, és Kis Mari, Szabó meg Murai ott maradt a kertben. Beszélgettek, még nevettek is, Gina először mögöttük baktatott, aztán megpróbált melléjük szegődni. Nem küldték el, csak a beszélgetést hagyták abba, azonnal ickát rajzoltak a kert széles útjára, és elkezdtek valami bonyolult ugróiskolát, amelyet Gina sose látott, de azonnal megtanult. Nem hívta senki játszani, hát egy darabig csak nézte, a másik három milyen önfeledten ickázik, aztán elfordult, és elkezdett sétálni egyedül a kertben.

Így, hogy csak az ügyeletes ült a szobájában, s vetett feléjük a tárt ablakon át egy-egy ellenőrző pillantást, csaknem valószínűleg kihalt volt az erőd. Ment Gina, meg-megérintett egy szál virágot, megpróbálta elhítenni magával, hogy nem is fáj annyira, ami történt. Ténfergett, be-benézett a nyitott ablakokon, a belső folyosórácsra is, amelyről tegnap (tegnap? Tíz éve, száz éve, sohanapján) magyarázta Torma, hogy mindig zárva tartják, mert a mögött van a tanári lakrész, a nőtlen tanárok meg az igazgató ott élnek, nem úgy, mint a tanárnők, őmelléjük, a diakonisszák között. Beszorította arcát két vasrúd közé, úgy leselkedett, de nem látott senkit. Mit csinálhatnak ilyenkor a tanárok? Aki nem ügyeletes, nyilván kiment a városba, ott minden van: mozi, színház, ismerősök. A tanároknak nem kötelező mindig az erődben lenniük. Ahogy hátat fordított a folyosórácsnak, szembe találta magát Abigéllal. Mindaz, ami benne forrt, a mosolygó szobor ellen ingerelte, látni se bírta a csodatevő korsós lányt. Horn Mici tradíciói! Bár sosem élt volna az a Horn Mici!

Mikor meghallotta, hogy a kapu felől mozgás van, és a városban járt boldogok visszatérnek, lélekszakadva futott eléjük. Kis Mari hallgat, Murai hallgat, Szabó is, de talán a többi kifújta már a mérget, talán csak lesz, aki megszánja, észreveszi, hogy áll, reménykedik ott előttük, szól végre hozzá, és megbocsát. Még Torma pillantása is elsiklott felette, csak Zsuzsanna igazította meg a pertlit a hajában, és kérdezte meg, hogy telt a délután. Jól, felelte Gina, s azt érezte, minden csepp vére keserű.

Vacsora közben megpróbált ráfigyelni a felolvasásra, amely ódon nyelven egy 1827-ben Genfben élő nemes lelkű árva lány jellemének fejlődésével foglalkozott, de nem tudta követni. Nézte néma osztálytársai arcát, s az jutott az eszébe, ha elfogadta volna a neki kijelölt férjet, legalább egy

terrariuma volna, akire gondolhatna, és nem volna ilyen elképesztően egyedül.

Mikor aludni mentek, fűlelt, miről suttog a többi a sötétben. Az igazgatóról beszéltek, Kalmárról, vajon megnősül-e valaha, és hogy sikerült egészen biztos adatokat megtudni a prefekta életkoráról: Zsuzsanna, bár teljesen kislányos a külseje, betöltötte a harmincat. Az új tankönyvekről is szó volt meg valami kirándulásról, amelyet minden ősszel megtartottak eddig, de ami nem bizonyos, hogy meglesz az idén is, mert séta közben Zsuzsanna kivételesen megszólalt, s azt mondta, ne nagyon reménykedjenek, a püspök még nem döntött, engedélyezi-e ilyen háborús, bombázós időben a kirándulást. Pedig milyen csodálatos kimenni a szőlőbe, ahol valamivel több szabad nekik, mint máskor. Mindenről beszéltek, csak a leltárjegyzékről és Gináról nem, Gina nem élt, nem volt, nem is látták. Az éjszaka tömör és súlyos volt, mint a büntetés.

A nappal se lett könnyebb. Első órájuk osztályfőnöki volt, azazhogy voltaképpen történelem, de eltelt mindenféle más teendővel. Kis Mari jelentkezett, hogy előbbre szeretne ülni, az az érzése, megromlott a látása, és Torma is felállt, hogy ő meg, úgy látszik, messzilátó lett a szünetben, mert mintha hátulról jobban látná a táblát. Kalmár beírta a Zsuzsannának szóló napi jelentésbe, hogy orvosi vizsgálatra kell küldeni a két lányt, és ideiglenesen addig is elültette őket, egyik előbbre, másik hátrább került néhány paddal. „Nem veszi észre, – gondolta Gina a szégyenkezéstől pirosan –, hogy nem akarnak mellettem ülni. Miért nem veszi észre?”

Második órájuk Gigus tanárnővel már szabályos óra volt, ez könnyebben telt, mert főképpen vele foglalkoztak, a tanárnő szerette volna kitapogatni, mennyire tud németül. Itt nem volt baj, Marszell elszázi lány volt, egyformán beszélt a németet meg a franciát, az osztály úgy hallgatta kettőjük párbeszédét, mint a süketek, pedig Gina úgy iparkodott, hogy ne csak hibátlanul, de választékosan is kifejezze magát. Nem volt kinek imponálnia, az ötödikesek unatkozva nézték a táblát. Gigus tanárnő megdicsérte és Szabót szólította fel utána, Gina azonnal látta, hogy Szabó bikkfanyelvű. A tavaly tanultakról faggatták, Szabó kiejtése magyaros volt, és folyton eltévesztette a jelzős főnév ragozását. A Sokoray Atalában örömmel segített akárkinek, most törte a fejét, szóljon-e Szabónak, szívesen gyakorolja vele a nyelveket. Nem mert ajánlkozni, már megelégedte, hogy visszautasítják. Majd ha lehiggadnak, még mindig megemlítheti.

Az osztály egyelőre nem higgadt le. Ginának az jutott eszébe, végre van valami olyan játék is, amit nem Horn Micitől tanultak a matulások: az ötödik osztály most azzal szórakozik, hogy kikísérletezi, milyen módon lehet úgy kirekeszteni maguk közül valakit, hogy a nyilvánosság ne vegye észre. Ez tornaórán volt a legnehezebb, mert ott olykor páros gyakorlatokat kellett végezniük, de azt is megoldották. Gina állandó tornáspárja, Bánki, inkább rosszul lépett, azt mímelte Truth Gertrúd, a tornatanárnő előtt, hogy megütötte a lábát, csak ne kelljen együtt dolgozni vele, ha meg nem volt más megoldás, egyszerűen leejtette a hátáról, elengedte a kezét. Ha Gina nem olyan ügyes, komolyan megüthette volna magát, amekkorát huppant.

Ahogy a napok teltek, egyre keményebb lett a harc. Gina már minden tanárt ismert, és Kőnig kivételével várakozása ellenére eléggé meg is kedvelt. Sokat tanult, többet, mint bármikor életében, hogy legalább a tanáraitól hallhasson jó szót, sosem örült annyira dicséretnek, mint életének ebben a szakaszában. Hogy Kőnigtől miért idegenkedett, nem tudta volna megmondani, nyilván az befolyásolta, amit – amikor még beszéltek vele – a lányoktól hallott. Az intézet megszokta a vaskezet. Kőnig enyhe volt, osztályzatai is enyhék, ha valaki sírva fakadt az órán egy elégtelen felelet miatt, hajlandó volt mindjárt a következő napon javítófelelésre szólítani. Bár a lányok folyton méltatlankodtak, milyen kordában tartják őket, annyira vérükké vált a fegyelem, hogy mihelyt valaki lazított a gyepelön, s nem volt hozzájuk olyan szigorú, mint a többi, kinevették a gyenge kezű nevelőt. Kőniggel néha még tréfát is űztek, eldugták a szemüvegét, s úgy tettek, mintha lázasan keresnék. Kőnig állt a katedrán, dicsérte a lányokat, milyen figyelmesek, jók, udvariasak, az ötödikesek meg pukkadozva adták kézről kézre nagy pápaszemét a pad alatt.

Ginához nem került a szemüveg. „Félnek, hogy visszaviszem neki” – gondolta a kislány keserűen.

A tanév hétfőn kezdődött, szombatig, a postanapig semmit nem változott a helyzet. A hét utolsó napjai azért teltek valamivel könnyebben, mert Gina tudta, szombat délután meg fogja hallani az apja hangját, s mielőtt Budapest jelentkezik, kipanaszkodhatja magát végre. Apja majd csak ad valami tanácsot, mit csináljon, hogy rendbe jöjjenek a dolgok az osztályban; mindig mindenre talált megoldást, lehetetlen, hogy most ne jusson az eszébe semmi. Nyilván elbúsul, hogy mindjárt azt kell hallania, ennyire egyedül van ebben az intézetben, de nem titkolhatja el előtte, mert ki tudja, meddig tart még a bojkott, és ezt egyszerűen nem lehet már kibírni.

Szombaton, mielőtt az osztály visszatért a délutáni sétából, valamennyiüknek az A/ nappaliba kellett menniük, és Zsuzsanna kiosztotta a levélpapírokat, mindenkinek egyetlenegyét. Gina nem kapott, Zsuzsanna átküldte a zongorás terembe, hogy míg az édesapja nem jelentkezik, gyakorolja a zsoltárokat, addig se üljön tétlenül.

Felnőttkorában, ha eszébe jutottak kislánykora vallásos énekei, sosem egymagukban hozta vissza őket az emlékezet. Illatokat és neszeket sodortak dallamukon az ősi zsoltárok, a Matula folyosójáról áradó örök háziszappanszagot meg ajtók halk nyílását-csukódását, saját billegető ujjai ideges mozgását, még önmaga hajdani arcát is, ahogy csak látszatra figyel a szöveget, amelyet tanulnia kellene, voltaképpen mással van elfoglalva, egész teste-tudata egyetlen fül, amely azt lesi, mikor szólal meg valahol a közelében az interurbán szaggatott csengőjele. Sokáig kellett várnia, a harangocska azt jelezte, hogy már vacsorára való terítésre rendelték a naposokat, mikor Zsuzsanna végre érte jött azzal, hogy iparkodjék, felhívta az apja. Lecsapta a zongorafedelelet, futott. Mikor látta, hogy a diakonissza a tanterem és az iroda felé siet, külön megörült. Apja nyilván az igazgató telefonján jelentkezett, legalább jó távol lesz az internátusiaktól, míg beszélgetnek.

Zsuzsanna visszafogta az iroda ajtajában. Megállt, de alig tudta leplezni, mennyire neheze esik az engedelmeskedés. Ő, hagyja már békén, hétfő óta nem beszélt normálisan senkivel ebben az iszonyú Matulában, ne most kezdjen neki magyarázni valamit, amikor a drót túlsó felén végre ott az apja!

– Georgina – mondta a diakonissza –, az osztálytársaid nyilván elmesélték, hogy az intézetből nem továbbítunk panaszos levelet.

Rábámult, nem értette, mire céloz. Olyan keveset beszélt Kis Mariékkal, hogy erről nem hallott semmit.

– A szülők messze élnek, sok gond-baj között, ha a hétköznapi jelentéktelen bánatait, kellemetlenségeit közölnék velük, csak idegesek lennének otthon, nyugtalanok. Egy iskolában mindig történik valami, ami egy-két órára elszomorítja a tanulót, de a tapasztalat azt mutatja, hogy mire a levél, amiben megírná, odaérne a szülőkhöz, már el is múlik a gond, a bánat, feleslegesen izgatta fel az otthoniakat. Érted, mit akarok mondani?

Nem. Még mindig nem.

– Csak a jót szabad megírni haza – mondta a prefekta –, csak azt, aminek a szülők örülnek. A rosszat, az igazán rosszat, mi úgyis közöljük negyedévenként, hivatalosan. Nyilván nincs okod panaszra azonfelül, hogy mindig nehéz az évkezdés egy új iskolában. De ha volna is, ahogy az osztálytársaid nem írhatják meg levélben, úgy te nem mondhatod el telefonon. A tábornok úr országos gondokkal küszködik, csak örvendetést halljon tőled.

Azt érezte, hogy ami vele történik, túllépi a képzelet vagy az elviselhetőség határát. Az álom ilyen

olykor, ilyen gyilkos, ilyen reménytelen, ilyen riasztó, hogy nyöszörögni kell tőle és sikoltani, míg fel nem rázzák az embert. Zsuzsanna kinyitotta az irodaajtót, követte, zsibbadtan, tehetetlenül. Már meg se lepte, hogy a szoba nem üres, hogy az íróasztalnál ott feketélik Torma Gedeon, és mikor őt meglátja, azt mondja a telefonba: „Adom a tanulót.”

Közvetlenül melléje kellett lépnie, hogy átvehesse a kagylót. Ott állt az igazgató és Zsuzsanna között, akik mindketten az arcát figyelték, ujjai úgy kihültek, hogy alig bírta tartani az ebonitot. Apja hangja olyan távolról hallatszott, mintha a világ végéről beszélne.

– Szervusz – mondta a tábornok. – Jól vagy, szívem?

– Jól – felelte a kislány.

– Ugye, hogy nem is olyan borzasztó?

– Nem.

– Milyenek a lányok? Van már barátnőd?

Állt, nézett, nem válaszolt.

– Halló – mondta a távoli hang –, ott vagy? Alig hallani. Azt kérdeztem, milyenek a lányok?

– Kedvesek – válaszolta. Majd megfulladt.

– Torma már mondta, hogy egészséges vagy, és hogy nagyon meg vannak elégedve a tanulással. Beolvasta az osztályzataidat is, csupa kitűnő jegyed van.

– Sokat tanulok – válaszolta a kislány.

– Halló, Szeged – mondta egy női hang. – Beszélnek még?

– Még egy perc – mondta a tábornok. – Vigyázz magadra, kicsim. Róza nénivel süttetek süteményt, jövő héten megkapod, jó lesz?

– Apa! – és most kiáltott. Az igazgató úgy felkapta a fejét a hangjára, mintha az asztalra is rávágott volna. – Apa, nagyon kérlek, könyörgök, gyere el meglátogatni! Gyere!

– Mihelyt tudok – hallotta a távoli hangot. – Egyelőre lehetetlen. De felhívlak minden héten. Szervusz kicsim.

A vonal bűgött, aztán valami recsegés hallatszott, aztán valaki azt kérdezte: „Vége?” Az összeköttetés megszakadt. Vége – gondolta Gina, és úgy bámulta a telefont, mintha még sose tartott volna a kezében hasonlót. – „Nem is tudja, mennyire vége. Még csak ezt is elvették tőlem. Levélpapírt nem adnak, de ha adnának sem írhatnám meg, ami az igazság, és hiába telefonálok, csak úgy beszélhetek, mint egy fogoly két ór között. Az osztálynak nem kellek. Panaszkodni tilos. Mi lesz velem?”

Felrezzent, mintha szóltak volna hozzá. Lehet, hogy az igazgató már régebben beszél?

– ...volt már olyan, igaz, hogy egész kivételes esetben, amikor a tanulónak magától eszébe jutott, hogy megköszönje az igazgatójának és a prefektájának, hogy nem közlik érte aggódo jó

édesapjával, hogy méltatlan magatartása miatt máris megbüntették, hanem...

– Köszönöm – suttogta –, nagyon köszönöm.

– Vitay Georgina elmehet – mondta az igazgató. Gina elköszönt, követte Zsuzsannát visszafelé a folyosókon. Mikor átértek az internátusi lakrészbe, a prefekta megállt vele a társalgó ajtajában. Bentről zene hallatszott, az első világi zene, mióta az erődbe csukták: Mozart „Kis éji zené”-je. Úgy látszik, levélírás után koncertet tartanak a társalgóban. A prefekta benézett, rendben van-e minden, az ötödikesek ott ültek mind a gramofon körül, Salm lemezeket válogatott. Meglátták őket, fel is álltak, Zsuzsanna intett, csak folytassák a muzsikálást, rájuk húzta az ajtót. Komoly, okos pillantása sokáig fürkészte a kislány arcát, aztán azt kérdezte tőle:

– Van valami bajod, Georgina?

Rázta a fejét. Semmi.

– Nem látszol valami boldognak. Bántott valaki?

– Nem.

– Segíthetek valamiben?

Nem, nem segíthet. Illetőleg amiben mégis, azt nem teszi; nem hagyja egyedül a telefonnál. A prefekta azt mondta, tisztában van vele, hogy a szerencsétlen évkezdett, amikor mindjárt el kellett tiltania a városi sétáktól, kedvezőtlenül befolyásolja a hangulatát, de tanuljon Kiss Maritól, Szabótól, Muraitól, akik bátran elviselik a büntetést, és nem lógatják ennyire az orrukat emiatt. Majd letelik, aztán nem nyomja majd az a szégyen, hogy nem szabad kivonulnia.

Ó, miket nem hisz ez, miket nem hisz, csak nem képzelem, hogy emiatt szomorú! Most bezzeg bosszút állhatna mindenkin, aki hétfő óta átnéz rajta, és Zsuzsanna azt se bocsátaná meg ezeknek a szent keresztyéneknek, hogy olyan engesztelhetetlenek, hogy nem tudnak, nem is akarnak megbocsátani. Pici-pici sugárnyi remény volt, ami felcsillant előtte, de könnyebben lélegzett tőle: most nem ragadták el az indulatai, mint hétfőn, most valóban nem lett árulójuk. Pedig Zsuzsanna igazságot szolgáltatott volna neki, ezt érezte, és azt is, hogy hitt volna neki, és ha megtudja, hogy Kis Mari lehazudta a Horn Mici-féle tradíciót, és az osztály igenis valóban férjhez ment, ki a névadó püspökhöz, ki meg a nagy Graduáléhoz, a diakonissza büntetése olyan kemény lett volna, mint maga a prefekta. Ezt csak méltányolják majd odabenn, ha elmondja nekik?

– Isten segítsen – köszönt el Zsuzsanna. Gina bement a társalgóba, ahol a zene éppen elhallgatott, és Salm új lemezt keresett. Leült Cziller mellé, Cziller azonnal felállt, odébb vitte a székét. Annyira igazságtalannak érezte, hogy szinte kitört belőle a tiltakozás:

– Maradj itt! Most nem csináltam semmit. Kérdezték, mi bajom, hallgattam. Nem mondtam meg, milyenek vagytok hozzám, pedig az apám is kérdezte és Zsuzsanna is.

Megint csend lett, az a borzasztó csend, ahogy az ötödik osztály hallgatni tudott, ha akart. Már-már azt hitte, még csak nem is felelnek neki, de akkor Kis Mari megszólalt:

– Apádnak nem mondhattad, mert egy matulásnak se szabad panaszkodnia, ezt nyilván veled is közölték, ezt már az elsősök is tudják. Hogy Zsuzsannának méltóztattál hallgatni, az lehet, hogy a te szemedben jó pont, mi szemünkben nem. Gyáva vagy te, Vitay, nem mertél szólani, tudtad, ha

még egyszer elárulsz, megkeserülsz, de úgy, hogy a végén elszöksz a Matulából.

Salm Beethovent tett fel, az Ötödik Szimfóniát. Kis Mari rákönyökölt az asztalra, copfjai előrebuktak, mintha hirtelen, mint valami boldogító, végtelen folyóba, belevetette volna magát a zenébe. Nem nézett Ginára sem ő, sem más. A kislány csak állt, vadul vert a szíve. „Kis Mari, legnagyobb ellenségem, hát mégis te segítettél, te oldottad meg, amit magam nem tudtam megoldani? Ha nem kérhetek segítséget az apámtól, és ha ti nem fogadtok be semmiképpen, én nem tudok itt élni, lehetetlen. Pesten majd elmagyarázok mindent, és apám megéri és megbocsátja, és keres, ha otthon csakugyan nem lakhatom, valami értelmes más intézetet. Köszönöm, hogy rávezettél, mit kell csinálnom. Én meg fogok innen szökni.”

Gina szökni készül

Meg fog szökni, de hogyan?

Csak a szándék volt világos. Az erődöt nem hagyhatta el kíséret nélkül, sőt egyelőre még a mások társaságában se mehetett ki, a várost nem ismerte, hisz alighogy elkezdett benne élni, máris megtiltották, hogy átlépjen a kapun. Másnap felkeléstől fogva úgy iparkodott minden tennivalójával, hogy minél több szabad ideje maradjon, körbeszaladta az udvart, megvizsgálta a kapukat, a kerítést, az ablakokat, hogy lehetne kijutnia innen. Ha egyszer kinn van az épületből, valamelyik járókelő csak megmondja, merre az állomás. A saját ruháit kellene visszaszerezni, azt még abban a boldog időben megtudta, mikor szóba álltak vele, mekkora hatalom a városban a Matula, itt bárki felnőtt megszólíthatja, visszaviheti, ha meglátja egyedül, egyenruhában: köztudomású, hogy az intézet növendékei nem járhatnak egymaguk. Persze az lehetetlen, hogy a raktáros visszaadja a holmiját, így kell majd megszöknie, ahogy van. Kalapot nem tesz, esetleg a harisnyáját is lehúzhatja, azt a jellegzetesen matulás, ronda fekete patentharisnyát, a kötényt is leveszi. Akkor legfeljebb egy ízléstelen hétköznapi egyenruha marad rajta, az talán nem kelti fel annyira a figyelmet.

Persze ahhoz, hogy bármire is vállalkozhassék, legalább valamennyire ismernie kellene ezt a várost, egyelőre csak a fehér templomig látta az utat. Bár a legfontosabb az, hogy kiszabaduljon innen. Hogy lehet innen kimenni? A falon át képtelenség. Most már tisztában volt az épület szerkezetével, beosztásával; volt itt a kerítésen oldalkapu, de vasból, kilincs nélkül, és persze kulcsra zárva, az utcára nyíló ablakokat meg mindenütt rács védte. Innen csak úgy lehet kijutni, ha az ember előtt kinyitják a lenti főkaput, ha a portás kiengedi.

Igaz is, a portás.

Emlékezett valami komor, köpcös emberre, aki érkezésükkor fogadta őket. Átszaladt a kerten az U alakú épület nyitott karjai között a fedett kapubolt alá, ahonnan – innen a belső kapurácson – a portásfülke nyílt. Ha barátságot köt ezzel az emberrel, ha gyakran meglátogatja, és rászoktatja, hogy ne csodálkozzék, hogy be-benéz hozzá, nem volna lehetséges, hogy egyszer meg tudja kaparintani a kulcsot, és kisurranhat a kapun? Mindegy, ha esik is, ha akármilyen idő is van, meggy ő kabát nélkül is, csak egyszer kinn lehessen.

Odaállt a fülke ajtajához, benézett az üvegen. A portás háttal volt felé, újságot olvasott. Szemközt Ginával jól látszott a kulcsos tábla, volt a sok kulcs között egy szokatlanul nagy és ódivatú is, éppen a tábla közepén, ez nyithatja a kaput. A régi iskolájában jóban volt a kapussal, aki

mindenfélét árult, cukorkát meg peracet meg tejet, még füzetet, ceruzát is lehetett venni a fülkéjében. Miért ne próbálná megkedveltetni magát ezzel az emberrel? Hátha sikerül. Majd nagyon igyekszik.

A kapus most letette az újságot, mintha megérezte volna, hogy nézik. Megfordult, s ahogy észrevette a leselkedő kislányt, azonnal kilépett a fülkéből. Megkérdezte, mit akar. Gina nem tudott válaszolni, csak rámosolygott, nem jutott eszébe semmi értelmes válasz. Olyat mégse mondhat neki így, minden előzmény nélkül, hogy nekem nagyon rokonszenves a kapus bácsi, szerettem volna elbeszélgetni a kapus bácsival. Korai még. Lehetetlen.

– Tessék visszamenni – mondta a kapus, nem haragosan, nem is különösen mordul, inkább olyan tárgyilagossággal, amivel egyszerűen nem volt érdemes vitatkozni. – Nem szabad a fülke körül tartózkodni. Nem olvasta a házirendet?

Nem olvasta, pedig volt belőle példány mindenhol, a folyosókon csakúgy, mint a hálótermekben. Ám mihelyt meglátta, hogy azt tartalmazza, mi kötelező itt és mi tilos, olyan utálkozás fogta el, hogy ha rá is pillantott, tüstént elkapta a fejét, hogy még csak ne is lássa. Most visszafutott az internátusba, és elkezdte tanulmányozni az írógépelt, bekeretezett szöveget.

Felkelés hétköznapokon fél hétkor, ünnep- és vasárnap fél nyolckor. Reggeli... – Ez a napi beosztás, ezt már tudja. – Egymástól senki nem kérhet kölcsön, és nem is cserélhet. Pénzt magánál senki se tarthat. – Ez nem az, nem erre célozhatott az öreg odalenn. – Az intézeti személyzettel érintkezni tilos...

Megvan. Ez az. Hogy miért, az nyilvánvaló. Ha az ember érintkezik az intézeti személyzettel, akkor esetleg barátja lesz valaki, takarítónő, kapus, kertész, az kicsempészhet tőle levelet, vagy azt színlelheti, nem látja, mikor kiszökik a kapun. Reménytelen, a kapusra sem számíthat, mást kell kitalálnia. Egyelőre kénytelen várni. Majd olyan jó lesz, szorgalmas, szelíd, még vidám is, hogy mindenki azt hiszi róla: már megszokott, sőt szeret itt lenni, és mikor alkalom kínálkozik, egyszerűen eltűnik az utcán a menetből. Ehhez viszont az kell, hogy ismerje a séták rendjét, útvonalát, tudja, milyenek a környéken a kapualjak, a boltok, a középületek, hol rejtőzhetik el hirtelen, vagy hol vághat át. Hát akkor türelem.

Az ötödik osztályban tanító tanárok és tanárnők mind szóvá tették a testületi szobában, milyen kedvező a helyzet a felső tagozat legfiatalabbjai között. Az új lány, a pesti Vitay példamutatóan szorgalmas, és az osztály, mintha versenyezni akarna vele, vagy megmutatni, hogy egy kezdettől fogva matulás nem maradhat le egy eddig más iskolában járt tanuló mellett, hasonlóképpen iparkodik. Gigus tanárnő, aki tavalyról ismerte már az osztályt, s nemcsak németet, de franciát is tanított az ötödikeseknek, külön gratulált Kalmárnak ahhoz, hogy az osztály alighanem túlesett a serdülés nehéz szakaszán. Tavaly még a legnagyobb erővel kellett féken tartani őket, most rendesen viselkednek, és igazán szorgalmasok. A Vitay gyerek anyanyelvként beszéli a két nyelvet, viszont Zsuzsanna testvér a tanú rá, hogy az ötödikesek egymást korrepetálják délutánonként, hogy le ne maradjanak mellette, úgyhogy a haladásuk egyenesen szenzációs. Kalmár szerényen mosolygott, szentül hitte, az fordította meg így a helyzetet, hogy az ötödikeseknek ő lett az osztályfőnökük, neki akarnak a lányok örömet szerezni, őt akarják elragadtatni példás viselkedésükkel, s Vitay is így akarja elfeledtetni, milyen kínos körülmények között ismerte meg őt. Miután mindig mindenki szerelmes volt Kalmárba, el se tudta képzelni, hogy a titkos harc, melyet osztálya Vitay Georjinával folytatott, egyelőre annyira igénybe vette az ötödikeseket, hogy még arra sem értek rá, hogy igazán szerelmesek legyenek bele.

A második hét, amelyen Kis Mari, Murai, Szabó és Gina el voltak tiltva a városbeli sétáktól, letelőben volt. A Matulában minden szombaton utolsó óra után rövid értekezletet tartott a

nevelőtestület, amelyen az igazgató elnökölt, és az osztályfőnökök és prefekták sorra jelentették, melyik osztályban mi tapasztalható. Ezen a második szombaton az ötödikekről mindenki annyi jót mondott, hogy az igazgató egy kis tünődés után úgy nyilatkozott, hogy ha az osztály szorgalmában nem lesz visszaesés, esetleg lehet róla szó, hogy az a bizonyos októberre eső meghívás – a nevelők összerosolyogtak – ezúttal az ötödikeknek jusson. Kalmár büszkén pillantott körül, Gigus tanárnő helyeselt, a nagytiszteletű úr azt mondta, nincs ellene kifogása, még Truth Gertrúd, a tornatanárnő is, aki sose volt megelégedve semmivel, és mindig nagyobb teljesítményt kívánt, mint reális lett volna, bólongatott, és nem szavazott ellene. Nem szabad velük előre közölni! – figyelmeztette nevelőit az igazgató, ezt mindenki helyeselte, mert nemegyszer előfordult, hogy a megdicsért osztálynak fejébe szállt a dicsőség. Legjobban Kőnig integetett, hogy jobb is, ha titok marad; de ahogy az értekezlet befejeződött, rohant át az internátusba, ahol a növendékek már benn ültek az ebédlőben, és várták a nevelőket, hogy megkezdhessék az étkezést. A tanulók asztalánál csak a diakonisszák étkeztek, a tanárok helye – mindenki bánatára – egy külön emelvényen állt, határozottan rontotta az étvágyat, hogy mindig látták felülről, ki locsolja meg az abroszt levessel, vagy ki ejti le a falatot a villájáról. Kőnig egyenesen az ötödikekhez ment, s közölte velük, mi volt a döntés. Az arcok felragyogtak. Gina nem tudta, miféle októberi meghívásról van szó, s miután úgyis hiába kérdezte volna a lányoktól, tudta, várnia kell, míg valahogy kiderül. Valaki kimondta a közelében a Horn Mici nevét is, ettől tüstént elöntötte a méreg. Sose látta ezt a Horn Micit, de még a nevét is utálta hallani. És Kőnigről is megvolt a véleménye, aki ugyan azzal kezdte, hogy neki voltaképpen nem volna szabad elmondania, ami hírrel jött, de mégis közli, hogy figyelmeztesse az osztályt, el ne játssza valami ostoba csínnyel a várható örömet. Hogy egy felnőtt ennyire ne legyen képes tartani a száját! Még ha az ő érdekükben teszi is!

Szürke, örömtelen szombat volt. Apja ezen a délutánon is felhívta, ismét nem Pestről, ezúttal Sümegről. A beszélgetés pontosan úgy folyt le, mint az előző héten, bár Zsuzsanna és Torma Gedeon később megállapították, Vitay ezúttal nem volt olyan különösen merev és szomorú.

Másnap reggel a prefekta aggodalmas arccal tevékenykedett az asztalnál. Ünneplévé, nyolckor reggeliztek, Zsuzsanna sokáig tárgyalt Erzsébet testvérrel, aztán elszaladt valahová, s fénylő arccal tért vissza, egyenesen Ginához. Kiderült, hol volt és miért: az igazgatónál. A két hétre szóló kijárási tilalom ugyan csak hétfő estével járt volna le, ám ma már a második vasárnap volna, amikor a bűnösök elmulasztották volna azt, ami egész hétre erőt ad a léleknek, a templomi istentiszteletet, Zsuzsanna tudni akarta, nem vihetné-e őket mégis magával. Az igazgató úgy határozott, elmehetnek a templomba, és arra való tekintettel, hogy e két héten mintaszerűen viselkedett mindenki, ha már délelőtt úgyis kinn járnak az istentisztelet miatt, részt vehetnek a délutáni sétán is.

Mind a négy lány örült, de egyikük sem annyira, mint maga Zsuzsanna. Öltöztek, indultak, Gina ismét Torma és Kis Mari között, mint legelőször, a két lány átsuttogott rajta, de most nem zavarta, nem is érdekelte. Az utcát figyelte, most egészen más szemmel, mint amikor először látta, nézte, mit ígér ez az út a templomig, miféle szökési lehetőséget, még a templomot is úgy vizsgálta most, mint olyan helyet, ahonnan esetleg ki tud osonni. Utóbb rájött, onnan a legkevésbé valószínű. Minden osztálynak megvolt a kijelölt padrésze, a kivezető kapuknál ott álltak a presbiterek, nyilván az se használta, ha azt mímelné, rosszul lett. Zsuzsanna tüstént otthagyná az istentiszteletet, hogy hazakísérje.

Templom után szabadok voltak, ebéd végeztével postát osztottak. A csomag, amelyet apja az első szombaton ígért, most érkezett meg. Mikor érte ment a nagy kartondobozért, amely tele volt teasüteménnyel, szinte látta Róza néni cukor-liszt-lekvár illatú kezét, ahogy gondosan, soronként egymásra rakja a finomságokat. Apjának több ideje lehet az átlagosnál, hogy maga címezte meg neki: *Zsuzsanna testvér címén Gina lányomnak* – ez a tábornok írása. Lehet, hogy nem érezte elég katonásnak, hogy teljes nevével és rangjával maga szereplejen feladóként? Mert feladónak a

legényük nevét írta. *Küldi: Tóth János, Monor.* Mennyit utazik az ő apja mostanában!

Most mindjárt indulhat kínálni, a házirend értelmében senki se fogyaszthatja el egyedül, amit hazulról kapott. Zsuzsannát kínálta meg legelőször, a diakonissza kivett egy kristálycukorral megszórt csillagocskát, de nem ette meg, otthagya a terítéke mellett.

– Tálát, tésztástányérokat – utasította a napost. – El szabad fogyasztani Georgina süteményét.

A napos Bánki volt, hozott a konyhából egy nagy kerek tálát meg húsz desszertestányért. Zsuzsanna az ablakhoz lépett, nézett ki a kertbe, ahol Gigus tanárnő karonfogva járkált Sáfár Eszterrel, az alsósok tanárnőjével, és most nem volt rajta fekete munkaköpeny, hanem színes ruha. Zsuzsanna nézte, nézte Gigus tanárnő világoskék ruháját, magas sarkú kék cipőjét, és nem figyelt arra, mi történik a háta mögött. Bár nem volt kétsége afelől, mi fog történni, Gina elindult a tállal. Megkínálta legelőször Arit, ő ült vele szemben az asztalnál. Ari még csak azt se mondta: „Köszönöm!”, elfordította a fejét. Salm, Ari szomszédja odasúgta neki: „Ne strapáld magad, nem kell. Fald fel magad az egészszet!”

Csak állt, kezében a tál, megalázottan, tehetetlenül. Ha figyelmezteti Zsuzsannát, hogy nem fogadják el a süteményét, megint csak árulójuk lenne, a diakonissza meg nem veszi észre magától, ami történik, csak bámul a kertbe, és néz egy ruhát.

A prefekta most visszafordult, Csodálkozva nézett a teli tálra.

– Körbekínáltad? – kérdezte.

– Körbe – mondták egyszerre az ötödikesek.

– Mindenki kapott?

– Mindenki – bizonygatta az osztály.

– És ilyen rengeteg maradt? Akkor nagyon szerények voltatok. Majd én elosztom.

Ment, szépen kiszámolta a süteményeket, mindenki tányérjára letett két-két darabot, a Ginaéra hármat. Kiürült a tál.

– Tessék megköszönni! – mondta Zsuzsanna.

– Köszönjük, Vitay! – énekelték az ötödikesek.

– Egészségekre! – suttogta a kislány. Zsuzsanna hátrament a tálalóablakhoz. Kis Mari és utána kivétel nélkül mindegyik ötödikes zsebre vágta a két süteményt. Gina szájában megkeseredett az egyetlen mézescsók, amit magába kényszerített, alig tudta lenyelni, a másik két süteményt a markában lopta ki az ebédlőből, és beledobta a W.C.-be.

A tábornok küldeményének másnap lett a temetése: délután a kertészetben dolgozott az osztály, ástak, gereblyéztek, előkészítették egy darabon a konyhakert földjét. Szabó gyűjtötte egy kupacba az aszu leveleket, száraz gallyakat. Elsőnek Kis Mari gereblyézte össze a rá kiszabott terület avarját, s mikor odahúzta Szabó elé, a levelek tetejére rátette a köténye zsebéből a két süteményt. „Kész?” – kérdezte Szabó diadalmasan. „Kész!” – felelt neki Kis Mari. Gina végignézte, hogy dobja minden osztálytársa Szabó kupacára a máskor annyira kívánt, annyira nélkülözött süteményt. Rágereblyézték a gallyakat, a száraz leveleket, Bánki meggyújtotta a máglyát, Szabó, mint valami

kövér papnő az ókori áldozatot, időnként megkavarta a füstölgő, parázsló halmot egy bottal, hogy el ne aludjék a tűz. Látták, hogy látja, sőt figyelték, milyen arcot vág hozzá, megállta, hogy lenn a kertben a pillája se rebbent, de csak estig, míg le nem feküdtek. Akkor, villanyoltás után mégiscsak elsírta magát, hogy elégették a szegény, ártatlan süteményeket. Sírt, sírt, és közben gyűlölte magát, mert miért nem erősebb, hiszen úgylát itt hagyja őket, mihelyt lehet, nem volna szabad kiszolgáltatnia magát a gúnyos megjegyzéseknek. De nem tudta abbahagyni a zokogást, reménytelenül, fuldokolva sírt, és még zuhogó könnyei között is csodálkozott, milyen keményszívűek ezek a gyerekek, hogy nem jön ide hozzá senki.

Arra rezzent össze, hogy a villany felgyullad, és valaki fölébe hajol. Agyonsírt, égő szeme előtt ott állt Zsuzsanna, egy éjszakára átöltözött Zsuzsanna, akin nem volt rajta a főkötője, és éppen fésülködhetett, mert nagy szőke haja szabadon gyűrűzött a válláig. Pongyolát viselt, illedelmes szürkét. Olyan szép volt és olyan váratlan jelenség, hogy megállt a könny a szemében.

– Te sírsz? – kérdezte Zsuzsanna, és leereszkedett mellé az ágyra. – Úgy sírsz, hogy a folyosóra is kihallik ebben a nagy csendben. Késő van, mindjárt éjfél. Mi történt, Georgina?

Nem tudott, nem is akart felelni, csak kinyújtotta a kezét, és belekapaszkodott Zsuzsannába. Nem szabad megérinteni a nevelőket – jutott eszébe a szabály, és érezte Zsuzsanna karjának megrándulását, hogy a diakonissza is ráemlékezett erre. Ám a kar ott maradt a szorításában, és ott maradt Zsuzsanna is az ágy szélén.

– Ne sírj – mondta a prefekta. – Ne sírj, nem lehet rá semmi okod. Az iskolában minden rendben van, apád szombaton telefonált, otthon sincs semmi baj. A csomag okozta, tudom. A csomag visszahozza az otthont, honvágyat ébreszt, azért nem szeretem, ha csomagokat küldözgetnek nektek hazulról. Ne sírj már.

Csöndesen beszélt vele, majdnem hangtalanul, Gina egyre jobban szorította a karját, amelyet Zsuzsanna most már félreérthetetlenül ki akart vonni az ujjai közül.

– Felkelted a többit is. Hallgass, Georgina.

A diakonissza felállt, körülnézett. Az ágyakban szenderegtek az ötödikesek, ám a prefekta gyakorlott szeme úgy elolvasta az arcok rejtett üzenetét, mintha kimondták volna a hallgató ajkak, amit az alvást színlelők gondolnak: „Tudjuk, hogy sírsz, de nem érdekel.”

– Valaki ilyen szomorú az ötödik osztályban, és az osztálytársai nem törődnek vele? Ez nem vall valami nagyszerű lélekre. – Zsuzsanna kedves hangja most olyan volt, mintha késpengék csengenének össze fagyos szélben. – Ilyen közönyös osztály aligha érdemli meg, hogy részt vegyen a Horn Mici néni uzsonnáján. Tudom, hogy tudjátok. König tanár úr megmondta, hogy elárulta.

Egy darabig nem mozdult semmi, az ötödik osztály adott a látszatra. Aztán lassan elkezdtek ásítózni, szemüket dörzsölni. Bánki azt mondta, nahát, ha tudta volna, hogy ez a szegény Vitay nem alszik, hogy szomorú. Odagyültek köré, mindenki, aki csak fért, és Gina újra sírva fakadt, még hevesebben, mert Zsuzsanna nem tudta, hogy ez az érdeklődés is csak játék, tettetés.

– Vigasztaljátok meg Geoginát – mondta Zsuzsanna. – Ha fél óra múlva még mindig sírva találok, az osztályt teszem felelőssé. Még idegen neki sok minden, az élet is szokatlan, az édesapja távol. Honvágya támadt a csomagtól. Segítetek felvidítani. Meséljetez neki Horn Mici néni uzsonnájáról.

Kiment. Akik eddig felé hajoltak, közvetlen szomszédai, Kis Mari, Torma, Murai, Szabó meg

Bánki leültek a Torma ágyára, és csak néztek.

– Menjetez innen – mondta Gina. – Nem kell senki! Ti se kelletek!

– Te tán kellesz nekünk? – kérdezte Kis Mari. – Most még szórakoztassunk, hogy ne légy bánatos éjnek idején. Mint egy álmatlan királyt.

– Még hogy a Horn Mici uzsonnájáról meséljünk neked – mondta Szabó felháborodottan. – Na, azt lesheted!

– Muszáj – rázta a fejét Torma. – Zsuzsanna kikérdezi, ellenőrzi.

– Az igaz – mondta Murai. – Na, ide hallgass, te nyavalyás. Horn Mici minden hónapban meghív magához egy osztályt uzsonnára. Egy egész osztályt. Olyan ételeket ad, hogy az hihetetlen. Horn Micinél valóságos lakoma van, és játék meg néha tánc is, és minden olyan gyönyörű, hogy az ember elájul. Horn Micinek csodálatos háza van nem messze a vasúttól, aminek még csak a kulcsa is más, mint a rendes épületek: egy kis röhögő emberfejben végződik a Horn Mici kapukulcsa. Októbertől fogva minden hónap negyedik hetében van nála tea, és arra mindig a legjobb osztályt hívja meg. Mi még sose voltunk ott, most megyünk hozzá először életünkben. Hát megbecsüld magad, hogy miattad itthon ne maradjunk, különben majd nézheted, mit csinálunk veled.

Gina egy darabig bámult rájuk, aztán hirtelen befordult, és fejére húzta a paplant. A szíve úgy vert, hogy azt képzelte, ugrál felette a takarója. Mire Zsuzsanna benézett, az egész osztály ébren volt, suttogtak, nyugtalankodtak, beszélgettek, Gina meg aludt, mint egy csecsemő, arca száraz volt, hűvös. Megnyugodott – bólintott Zsuzsanna, és amit nappal sose tett volna, megsimogatta a kislány homlokát. Nem tudta, hogy a mögött a homlok mögött ott él a felszabadító, álomba lazító, mindenért megvigasztaló gondolat, hogy a Horn Mici teájáról fog megszökni október utolsó hetében. Ha egy házban egy egész osztály nyüzsög, és ha az a ház közel esik a vasúthoz, ahogy valaki bement oda, úgy ki is jöhet. Ha másképp nem, valamelyik földszinti vagy pinceablakon. Egy magánháznál talán csak nem lesz minden földszinti vagy pinceablakon rács.

Horn Micinél. A szökés

A napok gyorsan teltek.

Most, hogy végre konkrét terve volt, és a menekülés reménye is reális, kevésbé izgatta a lányok magatartása, nevelőiről meg megállapította, van köztük, akit egyenesen sajnál itt hagyni. Kalmárt például, aki úgy tanította a történelmet, hogy belefényesedett az ember szeme, míg hallgatta, s aki a honvédelmi ismeretek óráján úgy beszélt a hazaszeretetről, hogy Gina legszívesebben azonnal fegyvert fogott volna, és kimegy a frontra lány létére, hogy segítsen a katonáknak. Kalmár fontos szereplő lett új életében, mert bár Feri alakja változatlanul fényesen ragyogott vissza abból a tovatűnt, boldog világból, Feri messzi volt, elérhetetlen, Kalmár meg közel, nagyon is látható.

König tanítását utálta, pedig König kitűnő tanár volt, nemcsak művelt, de jó előadó is. Gina néha csodálkozva kapta rajta magát, milyen szép az voltaképpen, amit tanára magyaráz, tudata mégis elutasította, amit hallott: nem vállalta Königet, hát nem vállalta a tantárgyait sem. A latinórákon tanult klasszikus erények, ugyanazok, amelyek Kalmár magyarázata révén azonnal fényes és meggyőző igazsággá változtak volna, mihelyt König kezdett beszélni róluk, elszürkültek a

számára, Gina szemében sehogy sem illett össze Kőnig meg a sok kitűnő férfijellemvonás, de Catullus szerelmes szomorúsága sem. Kőnig igazán minden volt, csak az nem, amit római jellemnek neveznek; ami meg a szerelmet illeti, nyilván nem azért maradt agglégény ötvenkét éves koráig, mert vad indulatokat tudna ébreszteni a női szívekben. A tanár maga mindig érzékenyebben reagált tárgyai anyagára, mint osztálya, ez is férfiatlan volt, ez az azonosulás a lírával, a rajongása az „eszményi szépért”. Legjobban az idegesítette, hogy Kőnig óráin olyasmik fordulhattak elő, amik másnál soha. Kalmár lelki nyugalommal sarokba állította a felső tagozatos ötödikeseket, amint a legcsekélyebb lazaságot tapasztalta az osztályban; ha Kőnig olykor szintén megpróbálkozott ezzel, a büntetésből mindig kabaré lett, részint akit kiállított, ott vihogott a sarokban, és néha regényt vitt magával, és a Kőnig háta mögött olvasott, részint egy idő múlva maga Kőnig kezdett el feszengeni, nyugtalankodni saját szigorúsága miatt, maga mondta azt, talán elég volt már a megszégyenítésből, s valósággal megkérlelte, akit az imént a sarokba a parancsolt.

Gina Truth Gertrúdot szerette, pedig az tornaórán úgy meghajszolta őket, hogy azt hitte, nem marad a tenyerén bőr a mászási gyakorlatok után, és sose volt hajlandó tudomásul venni, ha valaki azt jelentette: szédül a tornaszeren, meg Kerekest, akinél a számtanóra iszonyú élmény volt, mert a legváratlanabb pillanatokban jutott eszébe harmadikos vagy negyedikes anyagot kérdezni, és ezzel arra kényszerítette az osztályt, hogy időnként átlátogassanak az alsósok nappalijába, megkérdezzék a soros diakonisszától, hogy kell kamatot vagy százalékot számítani, ha esetleg elfelejtették, mert másképp Kerekes kiüldözte volna őket a világból. Éles, akitől természetrajzot tanultak, olyan volt, mint a neve, de Gina kedvelte őt is, fehér köpenyes alakja mindig orvoséra emlékeztette, a kémiai előadó – Éles világa – levegőjéhez úgy hozzátartozott a vegyszerek szaga, mint Mimó nénihez a parföm. Még azt is élvezte, hogy Éles mellett annyi gyakorlati munkát kellett végezniük, hol az azóta már lakóval gazdagodott özvegy terrárium, hol az óriási akváriumok mellett, amelyeknek gondozására osztotta be őket, hol pedig gyümölcsöt szüreteltek, vagy a kertben dolgoztak. Hajdút, az énektanárt bírta még legkevésbé, de Kőnignél persze lényegesen jobban. Hajdú indulatos volt, néha sértően ironikus, szemmel láthatólag őszintén azt hitte, hogy az ének a világ legfontosabb tantárgya; Ginának sokat kellett tanulnia, hogy bírja szédületes iramát, mert hamar kiderült, hogy Pesten nemcsak egyházi énekből nem kapott olyan képzést, mint a matulások, de Kodály és Bartók műveit is csak hézagosan ismeri. A matulások nemcsak fűjták a Kodály-kórusműveket, de rendszeres zenetörténeti képzésben is részesültek, az egyházi énekek eléneklése mellett itt arra is kaptak osztályzatot, felismerik-e, amit Hajdú az iskola nagy gramofonján a felelőknek eljátszott. Ginát az mentette meg, hogy bár a zsoltárok nagy részét még mindig nem tudta, a klasszikusokban elég járatos volt, a Mimó nénival s Marszell-lal sűrűn látogatott koncertek miatt. Egész napos fáradalmait Gigus tanárnő óráin pihente ki, leckét, szavakat nem kellett tanulnia, dolgozatait, a házi fordításokat pár perc alatt megírta. Zsuzsanna megkérte, hogy a tanulószobán segítsen azoknak, akik rászorulnak; igent mondott, és tudta, úgyse megy majd hozzá segítségért senki. Valóban nem ment. Egy-egy nehezebb házi feladat megoldása közben ki-ki körülbástyázta magát könyvekkel, füzetekkel, szótárakkal, és jól-rosszul, de elvégezte maga. Egyszer az igazgató hospitált náluk, éppen Kőnig egyik óráján, Gina nem felelt, Kőnig azonnal Tormát szólította, aki mihelyt észrevette, hogy a nagybátyja le nem veszi róla fekete pillantását, olyan zavarba jött, hogy nem ismerte fel a legegyszerűbb nyelvtani alakzatokat, s az igazgató személyesen jegyezte be az ellenőrzőjébe, hogy nem készült. Mikor távozott, Torma elejétől végig hibátlanul elfelelte, amit az imént nem tudott, s Kőnig azonnal aláírta az igazgató szövegének: „Máris javított, jeles.” Még maga Torma is kelleetlenül nézett rá, pedig hálásnak illett volna lennie, Gina meg azon kapta rajta magát, hogy míg Kőnig sugárzó arccal jegyezteti Torma rehabilitálását az igazgató szövege alá, megcsóválja a fejét. Szégyellte, mert bárki láthatta, egyetért velük a Kőnig-ügyben, most már ő sem akart semmiféle közösséget vállalni a lányokkal, pedig azok a Horn Mici-féle uzsonna érdekében már szóltak is hozzá. Valahányszor Zsuzsanna feltűnt, vagy óráközi szünetben, a tanárok jelenlétében, tüstént odament hozzá valaki, és nyájasan érdeklődött, hogy szolgál az egészsége, nem akar-e valami olvasnivalót, nincs-e szüksége segítségre, a nappaliban vagy az ebédlőben, ha engedélyt kaptak halk beszélgetésre, két közvetlen asztalszomszédja, Kis Mari meg Torma

mosolyogva elkezdtek suttogni neki az accusativusszal járó latin prepozíciókat, az messziről teljesen olyannak tűnt, mintha beszélne hozzá. Gina eleinte úgy mosolygott, hogy érezte, hogy a füléig feszesek az izmai. Később elfáradt benne az indulat, Horn Mici teája napról napra közeledett, úgy érezte, addig mindenképpen kibírja.

A tábornok valóban felhívta hetente, elmondták egymásnak a tanúk előtt is elmondható banalitásokat. Gina megtudta, hogy mindenki jól van náluk, Mimó néni és társasága is. Most már nem unszolta látogatásra, csak azon csodálkozott, hogy a tábornok, aki annyira ismeri őt, nem fog gyanút, hogy valami baj lehet vele itt, hisz sosincs semmi személyes jelleg a szavaiban, s egy mondata se hasonlít a régi pesti Gina beszédéhez, vagy ahhoz, ahogy egy iskolás lány a napjairól beszámol. Csomag nem jött több, ennek örült, elég volt egyszer átélnie a sütemények tűzhalálát.

Horn Mici teáját október legutolsó vasárnapjára tűzték ki, előtte való szombaton tanítás végeztével az egész intézet a díszterembe vonult, ahol az igazgató felolvasta az összesített értékelést. Legjobbnak évekzettel addig a napig az ötödik osztály munkája bizonyult, az első nap sajnálatos fegyelmezetlenségét valóban elfeledtető megbánásuk, mintaszerű magaviseletük és ernyedetlen szorgalmuk jutalmául tehát ők vehetnek részt azon a teán, amelyet az intézet egy volt kedves növendéke jóvoltából októbertől júniusig mindig az az osztály fogadhat el, amely abban a hónapban a legjobb eredményt érte el. Indulás délután fél négykor, hazatérés fél nyolckor, kijelölt kísérő a prefekta és az osztályfőnök.

Ez az októberi szombat majdnem olyan fényes volt, mintha még mindig nyár volna, az őszi virágok teljes pompájukban tarkáltak a kertben. Ahogy szokták, ebéd után azonnal elkészítették a hétfői leckét. Tiszteleggel megcsinált minden feladatot, megtanulta még a latin könyvnelkülit is, pedig ő aztán tudta, hogy nemigen veszi hasznát. Tanulás közben hívták a telefonhoz, most még a szokottnál is kurtább ideig beszélt a tábornokkal. Apjának láthatólag nem volt érdemleges közölnivalója, ő meg mit mondja azokat az értelmetlen, ellenőrzött szavakat. Holnapután reggel otthon lesz.

Mikor elkészült, most már igazán búcsúzni ment a kertbe. Zsuzsanna nem látszott sehol, a tanári lakrészt elzáró rácson túl se mozgott senki, ünnep délutánja volt, áldott szabad idő. Elsétált a szoborig, leült elébe, nézte a kertet. Ölébe tartott egy könyvet, de nem olvasott, a könyv csak arra kellett, hogy ha valamelyik tanár meglátja itt, ne küldjön azonnal társaságot, csupa jóakarattól, csak hogy magánosnak ne érezze magát. Daudet *Kis Izéje* volt nála franciául, azt szinte könyv nélkül tudta, ha valaki megkérdezi, miről szól, elmondja neki akár franciául is. Elnézett a sorok felett, gondolkozott. Mikor meghallotta a lépéseket maga mögött a kavicsos úton, hátranézett, ugyan ki jön. Aradi látta meg, a nyolcadikos Aradi, az ifjúsági elnököt, aki az évnnyitón a zászlót vitte. Lassan jött Aradi, arcán tanácstalan szomorúság.

Odébb húzódott a padon, és örült, hogy a nyolcadikos vetődött erre, Aradi mindig szóba állt vele, ha meglátta, nem kellett félnie, hogy átnéz rajta, vagy ő is rákezd a prepozíciókat. A matulások rettenetes hallgatni tudására külön jellemző volt, hogy az ötödik osztály őrizte a titkát: más hálóbeliekre nem tartozott, mivel büntették meg az árulót, így kisebb volt a veszélye is annak, hogy valami magáról megfélekedezett más osztályba járó beszámol valamelyik nevelőnek Vitay Georgina különös napjairól.

Aradi kedvetlenül ereszkedett mellé, kurtán felelgetett neki, aztán egyszer csak megkérte, fusson be a nyolcadikosok nappalijába, és nézze meg, elkészült-e már az osztály a leckéivel. Hogy ez az értelmetlen megbízás csak ürügy, amivel el akarja távolítani, annyira nyilvánvaló volt, hogy Ginában feltámadt az aggodalom: talán a nyolcadikosokhoz mégis eljutott a híre, hogy őt kiközösítették, és ők is úgy határoztak, hogy nem szólnak hozzá ezen túl. Sebzetten állt fel, ám a mohóságból, amellyel Aradi nógatta, siessen már, siessen, rájött, hogy mégiscsak másról lehet szó.

Elsietett, ahogy kérték, de mindjárt meg is állt az egyik óriási kőurna mögött, amely eltakarta egész alakját, és visszanezett. Találkája nem lehet a nagylánynak ezek között a falak között, és titka is ugyan miféle?

Mikor meglátta a cédulát, amelyet Aradi kihúzott a zsebéből, egy csapásra vége lett előtte az ifjúsági elnök tekintélyének. Aradi, aki a zászlót viszi, hogy ki nem sül a szeme! Hát hiszen ez Abigélhez jött valami hülyeséggel. Látni sem akarta azt a szégyent, hogy dugja be a levelét a nagylány Abigél korszójába, szaladt a nappaliba megkeresni a nyolcadikosokat, ha már erre kérték, akik persze réges-régen végeztek már a leckével, és a tornateremben tomboltak. Ezt persze Aradi sokkal jobban és régebben tudhatta, mint ő. Mikor visszatért a kertbe, az ifjúsági elnök már szembejött vele, s vidámabbnak látszott, mint akinek sikerült megosztania a terheit. Gina közölte, amit a nyolcadikosok prefektájától hallott, hogy az osztály Truth Gertrúdnál van, a talajtornát gyakorolják, mert valami versenyre hívták ki őket a kukurikusok, és külön engedélyt kaptak a rendkívüli edzésre. Siessen Aradi is, míg észre nem veszik, hogy nincs a lányokkal. Aradi elszárguldott a tornaterem irányában, Gina megint egyedül maradt a kertben.

Mi lehet a titka egy ilyen babonás nagylánynak? Odafutott a korszóhoz, belenyúlt. Azonnal a kezébe akadt Aradi cédulája. „Én tudom, hogy csak akkor fordulhatunk hozzád, ha nagy baj van, de most igazán nagy baj van, hidd el, Abigél. Jani fényképét, amelyiken összeölelkezve állunk, amit azelőtt csináltak rólunk, hogy Jani kiment volna a frontra, benne felejtettem a számtan-dolgozatfüzetemben. Mi lesz velem, ha megtalálják? Hogy érettségizem le? Alapítványi helyem van itt, ha más iskolába raknak, nem tudjuk kifizetni a tandíjat, végem. Segíts, Abigél!”

Ó, hogy nem szégyenli magát ez a zászlótartó! Visszatette a cédulát, bár leginkább összegyűrni lett volna kedve. Most majd Abigél leszáll a talapzatról, és elindul köléptekkel, bemegegy a tanáriba a dolgozatfüzet-szekrényhez, kiemeli Aradi dolgozatából a fényképet, visszajuttatja Aradihoz, aztán megfésülködik, és ha már úgymint benne van a járásban, kimegy a kapun, és beül valami moziba. Ingerült volt, míg érte ment az uzsonnáért, s míg elmajszolta a kiflit és az almát, amit kaptak, úgy gondolt a nyolcadikosra, mint egy pólyásra.

Séta után Erzsébet testvér tartott ügyeletet, Zsuzsannának szabadnapja volt. Az ötödikesek mind a társalgóba gyűltek – később megtudta, ez is matulás tradíció, Horn Mici uzsonnája előtt a kijelölt osztály a pihenésre kijelölt szombati órákban, hogy megmutassa háláját, és alázatosságát, önkéntes felajánlásból biblia-járatosságot gyakorol –, kérdezték egymást a Szentírásból. Bánki volt a kérdező, abszolút biztonságot, ahogy minden idézetről azonnal tudta, hol található, ki írta, ki mondta, már régen megcsodálta. Tudta, hogy tőle nem kérdez senki semmit. Sose tették, miért tennék éppen most, és azt is tudta, Erzsébetet úgy elgyönyörködteti a szép kegyes délutáni foglalkozás, hogy megkockáztathatja, amit a mai napon feltétlen meg kell csinálnia. Estére már itthon lesz Zsuzsanna, aki gyakran sétál a folyosón, be-benyit a fürdőszobákba, aki sokkal figyelmesebb Erzsébetnél. Mikor egy különlegesen nehéz kérdést tettek fel, s mindenki feszülten figyelt, és a fejét törte, Erzsébet háta mögött kisurrant a társalgóból, átvágott a folyosókon. Bár szárguldani szeretett volna, vigyázott, ne siessen. Belopózott a fürdőszobájukba, és lélekszakadva, iparkodva, hogy minél hamarabb végezessen, kiemelte a muskátlis ládát a bádoggvédőből, s kiszedte elrejtett holmiját. Egy kicsit nyirkos volt mindene, sietve, gondatlanul öntözhetek a virágfelelősök, de komoly baja nem volt semminek. Vissza a ládát, előbb egymásba, aztán a helyükre, aztán be mindent a hálóba, a százas kivételével, a matrac alá. De búcsú nélkül azért nem megy el. Kitépett egy lapocskát a naptárából, s legszebb írásával ráírta: *Mindnyájatokat gyűlöltelek. Csak játsszátok a hülye játékaitokat ebben a börtönben, én mindenestre megszököm. Vítay.* Így. Majd megtalálják, ha áthúzzák az ágát.

A százaszt beledugta a cipőjébe, ha feküsznek, átteszi a tarisznyájába. Hazulról majd ír az apja a Matulának, bejelenti, hogy más iskolába vitte, és megkéri Zsuzsannát, küldje vissza az

apróságokat, amiket a matrac alatt hagyott, és mindazt, amit a raktáros elvett.

Sikerült úgy visszatérnie a társalgóba, hogy az volt az érzése, észre se vették, hogy néhány percig távol volt, Erzsébet még az ajtónyílásra se nézett hátra.

Este földrajzi filmet vetítettek, még érdekelte is. Olyan nyugodt és derűs volt, mint addig soha. Kalmár magyarázott a vetítéshez, mert a film, sajnos, néma volt, nem volt hangosfilmvetítőjük. Elsőnek feküdt le, és azonnal befordult, mert gondolkozni akart, még egyszer számba venni magában, mi a tennivalója. Hallotta, hogy róla is beszélnek, kihallatszott a neve a lányok suttogásából, de egyáltalán nem érdekelte, mit mondanak róla. Aradi neve is gyakran kiúszott a halk beszélgetésből, mint egy fényes hal. Erre se volt kíváncsi, Aradi leszerepelt a szemében.

Ahogy elsőnek feküdt le, elsőnek kelt is fel vasárnap reggel, s állt, mosakodás és öltözködés után a folyosón a kijelölt helyre, ahol sorakozni szoktak, százasát még este vetkőzéskor becsempészte a tarisznyájába. A templomban azon kapta rajta magát, hogy teljesen más szöveget imádkozik, mint a nagytisztelendő úr; ő csak egyet kért, egyetlenegy, hogy sikerüljön, amibe nemsokára belefog. Istentisztelet után nem tértek vissza azonnal az intézetbe, mint a többiek, az ötödik osztály aznap kivételesen délelőtt ment levegőzni, délutáni sétájuk éppen a tea miatt elmaradt. Gina arca olyan szokatlan harmóniát és jó kedvet tükrözött, hogy Zsuzsanna felfigyelt rá, mondta is neki, látni rajta, mennyire örül, de hiszen érthető is, nagy élmény találkozni Horn Mici nénivel. „Fütyülök rá – gondolta Gina. – Horn Mici minden tradíciója hülyeség, de azért kivételesen nem haragszom rá úgy, mint máskor, mert ő segít nekem ma megszökni, anélkül, hogy tudna erről.”

Délután Kalmár vezette őket, s az osztály mögött, utolsónak Zsuzsanna lépdelt. Ünnepi fekete egyenruhájában, óriási kontyán ülő, parányi, villogóan fehér főkötőjében ő maga is ünnepien szép volt; Ginának, bár igazán más volt a figyelme középpontjában, most jutott először eszébe, hogy ez a Zsuzsanna meg ez a Kalmár voltaképpen milyen jól összeillenek. A csokrot, amelyet Horn Micinek vitt az osztály, Salm kötötte, de Kalmár, akinek odanyújtotta, hogy megcsodálja, Gina kezébe tette vissza: vigye csak Vitay, aki ma először látja Horn Mici nénit, hadd legyen azé a virágátadás öröme, aki még sose találkozott ezzel a rendkívüli asszonnyal. Gina felnőttkorában is fel tudta idézni magában Salm kígyópillantását, amellyel tudomásul vette, hogy a számkivetett Vitay viszi művészettel és rajongással összefűzött virágait.

Kabátot vettek, mert mikor indulni akartak, hirtelen elborult, és esőre állt. Ez külön örömmel töltötte el, az ólomszínű ég csak szövetségese lehet ezen a napon. A kabát amúgy is fontos volt a számára, mert éjszakai utazásra számított, s nem szerette volna végigvacogni a hosszú utat Pestig az egyébként novemberig sétára engedélyezett fekete szvetterben. Estére egészen sötét lesz, s ha elered, a járókelők sietni fognak az utcán, nem azzal törődnek, hogy egy matulás lány mit keres majd egyedül az állomáson, Árkod van akkora város, hogy több vonat jár róla Budapestre, hátha sikerül elérnie az egyiket, amelyik mindjárt indul is.

Olyan utcákon haladtak át, amelyeken még nem sétáltak. Ahogy egyre közelebb jutottak Horn Mici házához és az állomáshoz, most már azért percről percre izgatottabb lett. Egy mellékutcán jobbra fordulva valami téren vágta át, a tér közepén szobor emelkedett, kar nélküli, lábatlan, szenvedő arcú nőalak. „Árkodon is van Magyar Fájdalom szobra” – gondolta Gina. Kalmár odaszólt neki, húzzon ki pár szál rózsát a Horn Mici néni csokrából, fusson az emlékműhöz, tegye a szobor alá.

Máskor megörült volna, ha bármi történik, ami csak egy hajszálra is más, mint mindig azonos tennivalóik, ami kilendíti, ha csak egy pár percre is, a napok örök egy ritmusából. Most ez se számított, annyira elfoglalta a maga problémája, de azért Kalmár meglegedésére akarta elintézni, amit rábíztak, s kilépve a menetből elkezdte tanulmányozni az emlékművet, hová tehetné a rózsákat, hol mutatnak a legjobban. Pillantása megállt a talapzaton amelyen lenn valami kis tábla

fehérlett, nyilván a művész neve, aki a szobrot alkotta. „Milyen szokatlan így jelezni a szobrász nevét – gondolta a kislány –, máskor belevésik magába a kőbe.” Letette a rózsákat a csonka nőalak szomorú törzse elé, s ahogy lehajolt, szeme egyvonalba került a tábla feliratával, amiről így közelebbről nézve kiderült, hogy nem is tábla, hanem valami felragasztott papír, leginkább egy óriási vignettához hasonló, olyanhoz, amelyet osztálykönyvre tesznek, és amin tusbetűk állnak, kiabáló tusbetűk:

NE ONTSÁTOK ÉRTELMETLENÜL A MAGYAR VÉRT! A HÁBORÚT ELVESZTETTÜK. ÓRIZZÉTEK MEG FIAITOKAT AZ ÉRTELMESEBB JÖVŐNEK!

Nem akart hinni a szemének, csak állt a felíratra meredve. Kalmár odakiáltott neki, mire vár, ő visszafordult, és annyira látszott elképedt arcán, hogy valami megdöbbenőt fedezett fel, hogy Kalmár is otthagya az osztályt, és odalépett mellé. Lehajolt a felíratához, aztán hátraszólt Zsuzsannának, magához hívta, Ginát meg visszaparancsolta a többiekhez. Piros volt Kalmár arca, mintha megütötték volna.

Gyönyörű perc volt, egyedül ő tudta, mi történt, az ötödikesek közül senki. Kilépni a sorból, megnézni, mi van azon a szobron csodáltnivaló, nem lehetett. Gina belemosolygott Kis Mari meg Torma arcába, és hallgatott. De az osztály is megállta: senki nem kérdezett tőle semmit, csak hirtelen megint olyan lett körülte a levegő, mintha rányitották volna egy egész télen át fűtetlen szoba ajtaját. „Nem baj – gondolta a kislány –, maximum két óra még, aztán nem látlak benneteket többé.” Honvédelmi ismeretek óráján Kalmár magyarázta már, mint próbálják háborús időben ellenséges elemek befolyásolni a közhangulatot, valahogy sose tudta elképzelni, milyen lehet ez a valóságban. Hát most látta. Ez ugyan nem röpcédula, amiről tanultak, inkább úgynevezett provokáció. Vajon mit szól a tábornok, ha elmeséli neki?

Zsuzsanna háttal állt az osztálynak, nem lehetett tudni, milyen arcot vág a miatt a valami miatt, amit Kalmár mutatott. Valamit suttoztak, aztán Zsuzsanna visszaállt a sor mellé, azt mondta, az osztályfőnök úr majd utánuk jön, most van valami dolga, ők nagyon lassan folytathatják az utat, hogy elérhesse őket Horn Mici néni házáig. Az osztály bánatosan elindult, Zsuzsanna olyan tempót diktált, mintha temetést kísérenének. Szabó visszafordította a fejét, Zsuzsanna rászólt: „Előre arc, mindenkinek!” – így még azt se láthatták, mi történik a szobornál. „Most lekaparja vagy letépi – gondolta Gina –, aztán keres egy rendőrt, bejelenti. Így kell tennie, mert nekünk is így tanította. Igazán úgy áll ott, mint egy Szent György, a Magyar Fájdalom lovagja.” Az eső csendesen rákezdte, aki pár járókelő még látszott messziről, tető alá húzódott, eltűnt. „Csak menjetek – gondolta Gina –, minél kevesebben jártok az utcákon, nekem annál jobb.”

Horn Mici háza messzebb volt, mint képzelte, bár lehet, csak azért érzékelte így, mert olyan elképesztően lassan haladtak. Kalmárnak valóban sikerült beérnie őket, mintha mi se történt volna, elfoglalta régi helyét az osztály élén. Ginával senki se közölte, hogy melyik a Horn Mici otthona, mégis mindjárt rájött: annak a hajdani matulásnak, akinek mindig olyan világrengető ötletei támadtak, csak ilyen mesekönyv-háza lehet, egyemeletes, manzárdos, keskeny és nyurga, a manzárd még egy kicsit ki is hajolt az utca felé, mintha a padlástér is kíváncsi volna, mi történik odalenn. Ablakai hosszúkásak, mélyek, kapuja meg nem is kapu, hanem a homlokzaton egy, közvetlenül az utcára nyíló, villogó, vörösesbarna ajtó, kis eresz alatt, nem is kilincs nyitja, hanem óriási rézgömb. Kert nem látszott, talán az épület mögött van, ha van, de volt helyette más, ami Ginának ebben a percben sokkal jobban tetszett a kertnél: szuterén, amelynek ablakai szinte azonos magasságban voltak a járdával, és egyikén se látszott rács. Az állomás csakugyan közel volt, érezni

lehetett a vonatok füstjét; akár meg se kérdezze, merre menjen, csak arra egyenesen, a füstszag után. Ó, micsoda szerencse, hogy éppen itt lakik ez a Horn Mici, hogy ilyen közel a sínekhez! Persze abszurdum, hogy hornmicizi ezt a Horn Micit, de minden lány így nevezi, pedig már nyilván ezeréves. Ha 1914-ben, az első világháború kitörésekor volt menyasszony és nyolcadik gimnazista, van az már negyvenhét is, vagy negyvennyolc. Anyó.

Zsuzsanna csengetett be. Szinte azonnal kinyitottak nekik, mintha aki meghívta őket, valamelyik ablakon át leste volna, mikor érkeznek a matulások. A csepp nő, aki a hallba vivő, belső kis folyosó falépcsős alján kitérte előttük a kaput, és rájuk mosolygott, semmiben sem hasonlított ahhoz a Horn Micéhez, akit kicsit időtlen, folyton vihogó, kövér öregasszonynak képzelt: Horn Mici karcsú volt, vékony, kecses, rendkívül elegáns délutáni ruhát viselt, szép, ápolt hajában nem csillant ősz szál. Gyönyörű szeme volt, zöldesen villogó drágakőpillantása. Mikor Kalmár kezét csókolt neki, Gina egy pillanatra még azt is elfelejtette, mire készül, és arra gondolt, ha az ember már elvégezte az iskolát, kerülhet olyan helyzetbe, hogy egy tanárja, aki egész diákkorában ugratta, hogy hozzon krétát, meg hol az osztálykönyv, meg mért nem mosták ki jobban a táblatörlőt, kezét csokol neki; és az is eszébe jutott, talán mégis rendesebb nő ez a Horn Mici, mint amilyennek elképzelte, hisz havonta ennyi gyereket meguzsonnáztatni, elszórakoztatni mégsem csekélység, és rondának *igazán* nem nevezhető, mert meglepő módon még Mimó néninél is sokkal csinosabb.

Az ötödik osztály valószínűtlen szerénységgel és fegyelmezettséggel viselkedett. Az előszobában némán rakták le a kabátjukat, s olyan nesztelenül sorjáztak be a szalonba, hogy Zsuzsanna bólintással jelezte, méltányolja, hogy senki se tolakszik. Ahogy Gina belépett, és meglátta Horn Mici környezetét, hirtelen tudatára ébredt, mi baja volt még ezer más problémája mellett az erőd falai között. A szépség hiányzott a szemének, a megszokott harmónia abban a zömök, szigorú világban, ahol csak szükségleti tárgyak vannak; ágy, asztal, szék. Horn Mici szalonja nagyjából olyan, akár az övék, akár a Mimó nénié.

Most adta át a virágot, hogy Kalmár bemutatta Horn Micinek, az megkérdezte tőle, most van-e először életében intézetben. Mikor a kislány igennel válaszolt, el volt készülve rá, hogy jön a szöveg: micsoda szerencse, hogy éppen ide került, mert ha már intézet, a Matula a világ közepe, az anyja helyett anyja, apja helyett apja az embernek. Ám Horn Mici nem szólt semmit, csak rátette finom kezét Gina karjára, és Gina érezte, hogy az érintés azt mondja neki: „Te szegény bogár, bizony nehéz lehet neked itt!”, és azt is, mint kezd rá is hatni az a különös varázs, ami ebből az asszonyból árad, éppen úgy, mint bárkire, aki valaha találkozott Horn Micivel. Nem akarta szeretni Horn Micit, küzdött ébredő rokonszenve ellen.

De aztán mindjárt vidám és hangos lett körülötte a szoba, amelyben hat kis asztalon terítettek uzsonnához gyönyörű porcelánnal és ezüsttel, és Horn Mici bejelentette, azonnal kezdjenek hozzá, mert minél hamarabb végeznek az evéssel, annál több idejük marad játszani. Az ültetést Zsuzsanna intézte, pontosan olyan sorrendben kellett elhelyezkedniük, ahogy az ebédlőben ültek, így Gina szembe került Arival, és jobbán Torma ült, balján meg Kis Mari. Remek helyük volt, közvetlenül a főasztal mellett, amelyet a háziasszony Kalmárral és a prefektával osztott meg. A teáért érte kellett menniük, azt maga Horn Mici öntötte be valamennyiük csészéjébe egy folyton duruzsoló ezüstsamovárból. Piros, illatos, valódi teát kaptak, nem azt az undok plantát, amivel a Matulában itatták őket. Gina élvezettel kortyolta, és illetlenül sokat evett az asztalközepeken külön tálakra halmozott szendvicsekből, mert tudta, míg el nem éri Pestet, nemigen lesz módja újra ételhez jutni. Egyébként más sem igen fog ma vacsorázni, mert keresni fogják, ha rájönnek, hogy nincs sehol, Zsuzsanna és Kalmár, a két felelős mindenképpen. Közel ültek a kandallóhoz is, Gina kivette Mariék szavaiból, hogy a kandallópárkányon az az ezüstrámás kép Horn Mici fiát ábrázolja, aki tavaly elesett a Donnánál, és hogy milyen érdekes, hogy ez a Horn Mici nem ment többet férjhez azután, hogy a férje meghalt abban az első világháborúban a fronton szerzett betegségben, mert állítólag nem akart mostohaapát a fiának. Amilyen csinos, még mindig férjhez mehetne, most már

nincs az a szegény fiú.

Csak félfüllel hallgatott rájuk, azon törte a fejét, mikor mehet oda Zsuzsannához megkérdezni, merre találja a mosdót. Azt fogja játszani, hogy rossz a gyomra, felderíti a ház beosztását, s mihelyt megtalálja azt az ablakot, amin át kiléphet, egyszerűen kiszökik az utcára a szuterénből. Háromszor fog eltűnni, mind hosszabb és hosszabb időre, negyedszerre majd nem jön vissza. Egyelőre nem moccanhatott, meg kellett várnia az uzsonna végét. Ari, Torma és Kis Mari Horn Mici elutasított kéréseit számolgatták, ő meg arra kezdett figyelni, miről van szó a főasztalnál. Olyan közel volt, hogy hallotta.

– Már megint? – kérdezte Horn Mici. – Ezúttal hol?

– A Fájdalom szobránál – felelte Kalmár.

– Érthetetlen, hogy nem tudnak rájönni, ki az – mondta Horn Mici.

– Majd megtalálják – felelte Zsuzsanna.

– A múltkor a templom padjában kis írógépet cédulát találtam, kivettem, azt gondoltam, meghívás nőegyleti teára vagy valami hasonló egyházi üzenet. Hát a moszkvai rádió egyik adásának a kivonata volt. Azt hittem, elájulok. Tele volt minden padosor ilyen cédulákkal.

– Csak fogják el minél hamarabb – mondta Kalmár. – Ki kell végezni az ilyen bitangot. Szóltam a rendőrnek, azóta őrszem áll már ott, lesi, esetleg visszatér-e. Fiaink kint véreznek a frontokon, ez meg itt destruálja a közvéleményt, izgatja az anyákat.

Horn Mici kavargatta a teáját, azután felpillantott a kandallóra ő is. A fiú, akit a nagy ezüstrámas kép ábrázolt, kihajtott nyakú ingben állt egy ló mellett, száron tartotta, és kimosolygott rájuk a képből. Hasonlított az anyjához, Gina pontosan el tudta képzelni róla, milyen volt Abigél barátnője, a tizennyolc éves Horn Mici, mikor még úgy tudott nevetni, hogy állítólag lehallatszott a portáig.

– Ott lennék a kivégzésén – mondta Kalmár.

– Kalmár tanár úr! – szólt rá Zsuzsanna.

Pontosan úgy mondta, mint amikor figyelmeztetett valakit, hogy durván fejezte ki magát, vagy méltatlanul viselkedett. Kalmár először lehajtotta, azután meg felkapta a fejét, és farkasszemet nézett Zsuzsannával. „Ezt nem fogod megfélemlíteni – gondolta Gina. – Ez férfi, és honvédelmet tanít. Ennek nem lehet prédikálni, ez komolyan leszámolna a haza ellenségeivel.” Horn Mici egy egész picit elmosolyodott, s mint aki fel akarja oldani a feszültséget, rátenyerelt a csengőre a terítéke mellett. Egy öregasszony jött be a csengőszóra, óriási tálcán mindenféle süteményt cipelt. Az öltözéke mutatta, hogy személyzet, de Gina úgy megijedt tőle, mintha fejedelem lett volna, bár közben szidta magát, hogy képzelhetett akkora butaságot, hogy Horn Mici, ez a gazdag asszony, egyes-egyedül él ebben a házban. Nyilván, hogy lakik itt más is, nem csak ő. Mindegy, egy szuterénhelyiséget csak talál, amelyben nincsen senki, amin át kimehet a házból.

Az öregasszony asztaltól asztalig járt, megrakta mindenki tányérját süteménnyel. Horn Mici nem állt fel, csak a szavával irányított, az osztálynak meg bejelentette, délutánra tombolát tervezett. Ha már nem kérnek több teát, és a süteménnyel is jóllaktak, szépen sorjában vigyék át a csészéiket meg az üres tányérokat a tálalóra, s ha üres lesz az asztaluk, a napos kioszthatja a tombolatáblákat, ott vannak egy dobozban a kandalló jobb vállán. Majd ő húzza a számokat, mert ragaszkodik hozzá, hogy a tanár úr és a testvér is velük játsszanak. Sok ajándék van, sok mindent lehet nyerni,

nézzék csak azt a kalapdobozt a zongoraszéken, az dugig van nyereménnyel. Az ötödikesek villámgyorsan és hang nélkül leszedték az asztalokat, és mindenki megkapta a tombolatábláját. „Csak játsszatok – gondolta Gina –, nektek való szenzáció lesz nyerni öt tollhegyet vagy egy keménypapírra nyomtatott, aranybetűs bibliai idézetet. Én mást játszom ma délután, izgalmasabbat.”

Zsuzsanna rosszalóan nézett rá, mikor felállt, és odahajolt a füléhez.

– A gyomrod? – suttogta a prefekta. – Ejnye. Menjek ki veled?

– Nem – lehelte kicsit szégyenkezve, mert Kalmár és Horn Mici abbahagyták a beszélgetést, és őt figyelték. – Nem vagyok annyira rosszul.

– Fenn is van fürdőszoba, lenn is – mondta Zsuzsanna. – De te lemenj a szuterénba, ne használd a Mici néniét.

Ó, ebben biztos lehet! Míg kisietett, még hallotta, hogy Zsuzsanna odaszól Kis Marinak, játsszék két táblával, Gina helyett is, míg Vitay visszatér. Nagyszerű ötlet, még szerencse, hogy nem fontos, hisz Mari még ambót se mondana be, csak hogy véletlenül ő ne nyerjen valamit. Horn Mici is tiltakozott, elkérte Gina tábláját, majd ő játszik helyette, mondta, ne terheljék dupla figyellel a kis osztálytársat. Gina kilépett a hallba.

Körülnézett. Az ablakokon, mint mindenütt, mint a Matulában is, rajta volt a légvédelmi elsötétítő papír, de azért kitűnően lehetett látni, mert a fel- és lefelé futó lépcsőházban egyaránt égtek a lámpák. Lesietett a szuterénba. Az öregasszonyt nem látta, de hallatszott, ott motoz valahol, süthetett valamit, mert vaníliaillat úszott a levegőben. Gina benyitott két helyiségbe, a harmadikban megtalálta, amit keresett. Megtapogatta a villanykapcsolót, fényt gyűjtött, az ablakon itt is fekete papír zárta ki a külső világot. A személyzeti fürdőszobában az utcafal hosszában állt a kád, ha rálép a peremére, kinyitja a kicsit magasan levő ablakot, és felhúzódkodik a párkányra, egy perc alatt kinn van az utcán.

Meghúzta az öblítőt, mintha használta volna a mosdót, s már kinn is volt. A hallban csak felnyúl a fogasra, lekapja a kabátját, nem probléma az sem. Kalapot nem mer tenni, mert az túl feltűnő, túl matulás, a kabát talán elmegy a sötétben. Mire visszaért a szalonba, Horn Mici nyert neki két szelet nápolyit, ezért most külön hálás volt, azonnal elsüllyesztette a tarisznyájában, jó lesz útravalónak. Valaki szólt, hogy figyeljenek csak, mennyire dörög, az új tálcával belépő és süteményt osztogató öregasszony közölte is, hogy úgy eleredt az eső, mintha özönvíz készülődne.

Másodszorra jó húsz perc múlva kéredzkedett ki, Zsuzsanna most már megtapogatta a homlokát, nincs-e láza. Horn Mici megkérdezte, adjon-e neki valami gyógyszert, Kalmár meg elfordította a fejét, mint akinek kínos, hogy férfi létére ilyesmikről kell hallania. Kis Mariék kárörvendő pillantásokkal méregették, mikor Zsuzsanna megtiltotta Ginának a további evést, és elvitette a tányérját is; láthatólag mindenki boldog volt, hogy éppen akkor lesz beteg, mikor ilyen csodálatos uzsonnával traktálják őket. Míg kinn járt, Horn Mici megint átvette a tábláját, de most nem nyert neki semmit.

Mikor utoljára kiment, már nem is kért engedélyt. Hogy felállt, hallotta, amint a prefekta azt mondja, legjobb volna talán, ha ő külön hazamenne ezzel a beteg kislánnyal, Kalmár tanár úr majd visszavezeti a többit. Horn Mici tiltakozott, dehogyis engedi el őket ebben az esőben, legalább azt várják meg, míg kicsit szűnik, ez a gyerek az intézetben is csak rosszul volna. Gina tudta, most aztán cselekednie kell, mert Zsuzsanna kötelességtudása még megghiúsítja a tervét, utána jön a

mosdóba, vagy csakugyan hazacipeli.

Eljött hát a perc, az utolsó, a búcsúé. Megnézte őket még egyszer, utoljára. Olyan furcsa, hogy ez az utolsó kép, amit majd magával visz, annyira nem jellemző a Matula világára: műtárgyak között, selyemhuzatos székeken ülnek a lányok, csodálatos édességeket esznek, semmi zömökség, fekete-fehérség, csak a kandalló élő tüze s a sok ezüst villogása. Zsuzsanna olyan szokatlanul szép ma, és Kalmár, mióta az ismeretlen lázító fejét kívánta, még férfiasabb. Szervusz, Kis Mari, te kérlelhetetlen, te utálatos, és szervusz, Torma, és Ari és Salm és mindenki. Feri most hirtelen megint egészen reálisnak érződött, és Pest is olyan közelinek, mint már régen nem. Terrárium – jutott az eszébe megint, de most már nem haragudott miatta.

Az öregasszony átment mellette a hallon, most porcelán tálon sült almát hozott. Gina megvárta, míg eltűnik a szalonban, aztán lekapta a kabátját a fogasról, és lerohant a fürdőszobába. Most nem gyújtott villanyt, most már nem lehetett. Csak ujjai segítségével bízhatott, csak a tapintásában. Ez itt a kád, ide kell lépnie, amott lesz az ablakpárkány, oda fogóddzék. Sikerült! Kinyitni az ablakot nem volt nehéz, felhúzódkodni a párkányra már inkább. Ám Truth Gertrúd jóvoltából kitűnő állapotban voltak az izmai, feljutott. Előbb a fejét dugta ki, szétnézett, de nem járt senki az utcán, dőlt az eső reménytelenül. Kinn volt végre, az ablakot visszahúzta a keretébe, amennyire csak lehetett, aztán elkezdett rohanni az ismeretlen, alig világított utcán, amerre idejövételükkor a füstöt érezte.

Szabad volt! Kiabálni szeretett volna örömeiben, de persze nem tehetette. Az utcából kiérve a légvédelmi lámpák kék fényében nagy teret látott, rögtön tudta, hogy a vasútállomás közvetlen közelébe jutott, mert a gyér világításban nemcsak egy vendéglő cégtáblája látszott: „Vendéglő a vasúthoz”, hanem maga a hosszan elnyúló, alacsony indóház is, a nyitott csarnokú pályaudvarral. Itt már lassabban kellett mennie, pedig minden perc drága volt, de félt, hogy megszólítják. Esernyője nincs, kalapja sem; és mért szalad egy kislány egymaga ilyen lélekszakadva az állomás felé? Csak az utolsó lépéseket merte szaporázni, mikor eszébe jutott, ha valaki megszólítaná, azt fogja mondani, fél, hogy lekésik, indul a vonatja. Besietett a csarnokba, amelyben csak egyetlen pénztárlak volt világos, és gyanúsán nem volt semmi forgalom. „Istenem – gondolta a kislány –, miért nincsenek itt többen? Csak nem lehet az, hogy most vagy rövidesen nem indul vonat?”

Előkaparta a szásasát, betolta a pénztárlakon.

– Pestre szeretnék menni – mondta a bóbiskoló vasutasnak. – Mikor megy vonat?

– Másfél óra múlva – ásított a pénztáros. – Ha nem lesz nagyobb késés.

– Addig nincs?

– Hogy volna? Még ez is csoda. Nem tudja, hogy a háború kezdete óta csak egy vonatpár működik minden vonalon?

Nem tudta. Ők autón jártak Pesten. Elhűlve bámult a közömbös arcba. Másfél óra alatt megtalálják és visszaviszik. A pénztáros most még a szemét is megdörzsölte, láthatólag nem érdekelte semmi azon túl, hogy álmos. Mintha az ásítását akarná utánozni, kinn valami fújás, zihálás hallatszott, Gina oldalra nézett: a csarnok belső ajtaja a pályatestre nyílt, az első vágányon ott füstölgött egy vonat.

– Az hova megy? – kérdezte. Alig tudott beszélni az izgalomtól.

– Dömölkre. Két perc múlva. Ellenkező irány.

– Nem baj. Kérek egy jegyet Dömölkre. Gyorsan!

Kapott. A vasutas a két halántékát tapogatta, és míg kitolta a fülkeablakon a dömölki jegyet, azon tűnődött, milyen jó dolguk van egyeseknek, hogy csak úgy utaznak. Ha nem Pestre, hát Dömölkre. Ide-oda. Hiába, legjobb a világon fiatalnak lenni. De hogy milyen nyugtalan, valósággal kitepi a kezéből a tízeseket, amiket visszkapott; minek fizet az ilyen rohanós százassal? Na, viszi már az ördög, fut át a csarnokon.

„Csak innen el, akárhová” – gondolta a kislány, amíg rohant. Dömölkön biztonságban lesz, vagy még az éjjel elér ott egy pesti vonatot, vagy telefonálni tud haza reggel. Mindenütt van valami katonai egység, majd megkeresi a rangidőst, bemutatkozik neki, megkéri, hadd várhassa meg, míg érte jön az apja. Csak Árkodról szabaduljon, ahol elfoghatják, és becsukhatják újra. A csarnok kövére behordták a vizet, akik valamilyen korábbi vonattal érkeztek, megcsúszott rajta, majdnem térdre bukott futtában. Ott a kijárat és ott a vonat – még van valami a két percből, pár másodperc, eléri, felszáll. A küszöbhez érve teljes lendülettel nekiszaladt valakinek, aki meg éppen befelé igyekezett, ha az el nem kapja, menthetetlenül elesik. Bocsánatot akart kérni, de nem jött ki szó a torkán, mert aki tartotta, megelőzte.

– Pardon – mondta Kőnig. – Elnézést kérek. Nem ütöttem meg? Ejnye, de sajnálom. Hova ilyen sietve, hova?

Zavartan hunyorgott Ginára, kalapja-kabátja csuromvíz volt. A kislány nem tudott már sírni sem. Ott kinn az első vágányon elindult Dömölkre a vonat.

Kudarc. A tábornok

Apja nem szeretett vadászni, nem talált benne örömet, Feri igen, Gina hát áhítattal hallgatta, ha Mimó néni teáin Feri vadászszikereiről esett szó. Most, teljesen váratlanul, az jutott eszébe, milyen furcsát mondott egyszer neki Feri. Ostoba dolog – mesélte a hadnagy –, ami nagy vadászatok alkalmával előfordul, hogy egy vad egy kocavadász zsákmánya lesz, és éppen az teríti le, aki nem is nagyon ért a puskához, egyszerűen csak szerencséje volt. Akkor, tánc közben, nemigen osztotta Feri véleményét, azt gondolta, szegény özneket vagy szarvasnak igazán mindegy lehet, ki ejti el. Most, ebben az iszonyú pillanatban, míg a dömölki vonat kicammogott az állomásról, azt érezte: tévedett. Talán valóban nem mindegy a vadnak sem, ki fosztja meg az életétől. Híres vadász zsákmánya lenni nem lehet olyan megalázó, mint egy jelentéktelené. Fogta volna el az igazgató itt, vagy akár Hajdu, Truth Gertrúd, aki elől még futni sem érdemes, hiszen mindenki tudja, hogy még mindig kiállhatna futásból bajnoki mérkőzésre, vagy maga Kalmár, Éles, bárki, aki számít. De Kőnig? Éppen Kőnig?

Reszketett a két nagy tenyér között, amely váratlan erővel tartotta agyonázott vállát. Kőnig meglepően erős volt, most elkezdte kormányozni visszafelé. Hagyta, hogy hurcolja, reménytelen lett volna ellenállni. Mikor ismét benn álltak a csarnokban, Kőnig a balját kapta el, annál fogva tartotta, mint egy kisgyereket, akire még vigyázni kell, mert nemrég tanult meg járni, és dűnnyögött neki megnyugtató hangon, magyarázta, mekkora meglepetés itt látnia Ginát, és milyen szerencse, hogy összetalálkoztak. Eltévedt szegény kislány, ugye, eltévedt? Elszakadt a csoportjától, nyilvánvaló. Az ötödik osztály ma a Horn Mici néni vendége, mindenről a légvédelmi

elsötétítés tehet, az ember igazán azt se látja, hová lép. Még szerencse, hogy ő éppen az állomáson járt megérdeklődni, közlekedés szempontjából megoldható-e biztonságosan az egész napos őszi kirándulás. Na, majd ő mutatja az utat, nem téved el megint.

Rápillantott a gyanútlan arcra. Mindig tudta, hogy Kőnig jóhiszeműsége legendás: ennek a segítségével talán megmenekülhet mégis. Ha nem is e percben, de később, más alkalommal, hát hiszen akadhat még valami lehetőség. Csak hallgatni, hallgatni, hogy el ne árulja magát semmivel, míg hazaérnek a Matulába, addig csak kitalálja, mit mondjon Zsuzsannának, mert a prefekta nem Kőnig. Már majdnem átjutottak a csarnokon, ki az esőbe, mikor a pénztár ajtaja kinyílt, és az álmos vasutas kilépett. Rájuk bámult, aztán savanyúan elmosolyodott, mint akinek az is nehezére esik, hogy megmozdítsa a száját.

– Na, nem érte el a dömölkit? – kérdezte a kislánytól. – Hogyhogy? Hisz mikor a jegyet adtam, még benn állt.

Azt hitte, megáll a szíve. Ez a boldogtalan az árulója lesz akaratlanul.

Kőnig ránézett az egyenruhás emberre, csodálkozva és jóindulatúan méregette, mintha még sose látott volna vasutast.

– Tévedni tetszik – mondta barátságosan. – Valaki mással tetszik összetéveszteni a kis Vitayt. A kis Vitay nem akart elutazni sehová.

– Ez nem akart elutazni? – mondta felháborodottan a pénztáros. – Én adtam el neki a jegyet, úgy rohant, hogy azt hittem, kiszakad a lelke. Ott a kezében a pénz, amit a százasából visszaadtam, ott a jegye is. Hát hülye vagyok én?

Most vége. Most csakugyan vége. Rémületében elfelejtette zsebre dugni a tízeseket, ott volt a jobbában a pénz is, a jegy is.

– Ugyan – mondta Kőnig, s elkapta Gina jobbát, kifejtette fagyos ujjai közül a tízeseket meg a dömölki jegyet, és zsebre vágta –, az más kislány lehetett, valami hasonló. Hogy akarhatott volna a mi kislányunk elutazni? Eltévedt szegény, nem idevalósi, nem ismeri a várost. Még jó, hogy találkoztunk.

A vasutas egy darabig némán nézett egyikükről a másikukra, aztán sarkon fordult, bement a fülkéjébe, és jól becsapta maga mögött az ajtót. A kéz, mely a balját szorította, változatlan erővel húzta magával a kislányt, aki mozdulatlan arccal engedte, hogy vezessék. Ó, hiszen ő tévedett az imént, nem olyan buta ez a Kőnig, mint amilyennek hitte. Elvette a pénzt, a jegyét, eldugta, hogy ne kelljen jelentenie semmit a Matulában, és azt játszhatta, hogy nem történt semmi. Annyi lelke nincs, sem annyi bátorsága, hogy segíteni merne neki a szökésben, de ahhoz, hogy elárulja, megint csak szentimentális. Hát akkor tegyünk úgy, hogy nem történt semmi, a kis Vitay nem akart szabályba ütközőt elkövetni, a kis Vitay jó kislány, nem kell összehívni miatta a konferenciát, Isten ments, dehogys kell kitenni.

Kitenni?

Kitenni!

Elbámult. Hát hogy lehetett ilyen ostoba, ilyen értelmetlen, hogy ez mindmáig eszébe se jutott? Ha az ember valami nagyon nagyot vét, akkor fegyelmi értekezlet elé kerül, de azon az illető szülője is meg kell hogy jelenjék, és ha a vétkes nem tudja kellőképpen igazolni magát, eltávolítják a tanulók

közül. Ha nagyon nagy bűne van, kicsapják az ország valamennyi intézetéből, ha kisebb akkor megússza azzal, hogy más iskolába kerül. Vitay tábornokkal azért mégsem fogják megtenni, hogy egy életre tönkretégyék a gyereke tanulási lehetőségeit. Vitay tábornokot nyilván fel fogják szólítani, szíveskedjék máshol elhelyezni a lányát. Kolombusz tojása. Hiszen akkor semmi se veszett el, sőt most kezdődik minden.

Már kinn jártak a téren. Kőnig szinte rohant vele, és változatlanul szorította a kezét, de a kislány most már engedelmesen iparkodott lépést tartani vele, sőt majdnem vidám volt. Térdig sáros lett, míg átvergődtek a tócsákon, de ez is mindegy volt, sőt még örült is neki, legyen csak minél ázottabb, elhanyagoltabb külsejű, igazi szökevény. A téren változatlanul nem járt senki, ám ahogy a Horn Mici utcája felé közeledtek, a sarkon az egyik légvédelmi lámpa fényében egyszer csak megpillantotta Zsuzsannát. Zsuzsanna arca, ruhája ugyanolyan merő víz volt, akár az övék, nem volt rajta se köpeny, se esernyő a kezében.

– Gina – mondta ki Zsuzsanna először, mióta ott élt közöttük, a becenevét –, hol voltál? Azt hittem, rosszul lettél a mosdóban, utánad mentem, aztán mikor sehol sem találtalak a házban, kirohantam az utcára, nem is szóltam benn senkinek. Esernyőt se hoztam, semmit, de mindegy, csakhogy megvagy végre! Hol voltál?

– Megszöktem – mondta Gina. Nem volt olyan nyugodt a hangja, mint szeretne volna; nem mintha félt volna, csak az idegességtől és a vágytól, hogy legyen már vége ennek a cirkusznak itt. Kőnig tanár úr a pályaudvaron fogott el, éppen haza akartam utazni.

– Ugyan – mondta Kőnig. – Ez a kislány beteg. Ha hazamegyünk, azonnal meg kell nézetni az orvosnővel. Még hogy meg akart szökni! Arra bolyongott szegényke csakugyan, az állomás felé; de hát honnan tudta volna, merre menjen? Rossz rágondolni, mi lett volna, ha nem éppen velem találkozik.

Zsuzsanna ajka megmoccan, mintha szólni akarna valamit, de aztán mégis hallgatott, csak Gina másik kezét fogta meg, mintha félne, egyszer csak kiszabadítja magát a Kőnig szorításából, és megint eltűnik előlük.

– Ott a jegyem a Kőnig tanár úr zsebében, meg a pénz is, amit a százasomból visszakaptam – mondta Gina. – Tessék megnézni a felöltőjét, ott van. Elvette.

Kőnig és Zsuzsanna csaknem egyszerre szólaltak meg. Kőnig azt mondta: „Lázás lehet szegényke. Még hogy én elvettem tőle valamit! Még hogy jegye volt meg pénze! Nevetséges!” Zsuzsanna hangja hideg volt, majdnem haragos: „Hogy mersz ilyet mondani a tanár úrról?”

Nézett egyikről a másikra tehetetlenül.

– Beteg lehet – gondolkozott hangosan a prefekta. – Többször kiment a teárról, aztán egyszer csak nem találtam. De hogy miket beszél!

– Mondom, a láz – sajnálkozott Kőnig. – Milyen derék kislány szegény. Nyilván nem akarta Horn Mici nénit megzavarni azzal, hogy elárulja, milyen nehezére esik ott lenni nála ilyen rossz egészségi állapotban, és elindult hazafelé egyedül. Csak, sajnos, ellenkező irányba. De hát honnan tudná szegényke, hogy merre van haza?

– Csak ne volna olyan önféjű, olyan illetlenül önálló – mondta Zsuzsanna, mintha Gina ott se volna, mintha nem is hallaná, mit beszélnek. – Tulajdonképpen meg kellene büntetnem, hiszen tudja, hogy nem szabad kíséret nélkül járnia, de mert valóban önzetlen volt, és nem akarta

megzavarni mások örömét, talán találok valami módot, hogy eltekintsünk a büntetéstől.

Azt érezte, életében nem gyűlölt úgy senkit, mint ezt a kettőt itt, Kőniget, ezt az áltatót, ezt a vajszívút, és Zsuzsannát, ezt az együgyű szentet. Vitték, egyikük a jobb, másikuk a bal kezét tartva, visszafelé, ezúttal Kőnig csengetett be, és az öregasszony nyitott kaput, aki csak összecsapta a kezét, mikor meglátta őket, egyikről jobban csepegett a víz, mint a másikról. Úgy sopánkodott, hogy Horn Mici otthagyta az osztályt, és kijött a hallba. Okos pillantása befutotta, amit látott, pár csendes szóval megnyugtatta a házvezetőnőjét, leküldte a konyhába. Kőnig ezer bocsánatot kért amiatt, hogy egyikübetolakodott, de mint mondta, véletlenül összetalálkozott a kis Vitayval, aki, szegény, beteg, és az intézetbe visszatérőben eltévedt az esőben; segített idáig támogatni a kis szenvedőt Zsuzsanna testvérrel. Gina összeszorította a száját, állt mereven, és nézte Horn Micit. Meg se próbálta ismét elmondani, hogy egy szó sem igaz az egészszől, s őt egyszerűen elfogták; érezte, hogy Horn Mici éppúgy megjártssa majd, hogy ártatlannak hiszi, mint maga Kőnig, még talán külön jutalmat is ad neki, amiért ilyen példamutatóan önfeláldozó kislány volt. Ennyi felnőtten nem tud harcolni. Majd Zsuzsannával beszél, ha hazaérnek. Ha Kőnig el is dugta a dömlői jegyet meg a pénzét, lesz neki a szokásra más bizonyítéka: ó, milyen boldogság, hogy az undok Kis Mariék miatt nem ment el búcsúlevél nélkül!

A játéknak vége lett, amúgy is vége lett volna, mert lejárt az engedélyezett idő. Az ötödikeseket sorakoztatták, Kalmár szelíden megpirongatta Ginát, nem cselekedett sem okosan, se szabályosan, nem szégyen az, ha valaki elrontja a gyomrát, sőt inkább részvétet kelt az ilyesmi mindenkiben, bizony, nagy hiba volt útnak eredni egy ismeretlen városban, no, majd a betegszobában rendbe hozzák. Most nagyon vigyázott, el ne gyengüljön, el ne árulja a kétségbeesését, mert az osztály figyelt, és most maga is azt kívánta, higgyék csak Kis Mariék azt, hogy ő valóban jó és önzetlen volt, semmint mulassanak rajta, hogy menekülni próbált, és éppen Kőnig hiúsította meg. Előkerültek az esernyők, Torma és Kis Mari belekarolt Ginába, hogy melegítsék, így rendelte Zsuzsanna, Gina tartotta az ernyőt mindhármuk feje felett. Az öregasszony megint előkerült, a maradék süteményt szélesztotta a tarisznyákba, Kalmár köszönést vezényelt, a kapu becsukódott. Messziről megint jelzett egy vonat, kurtát füttyült, aztán megint nem hallatszott más, csak az eső.

Zsuzsanna megtiltotta a beszélgetést, de persze azért suttogtak. Szabó azt lehelte mögötte, ilyen csodálatosan még életében nem mulatott, mint ma, és hogy milyen nagyszerű melege van az embernek a sok teától, nem is érzi, hogy nyirkos a levegő. Ez persze neki szólt; Szabó tudta, ha nem is érezhette a reszketését, mint Torma meg Kis Mari, hogy nem érezheti magát valami nagyszerűen az átázott ruhában. Nem fájt ez sem, sokkal súlyosabb gondjai voltak, mint az osztály szűnyogcsípései.

Ugyanazon az útvonalon tértek vissza, amerre jöttek. A Magyar Fájdalom szobránál most rendőr posztolt, rájuk úsztatta kék zseblámpája fényét, ahogy odaértek, s mikor Kalmárt megismerte, tisztelgett neki. A rózsák ott voltak Hungária csonka lábánál, de a felirat nem látszott sehol. Tormáék arról suttogtak, most már majdnem biztos, hogy Kalmár beszél az igazgatóval az őszi kirándulás érdekében. Jó volna tudni, a prefekta mit gondol, de annak mindig olyan indulat nélküli az arca. Egyszerre kellett lépniük, mint minden kivonulás alkalmával, ami nem volt egyszerű a nagy vízben; Kis Mari időnként szándékosan elvétette a lépést, aztán sasszézott, és egy cseppet belerúgott Gina cipőjébe.

Mikor megérkeztek az erődbe, az ötödikeseket azonnal a társalgóba vezényelték, Horn Mici teája után egy osztály se szokott, nem is tudott volna vacsorázni. Áhítatig játszhattak, olvashattak még, Ginát viszont Zsuzsanna azonnal különparancsolta. Kis Marinak megmondta, hozza ki a hálóból Vitay ágyholmiját, toaletszereit, vigye utánuk a betegszobába, Torma pedig fusson az orvosnőért.

Kőnig azonnal eltűnt, nyilván átöltözni ment vagy meleg lábfürdőt venni, Kalmár is otthagyta az

osztályt, pedig ő a legkevésbé volt ázott. A kórházzrészben az ápolótestvér riadtan nézett Zsuzsannára és Ginára, és láthatólag nem tudta eldönteni, kettőjük közül melyiket dugja ágyba, Zsuzsanna legalább annyira vizes volt és kíméletre meg ágymelegre szoruló, mint a pesti lány.

Levetkőzött. Mire elegyengette magán a paplant, ott volt az orvosnő, Zsuzsanna közölte, súlyos gyomorpanaszok miatt rendelte ágyba, végigkopogtatták, megnézték a nyelvét, a torkát is. Hagyta, nem ellenkezett, mit magyarázkodják most itt mindenkinek, hogy a gyomra teljesen egészséges, és egész más okokból ment ki a mosdóba annyiszor. Majd ha kettesben maradnak Zsuzsannával. Mégiscsak komikus, hogy az orvosnő háromszor is kinyújtatja vele a nyelvét, és azon tűnődik, miért nem lepedékes, és hogy szigorú diétát rendel neki másnapra. Hogy a megázás jobban nyugtalanítja a doktornőt? Nevetséges. Naponta ötször hőmérőzni kell? Felőle. Ha láza lesz, teát hozzanak neki és lázcsillapítót? Miért lenne láza? Engedélyt kapott, hogy ha kedve tartja, olvashat kilencig, Gina azt mondta, nem kíván olvasni, Zsuzsanna testvérrel volna megbeszélőnivalója.

– Majd – mondta az orvosnő. – Egyelőre a testvér bemegy a szobájába, és tetőtől talpig átöltözik, ha nem akar komolyan megbetegedni.

Zsuzsanna azt ígérte, rövidesen visszatér, egyedül hagyták. Az ápolótestvér a biztonság kedvéért mellé készített egy könyvet (ugyanannak a holtunalmas svájci léleknemesítő regénynek egy másik példányát, amivel étkezések közben szórakoztatták őket), de Gina csak elfészkelődött az ágyban, és lehunyta a szemét. Most, hogy elengedhette magát végre, azt érezte, ilyen fáradt sose volt életében. Várt, figyelt, mikor tér vissza a prefekta, gondolkozott, fogalmazta, mit mondjon neki. Zsuzsanna olyan szigorú, mint maga az Írás. Ha kezébe adja a bizonyítékot, amiből kiviláglik, mit tervezett, a prefekta, ha szerette is valamikor (sose lehetett biztosan tudni Zsuzsannánál, vonzódik-e valakihez, vagy csak a kötelességét teljesíti), elfojtja a részvétet és a rokonszenvet, amit esetleg érez, és azonnal jelenteni fogja az igazgatónak, hogy szökni próbált, ez olyan bizonyos, mint hogy itt fekszik. Zsuzsanna nem König, Zsuzsanna kemény. Talán pár nap múlva megoldódik minden. Most már nem játszhatják tovább azt a játékot, hogy nem hagyják őszintén beszélni az apjával. Ha a tábornok megtudja, milyen élete volt itt az osztályban, ha csak egy negyedórát beszélhet vele szabadon, akkor is elviszi innen, ha ezek kegyesen megengednék, hogy maradjon. Nem hagyja, hogy a gyereket kínozzák.

Sokáig kellett várnia, míg végre Zsuzsanna visszatért.

Átöltözött ő is, a hétköznapi sötét ruháját viselte megint, a kopottas, mindennapos cipőjét, és főkötő helyett törülközőből turbán volt a fején; ezt a furcsa, turbános Zsuzsannát azért még ilyen lelkiállapotban is megbámulta. Persze, hiszen csuromvíz lett a feje neki is, és Zsuzsannának egészen hosszú a haja, nem lehetett még megszáritani.

– Hogy érzed magad? – kérdezte a prefekta. Odahúzott az ágy mellé egy széket, leült. – Képzeld, milyen hihetetlenül kedves Horn Mici néni. Idejött, nincs öt perce, ilyen későn, hogy megtudja, hogy vagy. Nem fázol, Georgina? Nem fáj a gyomrod? Nincs hányingered?

Ó, dehogy. Éhes. De ez most nem fontos, az a fontos, hogy megértsék egymást végre. És hagyják már békén Horn Micivel.

– Mit akartál elmondani nekem? – érdeklődött Zsuzsanna. – Enni nem kaphatsz, lehetetlen. Álérzés az, nem valódi. Úgyse tudnád megenni ilyen rossz gyomorral.

– Semmi baja a gyomromnak – mondta Gina. – Nem is volt. Arra voltam kíváncsi, merre a fürdőszoba Horn Mici néninél, és melyik ablakon tudnék kijutni a pályaudvarra, hogy

hazamehessek végre innen.

Zsuzsanna átnyúlt a székről, és megtapogatta a homlokát.

– Nincs lázam. Már majdnem sikerült megszöknöm, mikor Kőnig tanár úr elfogott. Tetszik tudni, milyen ő, nem bírja, ha valakinek baja történik. Eldugta a jegyemet meg a pénzemet, és azt hazudta a testvérnek, hogy eltévedtem.

– Micsoda beszéd ez? – kérdezte Zsuzsanna. – Hogy mersz ilyet mondani, hogy Kőnig tanár úr hazudik? És egyáltalán, mi ez a történet? Csak nem akarod elhíttetni velem, hogy mindez igaz, és egy matulás ilyen álnok, és fürdőszobaablakokon mászik ki, mint egy tolvaj, és a pályaudvarról kell visszahozni? Hiszen ha így volna, egy hetet nem maradhatnál nálunk tovább, ki kellene téged csapni.

– Tessék bemenni a hálóba és benyúlni a matracom alá – mondta Gina. – Ott a búcsúlevelem, nem akartam elmenni szó nélkül. Annak talán Zsuzsanna testvér is hisz. Ott a levél a második réteg matrac alatt, az egyéb holmim mellett, ott a púderem is, a fényképeim, a naptár. Tessék elolvasni, mit írtam az osztálynak, és aztán elhívni apámat, hogy elvigyen innen.

Zsuzsanna rosszálló arcán jól látszott a küzdelem, amit magával folytat: menjen, ne menjen, adjon-e ennek a képtelen történetnek addig a határig is hitelt, hogy átfut az ötödikesek hálójába, és megnézi, van-e valami igazság abban, amit a gyermek mondott. Arca hirtelen olyan szomorú lett, hogy Gina még ebben az irreálisan feszült pillanatban is eltöprengett rajta: hát fáj neki? Ennyire bántja, ha rossznak bizonyul, az ő fogalmai szerint bűnösnek? Lehet, hogy Zsuzsanna mégiscsak szerette őt?

A diakonissza kiment. „Most ér a kórházfolyosó végére – számította a kislány. – Most fordul át a nagy folyosóra. Most ér a hálóterem közelébe. Ez már az ötödik osztály hálója. Mit szólnak Kis Mariék, ha elkezd kutatni az ágyamban, és kihúz egy levelet? Mindegy, mit szólnak. Az is, hogy a végén mégiscsak megtudják, hogy szökni próbáltam, hiszen csak sikerül már kiszabadulnom innen, ha pár nappal később is.” Magasabbra húzta magán a paplant, mert összeborzongott. Nem az idegességtől, nyilván meghült mégis.

Zsuzsanna hamar visszatért, és nem volt egyedül, az ápolótestvér jött mögötte. Ez meglepte, mert úgy gondolta, kettőjük beszélgetéséhez felesleges most egy harmadik. És Zsuzsanna keze üres volt. Hová tette a levelét? A zsebébe?

– Rosszul van a gyermek – mondta Zsuzsanna az ápolótestvérnek. – A legkülönösebb dolgokkal vádolja magát, és összevissza beszél. Adjunk az aszpirin mellé egy fél altatót is, majd kialussza reggelig.

Félrevágta az ápolótestvér kezét, aki az aszpirint tartotta. Zsuzsanna elkapta a jobbját, tartotta keményen.

– Nyugodj meg, Georgina, micsoda viselkedés ez, tessék lenyelni a gyógyszert. Az ágyad persze üres volt, levélről szó sincs, sem egyébről; de ugyan hogy is volna? Talán már magad se tudod, miket hadartál itt az imént.

Kitépte a kezét a Zsuzsanna kezéből.

Ordítani kezdett, kiugrott az ágyból, a két felnőtt alig tudta megfékezni. Azt sikoltozta, Kis Mari, akivel a hálóruháját áthozatták, meglopta, vagy maga Zsuzsanna rabolta meg, aki összebeszél

Königgel, elveszik tőle a szökését is, az utolsó menekülési lehetőséget, ő úgy gyűlöl itt mindenkit, hogy halomra tudná ölni.

– Jaj – szánakazott az ápolótesvér. – Még hogy meglopták, Kis Mari, akit tízéves kora óta nevelünk, és maga a testvér is. Jaj, szegény kislány, milyen állapotban van! Ölni! Ez a szó! Nyeld le a gyógyszert, gyermek, hiszen te nagyon beteg vagy.

Leszorította a két karját, és Gina elernyed, a száját is kinyitotta. Ha nincs a levél, és a rejtegetett holmija is eltűnt, akkor nincs bizonyítéka semmire. Akkor ő csak egy önzetlen és most éppen lázában összevissza kiabáló beteg kislány, aki számára nincs menekülés, és akkor valóban okosabb, ha beveszi az altatót, és eltűnik előle ez a világ. Lenyelte a pirulákat, feküdt csukott szemmel, némán, nem felelt semmi kérdésre. Érezte, hogy a hőmérőt a hóna alá dugják, aztán kiveszik, és hallotta, hogy a testvér azt mondja Zsuzsannának: „Sajnos, magas.” Nyílt az ajtó, csukódott az ajtó, megint nyílt, megint csukódott, nem nézett fel, nem tudta, mikor ki van mellette. Egyszer az volt az érzése, hogy Zsuzsanna egészen közel hajol hozzá, akkor az altató bódulatát is lebírta a diakonissza iránt érzett haragja és csalódása, és megpróbált az ágy sarkába húzódni előle, de a mozdulat közben legyőzte az orvosság: elaludt.

Másnap kábultan, rossz szájjal ébredt, reggeli hőmérőzésnél az ápolónővér a fejét csóválta, nagy láza volt. Zsuzsanna most nem látogatta meg, csak az orvosnő szaladt át hozzá, megvizsgálta még egyszer, közölte, csúnya torokgyulladás van, szerencsére nem tüszős, de ne látogassák, mert nagyon meghűlt, prüszköl is, köhög is. Így volt, alig tudott nyelni, szüntelenül fújnia kellett az orrát. Nem jól érezte magát, ételt se kívánt, se könyvet, voltaképpen gondolkodni se tudott összefüggően, míg a láza tartott. Csak feküdt, ólmosan, reménytelenül, mint az elítélt, aki már tudja, hiába fűrt alagutat, szikla zárja el a menekülést, nincs szabadulás a tömlőcéből.

Délután Zsuzsanna benézett hozzá, virágot is hozott, azt mondta, a lányok küldik. „Képzelem – gondolta a kislány –, milyen örömmel és szeretettel szedhették, és mennyi jót kívántak magukban mellé.” Az orvosnő naponta háromszor látogatta, mást aztán az ápolótestvéren és Zsuzsannán kívül nem is látott addig a négy napig, amíg a láza tartott. Az ötödiken már csak hőemelkedése volt, fel is kelhetett, a hatodikon már az sem, Zsuzsanna közölte, estére visszatérhet a hálóba, az orvosnő megengedte, hogy elhagyja a kórházsobát. Úgy hallgatta, mintha nem hozzá beszélnének és nem róla. Zsuzsanna figyelmesen nézte megvékonyodott arcát, szólt az ápolótestvérnek, intézkedjék a konyhán, hogy Vitay még pár napig különleges kosztot kapjon.

Ez utolsó délután, amelyet estig még a többiektől távol a betegszobán, de már egészségesen töltött, hosszú volt, unalmas és értelmetlen. Várta, hogy érte jöjjenek, átvigyék az irodába: szombat volt, apja szokott telefonideje. Tűnődött, mivel, mikor és hogyan fogja Zsuzsanna megbüntetni, vagy elképzelhető-e, hogy mindent, ami történt, csakugyan a betegségének tulajdonít, és napirendre tér felette. Meg se próbálta kitalálni, milyen lesz most a helyzete az osztályban, s ha már Kis Mari, akivel elhozatták a hálóingét, alákotort a matracának, és kilopta a levelét meg a holmiját, mit akar tenni azzal, amit elcsent. Töprengett, állt a betegszoba ablakában, kibámult, tudomásul vette, hogy az idő, amely Horn Mici teájának délutánján úgy elszomorodott, ismét napfényesre, szokatlanul langyosra változott, még annyi volt a levél a fákon. Más évben szinte egyszerre ledobják október vége felé, mintha valami titokzatos vezényszónak engedelmessé válnának.

Öt óra múlt, csodálkozott, hogy még nem hívták az igazgatóhoz, apja nyilván nehezen kap kapcsolást. Elkezdte összerakni a szennyzsákba a betegszobában viselt holmiját a pongyolával együtt, öltözködött. Felvette az iskolaruháját, éppen a köténye szalagját kötötte, amikor meghallotta, hogy valaki jár a folyosón, a lépés kemény volt, nem matulás ritmusú. Megkopogtatták az ajtaját, ez is furcsa volt, soha senki nem kopogtatott tanulóknak szánt helyiségeken. Talán valami mesterembert hoznak, a vízvezeték-szerelőt, reggel már mondta az

ápolótestvér, hogy csepeg a csap. Azt mondta: „Tessék!” – szembefordult az ajtóval, amely most szélesre tárult, és amelyen elsőnek Zsuzsanna lépett be, másodiknak a tábornok. Apja civilben volt, éppen úgy, mint mikor idehozta. A karjába vetette magát, ott kezdett el zokogni.

Hajda úr cukrászdájában

Egyik felnőtt se csitította. Mikor egy kicsit lecsillapodott, és megtörölte a szemét, vette észre, hogy a diakonissza karján ott a kabátja, és Zsuzsanna behozta a kalapját és a tarisznyáját is. Apjára nézett, aztán Zsuzsannára megint, mint aki nem hisz a szemének.

– Mint látod, a tábornok úr telefonálás helyett ezúttal meglátogatott – mondta a prefekta. – Örültem neki, mert az a gyomorinfluenza vagy mi, ami levert a lábadról, jobban megviselt, mint képzeltük. Rosszkedvű lettél, ideges.

– Indulhatunk? – kérdezte a tábornok. – Kevés időm van, ma még vissza kell érnem Pestre.

– Hogyne. Öltözz, Georgina. Az igazgató úr megengedte, hogy elhagyd az intézetet. Itt a kilépőcédulád, pontosan hatra itthon kell lenned.

„Azt lesheted – gondolta a kislány, s úgy reszketett a keze, hogy a prefekta segített begombolni a nyakán a kabátját. – Hatra én már régen apám autójában ülök, és útban vagyok Pest felé. Nem látsz soha többé. Ha kiengedtek innen, akkor te csakugyan nem szóltál senkinek arról, amit megvallottam neked, akkor valóban annak képzelted a bejelentésemet, amit egy lázas gyerek beszélhet összevissza, és Könignek hittél, nem nekem. Most mindent elmondok az apámnak, s ahogy őt ismerem, vége lesz a Matula-korszaknak. Olyan osztályban, amilyenben Kis Mariék kínoznak év kezdete óta, nem fogja hagyni a gyereket.”

Apja nem volt jókedvű, tulajdonképpen nagyon is nem, de mikor meglátta a lányát az intézeti kabátban, feltarisznyázva, megrezzent az ajka, alig tudta megállni, hogy el ne mosolyodjék. „Hát még ha mindent megtudsz – gondolta Gina. – Ez csak külsőség, és ettől is a falra mászik egy jó ízlésű ember, hát még ha elmondom, milyenek itt. Hiszen panaszkodni se szabad a szülőknek, itt minden levél, amit a tanulók haza írnak, cenzúrázott.”

Zsuzsanna az udvarra nyíló ajtóban köszönt el tőlük, hagyta, hogy egypár lépést még megtegyenek a kavicsos ösvényen, mikor visszahívta Ginát. Visszafutott nagy kelleetlenül, úgy szeretett volna már kívül lenni a pántos kapukon.

– Csak figyelmeztetni akartalak, hogy apád országos gondokkal küszködik, és hogy a felnőttek élete nehéz. Ne tedd nehezebbé az apádét, Georgina. Ha valami nem is úgy van itt, ahogy te szeretnéd, ne panaszkodj. Hagyd, hogy vidáman, hogy nyugodtan menjen haza innen. Én se terheltem azzal a sok badarsággal, amit betegem kiabáltál, sőt az igazgató úr is csak dicsért, és nem számolt be róla, milyen szerencsétlenül mutatkoztál be. Ez a kis idő öröm legyen az apád számára. Megértetted?

Ó, Zsuzsanna, te szigorú Zsuzsanna! Most úgy nézett rá, mintha ő volna az idősebb, és nem fordítva. „Mit képzelsz te, hogy mikor hetek óta hiába verek az öklömmel egy kaput, és az váratlanul felpattan, nem futok át rajta a szabadságba, a friss levegőre? Hogy alázatból és önfeláldozásból meg Isten tudja, miféle erényből, amit itt beleverték vasvesszővel a gyerekekbe,

tapintatosan hazudni fogok az apámnak?” Nem felelt sem igent, se nemet, csak udvariasan fejtegette, majdnem társasági volt ez a biccentés, nem matulás, inkább Mimó néni világát idézte. Zsuzsanna elfordult, becsukta a folyosóajtót, s ő visszasietett a tábornok mellé.

Lágy, majdnem természetellenesen tavaszi volt a levegő, alkonyodott. Valami váratlan munka adódhatott az udvaron, amit az igazgató a megbecsülés jeleképpen éppen az ötödik osztályra szózott, mert az ötödikesek a szombat délutáni majdnem ünnep ellenére is kinn dolgoztak valamennyien. Az intézet délelőtt nyilván tüzelőt kaphatott, mert a pinceablakok nyitva álltak, és az ötödikesek Erzsébet irányítása mellett a kokszt lapátolták be a szenes-pince ablakain. Mindenki észrevette őket, ahogy kifelé mennek a tábornokkal, Ginát, amint Erzsébetet meglátta, vigyázba dermesztette a megszokás, és köszönt is, ahogy ilyenkor köszönniük kellett: „Jó napot kívánok, Erzsébet testvér, jó napot kívánok, lányok.” A tábornok meghajolt, Erzsébet testvér úgy találta, hogy Vitay szabályosan és egy matuláshoz méltó udvariassággal viselkedett, hát maga is vigyáztt vezényelt a dolgozó osztálynak, és fogadtatta velük a köszönést. Az ötödik majd megfulladt mérgében, míg magához szorítva az undok lapátot visszaordította, hogy hasonlóképpen jó napot kíván Vitay Georginának is meg annak az úrnak, aki kíséri, és annyira hasonlít hozzá, hogy csak az apja lehet, és aki most nyilván csudálatos ételekkel megtömi Vitayt, és jól megsétáltatja, pedig egy rongyos gyomorrontással már vasárnap óta lazsal, nekik lesz majd szabad perceikben a kedves kötelességük, hogy elmagyarázzák neki a mulasztott anyagot. A kapus hosszasan tanulmányozta a kilépcédulát, figyelmeztette Ginát, pontosan hazajöjjen, aztán kinyitotta előttük a kaput. Végre kinn voltak a Matula utcán, ketten, tanúk nélkül, szabadon.

Annyiszor végiggondolta már, mit mond majd apjának, ha sikerül végre találkozniuk, hogy Hajda úr cukrászdájában, ahová beültek, mint az áradat, dőlt belőle a szó. A tábornok azzal az indulattalan arccal hallgatta, amivel minden kellemetlen hírt fogadni szokott, nézte a lányát, aki hozzá se nyúlt a tányérjára tálalt édességekhez. Amit a gyermektől hallott, olyan szöveg volt, hogy méltán várhatta volna, hogy könnyek kísérik, ám Gina nem sírt, sőt voltaképpen nem is panaszkodott, csak bejelentett; indokolta, miért nem maradhat itt tovább, miért kell őt azonnal kivennie a Matulából. Közléseit ellenőrzik, problémáiról beszámolni sem szóban, sem írásban, sem telefonon nem szabad, az osztály kiközösítette, nem áll vele szóba senki, így nem tud, így nem lehet élni.

Jaj, micsoda történet ez, a Matula intézet tradícióival, ezzel a bosszúálló ötödik osztállyal, amelyet ez a lány első dühében elárult! Gina, a megsértett, az árulkodó, Gina, a büszke nagylány, aki nem akar a terrárium felesége lenni! A tábornok eltolta a tányérját, rá se bírt nézni a süteményre. Mielőtt eljött volna hazulról, benn járt a Honvédelmi Minisztériumban, látta azokat a valódi hadijelentéseket, amelyek sose kerülnek nyilvánosság elé. Halál és pusztulás és veszített csaták és visszavonulás, egy esztelen államvezetés kapkodása, és mindehhez a Matula középkori rigolyái meg egy csapat kölyök piszkálódása, akiknek nincs más problémájuk ebben a pillanatban, mint hogy Vitay Georgina kibökött valamit mérgében, amiről hallgatnia kellett volna. „Nem, gyermek, nem – gondolta a tábornok. – Nem tudok rajtad segíteni, akármennyire sajnállok is. Nem vihetlek el.”

Azt persze nem kalkulálta bele, mikor eltervezte Gina árkokdi életét, hogy nem lesz barátnője, hogy nem lesz senkije itt, hogy még a sóhajtását is cenzúrázzák, ezt egyszerűen nem lehetett előre tudni. Mindegy, valamiképpen majd rendbe jön az osztályával, előbb-utóbb csak beleszokik. Tudta, lánya választ vár, méghozzá nem is reménykedve, hanem meggyőződve arról, hogy a válasz nem lehet más, csak kedvező. Magához húzta Ginát, hogy elkerülje a tekintetét, hogy ne kelljen látnia, ahogy arca fénye kialszik a csalódástól. A vállához ölelte, úgy mondta meg neki, ne kérje, amit kér, nem viszi el, nem viheti haza egyelőre.

Kirántotta magát az öleléséből, mintha nem beszélt volna hozzá, hanem ütné. Nem szomorúság

volt a szemében, amit várt, hanem dac és keménység és ellenállás.

– Akkor megszököm újra – mondta a kislány. – Addig szököm meg, míg ki nem tesznek maguktól. Jobb lesz így?

Megszökik?

Újra?

Hát már megtette?

A tábornok olyan lett, mint a méz. Most megtudta ezt is, a gyermek elmondta neki. Hallgatta, s olyan rémületet érzett, amelyet soha eddig életében. Duzzogás, terrárium, tradíciók, cenzúra, mindez játék volt eddig, gyerekes csíny, gyerekes magány, gyerekes bűn gyerekes büntetése. Ám amit most hallott, a kimászás a fürdőszobaablakon, a futás a vadidegen városban a pályaudvar felé, az már más, az már halálos veszedelem lehetősége. A gyermek haláláé, az ő haláláé, és hány ezer emberé még esetleg. Hát akkor mégis el kell mondania neki az igazat, ezekbe a kislánykezekbe tenni azt a titkot, amit annyira rejtett, abban reménykedve, hogy az a szeretet, amelyet a gyermek iránta érez, megőrizteti vele majd, s hallgatni fog. Beszélnie kell, mert ha nem teszi, Gina megpróbál kiszabadulni innen újra, és ha sikerül visszaszöknie Pestre, és csak egy ember, egyetlenegy rájön, hol élt eddig, akkor már nem tudja visszahozni Árkodra, pedig nincs az országban még egy intézet, amely ilyen határig lehetetlenné tenné, hogy kívülről bárki elérjen a gyermekig, vagy maga a gyermek elérhessen valakit.

Gina hátradült, apja ujjába kapaszkodott, s most elmosolyodott végre. Elmondta a legnagyobb fenyegetését, és érezte, hogy nem hatástalanul. Ha nehezen is, mégis ő fog győzni. Most majd visszamennek a Matulába, elkérik a ruháit a raktáros testvértől, és ha nagyon muszáj, udvariasan el búcsúzik mindenkitől, König kivételével, mert annak sose fog megbocsátani.

A tábornok felállt. Nem volt logikus mozdulat, mert miért áll fel, és főleg miért forgatja a fejét? Ám a tábornok mégis felállt, és szeme befutotta Hajda úr cukrászdájának egész területét, nézte, van-e szomszédjuk jobbról-balról. Nem volt. A két szerelmespár, aki rajtuk kívül még ott volt, nyilván ugyanúgy nem kívánt tanút a suttogásához, mint maga tábornok, a páholsor jobbra meg balra tőlük legmesszebb eső fülkéjében ültek; az uzsonnázó társaság, amely valami családi évfordulót ünnepelhetett, túl nagyszámú volt ahhoz, hogy elfért volna egy boxban, azok összetolt asztalok mellett beszélgettek a kirakatablaknál. Hajda úr látta, hogy az úr, aki a kis matulást behozta, szemlélődik, és tüstént meg is sértődött – Hajda úr valahogy azt képzelte, a matulás apja (mert ki más lehetne, aki annyira hasonlít ahhoz a kislányhoz?) valahogy nem találja megfelelőnek, ahol letelepedett, és azt keresi, nincs-e csinosabb vagy tisztább páholy. Mintha volna az ő boltjánál kellemebb vagy tisztábban tartott üzlet! Ez az idegen úr nyilván nem tudja, hogy ez a cukrászda Árkod legfinomabb cukrászdája, és míg nem voltak ilyen élelmezési nehézségek, valóságos cukrászremekműveket lehetett kapni nála, és ha hiszi, ha nem, ide járnak a katonatisztek is, ez az egyetlen hely Árkodon, ahová szabad eljárniuk. Most éppen nincs itt tiszt, de azok később jönnek, nem kora délután. Bántó ez a vizslatás, igazán bántó. Hogy ne is lássa, bement a műhelyébe, és az ajtónyitással cukrászsütemény-illatot eresztett a helyiségbe. A torták és krémek, a gyermekmennyország szelíd és nevető illata Gina emlékezetében örökre összekapcsolódott azzal a pillanattal, ahogy a tábornok visszaült mellé, és csendesesen azt mondta: „Kislányom, nem jöhetsz el innen se most, se semmikor, ameddig még tart a háború.”

A hang, melyen szólt, halk volt és olyan szomorúan tárgyilagos, amilyen akkor szokott lenni, ha Gina édesanyjáról emlékezett a tábornok. Gina most kezdett igazán félni. Apja szereti őt, jobban szereti mindenkinél; ha nem viszi haza azok után sem, hogy tudja már, kiközösített nyomorult,

azok után sem, hogy hallotta, megszökött, sőt újra arra készül, akkor van valami, amit ő nem tud, amit a tábornok most meg fog neki mondani, s ami olyan lesz, mint amikor ítéletet hirdetnek, amely bizonytalan idejű börtönnel sújt egy ártatlan embert. Anélkül, hogy egy szó esett volna erről, érezte, ez a döntés végleges, nincs az a könnyzápor, ami megváltoztathatná.

– Amit most elmondok neked, attól életek függenek. Nem akartam, hogy tudd, nem mintha nem bíznam benned, de se megijeszteni nem kívántalak, sem olyan gondokat zúdítani rád, amelyek elviselésére fiatalnak hittelek. Csakhogy ha most megint magyarázat nélkül hagylak itt, és egyszerűen megparancsolom, hogy itt maradj, anélkül, hogy tudnád, miért, talán valóban megszöksz megint, vagy elkezdesz kételkedni bennem és a szeretetben, amely bennünket összeköt. Hát beszélek, de meglesz az ára. Ettől a pillanattól fogva vége a gyermekkorodnak, Gina. Felnőtt leszel, és soha többé nem élhetsz már úgy, mint más gyermekek. A magam életét, a sajátodat és a másokét teszem kezedbe. Mire esküszöl, hogy nem árulsz el bennünket?

A kislány hátradőlt, de nem kerülte el a pillantását. Most már sápadtak voltak mind a ketten, a tábornok érezte, hogy lesznek a gyermek ujjai egyre hidegebbek a kezében. „Esküdni tilos – mondta Zsuzsanna szemrehányó hangja Gina fülébe –, Isten nevét hiába fel ne vedd.” Most olyan messze volt a Matula és az intézet törvényei. „Mit fog felelni? – gondolta a tábornok. – Még nincs tizenöt éves. Mit fog felelni? Fog egyáltalán?”

– Az életedre – mondta Gina. – Téged szeretlek a legjobban a világon, és nincs anyám, te voltál nekem mindig az anyám is. Rád esküszöm.

Akkor hát megértette. Most már kezdett színesedni is, mint aki túlesett az első megrázkódtatáson.

– Gina, a háborút elvesztettük. A háborút voltaképpen akkor elvesztettük, amikor megkezdődött; rossz célért indult, rossz eszközökkel. Annyit veszítettünk máris, hogy Isten tudja, mikor heveri ki a nemzet, pedig még nem vagyunk a végén. Most nincs más hátra, mint hogy próbáljuk megmenteni, ami még menthető, mielőtt a németek megszállnának bennünket, az embereket a városokban, a katonákat a frontokon. Mi, akik felismertük, mi a tennivalónk, be akarjuk fejezni a háborút. Ha sikerül, mérhetetlenül több ember marad életben, és megmenekül Budapest és a városok és a hadsereg maradéka. Ha nem, akkor tovább tart a pusztulás emberben, anyagban, és talán rámegegyek én, és rámennek a társaim.

Most nem látta az arcát, mert elfordította előle, az ablakot nézte, a Hajda úr nagy üvegablakát, amelyen csipkefüggöny volt, békét és boldogságot és nagy családi fagyaltozások emlékét idéző függöny. De a tábornok tudta, hogy figyel, hogy így nem figyelt még soha életében.

– Az országban van ellenállás, van katonai és van civil is. A katonai ellenállás egyik előkészítője én vagyok. Ha belebukunk, vagy én személy szerint belebukom, és téged elérnek, ember vagyok én is, aki félti az ivadékát. Ha azzal zsarolnak, hogy téged elvittek, kínoznak, talán nem lesz eróm a hallgatáshoz, csak te megszabadulj. Nem kockáztathatom, hogy esetleg eszköz légy a vállalkozásunk ellenségei kezében. Nem szabad abba a helyzetbe kerülnünk, hogy veled próbáljanak becstelenségre kényszeríteni, vagy hogy ha hallgatok, és téged megölnék, te légy az áldozata annak, hogy megálltam az eskümet.

A kislány ajka megnyílt, mintha felelni akart volna valamit, aztán mégse tette. Csak apja kezét szorította meg, s ez most oly jólesett a tábornoknak, bajtársi kézfogás volt, bátor, erőt adó.

– Mimó komolytalan, nála örökké társaság van, ha nekem a nyomomra jutnának, Mimó házában elérhet téged bárki. De elcsalhatnak, elvihetnek Pesten az utcáról vagy hazulról egy hazug mondattal, egy hamis telefonnal vagy akár erőszakkal is. Hónapok óta kerestem egy helyet, ami

olyan zárt, mint egy börtön, míg végre megtaláltam a Matulát, ahová még csak nem is írok, és ahonnan te sem írhatasz, hogy az otthoniak ne legyenek figyelmesek erre a helynévre: Árkod. Minden szombaton más városból hívlak fel, civilben megyek be a postahivatalba, úgy kérem az intézet számát, még a nevemet se mondom, mikor jelentkezem, csak annyit, hogy Ginával szeretnék beszélni. Innen nincs kijárási őrizet nélkül, ide nem jöhet be senki, ez az egyetlen olyan hely az országban, ahol biztonságban várhatsz meg, míg a háborút befejezzük, és hazavihetlek végre. Hát innen szöktél meg a múltkor. Ha sikerült volna, és csak egy embernek panaszkodol el Pesten a Matula rémes szokásait, már vissza se hozhattalak volna, mert a titok kiderült, és ha bekövetkeznék a legrosszabb, és valóban gyanakodni kezdenének rám, pár hónap múlva talán túszerfennél, akinek az élete csak az én becstelenségem árán váltható meg. Ezt akarod?

Ingatta a fejét, hogy nem. Most először hasonlított az édesanyjára, pedig minden vonását az apjától örökölte; a nézése lett olyan, mint a rég halott asszonyé. „Megtörtént – gondolta a tábornok, és nézte a lányát –, ahogy sejtettem, megtörtént. Vége a gyerekkornak, felnőttél, szegénykém.”

– Itt kívülem egy ember rendelkezhetik veled, rá még akkor rábíztalak, mikor idehoztalak év kezdetén. Ő ebben a városban a polgári ellenállás vezetője.

(– Már megint? Ezúttal hol?)

– A Fájdalom szobránál.

NE ONTSÁTOK ÉRTELMETLENÜL A MAGYAR VÉRT! A HÁBORÚT ELVESZTETTÜK, ŐRIZZÉTEK MEG A FIAITOKAT AZ ÉRTELMESEBB JÖVŐNEK!)

Ha ő hív, akkor mehatsz, és menj is, mert ha ő küld valahová a Matulából, azt jelenti, hogy valamiképpen a nyomodra akadtak, s ő fog tovább rejteni.

– Honnan fogom tudni, hogy ki ő? – suttogta Gina.

– Régen ismered, csak nem tudod, hogy ő az. Ha felfedi a kilétét, elcsodálkozol. Akarod még, hogy hazavigyelek?

– Nem akarom – lehelte a kislány.

– Ha esetleg nem tudok telefonálni, ne próbálj írni, ne keress. Várj. Ha lehet, úgyis felhívlak minden héten, vagy meglátogatlak, s ha mégsem, akkor valami olyan okom van arra, hogy távol maradjak tőled, ami miatt nem jöhetek. Mindenképpen maradj nyugton. Megígéred?

– Meg.

– És most búcsúzzunk. Még volna idő, de nekem vissza kell mennem Pestre. Ha nem látnál többé – a hangja meg sem bicsaklott, mint aki nagyon sokszor végiggondolta már azt, amit mond –, akkor tudni fogod, hogy szerettelek, és tudni fogod, hogy azért haltam meg, mert ki akartam szabadítani az országot egy olyan háborúból, aminek nem lesznek hősi halottai, csak áldozatai. Csókolj meg, menjünk.

A kislány csókja hűvös volt, fényes ajka zsibbadt, hideg. A tábornok megütögette villájával a

poharát, Hajda úr előkerült, szemrehányóan nézett az érintetlen tányérokra. A tábornok követte a pillantását.

– Hányan vagytok az osztályban? – kérdezte a lányától.

– Velem együtt húszan.

– Húszan, és az a kedves szőke prefekta. Hadd vendégeljük meg őket.

– Apám, nem fogadják el. Már próbáltam egyszer.

– Próbáld meg újra. Nincs harag, ami örökké tartana.

Hajda úr arca kiderült. A tányéron maradt süteményeket harminc másikkal együtt kellett becsomagolnia. Két csomag lett belőle, Gina alig bírta cipelni. Az utcán már nemigen beszéltek, a kislány még csak apjára se nézett, csak mereven maga elé, a tábornok is az utcát figyelte, a zömök fekete-fehér várost, amelyre rábízta legnagyobb kincsét. Szigorú volt, rideg, megbízható.

– Nem kísérlek be – mondta a tábornok a kapuban. – Menj haza egyedül, különben még nehezebb lesz.

– Jó.

– Nem felejtess el semmit?

– Semmit.

– Mindent tudsz. Engedelmes leszel, ha úgy érzed is, nem bírod tovább?

– Fogom bírni – mondta a kislány.

Most már nem csókolták meg egymást újra. Gina nem sírt, ha nem is mosolygott. „Megesküdtél!” – mondta még egyszer az apja, a kislány rábólintott a szóra, aztán a tábornok csengetett, és a pántolt kapu kitárult előttük. Gina azonnal belépett, és a portás, mintha felfogott volna valamit abból, amit a búcsúzó éreztek, nem csukta be a kaput, míg a gyermek tovalépegető alakját el nem nyelte az oldalfolyosó. Így látta még a tábornok egy darabig a lányát, ahogy megy, kezében egy-egy nagy csomaggal, és nem néz hátra, mintha ezzel is könnyebbé akarná tenni a válást. Kicsit meggörnyedve lépkedett az internátus felé, mint aki vállán cipeli a világ terheit.

A szobor megszólal

Most már a háló felé igyekezett, nem a betegszobába. Törte a fejét, hová tüntethetné el a süteményestálcákat, mielőtt újabb megszegyenyítés éri, de Zsuzsanna nem adott rá lehetőséget, hogy kitalálja. A diakonissza éppen szembejött vele a társalgófolyosón. Csodálkozott, hogy a kapott időből csak ilyen keveset vett igénybe, meg is kérdezte, talán csak nem azért jött meg ilyen hamar, mert megint úgy érzi: rosszul lett. Gina megnyugtatta, mindent megbeszéltek egymással, ami fontos volt, s apjának vissza kellett térnie Pestre. A tálcákat a konyhában kellett leadnia, Zsuzsanna örült a küldeménynek, azt mondta, az osztály ma különmunkát végzett, jelenleg a fürdőkádban ül

mindenki, hogy lemossa magáról a szénport, ahogy elkészültek, jönnek majd uzsonnázni, jól fog esni egy kis külön édesség a lapátolás után. „Úgysem eszik meg – gondolta a kislány –, úgyis csak kidobják.” Nem bánta már ezt sem.

Az új Gina, az az egészen új, aki még csak egy egész kevés idővel ezelőtt született Hajda úr cukrászdájában, nem sérelmekkel és sértődésekkel és el nem fogyasztott cukrásztésztaival mérte az életet, hanem azt próbálta feldolgozni magában, amit az apjától hallott, s az nem olyasmi volt, amit azonnal elrendez magában a tudat. Boldog volt, mikor Zsuzsanna azt mondta: miután még jár neki egy szabad óra, uzsonna után különvonulhat a zongoraterembe, ha kívánja, vigye a zsoltárját, bibliáját, olvasson egy kis szentírást, tanulgassa az énekeket, de ha arra volna kedve, zongorázhatik.

Lerakta a kabátját az üres hálófolyosón. Tudta, hol vannak a többiek, hallotta a hangjukat a fürdőfülkék zárt ajtajai mögül, ahogy bement az előtérbe, hogy kezet mosson maga is. Akik már elkészültek a tisztálkodással, a nappaliban lehettek, mert onnan hallott ki énekszót. Elmosolyodott ezen is, pedig igazán nem volt jókedve. Az ötödik az úgynevezett csendes pihenés ideje alatt a diakonisszák örömeire mindig szenténeket óhajtott énekelni. Ilyenkor beosztás szerint harsogták a zsoltárt, hogy az alatt a többi nyugodtan beszélgethessen, s ne pironassák meg őket azért, hogy értelmetlen fecsegéssel töltik az elmélkedés értékes perceit. Most játékaik, kis csalásaik, haragjuk és tüskéik egyaránt messze kerültek tőle, Gina, Vitay tábornok bizalmasa, halál árnyékában bomló titkok tudója leginkább a magányt kívánta e percben, s osztályát, a szentének leple alatt elsuttogott iskolás tréfák és múló bánatok számba vevőit – ha egyáltalán érzett irántuk valami szóba önthetőt – inkább irigyelte, mintsem haragudott rájuk. Ó, boldogok, akik azon törik a fejüket, mit csináljanak holnap Königgel, ami mulatságos, de ha kiderül, nem von maga után különösebb büntetést, és akik mindjárt nagyot ütnek őrajta is, mert szemétre dobják Hajda úr drága süteményét. A háborút elvesztették, katonáink értelmetlenül pusztulnak el, s aki elesik, csak áldozat, áldozat... A cél, amiért küzdünk, hamis, a háborúnk is jogtalan háború. Kalmár mást tanít, és nyilván másképpen hiszi, de hiszen másképpen hiszi itt mindenki, akivel eddig találkozott. Egyvalaki kivételével, akit nem ismer, azazhogy ismer, csak sose látott. A polgári ellenállás vezetője.

Mire rendbe hozta magát, s fogta a zsoltárját, bibliáját, az osztály is elkészült, ügettek uzsonnázni. Erzsébet, aki a szénhordást vezette, már elosztotta a süteményeket a szokott kifli és alma mellé. „Akik rendesen dolgoznak – mondta Erzsébet az elragadtatástól mozdulatlanúságba dermedt ötödikeseknek –, azok megérdemlik, hogy kellemes meglepetés érje őket.” Az osztály egy pillanat alatt befalt mindent, és Gina hallotta, hogy Nacák azt mondja, hogy az intézet aggkori elmeengyengülés áldozata lesz, alighanem itt az utolsó ítélet, hisz ami történt, az a Jelenések Könyvébe tartozik. Mikor nemrégén hasonló vidám különmunkára rendelték a hetedik osztályt, az intézet éppen csomagot küldött a frontra, az igazgató kitüntetésképpen felajánlatta a hetedikesekkel a heti alma- és teába járó cukoradagjukat a katonák csomagjába, ez volt az elismerés a jó teljesítményért. „Cukrászsütemény – suttogta Jackó –, talán Erzsébet szerelmes, és az érzés ilyen tekintetben soha igénybe nem vett agyára ment, és most így reagál.” Gina úgy imádkozott magában, hogy higgyék csak ezt, s már-már azt hitte, megúsza újabb megalázás nélkül, mikor Erzsébet igazságszeretete mindent elrontott. Mert mihelyt az ötödik osztály, megköszönve, ahogy illett, az uzsonnát, vigyázzba állt, és az ilyenkor kötelező hálaszöveg mellé a napos azt jelentette, hogy nagyon köszönik az igazgató úr és a vezetőség külön megbecsülését, amelyet édesség formájában fejezett ki, de ők a jövőben is, mint eddig, mindig boldogan és külön jutalom nélkül hajlandók bármi elvégzésére, mert Isten szereti a munkás kezeket, Erzsébet a fejét rázta, és közölte, a sütemény Vitay Georgina édesapja ajándéka az osztálynak, a köszönet őt illeti. Csak egy másodperc csend volt, aztán a napos újra vigyázzt vezényelt, tüstént Gina felé fordultak az arcok, és a napos egy államférfit megszégyenítő diplomáciai hidegvérrel kiáltotta el az ilyen alkalmakra betanított mondatot: „Szívből köszönjük Vitay Georgina édesapjának kedvességét!” „Az osztály elhagyhatja az étkezőhelyiséget, és vacsoráig ruhaneműje javítgatásával foglalkozhatik

a varrósobában, kivéve Vitay GeorGINÁT, akinek még háromnegyed óra szabad ideje van” – közölte Erzsébet. Az ötödikesek kivonultak, Gina bement a zongorás terembe, leült szemben az ajtóval, és várt. Olyan biztosan tudta, hogy történni fog valami, mintha mondták volna neki. Ó, bár már túl lenne a sértésen, nem mert fájni, hanem mert nincs neki most ideje erre a játékra, gondolkoznia kell, elrendeznie magában, amit hallott.

Ezek szerint nincs menekülés. Itt kell maradnia, akármilyenek hozzá, akármilyen is történik vele; eddig az erőd szimplán börtön volt a számára, mert már tudja, hogy nemcsak az, hanem menedék is. Rettenetes menedék ez, de ki kell tartania benne, és ennek első feltétele, hogy békét kössön az osztállyal végre, és megértesse Kis Marival, adja vissza a holmiját, amit az ágyában lelt, főleg és elsősorban a levelét. Ami olyan nagyszerű megoldásnak tűnt a mai napig, hogy ha másképpen nem szabadul, kitéti magát az intézetből, arról szó sem lehet többé. De ha a levél, az a buta búcsúlevél, ami Marinál van, az osztály haragja, esetleg bosszúállása miatt valamelyik tanárhoz kerül vagy Zsuzsanna kezébe, nem ússza meg az eltávolítást. Hogy értesse meg Kis Marival anélkül, hogy elárulja, amit az apjától hallott, hogy ne tegye tönkre, hogy ne éljen vissza azzal, amit talált, hogy bocsásson meg már neki végre. Ha szól hozzá, hátat fordít neki, a kérdésére nem felel, és voltaképpen az sem érhető, mire készül, mire várt eddig, hiszen egy hete lesz holnap a Horn Mici uzsonnájának, annak, hogy a levelét megtalálta, réges-rég odaadhatta volna már a prefektának. Négyszemközt kellene beszélni vele, higgadtan, okosan, de mikor? Kis Mari sosem ad rá alkalmat, lehetetlen.

Most mégis lehetett. A támadás, amire a sütemények miatt annyira el volt készülve, valóban megindult, és Kis Mari vívott az osztály helyett. Mikor belépett a zongoraterembe, behúzta maga mögött az ajtót, s egyenesen odament a zongorához, amelynek kottatartójára Gina már felállította a kinyitott zsoltárt. Kis Mari vállán tarisznya volt, leakasztotta, aztán megnyitotta a száját, és ami benne volt, odazúdította a zongora tetejére. Hulltak a tíz- meg húszfilléresek, mint a zápor.

– Tizenkilencszer harminc fillér – mondta Kis Mari. – Harmincba kerül egy sütemény, legalábbis annyiba került, mikor utoljára cukrászdában voltunk; ha időközben felment volna az ára, akkor csak közöld, mert összeszedem azt is.

– Add vissza – mondta Gina. Oda se nézett a pénzre. – Mindenre kérlek, amit szeretsz, ami fontos neked. Add vissza. Ha akarod, egész évben kipucolom a cipődet, vagy megcsinálom, amit akarsz, bármit. Tegyé a hátamra cédulát, amin az lesz, hogy hülye vagyok vagy áruló vagy akármilyen, megígérem, hogy úgy fogok sétálni a kertben. Az Isten irgalmára, Mari, add vissza nekem!

Kis Mari ránézett. Egy teljesen más Vitay tekintett rá, egy sose látott Vitay. Ez megörült vagy részeg.

– A holnapi templomi adakozásra kiosztott pénzünket hoztuk el, nyavalyás! Holnap miattad az egész ötödik kabátgombot fog a perselybe hajigálni, és honnan szedünk holnapra annyi nikkelszínű gombot? Ha Zsuzsanna észreveszi, hogy nem pénzt dobunk a perselybe, végünk lesz megint. Talán legjobb, ha ezt is feladod előre, ha megmondod neki, hogy figyeljen, jól figyeljen. Egy vasunk sincs ezenkívül, amit most idehoztam, Zsuzsanna karácsonyig csak missziós meg templomcélokra ad a zsebpénzünkből.

– Akármilyen csináld velem a levélért – mondta Gina. – Bármit, nem érte? Ha neked az jó, verj meg, nem verlek vissza, vagy ha akarod, ejts le egész magasról, mikor a bordásfalon vagyunk, vagy ha azt akarod, úgy teszek mintha baleset volna, elengedem magamtól: ha szerencséd van, kitörök a lábam. Nem érte, mit beszélek? Add vissza a levelet, amit az ágyamban találtál! Minden egyebet neked adok, a fésűt, a púdert, a naptárt, a pénztárcát, az albumot, még a kulcsokat is, bár nem tudom, mit kezdesz egy idegen lakás kulcsával. Hallod? Mondd meg, mit tegyek érte! Nem

muszáj hozzám szólnotok azért, nem kívánom, hogy befogadjatok, nem akarok mást, csak a levelet.

– Én találtam az ágyadban valamit? – mondta felháborodottan Kis Mari. – Még ilyen szemtelent nem is láttam, mint te. Megéteded velünk a koszos süteményeidet, megesszük ártatlanul, mert nem tudjuk, hogy te tolakodol megint, s mikor kifizetünk, mert tőled ugyan nem kell semmi, inkább napokig nem eszünk, még neked áll feljebb. Hát tolvaj vagyok én? Hát ha leltem volna valamit az ágyadban, mikor utánad vittem a hálóingedet, akkor összekapodom és elcsenem? Van képed azt mondani, hogy volt valami az ágyadban, mikor nem volt semmi? Na megállj, Vitay! Ha azt képzeled, hogy a rágalmaiddal kimászol a bajból, akkor nem ismered az ötödik osztályt.

És Kis Mari kiszáguldott, olyan indulatosan, hogy elfelejtette, hogy lábujjhegyen kell járnia és illedelmesen viselkednie, azt is, hogy ő most hivatalosan nem is lehet Vitaynál, akinek még tart a szabadsága, ami alatt bibliaolvasással meg muzsikálással építi a lelkét, és úgy bevágta maga után az ajtót, hogy a szemöldökfa fölé akasztott genfi katedrális képe megugrott, mintha le akarná vetni magát a földre. Gina csak nézett utána. Egy másodpercig se kételkedett abban, hogy Kis Mari igazat mondott, hogy Kis Mari nem látott semmit az ágyában, valóban csak a hálóingét emelte ki. Akkor a holmija Zsuzsannánál van, ő találta meg, mikor beküldte a hálóterembe bizonyítékért, így viszont nyugodtan lélegezhetik, mert ha a prefekta eddig hallgatott, akkor meg akarja menteni, a levelét meg nyilván megsemmisítette, és az egyéb holmit eltette valahová, hogy árulója ne legyen. Édes, szép, szigorú Zsuzsanna! Csordultig volt a szíve hálával, hogy a prefekta segítségével megmenekült. Az osztály eddig is gyűlölte, most, ha megtudják Maritól, hogy mivel vádolta meg, nyilván még jobban gyűlöli. Mindegy, kibírja.

Összemarkolta a pénzt, telerakta vele a zsebeit, ha kimegy innen, el kell takarnia a bibliával, mert kidagad a köténye. Holnap majd magával viszi a tarisznyában, s igyekszik elsőnek a perselyhez kerülni, ha valaki észreveszi, azt mondja majd, megbízták, hogy maga csorgassa a perselyrésbe az osztály egész adományát. Akkor tán nem kísérleteznek ezek a buták a gombbal, ha aznap nem, perselynyitáskor úgymint kiderülne, és visszajutna a Matulába a híre. Minek?

Gina, az a hajdani, valaha volt Gina, hogy örült volna annak, ha baj lesz, milyen feltűnően mutatta volna valamelyik tanár előtt a maga harminc fillérjét, igazolásképpen, hogy neki aztán semmi köze a gombügyletnek, s milyen boldogan engedte volna, hadd jusson bajba az osztály. Most inkább bántotta a gondolat, hogy mit hozott megint a lányokra, s hogy újra csak felizgatta és nyilván megsértette az ártatlan Kis Marit.

Kinyitotta a zongorát, elkezdett billegetni egy szigorú dallamot. Haragodnak nagy voltában felindulván (*Amit a filmhíradók mutatnak, a mögött más van. Értelmetlen vérontás.*), ne feddj meg, Uram, engem (*Mimó néninek fogalma sincs arról. Kalmár azt tanította honvédelmi órán, hogy aki a háború ellen akarja befolyásolni a közhangulatot...*) búsult gerjedezésedben rám tekintvén (*az áruló. Akit ő árulónak gondol, az a valódi hős. Arra bíztak rá engem. Nyilván ő tette a cédulát a Horn Mici padjába, és ő írta azokat a sorokat a Fájdalom szobrára. Kalmár téved. Megtévesztették.*) Ne büntess meg, Istenem. (*Nem szabad, hogy a nyomomra akadjanak. Olyan egyforma akarok lenni a többivel, mint egy vízcsepp a folyóban.*) Haragodnak nagy voltában (*Hadd dolgozzék apám nyugodtan. Nem szabad, hogy túsznak használjanak, hogy velem zsarolják apámat.*) megindulván, ne feddj meg, Uram, engem. (*Meg kell menteni a katonákat. A háború rossz célért indult. Apámék meg akarják menteni az országot.*) Búsult gerjedezésedben rám tekintvén (*Erős leszek. Jó leszek. Türelmes leszek. Csak sikerüljön, amit apámék akarnak. Csak élve kerüljünk ki mindenből.*) ne büntess meg, Istenem!

– Nem énekelsz? – kérdezte Zsuzsanna hangja.

Ott állt mögötte, észre se vette, mikor lépett be. A hála, amit az iménti felismerés ébresztett benne, majdnem arra bírta, hogy felugorjék a zongora mellől, és odarohanjon hozzá, ehhez a kedveshez, aki megmentette, pedig nem is tudta, milyen nagy ügyről van szó. Aztán mégse mozdult, tudta, csak rendreutasítanak miatt. Sosem volt szabad megérinteniük vagy megcsókolniuk senkit a nevelőik közül. És azt is érezte, ha Zsuzsanna megmentette őt, s nem szólt erről, nyilván azt kívánja, ő is hallgasson.

– Az óra letelt – mondta Zsuzsanna. – Az osztályod befejezte a varrást, mehetnek játszani a nappaliba. Vidd helyre a holmidat.

Ment, óvatosan, kötényére szorítva a bibliát, s olyan vigyázattal lépve, hogy ne kocódjék össze a rengeteg aprópénz a zsebében. Zsuzsanna nem követte, maga ment végig a hálófolyosón, öntötte a tarisznyájába a pénzt. Beosont a nappaliba is, bár tudta, nem lesz öröme másfél órai játékban, amelyet a rendtartás szombatoként vacsoráig engedélyezett; az ötödik valóban gonosz kis játékot játszott, s ezúttal szabadjára engedhette az indulatait, mert ellenőrként Kőnig volt az ügyeletes, az meg soha nem vett észre semmit. Azt játszották, hogy kiküldtek valakit, akiről a bent maradottak eldöntötték: kit személyesít meg, s aztán mikor visszahívták, az illetőnek addig kellett kérdezetnie a bent maradtakat, míg a feleletekből meg nem tudta állapítani, kinek a szerepét tölti be ő, ki az, akit megtestesített. Kiszámolással döntötték el, ki menjen ki, Oláh neve jött ki, Oláh kisietett. Kőnig bóbiskolt, épp csak hogy ott volt, de rájuk se nézett, Isten tudja, min merenghetett, bizonyosak voltak benne, egy szót se hall, s ha mégis, egy szót sem ért abból, ami körötte történik.

Kis Mari Gina felé bökött az állával. „Játsszatok – gondolta a kislány –, játsszatok, ti boldogok. Játsszatok azt, hogy Oláh most Vitay, és a kérdésekből és feleletekből derüljön ki, milyen aljas vagyok, milyen gyűlöletes. Csak játsszatok, ha jólesik. A frontokon értelmetlenül pusztulnak a katonáink, és az ország nem tudja az igazságot. Nem tudjátok ti sem itt.”

Érte nyargaltak Oláhért, aki Tormánál kezdte a kérdezősködést:

– Személy vagyok vagy tárgy?

– Személy – mosolygott Torma.

– Igazi vagy kitalált? – fordult Oláh Arihoz.

– Igazi – bizonygatta Ari.

– Lány vagyok vagy fiú? Salm!

– Nőnemű. Feminini generis.

– Ismerem magam, Lengyel?

– Mint a rossz pénzt.

– Matulás vagyok, Rideg?

– Azt hiszed magadról.

– Szeretem magamat, Vajda?

– Mint kecske a kést.

– Ejnye, miért, Kis Mari?

– Mert hitvány vagy! – felelte Kis Mari.

Oláh szeme felcsillant. „Már tudja – gondolta Gina. – Ki is lehetne más, mint én, akit úgy szeretnek itt, mint kecske a kést, aki álmatulás, nem igazi társuk, aki hitvány?”

– Ej, hát mit csináltam? – tette fel a kérdést Oláh, és nevető szemét körbehordta a társain, akik ugyanígy némán visszanevettek rá. – Hát, mi az ördögöt csináltam én, Vitay?

– Elárultál valamit butaságból – felelte csöndesen Gina. A pillantások most ráfordultak, megálltak indulattalan arcán. Vitay nem nyafogott, Vitay nem lett se dühös, se zavart, Vitay nem tagadott semmit, nem színlelte, hogy nem tudja, miről van szó, és akármilyen furcsa érzés is volt, nem lehetett szabadulni tőle, hogy Vitay ugyan játszik velük, de valahogy úgy, ahogy egy felnőtt szokott részt venni ilyenfajta mókákban. Hát persze, így nincs értelme semminek; ha nem szenved, ha nem bosszankodik, ugyan mire való az egész? Oláh maga is zavarba jött, mert más feleletet várt, sírósbabbat vagy dühösebbet, aminél még mélyebbre lehetett volna ütni a láthatatlan tört. Most mit kérdezen? Azt képzelte, mulatságosabb lesz.

– Kitaláltam – mondta kedvetlenül. – Ki megy ki?

A játékszabály szerint annak kellett kimennie, akinél a játékos megfejtette feladatát. Most Vitayt küldjék ki? Vele játszanak? De mit? És hogyan? Még egyszer nem adhatják fel neki önmagát, és csak nem fogják itt szórakoztatni? Az ötödikesek hallgattak, maga Kis Mari se talált megoldást.

A csendre, mintha különös módon a nesz hiánya hatott volna úgy rá, mint a zaj, König felnézett.

– Kit adtak fel – érdeklődött –, hogy máris kitalálták?

– Augustus császárt – mondta rosszkedvűen Szabó. – De már nem játszunk. Szabad helyette beszélgetni?

– Hogyne – mondta König, és megint visszasüllyedt a gondolataiba. Gina az ablakhoz ment, rákönyökölt a párkányra, nem látott rajta át, mert a légvédelmi függöny elfogta a pillantása elől a kertet, de legalább távolabb volt a többitől, és nem kellett hallania, hogy mondja el Kis Mari mindenkinek, milyen újabb bűnnel tetézte az eddigieket. El próbálta képzelni, milyen az, mikor minden ablakot ki lehet nyitni, és minden utcán árad a fény, nincs háború, és nincs halál, és nincsenek súlyos titkok, veszély és pusztulás. Apjára gondolt, a kocsira, amely fut már valahol messze Pest felé, néha túlköl, ilyenkor a dudája elsikoltja magát: „Gina gyerek!”, és Ferire is gondolt, aki bizonyosan tudja mindazt, amit az apja is tud, hisz Feri olyan okos, olyan senkihez nem hasonlítható, a Mimó néni köréhez tartozik, és mindig olyan szeretettel beszélt az ő apjáról, és hányszor nem kérte, hadd látogathassa meg otthon. Ha említette a tábournoknak, apja mindig azt felelte: nem járhatnak hozzá tisztok, Kuncz hadnagy sem. Lehet, Feri is azért tartotta távol a háztól, hogy őrá se hozzon veszélyt, bár egy hadnagyra nyilván kevésbé gyanakszanak, mint egy tábornokra.

Vacsorára harangoztak. König folyton meghűléstől félt, ha nem is az udvaron jött át, hanem a tanári lakrészéből a folyosón, akkor is mindig sállal kötötte be a torkát, és felöltöt is vett, ami miatt külön mulattak rajta, és amit ahelyett, hogy fogásra tett volna, az ablakkilincsre akasztott. Most, hogy menni készültek, érte nyúlt a kabátjáért, s ahogy felvette, csak elbámult, mert nem volt a felöltőjén

egyetlen gomb sem. „Krisztus, a holnapi perselyezés! Ezek ellopták a Kőnig gombjait, azzal kezdték a gyűjtést” – gondolta Gina, és bár igazán tele volt gonddal a lelke, majdnem elnevette magát azon az arcon, amit Kőnig vágott, és azon a sunyi alázaton, ahogy Kis Mari körülugrálta, részvétét fejezte ki, és megkérdezte, járt-e ma villamoson, mert a forgalomban előfordul, hogy az ember elhagyja a gombjait, nahát, igazán, még hozzá milyen szép világosszürke gombok voltak, mint egy-egy pengő, nehéz lesz újat szerezni helyettük. Kőnig sopánkodott, aztán mint mindig, belenyugodott abba, ami történt, vezette az osztályt az ebédlőbe. Gina csak félig fogyasztotta el a vacsoráját, betegségére hivatkozott, pedig diétás kosztot kapott, de még a kompótját se kérte, nem bírt enni; Zsuzsanna megkérdezte, kinek ajánlja fel a befőttet, tanácstalanul nézett maga elé, tudta, hogy úgyse fogadják el. És akkor a tanári asztal felől megszólalt az a pákosztos szörnyeteg: Kőnig azonnal jelentkezett Vitay felesleges kompótjáért. Minden tanár lesütötte a szemét, az igazgató is, de látszott Torma Gedeonon, alig tudja megállni, hogy rá ne ripakodjék arra a falánkra. Gina repült a kompótosványérral, lerakta Kőnig elé, tüntesse el, ne is lássa, legalább nem kell magyarázkodni, az osztály miért nem veszi át. Gigus tanárnő összesűgött Sáfár Eszterrel, Kalmár egy picit megcsóválta a fejét. „Kőnig – susogta Murai –, hogy az mire képes.” Most külön haragudtak rá, mert ha nem olyan pókhasú, Vitay járhat körbe-körbe a nyomorult meggybefőttel.

Áhítat alatt nyugalom volt, a nagytiszteletű úr arról beszélt, mi a keresztyén nő ékessége, miféle jellemvonások. „Miként a rózsafát az illatos virág, ékesíti a keresztyén hajadont a hosszú tűrés szép erénye, a szelídség, a felebaráti szeretet.” „Világéletemben vad voltam, türelmetlen, és sose tudtam szeretni azt, aki megbántott – töprengett a kislány. – Most tanulom ezeket az erényeket, egy katonától tanulom, nagytiszteletű úr, az apámtól, az ő kedvéért próbálok türelmes lenni és szelíd.” Felnézett, ami nem is illett, nem is volt szabad, és Torma pillantásával találkozott a szeme, nézte, nézte őt Torma Piroska, aztán hirtelen elkapta a tekintetét, és csak sokkal később tudta meg, hogy Torma Piroska sajtószerűen ugyanazt gondolta most önmagáról, mint Gina, hogy őt ugyan nemigen ékesíti semmi hasonló erény, és alighanem az osztályt magát sem, és vajon hogyan fognak ők úrvacsorát venni karácsonyra, ha nem fognak sose megbocsátani ennek a Vitaynak.

Ezúttal nem volt fürdés lefekvés előtt, ma már voltak a kádban szénhordás után, Zsuzsanna egyórai olvasást engedélyezett még a hálóteremben, vagy csendes beszélgetést, amit akarnak. Most még a hálóban aludni is változatosság volt, a betegszoba elhagyatottsága és csendje után nem volt ellenére, pedig senki se szólt hozzá, sőt most már annyira sem, hogy nem is sértegették, és nem is emlegették, mintha nem is élt volna. Nem olvasott, bebújt az ágyába, amelyben éppen egy hete nem aludt már, apjára gondolt, a beszélgetésükre és mindarra, amit Kalmártól tanult vagy a régi iskolájában, és amit Mimó néninél beszéltek a háborúról. A lányok kuncogtak, Salm őrt állt az ajtónál, Szabó, a kis kövér, hálóingben valami komplikált táncot mutatott be, a körülállók dőltek a kacagástól. Szeretett volna elaludni hamar, de valahogy nem ment, túl sok esemény volt a napban, túl sok gondolkoznivalója is volt, és valahogy az ágyát sem érezte olyannak, mint amilyennek megszokta, pedig utoljára, még a múlt vasárnap reggelén, rendesen megágyazott. Ó, persze, hiszen azóta Zsuzsanna alakotort a matracának; úgy látszik, nem úgy egyengette el, ahogy kellett volna.

Késő volt, már csak a macskaszem égett, az osztály elfáradt a játéktól, a nevetéstől, aludtak mind. Felkél, és megigazítja az ágyat, hogy alhasson végre, mert erősnek és egészségesnek kell lennie, megígérte, hogy vigyáz magára. Kicsúszott a paplan alól, felhajtotta a lepedőt, s egy kicsit felemelte a középső matracot, hogy jobban elegyengethesse, úgy tegye a helyére. Mikor alányúlt, visszarántotta az ujját, mintha késbe kapott volna. Egy darabig csak guggolt az ágya előtt, kopogó szívvel, aztán megemberelte magát, és kivett mindent, ami a kezébe akadt az imént. Kirakta a felhajtott lepedőre a püdert, a fésűt, a zsebnaptárt, a pénztárcát, a fényképalbumot, a lakáskulcsot, mindent, amit itt hagyott a múltkor, és a levelét is, a búcsúlevelet, ami miatt annyit kérlelte Kis Marit. Ott volt a levél sértetlenül, ugyanaz a lap, amit kitépett, csak a betűk szaporodtak meg rajta. *Mindnyájatokat gyűlöltelek. Csak játsszátok a hülye játékaitokat ebben a börtönben. Én*

mindenesetre megszököm. Vitay.

TUDTAM, MIKOR MEGSZÖKTÉL, HOGY NEM MÉGY EL BÚCSÚ NÉLKÜL, HÁT AHOGY HAZAJÖTTÉL HORN MICITŐL, RÖGTÖN MAGAMHOZ VETTEM A HOLMIDAT MEG EZT A BOLDOGTALAN ÍRÁST. TÉPD SZÉT, ÉS BÉKÜLJ KI AZ OSZTÁLYAL, OLYAN JÓ GYEREKEK. HA BAJ VAN, MIÉRT NEM HOZZÁM FORDULSZ? NEM A TIED AZ EGYETLEN TITOK, AMIT ŐRZÖK.

ABIGÉL

Légiriadó

Eddig ott guggolt az ágy előtt, most letérdepelt, arcát a lepedőre hajtotta, az otthonát idéző tárgyak meg a levél mellé, s lehunyta a szemét, mintha felvetett szemhéjait lehúzta volna a felismerés súlya, mintha az igazság, amely végre a tudatáig fénylett, olyan vakító volna, hogy nem bírná elviselni szabad szemmel. Abigél, te csodatévő, Abigél, te mindig segítő Abigél, életünk komisz kis bogainak kioldozója, hogy nem jöttem rá a titkodra tüstént, ahogy először hallottam rólad? Mért arra gondoltam, lenézve a többiek hiszékenységét, magamban gyerekeknek, ostobáknak titulálva őket, hogy mese fűződik kőalakodhoz, legenda, eggyel több bolondos játék, mint ami a Matulában amúgy is szokásos? Hogy nem ébredtem rá azonnal, Abigél, hogy a törvények és a szabályok és tilalmak e szigorú erdejében ott rejtőzik valaki, nem szobor, hanem igazi ember, aki ki-kilép empire figurád háta mögül, és segít, mikor igazán segítségre van szüksége valakinek? Abigél, az osztály nem bocsát meg, s a szeretet, ha ugyan a nevelőim szeretnek egyáltalán, távoli, személytelen, matulás, csak biztosságot ad, de nem meleget; világgá szaladtam innen már egyszer, úgy vágyódtam valami emberi kapcsolat után. Nem tudtam, hogy nem vagyok egyedül, hogy valaki törődik velem, hogy megment, hogy vigyáz rám, ha nem sejttem, ha nem is kérem, ha kételkedem benne, akkor is.

Ki vagy te, Abigél? Ki az, aki itt lakik velünk együtt a Matulában, aki mindennap elmegy mellettünk, ránk kiabál, vagy ránk mosolyog, részt vesz az életünkben, s olyan közel van hozzánk, hogy feltűnés nélkül bejöhethet valamelyik hálóterembe, benyúlhat a zsebünkbe vagy a füzeteink közé, aki meghallja, miről beszélgetnek a suttogók, aki mindent számon tart, és akit nem tart számon senki? Itt, e zömök falak között álarcosan él valaki, elfedi igazi vonásait, nyilván ordít, piszkálódik, kenetteljes vagy kérlelhetetlen, hogy annál szabadabban mozoghasson álruhájában. Olyan ember, aki számol azzal, hogy mind távol vagyunk az otthonunktól, a szüleinktől, hogy az a sok minden, amit a Matula világa megkíván tőlünk, néha meghaladja az erőnket, és annyi a buktató, hogy hol egyikünk, hol másikunk botlik el valamin. Ki vagy te, Abigél, akinek igazi arcát nem látta senki, akinek csak a tetteit ismerjük, és ismerik itt az intézet falain belül 1914 óta? Egyáltalán: azonos vagy azzal, aki valamikor Horn Mici sírását meghallotta, vagy más volt akkor a helyeden, és mindig új Abigél van, mint ahogy a cumaei Sibylla sem volt örök, hanem mindig új meg új fiatal papnő lépett az örökébe, és vette át félelmetes, föld alatti öltözékét és szokásait? Öreg vagy, fiatal? Férfi vagy? Nő vagy? Milyen a valódi arcod? Szeretlek téged, vagy félek tőled, ha szemben állok veled a hétköznapi formádban? Honnan ismertél olyan jól, hogy megérezted: szökni akarok, és azt is, hogy én ilyenre szánom magam, nem megyek el csak úgy, szó nélkül? Vagy ha nem kitaláltad, kikövetkeztetted, honnan tudhattad, mit csináltam? Hogyan hallottad meg, mit mondtam a betegszobában Zsuzsannának? Ó, ha láthatnálak, ha megfoghatnám a kezedet – még meg se tudom köszönni, amit tettél. Ki vagy te, Abigél?

Kinyitotta a szemét megint. A levél ott fehérlett az arcánál, ám, Abigél üzenetének külső formája nem árult el semmit. Így, ilyen nyomtatott betűkkel Matulában mindenki tudott írni, minden nevelő és minden diakonissza, sőt a tanulók maguk is; volt itt egy speciális matulás írás, hajszálra egyforma, a nyomtatás tiszta áttekinthetőségét idéző, egyenletes nyomtatott betűk. Az írás nem igazítja útba, más nyomon kell elindulnia, ha Abigél titkát keresi. Ki az, akinek az egyéniségéből leginkább következik, hogy nem tartja bűnnek, amit a Matulában általában bűnnek szoktak tekinteni; ki az, aki elég játékos kedvű ahhoz, hogy játssza ezt az álruhás játékot, elég bátor is, hogy kockáztassa, hogy egyszer rajtaveszít, hogy valamelyik társa, akinek más elképzelése van a gyermeknevelésről, mint neki, felismeri, leleplezi, s ki elég ügyes és elég hatalmas ahhoz, hogy mindig megszerezze a segítséghez szükséges, alkalmakként annyira változó eszközöket?

Csak térdepelt az ismerős, kedves tárgyak előtt, törte a fejét, és nem tudott rájönni semmire. Abigél nyilván nem volna Abigél, ha olyan valaki, aki a magatartásával elárulhatja magát, tehát bárki lehet, aki nem abigéles: akár Torma Gedeon, rettenetes üvöltözésével és elképesztő követelményeivel, Zsuzsanna, néha már-már riasztó puritánságával, vagy éppen Kalmár, aki olyan tartózkodó, olyan távoli, olyan szigorú, bárki a tantestületből, aki ügyes, fúrge, akinek villámgyorsak a reakciói, és olyan jó színész, hogy soha senki előtt nem árulta el még, mint oson egy egész intézményi kislány mögött, kiterjesztett két karral, hogy ha valamelyikük megcsúsznék azon a pallón, ami a Matula ezer tilalma közt vezet, elkaphassa, s tarthassa, míg ismét megszilárdul a lépte.

Éjfél.

„Igen, Abigél. Megyek. Tudom, hogy azt akarod: aludjam már.”

Fölállt, felvette köntösét. Összemarkolta visszkapott holmiját és a levelet, kiosont a fürdőszobába. Először a levelet semmisítette meg, olyan apró darabokra szaggatta, hogy semmi módon nem lehetett volna összeállítani újra, aztán a retiküljéből megmentett apróságokat rakta vissza a muskátlis láda mélyére. Visszatérőben nem találkozott senkivel, a hálóban sem mozdult senki. Elegyengette az ágycát, visszabújt. Most már el tudott aludni; legelőször, mióta összeveszett az osztállyal, azt érezte, valaki itt, helyben, a zömök falak között rá gondol, el-elmosolyodik, elképzeli, milyen arcot vágott, mikor meglelte a holmiját.

Másnap ébresztőkor a többiek zúgolódásából lett rá figyelmes, hogy egy fél órával hamarabb keltette őket a harangszó, mint máskor. Nem értették, mi történt, aztán mikor Zsuzsanna sorakoztatta őket, kiderült, mi miatt alhattak kevesebbet aznap: a prefekta közölte, ma nem a nagytiszteletű úr prédikál, hanem egy vendég pap a városból, az árkodi teológia egyik büszkesége, nagy hírű prédikátor; a mai napon különleges magatartást várnak valamennyiüktől, és a korábbi ébresztés azért volt, mert a prefekták külön és egyéneként akarnak meggyőződni arról, hogy a matulások a nagy alkalomnak megfelelő és a templomhoz méltóan kifogástalan külsővel, tehát példamutatóan tiszta testtel és öltözékben és a jeles vendéget megbecsülő szerény csinosossággal megfésülködve indulnak az Ige befogadására. Zsuzsanna elképzelése a szerény csinososságról nem volt azonos azzal a kétségbeesett igyekezettel, amivel az osztályok legalább vasárnap, mikor a pihenőnapot sétával ünneplő árkodi lakók szeme elé kerülnek, megpróbálták az előírt pertlis fésülködési módot valami esztétikusabb, de látszatra a szabálynak megfelelő frizurával kijátszani, a prefekta szinte mindük haját újra fésültette, újra fonatta; Salm azt suttopta, most aztán mindenki olyan, mintha a füle mellett egy-egy döglött egér lógna, amelynek a farkát a gyász jeléül pertlivel díszítették. Máskor nagyobb felzúdulás lett volna amiatt, hogy az átlagosnál rútabb külsővel kell kilépniük a kapun, de az ötödik osztály mégsem ettől hőkölt meg igazán, Kis Mariék azonnal felmérték, mit jelent a rendkívüli esemény a perselyt illetően is; ha ma ilyen jeles ember mondja a szentbeszédet, amire már volt példa máskor is, akkor nem a presbiterek fognak a persely körül állni, akik általában vaksik és öregek, hanem maga a tanári kar, és az Isten őrizze meg őket attól,

hogy az ő adakozásukra kijelölt perselynél Torma álljon vagy, mondjuk, Éles, akinek olyan a szeme, hogy néha az a félelmük, átlát a falon is. Kis Mari komolyan félni kezdett, suttogott valamit Murainak, aztán elrohant, Gina kitalálta, hová és miért futhatott, már majdnem indultak, még mindig nem volt a helyén. Bár igazán nem volt semmi oka rá, hogy jót kívánjon neki vagy féltse, aggódott érte, mi lesz, ha Zsuzsanna indulást vezényel, és Mari még mindig nincs közöttük. Aztán utolsó percben mégiscsak megérkezett, elfoglalta szokott helyét Gina bal oldalán, és átsuttogott Tormának, nem sikerült. Végigrohanta az osztályokat, hogy hátha valami vakvéletlen, esetleg előző napi szülői látogatás titkos adománya révén van valakinek pénze, amit kölcsönkérhetnének – ám az egész Matulának nem volt a kiutalt vasárnapi perselypénz kivételével egy vasa sem. Gina úgy mondta volna, ne féljen, itt van nála a tarisznyájában az egész összeg, amit olyan sértően elébe borított tegnap, nem lesz semmi baj, nem engedi ő, hogy arra kerüljön sor, hogy valamelyik tanár szeme láttára kelljen a perselybe dobniuk a Kőnigtől meg Isten tudja, kiktől zsákmányolt gombokat, de nem szólt; nem azért, mert nyújtani akarta volna az aggodalom perceit, de nem mert már beszélni Kis Marival. Mióta ártatlanul megvádolta, Kis Mari haragja még engesztelhetlenebb volt, mint bármikor.

Később, felnőttkorában, gyakran eszébe jutott ez a vasárnapi istentisztelet, amelynek jóformán egyetlen szavára se figyelt, és tudta, hogy nem figyelt egyik osztálytársa sem. Csak ültek, s lopva, hogy Zsuzsanna rajta ne kapja őket, az órájukra pillantottak, kinek-kinek azon járt az esze, melyik tanár kerül a bal oldali kijáráthoz, amely az ő osztályuk kijelölt távozási helye volt. Lehet, hogy különlegesen szép beszéddel munkálkodott aznap a vendég prédikáló a lelkük formálásán, ám az ötödik osztály a miatyánkot is alig hallotta, s mikor megindultak kifelé, a még zúgó orgonaszóban, egyetlen ötödikes se tudta volna megmondani, mi volt a záróének, amelyet a sok év gyakorlata következtében oda se figyelve elfűjtak, ahogy a dallamát meghallották az orgonán. Máskor mindig figyelmeztetni kellett őket, templomhoz nem illő módon sietnek kifelé az utcára, most olyan lassan mentek, hogy Zsuzsanna odasúgta, iparkodjanak jobban. A bal oldali ajtónál, a nagy fapersely mellett, mint egy iszonyú látomás, még Torma Gedeonnál is riasztóbb valaki feketélt: maga a nagytiszteletű úr. Gina hallotta Kis Mari szisszenését, mikor észrevette. A nagytiszteletű úr ott állt türelmesen, és azzal a komoly szeretettel nézte őket, ahogy figyelni szokott rájuk, egy kicsit büszkén is, hiszen olyan tiszták voltak, olyan szelídek, csendesek, jól neveltek, annyira jó föld a beléjük hullatott jó magvaknak. Torma nyikkant egy halkat rémületében, csak Gina hallotta meg, aki mellette lépdelt, mert az orgona hangosan szólt. „Édes Jézusom – suttogta Torma –, mi lesz, ha észreveszi a gombokat.”

Ilyenkor egyenként sorjáztak ki, másképpen nem lehetett a szűk padok és padsorok közötti keskeny betoncsík miatt. Ennek a kivonulásnak is megvolt a sorrendje, Arinak kellett volna elsőnek a perselyhez járulnia, de mikor Ari holtsápadtan egyet lépett a nagytiszteletű úr felé, Gina kiszakadt a sorból, és mintha utasítást kapott volna rá, előresietett, megelőzte Arit. Rendreutasítani, megkérdezni tőle, mit akar, lehetetlen volt, mert Zsuzsanna ilyenkor utolsónak maradt, hogy hátulról figyelhesse a kivonulást, így akadálytalanul elérte a perselyt, s kinyitotta a tarisznyája száját. Belemarkolt, elkezdte csorgatni az aprópénzt, az ötödik állt mögötte libasorban, nem léphetett tovább, míg ő nem végzett a perselynél. Mindenki látta, mit csinál, legjobban a nagytiszteletű úr, bólintott egy nagyot, hogy látja, tudomásul veszi, s mikor Gina minden pénzét beleszórta a nagy fátorokba, félreállt, hogy kiengedje az ötödik osztályt. Tormáék egy hang nélkül siettek ki az utcára, és álltak sorba megint; Gina nem szólt, ők nem kérdezték, csak Zsuzsanna lépett oda Ginához, és mondta neki, máskor, ha gyorsítani akarja a kivonulást és az osztály egységét kifejezni abban, hogy előre összegyűjti a perselypénzt, kérjen engedélyt, mert ha szerencsés megoldásnak is bizonyult, semmibe nem foghat anélkül, hogy meg ne beszélje a prefektájával.

Kis Mari hallgatott, hallgatott Torma is, és bár ritkán volt erre példa, az ötödik osztály nemigen szólt semmit, míg vissza nem érkeztek a hálóba, hogy lerakják a kabátjukat, tarisznyájukat. Akkor

viszont mind egyszerre kezdtek beszélni, ha fojtottan is, Gina kiment a folyosóra, nem akarta hallani, min vitatkoznak. Mikor már nem húzhatta tovább, attól való féltében, valamelyik diakonissza meglátja, hogy kinn ácsorog ahelyett, hogy a nappaliban várná meg, míg eljön az ebéd ideje, visszasomfordált. Akkorára már megvolt a döntés: egyhangú és elutasító. Nem lepte meg, nem is fájt túlságosan, és arra gondolt, míg Kis Marit hallgatta, hogy hát hiszen nem azért tette, hogy megdicsérik érte, de nem tudta volna végignézni, hogy megint bajba kerüljenek, és éppen a hülye gombok miatt.

– Ha azt hiszed, hogy hálánkban elalélunk, mélyen tévedsz – mondta Kis Mari. – Nem alélunk el, és nem tartunk a jóságodra sem igényt: ne hidd, hogy azt játszhatod, hogy te lettél az osztály megmentője.

Hallgatott, nézett Kis Marira, még csak a szemét se sütötte le.

– Nacáknak jövő héten jön be az anyukája, Nacák megígérte, hogy kér tőle rendkívüli, titkos pénzt, és akkor megadjuk a koszos filléreidet. Jegyezd meg jól, Vitay, hogy se süteménnyel, se ilyen áldozatos cselekedetekkel nem tudsz meghatni bennünket, hogy nem kellesz, ha fejedben jársz se, hogy füttyölünk rád.

– Jó – mondta Gina. – Nem azért tettem. De ha akarjátok, csak adjátok meg a pénzt. Majd beleteszem a missziós perselybe vagy a katonák karácsonyi ajándékára kitett dobozba, nekem se kell töletek alamizsna, nem kell nekem semmi. Egyébként ne haragudj, hogy tegnap azt hittem, elvettél valamit tőlem. Buta voltam megint.

Kis Mari hátat fordított neki, mint aki jelezni akarja, hogy erre sincs szüksége, erre a bocsánatkérésre, mert nem hatódik meg tőle, s ettől se változik meg semmi. Ám Torma szeme most már másodszor fordult Ginára elgondolkozva, és ránézett Salm is hosszan és tünődve és Csató, sőt maga Murai is. De nem történt semmi, a lányok beszélgetni kezdtek, Gina meg fogott egy könyvet, leült olvasni ebédig. Zsuzsanna, aki végigsietett a folyosón, és benézett a nappaliba, azt mondta, a vasárnapot ugyan megszentelheti pihenéssel, de a holnapi szabad foglalkozásra kijelölt idő helyett tanulnia kell; egy teljes hetet mulasztott.

Az ebéd valamivel ünnepélyesebb volt a szokottnál, és váratlanul végződött.

Az étkezés utáni ima befejeztével Torma Gedeon közölte az intézettel: Vitay Georgina, észrevéve, hogy mai istentiszteletük különlegesen példamutató magatartást kíván minden növendéktől, hogy a kivonulást gyorsítsa, előre összeszedte osztálytársai perselypénzét, s az ötödik osztály nevében és helyett – mintegy húszuk testvéri közösségét hangsúlyozva –, maga helyezte el a harminc filléreket a perselyben. Így az ötödik osztály elsőnek hagyhatta el a templomot, és sokkal rendesebb módon, mint bármikor. Ezt a testület, ha engedély nélküli cselekedet volt is, praktikus és a szép kivonulást elősegítő megoldásnak tartja, s ezért felszólítja az osztályokat, jelöljenek ki hetente változó perselypénzeseket, akik a Vitaytól látott megoldással ezentúl osztályaik nevében gyakorolják az adakozás erényét.

Testvéri közösség... most már Torma se nézett rá. Megint azt a fagyos, bura alatti, fulladásos magányt érezte, mint már annyiszor. Ez most azért fájt, mert erről igazán nem tehetett, honnan tudhatta volna, hogy mentőakciója ilyen sikert arat majd. Zsuzsanna rámosolygott, Erzsébet is, Zsuzsanna határozottan boldognak látszott, hogy egyszer már más is elhangzik vele kapcsolatban, nem csak kifogás. Délután sétáig egyedül ült a nappaliban, az ötödik osztály anélkül, hogy szóltak volna neki, engedélyt kért és kapott, hogy tornaruhába bújhasson, és labdázhasson a tornateremben. Mikor a sétára való sorakozásnál ismét látta őket, Zsuzsanna részvevően kérdezte, fáj-e még a keze, ami miatt nem labdázhatott a többiekkel, és szelíden megpirongatta, máskor, ha elesik a

folyosón, és megüti a csuklóját, szóljon neki vagy az orvosnőnek, sose lehet tudni, mi egyszerű fájdalom, mi meg rándulás. Igazán könnyebben mozgatja már? Ennek örül. De azért vigyáznia kell, legyen óvatos. Ó, milyenek ezek! Hogy tudnak így hazudni?

Most már az is mindegy volt, merre sétálnak, nem akart megszökni, nem volt fontos, hogy ismerje a várost. A tegnap olyan messzinek tűnt, mintha egy évvel ezelőtt látta volna az apját, nem tegnap, Hajda úr cukrászdája meg, amely előtt elhaladtak, a tovatűnt paradicsom helye: itt volt utoljára reménykedő és boldog, itt hitte azt, hogy elmehet ebből a közezből, ahol olyan kérlelhetetlenül haragusznak rá, ahol ha jót akar is, rosszul sül el, és minden léptével csak még mélyebb kátyúba jut. Nehéz lesz itt élnie és kívárnia, míg elmehet innen. De persze kívárja. Megígérte.

A késő délután olyan volt, mint máskor, a boldogok, akiknek társuk volt, beültek a nappalijukba, a kijelöltek fújták a zsoltárt, hogy a többi kedvére beszélgethessen eközben, ő kiszökött a kertbe, el akart menni Abigél szobráiig. Szedett pár villogóan sárga őszirózsát, s gondolta, beleteszi Abigél korsójába, így üzeni meg, hogy megkapta az adományát, és hogy köszöni, amit érte tett. De nem jutott el odáig, mert Kalmárt ott találta a szobor közelében, és Kalmár majdnem indulatosan rászólt, mit keres ilyenkor a kertben, nincs engedélye külön sétákra, tessék visszamenni. Míg futott, kezében a feleslegessé vált virággal, az a képtelen gondolat fordult meg a fejében, hogy hátha valóban Kalmár az, akit keres. Úgyis Szentgyörgynek látta mindig, lovagnak. Ha igaz, amit képzelt, hogy Abigél voltaképpen Abigélek sora, tehát mindig van itt valaki, aki elvállalja Abigél szerepét, miért ne lehetne ezúttal éppen Kalmár, aki olyan bátor, gyors, ügyes, fiatal? Bement a társalgóba, megpróbálta végiggondolni, ami az imént az eszébe jutott, kiszámítani, a tanári lakrészből hová juthat el feltűnés nélkül Kalmár. Mindenhová. Az iskola éppúgy nyitva előtte, mint az internátus.

A vacsora csöndes volt, unalmas, a svájci nemes lelkű lány története ezúttal a szokottnál is nyomasztóbb és szürkébb. Meg se próbált bekapcsolódni az osztály tevékenységébe áhítat után, elsőnek ment fürödni, lefeküdni, vágyott az ágyba s arra, hogy végre elengedje magát, aludjék. Az éjjel későn aludt el, a reggel se hozott mást, csak izgalmat, talán az álom felfrissíti. Hamar elszenderült, s rendre mind elaludtak az ötödikesek is. A Matulában csend volt és békesség.

Éjfél után egy órakor megszólaltak a szirénák.

Rögtön tudták, mit jelez a hang. Kalmár, a légoltalmi parancsnok még a legkisebbeket is kiképezte rá, mi a tennivaló, ha riadó lesz. Eleget gyakorolták az elmúlt hónapban, hogy kapják fel az összekészített légoltalmi csomagot, hogy állnak sorba, a nagyok közül ki melyik részleghez szalad, hol jelentkezik szolgálattételre. Azt is tudták, hogy a város légvédelmi főparancsnoka többször is fogja éjjel riasztani a várost, hogyha esetleg valódi bombázásra kerülne sor, legyen valami gyakorlatuk, s rémület nélkül hallgassák a vijjogó hangot. Ismerték a sziréna sivítását, mégis úgy megriadtak tőle, hogy álmukból keltette fel az intézetet, hogy tehetetlenül kapkodtak a hálóban, s ha Zsuzsanna nem lett volna azonnal közöttük, és nem segít öltözködni annak, akinek a keze is elkezdett reszketni, talán még nagyobb lesz a zavar és a nyugtalanság. Így az előírt időre mégiscsak ott álltak mind a folyosón, és elindultak a pince felé. Az ötödiknek még nem volt semmi megbízása, csak a két legfelső osztályt jelölték ki beteghordó, sebesültellátó és tűzörségi munkára s a hatodikosokat futárnak. Nekik az óvóhelynek átépített pincébe kellett levonulniuk, amelyben már mind égtek a kék villanykörték. Lenn volt már az egész tantestület is. A legkisebbek közül néhányan nyugösen sírtak, s még a nagyobbak arcán is volt valami riadalom, nem azt érezték, hogy próba mindez, szimpla gyakorlat, csak annak a természetellenességét, hogy az ágyból egyenesen a pincébe kellett lerohanniuk, a föld alá, mert esetleg bomba hullhat rájuk egyszer. Zsuzsanna az ajtóval szemben helyezkedett el, hogy ha egy képzeletbeli légnyomás bevágná, őt érje az ütés, ne a tanulókat; az ötödikesek a lehordott tornapadokon az évszázados falaknak döntötték a hátukat. Kis Mari kinyújtotta a kezét, Szabóba kapaszkodott, Szabó meg Bánkiba és így tovább, összekapaszkodtak mind a tizenkilencen, úgy szorították egymás ujjait, mintha szomszédai keze

melegéből próbálnának erőt meríteni. A lánc csak egy helyütt szakadt meg, Torma és Kis Mari közt, ahol Gina ült, akit nem érintett meg egyik szomszédja sem, és aki nem nézett se jobbra, se balra. Kinn a folyosón szaladgáltak, a nyolcadikos Aradi berohant, jelentette, hogy a megfigyelő helyről jól látni, gyújtólapokat hajigálnak odakinn, a tűzörség meg elindult. Egyszer Kalmár is benézett, sisakban, vállán gázálarc, gyönyörű volt, szentgyörgyebb, mint valaha. Semmi se látszott, de hangot azért hallottak, a távolban valami robbant, Zsuzsanna azt mondta, egy előre kijelölt épületet robbantottak fel a városiak, most az oltást és mentést gyakorolják.

Játék volt, de senki sem érezte annak. „Istenem, ments meg minket a haláltól!” – gondolta Gina. Kinn a pinceajtó mögött megint elfutott valaki, aztán nehezkesebb lépések következtek, Zsuzsanna kinézett, azt mondta csöndesen, a feltételezett sebesülteket viszik az orvosnőhöz hordágyon a nyolcadikosok. „Meg kellett volna köszönnöm, hogy játszanak velem, hogy tudnak valamit, amin nevetni lehet, valamit, aminek semmi köze a háborúhoz, ami nem bomba és halál és veszedelem, a terráriumot, amit adni akartak. De buta voltam, buta és gögös!” „Mi lesz, ha holnap igazi bomba hull? – kérdezte magában Kis Mari. – Az apám a fronton, a bátyám is, mi meg nem akartuk megenni a Vitay süteményeit.” „Nincsenek szüleim – gondolta Torma –, nem is tudom, milyen az, mikor valakinek szülei vannak. A nagybátyám folyton gyötör, de ha egyszer a Matulát igazán eltalálja valami, és ő sem él már, senkim sem lesz, és ha az épület is leég, nem lesz még otthonom sem.” Zsuzsanna értetlenül kapta fel a fejét, mikor Vitay hirtelen felpattant, szembefordult az osztállyal, és azt kiáltotta:

– Bocsássatok meg, ha tudtok, úgy szégyellek már mindent, és kérem szépen a terráriumot is! – Csak nézte, hogy sír a pesti lány, és hallotta, hogy Kis Mari is felzokog, és Torma is meg Szabó; Szabó úgy sír, mint aki meg akar fulladni.

– Te is bocsáss meg, Gina – sírta Kis Mari –, a süteményért meg a gombokért! – És a prefekta látta, hogy a nyakába borul Vitaynak, és forrón megcsókolja. Kinn kiáltás hallatszott, Kalmár hangja, hogy siessen a hetedik, mert oltani kell a keleti szárnyban feltételezett tüzet. Zsuzsanna összeszorította az ajkát, hogy ne szóljon rá az ötödikesekre, akik a tilalom ellenére mind felálltak, Vitay köré tömörültek, és sorra megcsókolták a pesti lányt, aki aztán Szabó kövér vállának döntve fejét, lehuny szemmel ereszkedett vissza, nem is a neki kijelölt helyre, hanem eggyel odébb, mikor mégis a padokra parancsolta őket, és ott várta meg, másik oldalán görcsösen Kis Mari kötényébe kapaszkodva, míg a szirénák lefűjték a légitámadást.

Kirándulás

Sok-sok év múlva, mikor mindaz, ami az erődben történt, múlt volt már, háborús emlék, történelem, s azok, akiktől félt, akikért rajongott vagy akiket megvetett, mind már csak árnyak az emlékek között, mindannyiszor úgy emlékezett arra a légvédelmi gyakorlat éjszakájára következő időszakra, mint élete legszebb idejére. Mert bár a gond az apja miatt nem hagyta el egy percre sem, s az utána való kívánczóság semmivel sem enyhült, ám a főváros, a régi környezet, a Sokoray Atala vagy a barátnői képe egyre ritkábban kísértette, és egyszer csak azon kapta rajta magát, hogy ha az apját többször láthatná, ha rendszeresen találkozhatnék Ferivel meg Mimó nénivel, akármeddig szívesen itt maradna Árkodon, mert az iskola fehér-feketesége nem riasztja már, alacsony ívei alatt békésen alszik.

Testvérei voltak, tizenkilenc: a viharos évkezdést, a sok fájdalmas összeütközés után olyan szoros egységben élt a többiekkel, amihez hasonlóan sose volt része, s aminek csak az egyik oka volt,

hogy az osztályok valóban közösséget alkottak, mindig mindenből egyformán részesültek vagy egyformán maradtak ki. A másik ok magának a Matulának a világában rejtett: Gina felismerte, hogy – immár nem magára hagyatva, hanem társak, barátok közt – lélegzetelállítóan izgalmas a tilalmak erdejében élni. Mint az éhes fiatal rókáknak, folyton résen kellett lenniök, hogy a szabályok, az örök ellenőrzés ellenére is csak kicsikarjanak maguknak egy cseppnyi örömet, s húsz váll-hát támaszkodott egymásnak ebben a szüntelen örömkeresésben, húsz nevetésre, szerelemre áhító fiatal test. Most jött rá, mennyivel nagyobb élmény a jó, ha küszködni kell érte; mekkora erő úgy élni, mint egy hegymászó csapatnak, az osztályt láthatatlanul egymáshoz rögzítő kötél biztonságában, együtt érezni boldogságot, bánatot, együtt izgulni, reménykedni, várni és segíteni annak a másíknak, aki éppen bajban van, aki rászorul. A légvédelmi gyakorlat után valahogy megváltozott a felnőttekhez való viszonya is, s magyarázat nélkül is felismerte, azok sem ellenségek, csak ellenfelek, mint mikor maga az osztály is tornaórán két csapatra bomlik, és tíznek-tíznek egymás ellen kell játszania. Majdnem hogy multságára szolgált már ez az állandó mérkőzés a felnőttekkel, megkerülni, legyőzni, félrevezetni őket, s a végén egy ügyes ugrással elkapni előlük a labdát.

Ha az apjával sűrűbben beszélhet, könnyebben viselte volna el azt is, hogy nem láthatja, ám a tábornok ragaszkodott a heti egyszeri híváshoz, s új találkozás se következett egyhamar. Gina félt, hogy most, mivel már bizalmasak egymáshoz, az osztály majd megkérdezi, miért érintkezik ilyen különös módon az apjával ahelyett, hogy leveleznének, ám a lányok másképp reagáltak az ügyre, mint képzelte. Igazi levelet írni a Matula szülőkímélő cenzúrája miatt úgyse lehetett, az ötödikesek szívesen kaptak ugyan levelet, de írni a mindig ugyanaz, holt unalmas beszámolókat már nem volt ínyükre, és úgy gondolták, boldogan lemondának a levelezésről, ha hetente egyszer legalább a hangjukat hallhatnák apjuknak vagy anyjuknak.

Már akkor tudtak róla mindent, Marszellt, a Sokoray Atala világát, a heti teákat, Mímó nénit és persze Ferit is. Mihelyt elvállalta a terráriumot, az osztály is vállalta Ferit, és ki-ki úgy lelkesedett a hadnagyért, mintha nem is a Gina udvarlója volna, hanem a sajátja. Sokat beszélgettek Feriről lámpaoltás után, Gina részletesen ismertette, milyen a szeme, a haja, az egyenruhája, milyen érzés táncolni vele, s mit gondolt ő, mikor a hadnagy megszagolta a haját, és azt mondta, senkinek sincsenek ilyen illatos fűrtjei; meg hogy esett, mikor Feri kezét csókolt, és azért könyörgött, intézze el már otthon az apjánál, hogy ott is meglátogathassa, mert nem élet az olyan, amelyben nem beszélgethetnek mindennap. Bánki Anna nagyon kérte, menjen hozzá minél hamarabb, lehetőleg még érettségi előtt a hadnagyhoz, háborús időben sok az ilyen fiatalokban kötött házasság. Itt eskettesse magát a nagytiszteletű úrral, és legyen olyan ruhája, hogy szétpukkadjon az igazgató, és mindenütt csillogjon rajta valami dísz, ahány négyzetcentiméternyi hely csak van a kelmén. Torma Gedeon úgyse szólhat majd, mert ez kivételesen *nemes* tradíció: a matulások mind itt esküsznek, az imateremben, nem a városban; Horn Mici is itt esküdött annak idején azzal a bizonyos fiúval. Szereti is ezt az iskolát – bizonygatta Bánki –, hányszor be nem jön, végigfut a kerten minden különös ok nélkül, épp csak hogy lássa. A portás is imádja, mint mindenki, mint maga Gedeon; Horn Mici bejelentés nélkül léphet az épületbe, amikor csak akar. Nem látta még Gina idebenn?

Nem látta, de nem is nagyon érdekelte, Horn Mici emléke még szűrt, s akármilyen kedves is volt hozzá, s akármennyire úgy kellett mindennek történnie, ahogy történt, Horn Mici neve kudarc emlékéhez kapcsolódott a tudatában, igazán nem vágyott látni, amint itt járkal az épületben vagy a kertben. De az esküvő gondolatával jó volt eljátszani, csak hogy a terrárium, amelyet olyan rendben tartott, hogy Éles többször megdicsérte érte, sokkal realisabb kapcsolat volt egyelőre, mint Feri, akinek akkor se lett volna szabad írnia – az apjának tett ígérete miatt –, ha hozzájutna borítékhoz, és kicsempészhetné a levelet az intézetből. Ha nem volna apja tilalma, akkor se tudja, hogy oldhatná meg: Zsuzsanna csaknem futólépésben vezet el az osztályt minden postaláda előtt, s annyira a járda szélén, hogy négy méter hosszú karjának kellene lennie, hogy a levélszekrényt elérje. De azért Feri velük élt, mint a Murai bölcsésze vagy a Salm Samukája, akit Pálnak hívtak

ugyan, de Samukának kellett nevezni, mert a matulás hagyományok szerint Sámuel volt minden teológus gúnyneve. Az osztályban egyébként, mint kiderült, Torma kivételével mindenkinek volt odakinn valami ábrándképe a leltár adta férj mellett, valaki élő személy a külső világban, igazi fiú, igazi fiatalember, akit emlegetni lehetett, összehasonlítani mások szerelmével, elképzelni róla, hogy szünetben esetleg találkozhatnak vele, sőt pár mondatnyit talán sikerül beszélgetniök is, távol a Matula figyelő szemétől-fülétől. És aztán volt az ötödikeseknek egy közös érzelmük is, hisz kivétel nélkül valamennyien szerelmesek voltak egy kicsit Kalmár Péterbe.

Ez a szerelem önzetlen érzés volt, nem mert tudták, hogy eleve reménytelen, hanem mert annyira ragaszkodtak Kalmárhoz, hogy folyton azon törték a fejüket, ő vajon kit szerethet, s milyen módon segíthetnének neki abban, hogy boldog is legyen a szerelmével. Az ötödik osztály nagyon is tisztában volt azzal, hogy Kalmár vonzódása – ha csakugyan szeret valakit – nem lehet kisebb titok, mint a saját leltár-férjük; Kalmárt éppúgy lesi az igazgató, mint őket a prefektájuk, Kalmár, ha udvarolna is valakinek, csak házassági szándékkal teheti, és azt sem hosszú ideig, mert az sem illendő. A matulás tanárok vagy egyáltalán nem udvarolnak, vagy ha mégis, megnősülnek szaporán, és kiköltöznek a városba a tanári lakrészből. Bár a kapun túl nem tudták már követni az útjait, úgy gondolták, nemigen járhat Kalmár a városban senki után sem, mert akkor már gyűrű volna az ujján. Valahol máshol kell keresni azt, aki Kalmár tudatát betölti, máshol, talán éppen idebenn, közelebb.

Hogy jól következtek, az az iskolai kiránduláson derült ki.

Mikor azon a bizonyos esős estén meg akart szökni, és Kőnigbe botlott a pályaudvaron, Gina nem törte rajta a fejét, mit magyarázott neki a tanár valami kirándulásról a csorgó esőben; később tudta meg az osztályban, hogy a matulásokat évente kétszer, ősszel meg tavasszal, kirándulni viszik a város közelébe, ahol az iskolának földje, szőlője meg gyümölcsöse van. Más években mindig októberben volt a kirándulás, többnyire szüretelni mentek, most év kezdete óta folyik a huzavona, engedélyezi-e a püspök az eltávozást; végül is Kőniget küldték ki előrsnek, nézze meg olyan szempontból a birtokot, van-e ott légiveszély esetén hely meg mód, hogy biztonságba helyezték a tanulókat, s milyen a vasúti összeköttetés. Kőnig azzal jött vissza, hogy a présház nem jöhet számításba, a lakóház sem, mert kicsi, a borpincék terjedelmük miatt szintén nem alkalmasak, ám olyan közel van egy kis erdő, hogy bevehetik magukat, ha szükség lenne rá, különben is valószínűtlen, hogy 1943 novemberében Árkod környékén éppen egy szőlőt és egy gyümölcsöst érjen támadás. Az engedély hát, ha nem is a szokott időben, hanem egy jó hónappal később, de megérkezett; Kalmár maga jelentette be a kirándulást azzal a figyelmeztetéssel, el ne kövessenek valamit, ami miatt aztán itthon kell majd hagynia őket. Az ötödikesek hát csak sóhajtoztak boldogságukban, üvölni csak tornaórán mertek, egy órával később, mikor Truth Gertrúd közéjük dobta a nagy labdát, és elégedetten hallgatta, milyen élesen tör ki belőlük a testedzés nemes szenvedélye felkeltette ifjonti indulat, miközben az ötödikesek azt se nézték, hol a labda, csak gurultak a szőnyegen, összefogódzva gyúrták egymást, és teljesen másra gondoltak, mint a testedzés. Kirándulás, ami megbontja az erőd hétköznapjait, milyen csodálatos lehetőség ígérete! A Matula mintaszerűen viselkedett egész héten, a szombati kiértékelésben sem volt büntetés, a vasárnapot úgy ülték meg, ahogy szokták, mert hálistennek az Úr napját nem volt szabad sem utazgatásra, se testi munkára felhasználni, így a kirándulás munkanapra, hétfőre esett, amelyen igazgatói szünetet engedélyezett Torma Gedeon. A kapus kivételével mindenki velük tartott, a konyhai személyzet éppúgy, mint a takarítónők, beteg nem volt az intézetben senki, ment hát a tanári karral együtt az orvosnő is. Mikor a menet mögött bezáródott a kapu, Gina arra gondolt, ilyen kihalt még sose volt az erdő, mióta ő itt él, nincsen most más benne, csak a portás a fülkéjében és a kert végében Abigél.

Abigél azóta nem jelentkezett, és ha másnál mégis, akkor az a más éppúgy hallgatott erről, mint maga Gina. Hányszor eszébe jutott pedig, és hányszor próbálta elképzelni az arcot, azt az igazit, a

titkosat, ami a szobor mögé rejtőzött. Gina sejtette, ha éjjel-nappal módjában volna ott leskelődni a szobor körül, egyszer csak észrevenné, melyik felnőtt emeli ki a korszóból a cédulát, de azt is tudta, kivihetetlen. Feltűnően sokat ácsorogni nem tanácsos Abigél szobra körül, a tanári lakrészből oda lehetett látni, s előbb-utóbb csak figyelmet keltett volna, ha valakinek szinte állandó tartózkodási helye a kertben az empire falifülke. De nyilván hiába is kémlelt volna ott, Gina sejtette, hogy az, aki Abigél álarcában közöttük rejtőzködik, éjjel jár, mikor ajtó-ablak zárva, és a növendékeket a hálóterem őrzik. Hogy valóban mindent tud, ami a Matulában történik, arra az ő szökése a példa. Kőnig, amilyen fecsegő, nyilván ahogy hazaérkeztek, elkürtölte mindenkinek, hogy hozta ő haza az agyonázott kis Vitayt a Horn Mici uzsonnájáról, így tudhatta meg Abigél, aki azonnal rájött, miről lehetett szó voltaképpen, és ennek megfelelően cselekedett. Abigél neki írt sorai, vele való kapcsolata volt az egyetlen, amiről nem számolt be az osztálynak akkor sem, mikor már meg se tudott lenni nélkülük, és furcsa módon nem amiatt, hogy megtudják: rájuk való haragjában világgá futott volna. Azt nem bírta megvallani nekik, hogy Kőnig nem rátalált, hanem elfogta, merő gyáva jószágából hazudott miatta, aztán meg visszahurcolta. A Kőnig áldozatának, egyben megmentettjének lenni olyan megalázó volt, hogy Gina aznapig nem tért napirendre fölötte.

Vonultak az állomás felé. Most munkára voltak öltözve mind, tanulók, nevelők, egyformán, a lányok fején kendő, s bár szép napot ígért az egyenlőre még csípős novemberi kora reggel, felkészültek esőre, komolyabb hidegre is, és tarisznya helyett ezúttal hátizsákot kapott mindenki. Ebédcsomagot, esőköpenyt, tartalék kabátot és munkára való kesztyűt vittek benne. Azon az úton haladtak, amerre Horn Mici lakott; a Magyar Fájdalom szobránál Gina önkéntelenül is oldalra pillantott, ám most nem volt a szobron cédula. Horn Mici ablakai nyitva voltak, maga Horn Mici nem látszott, csak az öregasszony, aki éppen a portörölt rázta ki, és aki köszöntötte is őket. Az állomáson egy kissé várniuk kellett, a nagy váróteremben a padokon pár vonatot leső utas bóbiskolt, nagyon korán volt még, s alig világos. Most, hogy nem egymás mögött, hanem egymás mellett látta az osztályokat, jobban megfigyelhette a nevelőket is; Kőnig ócska lódent viselt, bricsesz nadrágot, a torkán sál volt és valami furcsa formájú sapka a fején. Kalmár rozsdaszínű sportruhája nadrágját frissen vasalhatták, oly vidám volt azon a reggelen s olyan elegáns, haját persze nem fedte semmi. Kőnig sorra látogatta az osztályokat, mint aki még nem döntötte el, hova csatlakozzék, de nem marasztalták sehol; az ötödikeseket is kérdezgette, örülnek-e a kirándulásnak, az osztály fagyos illemmel válaszolt, erre Kőnig otthagya őket is, elkezdett sétálni a váróteremben, konstátálta, hogy sötét van odabenn, megkereste a villanykapcsolót, s hogy jobban lássanak valamennyien, fel is gyújtotta a villanyt. Járkált, ásítózott, nézegetett, egyszer csak földbe gyökerezett a lába, és azt kiáltotta: „Nahát!”

Kövezték a tekintetét. Gina, mintha meg akarná akadályozni, hogy ami eszébe jutott, meg is fogalmazódjék, szájára kapta a kezét. A váróteremben az egyik fal egészét beborították a háborús plakátok, a fal legközepe ott látszott Csonka-Magyarország képe is, körötte az elszakított, országrészek, és alatta vastag, fekete felirat:

NEM, NEM, SOHA!

Ám ezt a három szót kiegészítette valaki fekete betűkkel, amelyek olyanok voltak, mintha ecsettel mázolták volna oda, hogy jobban el lehessen olvasni őket, és a szöveg az első három szóval együtt így vette körül Magyarország képét:

NEM, NEM, SOHA! NE ADJÁTOK ODA A FIAITOKAT

HITLER MÉSZÁRSZÉKÉBE!

Az igazgató megsemmisítő pillantást vetett Königre. Gina hallotta, hogy sziszeg neki oda, minek kellett ilyen feltűnést keltenie; ha lát valamit, vegye tudomásul szó nélkül, és azonnal jelentse az állomásparancsnokságon, ne a gyerekeknek mutogassa. Az utasok érdeklődve pislogtak a falra, többen fel is álltak, közelebb mentek a plakáthoz. Az igazgató akkor hátraarcot vezényelt az egész intézetnek, s ezzel el is érte, hogy nem volt az a legeggyűbb elsős sem, aki gondosan meg ne jegyezte volna, mi áll a falon. Aztán König eltűnt, nemsokára bakancsok dobogtak, de közben az ő vonatuk is befutott, be kellett szállniok. Már nem látták, hogy másznak fel a katonák egy pad tetejére, s próbálják meg eltávolítani a plakátot, amelyről később kiderült, nem is szöggel rögzült a falra, hanem valaki valami iszonyúan erős ragasztóval odaerősítette.

Az árkodi ellenálló, akire őt rábízták!

Gina szíve úgy vert, hogy azt hitte, kívül is meglátszik a kötényén. Most másodszor találkozott a keze nyomával. Ó, milyen bátor lehet, milyen vakmerő! Éjjel kellett kiszöknie ide, felmászni a padra, és villámgyorsan felmászolni a szöveget, míg észre nem veszik. Ha láthatná őt, ha tudhatná, kicsoda! De éppúgy titok az arca, mint az Abigélé.

Beszélni arról, amit láttak, persze nem lehetett, megjegyzést tennie legfeljebb valamelyik tanárnak volt szabad, s mert Kalmár volt az, aki a legszebben s legférfiasabban beszélt mindig a háborúról, Kalmárra néztek beszállás után mind az ötödikesek. Ám Kalmár nem a plakáttal foglalkozott abban a percben, nem vette észre az osztály kérdő pillantását, mert Kalmár maga is nézett valakit: Zsuzsannát. Zsuzsanna éppen helyet választott magának, Kalmár meg előrántotta a zsebkendőjét, és megtörölgette a nem eléggé tiszta padot, méghozzá olyan tekintettel, hogy az ötödikeseknek a lélegzetük elakadt. Ez már nem gyanú volt, találgatás, hanem maga a bizonyosság. Hát Zsuzsannába szerelmes ez a Kalmár, ezt választotta ki, ezt a szigorú szentet, aki szőke fürtjeit minden reggel visszaparancsolja a főkötője mögé, igaz, hogy hiába, mert délre mindig kibújnak, és megint ott aranylanak kedves homlokán. És hogy az út még felejthetlenebb legyen, még nagyobb élmény, valami mást is megláttak ugyanakkor, s ez a valami Gina figyelmét tüstént hűtlenül elterelte az árkodi ellenállóról. Látták Königet, aki egyre csak ott keringélt mellettük, és még mindig nem talált sem ülőhelyet, sem egy fogast a hátizsákjának, látták, hogy König is észreveszi ugyanazt, amit ők, és arca egy pillanatra megváltozik, elsötétül. Zsuzsanna és Kalmár feje összehajolt az ötödik osztály munkaterve fölött, Kalmár diktálta, Zsuzsanna módosította a munkabeosztást. A két arc olyan közel volt egymáshoz, hogy érezniök kellett egymás leheletét. König elfordult, végre lelt egy szabad fogast, rápakolt.

Ez szebb volt minden szépségnél és izgalmasabb minden izgalomnál! König, a figura, hát nem megrándul az ajka, mihelyt meglátja, hogy Kalmár és Zsuzsanna összehajol? Lehet, hogy reménytelenül szerelmes? Lehet, hogy féltékeny? „Szabad énekelni?” – kérdezte elragadtatva Nacák, és Kalmár előrefuttatta Bánkit, hogy engedélyt kérjen az éneklésre az igazgatótól. Mikor Bánki visszatért a kedvező válasszal, Kis Mari megkérdezte Zsuzsannától, mi a nótája. A prefekta habozott, mint aki nem tudja hirtelen eldönteni, szabad-e egyáltalán, hogy nótája legyen, aztán azt felelte, ő voltaképpen a virágénekeket szereti, és akkor az ötödik elkezdte fújni a „Sej-haj, gyöngyvirág”-ot úgy, hogy az énektanár át ájtott egy másik fülkéből, és majdnem hogy mosolygott, mert a szerelem és az ifjúság és az öröm szebben és gazdagabban áradt a friss torkokból, mint bármilyen vezénlysre. Zsuzsanna lehunyta a szemét, úgy hallgatta, Kalmár meg hirtelen felállt, és távolabb húzódott a prefektától, mintha nem tudná elviselni, hogy olyan közel ülnek egymáshoz.

König kibontotta a hátizsákját, elővette az ételes csomagját, azt nézegette, az igazgató is átjött hallgatni, hogy dalol az ötödik, és mikor Königre pillantott, megcsóválta a fejét. Mindenki tudta, miért, hogy azt akarja jelezni, ez már igazán illetlenség, hiszen kihírdették induláskor, hogy senki ebédig nem nyúlhat ennivalóhoz. „Kolbászba temeti a bánatát!” – suttogta Torma, akkor meg nevetni kezdtek fuldokolva, egymásnak esve a kacagástól, úgyhogy Zsuzsanna szeme tüstént felpattant, az igazgató meg, aki látta, hogy Torma valamilyen megjegyzése eredményezte ezt a szokatlan derút, Tormát ott a vonaton sarokba állította a következő megállóig, aztán kifeketélt az ajtón.

A vonat cammogott, de ez is gyönyörű volt, minden gyönyörű. A nap végre áttört a fellegeken, aranylott az őszi táj. A második megállón szálltak le, rövid gyalogút után érték el a Matula birtokát, amit valami hajdani tanítvány hagyott az intézetre, s aminek a terméséből részint az internátus konyháját látták el, részint az eladott feleslegből befolyt pénzen ingyen neveltek néhány növendéket. Gina tudta, hogy nem játszani jöttek, legalábbis nemcsak játszani, a nap első felében komolyan dolgozni fognak. Ismerte már Torma Gedeon nevelési elveit, hogy hiába eleven a szellem, ha a test lusta, megszokta, hogy az igazgató időnként alaposan kifárasztja őket a tanulás mellett másfajta tevékenységgel is, mert a Matula azt kívánja, idejében tanulják meg megbecsülni a fizikai munkát. Mire megérkeztek, a nagyobbak, akik már részt vettek itt szüreten vagy hasonló őszi begyűjtésen, mind tudták, mi a tennivalójuk, csak az elsősöket kellett eligazítani. Nem volt sem szaladgálás, sem nyugtalankodás, voltaképpen hangosabb szó sem, az osztályok beosztása, munkarendje, még a birtok kis térképe is, amelyen előre megjelölték, melyik csoport mit hol végez majd, ott volt az osztályfőnökök és a prefekták kezében. Az épületben, ahol az egykori tulajdonos-tanítvány helyett most az intézet gazdasági igazgatója élt a családjával, mindenki lerakta a holmiját a kijelölt helyen, és munkához öltözött. Truth Gertrúd a raktárból zsákokat, ládákat, kosarakat, létrákat meg egy pár puttonyt adott ki a csoport vezetőinek, s közölte, mi az összesített munkarend. A két alsó osztály kivételével a csoportok óránként váltják egymást a különféle munkákban; egyik órában almát szednek, krumplit és zöldséget hordanak fel a pincéből és a vermekből, a másikban megrakják a zsákokat, kosarakat a már osztályozott teherrel, és elviszik a szekerekig. A kicsik futárszolgálatot teljesítenek, s a vezetőség mellé vannak beosztva, akik a présházból irányítják a munkát. Mint valami szertartás főpapja, maga az igazgató bontotta meg az első vermet, és adogatta fel vagy egy negyedóráig a zöldséget segítő párjának, Aradinak; aztán a krumpliszedőknek segített, megmutatta a szortírozó csoportnak is, hogy osztályozzák a termést; a három kupac közül a legszebbik a frontra megy, a középső a Matula konyhájára, a harmadik, az átlagos, az árвахázé.

A birtok nem volt akkora, hogy ne lehetett volna belátni, inkább ügyetlenül feküdt, két tagban, mert kettészelte a magas vasúti töltés, s bár azon a mellékvonalon nemigen volt forgalom, mégiscsak kényelmetlen volt átkelni füles kosarat vagy puttonyt cipelve azoknak, akik a mázsálóhelytől távol, a sínek túlsó felén dolgoztak, a kései termést hozó leszedetlen almafáknál meg a mogyorósban, mint az ötödik meg a hatodik osztály. A kicsiknek a síneken át még üzenettel se volt szabad áthaladniuk, a vezetőség utasítását helyettük valamelyik prefekta vagy tanár vitte meg a töltésen túlra. Az ötödikesek gyorsan, élvezettel szorgoskodtak az almafák közt, bár a létracipelésre kijelöltek beleizzadtak, míg átevickéltek a töltésen; a hálós rúddal hadonászó almaszedők minduntalan lepillantottak a létráról, figyel-e őket Kalmár. Gina nem szedett, szortírozott, élvezettel szívta be az almaillatot, s maga is mulatott magán, milyen komolyan mérlegeli, melyik gyümölcs milyen kupacba kerüljön. A töltésen a tanárok váltották egymást, az ügyeletes körbe figyelt a vasúti pályán, hogy azonnal megállítsa a közlekedést, ha valahonnan feltűnik egy szerelvény.

Nem volt nagy forgalom, egyszer egy tehervonat cammogott át, egyszer meg egy katonavonat. Ekkor még állt is a munka, a katonák, akik eddig énekeltek, mind elnémultak egy pillanatra, mikor észrevették a Matulát. Minden arc a földeken dolgozó iskolások felé fordult, nézték a frontra menők a lányokat meg a gyümölcsfákat. Ez is azok közé a dolgok közé tartozott, amelyek csak

később kaptak értelmet Gina emlékeiben, az a sok elnémuló, rájuk meredő katona – a kislány csak később fogta fel, hogy azok, akik az országhatáron túlra utaztak, mind a saját gyerekeikre vagy családjukra gondoltak, mikor a matulások felbukkantak előttük, a maguk tenyérnyi földjére, kertjére, a természet nagy rendjére, amely meghozza ősszel a termést, s amely törvényeinek ősidők óta engedelmessé teszi az embert, most is azt tenné, ha éppen nem ölni vagy meghalni vinné a vonat. A sínen akkor éppen Hajdú állt, lelépett a töltés szélére, és tüstént éneket vezényelt, az ötödikesek meg a távolabb dolgozó hatodikosok rá is kezdtek, hogy „Szép országunk védelmére indul a sereg”, és integettek a katonáknak, azok meg visszaintegettek, és újra dalba fogtak maguk is. Gina nem énekelt, csak bámult a vonat után, apjára gondolt meg a Magyar Fájdalom szobrán arra a múltkori feliratra, a plakátra, amelyet nem is olyan régen a pályaudvaron látott. Csak állt, míg Zsuzsanna meg nem szólította, mire vár voltaképpen. „Vajon sejti-e ez a Zsuzsanna, hogy aki naponta az életét kockáztatja Árkodon, hogy megmondja az embereknek, mi az igazság, meg akarja menteni ezeket a hadba vonulókat is – tűnődött a kislány –; hát azt, hogy van ebben az országban egy apa, aki elküldte maga mellől a gyermekét, hogy aggodalom nélkül dolgozhasson ugyanezért.” Zsuzsanna újra rászólt, nem hallja-e, amit mondott, letelt a szortírozás ideje számára, menjen a kosarakhoz, most szállítani fog.

A következő óra vége felé, cipekedés közben történt az a valami, amit egyikük se felejtett el soha, nemcsak azok, akiket közvetlenül érintett az esemény – Zsuzsanna, Kalmár, az igazgató vagy Kőnig –, de senki, aki látta. Az ötödik osztály már elég fáradt volt, óriási fűzfa kosarakban hordta át a leszedett és már osztályozott almát a síneken a présházhoz, a töltésen ezúttal Kőnig volt az ügyeletes, Zsuzsanna és Kalmár az osztállyal együtt dolgozott. Kőnig az egyik talpfán cserélgette a lábát, két kézzel szorította a sapkáját, mert fújni kezdett a szél. Gina inkább tudta, mint látta, hogy ott van, mert Zsuzsannát és Kalmárt figyelte; Kalmár beszélt valamit, ami nem tetszhetett Zsuzsannának, mert a prefekta egyszer csak megállt, hátrakiáltott Czillernek, jöjjön segíteni az osztályfőnök úrnak, s leeresztette a kosarat a földre. A legszebb almák kupacához lépett, aztán Oláht érte futtatta egy puttonyért, s azt kiáltotta Kalmárnak, folytassa csak helyette Czillerrel a hordást, most jut eszébe, hogy összevágott egy puttonyralót a püspök úrnak is. „Nem akarja tovább hallgatni, amit mondott neki – érezte meg Gina. – Vajon miről volt szó?” Az átszellemült Cziller elkezdett lépkedni Kalmár mellett, akinek az arca gyanúsán kifejezéstelenné vált, Zsuzsanna meg sebesen rakni kezdte a puttonyát. Zsuzsanna mindig szép volt, de talán soha ennyire, mint akkor, mikor alakja beleilleszkedett a tájba, és valami ősi, egyszerű, emberi tevékenységben szorgoskodott. Tetejéig rakta a puttonyát, vérpiros almák mosolyogtak a hátáról, ahogy Kis Mari meg Torma belesegítette két karját a puttony szíjaiba.

Kalmár és Cziller már régen átértek a töltésen, mire Zsuzsanna elindult a terhével, Gina Bánkival együtt pár lépéssel mögötte cipelte a maguk óriási kosarát. Zsuzsanna szaporázta a lépést, most jutott fel a sínekhez, most ért oda Kőnig közelébe a puttonyával. Kőnig álmos tekintete a prefekta felé fordult, s egyszerre látta meg az osztállyal, mint akad meg a diakonissza hosszú szoknyája a sínek közt egy kiálló vasdarabban, mint véti el miatta a lépést, mint rándul meg a hátán, és mint rántja le őt magával a puttony. Kőnig válla megrezdült, a keze is, mintha súrolta volna tudatát a gondolat: ha utánakapna, tán fenntarthatná, míg visszanyeri az egyensúlyát, de csak bámult gyámoltalanul, Zsuzsanna hát lebukott a sínek között, s az ötödik osztály rémült szeme előtt le is csúszott a magas töltésről azon a túlsó oldalon, amelyet az almafák alól nem is lehetett belátni.

Gina utóbb eszmélt rá, hogy már annyira matulás lett, hogy nem is sikoltott. Egyébként nem sikoltott senki. Egyetlen másodperc alatt oly sokat kellett befogadni a szemeknek: amint Zsuzsanna eltűnik előlük, ahogy az egész ötödik ledobja a kosarait, és a töltés felé rohan, Kőnig arcát, amely előbb vérpiros lett, aztán sápadt, a mozdulatot, amellyel majdnem a prefekta után ugrott, de csak majdnem, mert aztán meggondolta magát, és csupán odalépett a töltés szélére, és onnan nézett a diakonissza után rémülten és érdeklődve. Valami hang is hallatszott a túlsó oldalról, egy szó, amely mellől az indulat lekoptatta a „testvér” szót, Kalmár, aki már régen átért Czillerrel, azt kiáltotta:

„Zsuzsanna!” Kőnig csak bámult, nézte azt, amit az ötödikesek a töltés alján nem láthattak, és akkor hirtelen feltűnt mögötte egy vonat, ha az ötödik osztály el nem kezd üvölni, amelyen elmélyülten nézett Zsuzsanna után, még megvárja, míg elüti. Kőnig végre feleszmélt, hátranézett, kiáltott egyet ijedtében, aztán lekecmergett a sínek közül. Akkor már ott állt az ötödik osztály mellett Gigus tanár, aki túl az almafákon a mogyorósövény maradék termését takarította be tüllzacskókba a hatodikosok egy részével, s azon a matulás hangon, amelyen sose volt szabad se rémületnek, se szenvedélynek érződnie, s ami ellen a fülük hallatára most ketten is vétköztek – Kalmár szerelemből és Kőnig gyávaságból –, azt mondta, azonnal folytassák a munkát, s mihelyt a vonat áthaladt, Vitay induljon a túlsó oldalra, és hozzon hírt az osztálynak, mi történt a testvérral. Nyilván semmi, vagy ha igen, ott van már mellette az orvosnő meg a két tanár úr a mentőlárával, és Zsuzsanna testvér volna az, akit legjobban feldúlna, ha tudná, hogy zavart csinált. A vonat elpöfögött, a vonatvezető fél testtel kidőlt a mozdony ablakán, és öklével fenyegetett lefelé, nyilván Kőnignek üzent ilyen szeretettel, aki ott táncolt előtte az imént. Mihelyt a pálya szabaddá vált, Gina felfutott a töltésre, és megállt azon a helyen, ahol eddig Kőnig örködött, s ahonnan belátta az egész terepet.

A töltés túlsó oldalán a földön ott piroslottak a püspöknek válogatott almák. A prefekta puttonyát levették, Zsuzsanna Kalmár térdén feküdt, az orvosnő a csuklóját fogta, Kőnig egy kicsit távolabb állt, a mentőláda mellett, onnan figyelte őket. Az igazgatón kívül nem is volt ott más nevelő, lenn folyt a munka, a hetedik és a nyolcadik osztály krumplit mázsált hang nélkül, mintha nem látott volna semmit. Az orvosnő vattát mártott valami folyadékba, Zsuzsanna orra alá tartotta, a prefekta homlokán pici vércsík vöröslött. Zsuzsanna kinyitotta a szemét, s mint ahogy mindent olyan zsuzsannásan csinált, magához is kicsit mereven, fegyelmezetten tért, nem sóhajtott, és nem is kérdezett semmit.

– Zsuzsanna – mondta Kalmár. – Nincs semmi baja? Fel tud kelni?

A szavak nem lehettek volna kollegiálisabbak, egyszerűbbek, hanem a hang... A prefekta most vette észre, hol fekszik, kicsit nehézkesen, de felült, nem felelt Kalmárnak, mintha nem is hallotta volna, mit kérdezett, karját próbálgatta – hajlott, aztán óvatosan megpróbált lábra állni, az orvosnő segített neki. Lépett egyet-kettőt, aztán azt mondta, jól van, már folytathatja is a munkát. A homlokán érezhetett valamit, mert odakapott, s mikor megnézte az ujjait, csodálkozva látta, hogy pirosak.

– Mindjárt rendbe hozom – mondta az orvosnő. – Meghorzsolta valami kőben. Nem történt semmi baja szerencsére, de azért csak pihenjen egy kicsit. Civilben kellett volna dolgozni, rövidebb ruhában. Kőnig tanár úr, maga az egyetlen, akinek viszonylag tiszta a keze, segítsen egy kicsit, míg ellátom a testvért.

Kőnig szégyenkezve azt dünnyögte, sajnos, nem bírja látni a vért. Kalmár felragadta a mentődobozt, és sajátságosan gyűlölködővé vált hangján felhallatszott a töltésen bámuló kislányig az az istentelen szöveg, aminek egyetlen szavát sem lett volna szabad kimondani a Matulában: „Ha nem vagy ilyen Isten gyámoltalanja, elkaphattad volna. Eriggy innen!”

– Vitay helyére megy – mondta az igazgató. Gina hátrált, de távoztában még látta elpirulni Zsuzsannát, és Kőniget, akit ilyen öregnek és megtörtnek nem érzékelt még soha, elfordulni és visszabaktatni őrhelyére a sínekhez; azt is, milyen indulatosan suttog valamit Kalmár fülébe az igazgató, az orvosnő meg hogy vezeti távolabbra a prefektát, azonnal részesévé válva annak a csodálatos játéknak, amelyben a Matula mindig mester volt, hogy nem is történt semmi, vagy ha igen, akkor nem úgy, és csúnya szavak és rút indulatok és nem az iskola világába illő kijelentések részint nincsenek, részint dehogyis hangoztak el a testület tagjai között. A kislány visszament az osztályhoz, jelentette, Zsuzsanna jól van, folytatták a munkát. Kőnig nemsokára végképp eltűnt a

töltésről, maga az igazgató állt a helyére, aztán Kalmár is visszatért merev arccal, és Cziller, aki változatlanul a párja maradt a diakonissza helyett, alig bírta követni, Kalmár egész idegessége benne volt a mozgásában.

Zsuzsannát csak ebédnél látták újra, mire a munka befejeződött, a homlokán tapasz volt, de úgy mozgott, olyan kecsesen, mintha nem is érte volna baleset. Kőnig elhúzódott tőlük, egyedül ült, ezúttal az igazgató se szólította maga mellé. Gina azt érezte, erre az emberre nem érdemes indulatokat pazarolni. Gyűlölni, Kőniget? Ugyan. Meg se kell látni. Kalmár sem ült Zsuzsanna mellé, hanem közibük telepedett, és Gina ismerte már a Matulát annyira, hogy tudja, azok után, hogy a térdére vette Zsuzsannát, és ráüvöltött miatta a kollégájára, most aztán vigyáznia kell minden mozdulatára, minden lépésére.

Ebéd után, mikor kipihenték magukat, és már csak a labdázás meg a játék volt hátra, Zsuzsanna velük játszott. Igaz, hogy nem futott, mert azt mondta, érzi egy kissé a lábát, de a társasjátékban részt vett, és nagyokat nevetett, mikor különösen mulatságos volt a haragszom rád. Kőnig egyik osztállyal se játszott, egy időre teljesen el is tűnt. Csak mikor hazafelé mentek, a vonaton került elő megint, de ott is messzire elhúzódott az ötödikesektől. Az osztályok most mind egyazon dalt énekelték, fáradtak és boldogok voltak, és tele az orruk az őszi föld meg az alma illatával. Zsuzsanna egyszer csak felállt, mintha ki akarna menni ellenőrizni valamit, és Kis Mari és Gina már osontak is utána megnézni, hová megy, nem Kalmárt keresi-e meg. Kalmárt az igazgató a visszafelé úton magához rendelte, kettesben ültek egy külön kupében, nyilván most magyarázza meg neki – következtette Szabó –, amit egyébként Tormának szokott, hogy mi a tisztesség, az illem és a jó modor.

Zsuzsanna Kőniget kereste.

Gina nem látta őket, mert Kőnig a peronon állhatott, és Zsuzsanna oda ment utána, a mosdó kiugró fala eltakarta őket a két kislány elől. De a hangjuk elhallatszott hozzájuk, mert a fürkében éppen a kijelölt ének végére jutottak az osztályok, és a futár még nem ért el az ötödikhez a Hajdú üzenetével, hogy mi legyen az új dal.

– Kőnig tanár úr – mondta Zsuzsanna. – Nem jön be hozzánk? Van üres hely.

– Köszönöm – felelte Kőnig. – Itt jobb a levegő.

– Ebédelt maga egyáltalán? – kérdezte Zsuzsanna.

– Nyilván – mondta Kőnig. – Szeretek enni.

– Én mégis örülnék, ha bejönne.

– Isten beszámítja – mondta Kőnig. – Maga igazán még matulás méreteken felül is jó.

Zsuzsanna nem szólt többet, visszaindult a fürkébe, Gina és Mari két lépéssel értek vissza hamarabb nála. Elképesztő élmény volt, hogy Kőnig ma még szemtelen is, bár lehet, hogy a mai dicső helytállásának következményein kérődzik bűvában, mert ha voltak valaha reményei, akkor is leszerepelt volna örökre Zsuzsanna előtt, ha nem volna a riválisa Kalmár. Mikor Zsuzsanna megint elfoglalta a helyét, bár ez igazán életveszélyes volt, kikéredzkedtek tőle, hogy kezet szeretnének mosni, és a két kislány átszökött az igazgató vagonjába. Egy csepp résen át látták a beszélgetőket, Torma Gedeon gyászfekete arccal magyarázott valamit, Szentgyörgy meg merev volt, majdnem katonás, és megdicsőült is, mint a mártírok, míg Torma gyötörte. – Micsoda esküvőjük lesz ezeknek! – suttopta elragadtatva Kis Mari. – Örült szerencse, hogy a diakonisszáknak szabad

férjhez menniök!

Groteszk portré

Az új központi probléma Kalmár és Zsuzsanna ügye lett.

Az ötödik elhatározta a házasságukat, csak azt nem tudták, hogy segítsenek nekik abban, hogy minél hamarabb célhoz érjenek. Hamarosan rájöttek, nemigen tehetnek értük semmit. Hiába ábrándoztak arról, majd kimódolják, hogy valahogy többet lehessenek együtt, a tanár és a prefekta élete olyan szigorú szabályok szerint folyt, hogy azon túl, hogy egy helyiségben étkeztek, vagy szombatonként Zsuzsanna is jelen volt az ötödik osztályt értékelő értekezleten, hacsak nem akartak kínos feltűnést kelteni, nem mutatkozhattak együtt. Arra is rájöttek, hogy Zsuzsanna ugyan szinte állandóan benn tartózkodik a Matulában, s ha mégis elmegy a diakonisszaintézetbe, a püspökhöz vagy, mondjuk, a fogorvoshoz, mindig meghagyja az ügyeletes testvérnél a telefonszámát, sőt a naposnak is megmondja, hol érheti el, ha hirtelen szüksége volna rá valamelyik ötödikesnek; Zsuzsannáról tehát elképzelhetetlen volt, hogy városi útjain más vezesse, mint megbízás vagy kötelesség. Kalmárról ugyan nem lehetett elmondani ugyanezt, Kalmár először is a folyosórács túlsó felén lakott, a tanári lakhelyen, s onnan másik kijárást vitt az utcára, tehát elvileg jöhetett-mehetett kedvére, mikor nem volt ügyeletes, csak hogy kettőjük életrendje mégse volt összehangolható, abban meg éppen nem lehetett a kezükre járnivaló, hogy valahol tanúk nélkül találkozzanak, hacsak ők maguk meg nem próbálják szervezni ezt, ami Zsuzsannát ismerve, nem volt nagyon valószínű. Hogy a prefekta nem lehet közömbös az iránt, ami Kalmár arcán a vonaton felsugárzott, afelől senkinek nem volt kétsége; az ötödik osztály el se tudta képzelni, hogy ha közöttük mindenkinek annyira tetszik Kalmár Péter, éppen Zsuzsannának ne tetszenék, és órákat töltöttek azzal, hogy a prefekta és Kalmár lehetőségeit boncolgatták. Ha a diakonissza lámpagyújtás után véletlenül rájuk nyitott, és elcsendesítette a beszélgetőket, azért volt mulatságos és döbbenetes is, mert az ötödik osztály fecsegése ilyenkor olyan önzetlen volt, amilyen önzetlenséget Zsuzsanna az élet egész más területein várt volna el a gyerekektől. Honnan sejtette volna, hogy az ő esküvőjét rendezik meg ilyenkor képzeletben; azon töprengenek, hogy kellene megfésülni őt a nagy alkalomra, s egyáltalán miféle frizura csinálható abból a hosszú hajból. A Matulában tartott esküvőkről Torma tudott a legtöbbet, aki még hatéves se volt, hogy idekerült a nagybátyjához, és aki még ismerte az azóta nyugdíjba ment öreg altiszteket, akik a század elején kerültek az intézetbe, és már Horn Mici esküvőjén is asszisztáltak, azon a bizonyos legelső matulás esküvőn, amelynek egyik tanúja állítólag Kőnig volt. Ezt nem akarta elhinni senki, pedig Torma azt mondta: „Bizony Isten!” – és ettől mind elhültek, mert irtózatosan nagy bűn volt az esküdözés. Torma állította, hogy Kőnigről mindig úgy beszélt az a kapus, aki a mostani előtt ült a portán, és tavalyelőtt ment nyugalomba, hogy a Jézus sem érti, hogy lett belőle ilyen nyavalyás, nem ilyen volt az fiatalabb korában. Nem hittek Tormának, pontosabban neki igen, csak azt gondolták, viccelt vele az az altiszt. Hogy Mici, éppen Horn Mici engedte volna oda a fiatal Kőniget a saját esküvőjére tanúnak, na, ez teljesen valószínűtlen. Murai azt ajánlotta Ginának, ha majd hozzá megy Ferihez, és valóban itt tartja az esküvőjét, talán alkalmazza ő is Kőniget tanúnak. Majd ott fog állni az úrasztalánál, fél kezében ételcsomag, a másikban a fülvédős sapkája, és könnyezve hallgatja végig, hogy esküszik Gina örök hűséget Ferinek; elvégre ha Horn Mici így csinálta, tartásuk magukat ők is a tradícióhoz. Majd kiestek az ágyból, úgy mulattak az ötleten, és Gina azt nyöszörögte, neki már a hasa is fáj a visszafojtott nevetéstől, egyébként nagyon köszöni a szívességüket, de az itteni „Kőnig a tanúm” tradíció viszonzásaképpen ő is felajánlana nekik egy iskolai hagyományt, elvégre hol van az megírva, hogy mindig csak Horn Mici és követői alakítsák a Matula szokásait. Az ötödik osztály lázas érdeklődéssel hallgatta, hogy Gina régi iskolájában

legtöbb esetben megmentette a leckét rosszul tudó növendékeket a feleléstől az, ha belerúgtak a névadó Sokoray Atala szobrába; ám Salm, akinek a leltári sorsolás az iskolaalapító püspököt, Matula Jánost juttatta férjül, azonnal magából kikelve tiltakozott, és ordítani kezdett, hogy az ő férjét ugyan ne rugdossa senki, mert vele gyűlik meg a baja. Ezen megint annyira kellett nevetni, hogy már fáj a szájuk. Murai megkérte Ginát, tekintettel Matula Jánosné Salm Gizella rendkívüli érzékenységre, ajánljon valami mást a Sokoray Atala gimnázium szokásaiból. Ginának akkor hirtelen nem jutott eszébe semmi, de másnap, Kőnig első óráján, éppen dolgozatíráskor hirtelen visszatért egy emlék, és Gina arca úgy felragyogott, hogy Kőnig tüstént megtudakolta, ugyan mi villanyozta fel ennyire, és lehetséges-e, hogy ilyen lelkesítő hatással van rá az a tény, hogy magyardolgozatot írnak.

Kőnig változott a kirándulás óta, kevesebbet mosolygott, ritkábban kezdett beszélgetést a tanulókkal, mintha annyira szégyellné magát, hogy olyan siralmasan viselkedett, hogy nem is kívánna már társalogni senkivel. Gina nem válaszolt neki – ezt is csak Kőniggel lehetett megtenni, hogy nem felelt neki az ember –, s mikor visszahajolt a dolgozatfüzete felé, oldalba könyökölte Kis Marit, akinek, akárcsak Tormának, mióta kibékült az osztállyal, visszatért a hibátlan látása, s ismét mellé ült. Mari megértette, hogy valami ötlete támadt, s mihelyt szünetben párosával körbekerüngenek a folyosón, ahogy a szabály előírja, és úgy tesznek, mintha a leckét ismételnék, a lecke félhangosan olvasott sorai közé majd belemondja, mi az a nagyszerű dolog, ami eszébe jutott. Egyelőre messze volt a csengetés, maga Gina semmire se jutott a fogalmazásban, iparkodnia kellett, ha jelesen meg akarja oldani a feladatot. A Matulában mindig két órát kaptak dolgozatíráásra, az elsőt csak a piszkozatot kellett elkészíteniök. „Levél a frontra!” – ez állt a táblán. Gina írt, írta, amit mindannyian, bátorította a hősöket a harctéren, hogy álljanak helyt, és megígérte nekik, hogy itthon, a maguk munkaterületén ők is jól fognak dolgozni; arról is biztosította a katonákat, hogy ne sajnálják a vérüket, mert szent célért folyik a háború, ha meg véletlenül az életüket is kívánná a végső győzelem, az életben maradtak hűségesen megőrzik majd az emlékezetüket. Mire igazán belemelegedett, és megírta, amit Kőnig várt tőlük, ugyanazt, amit Magyarország minden intézetében megírtak 1943 novemberében, valahogy elment a jókedve is. Végigpillantott a füzetek fölé hajló fejeken, és arra gondolt, ők aztán igazán mindenről beszélgetnek éjjelente, csak a háborúról nem, pedig a háború ott él valahol mélyen mindannyiuk tudatában, és alig van olyan lány, akinek valakije ne volna a fronton. És mégis: ők csak szerelemről suttognak mindig meg a tanárokról meg a leckéről, és önkívüle aligha töri még a fejét valaki az ötödik osztályban, miért is kezdődött ez a háború, és miféle véget ígér. Volt gyászruhás a matulások között, ez volt az egyetlen elütő viselet, amit a rendtartás megtűrt a köpeny alatt: egy elsőnek esett el a nyáron az édesapja meg egy hetedikese, az árvák pityeregtek olykor, ha veszteségük eszükbe jutott, de nyilván azok gondolata se terjedt odáig, hogy azt mérlegeljék: történhetett volna másképpen is, ami történt. Gina számára külön teher volt a tisztánlátás súlya, amit apjának köszönhetett. Kalmár a történelem- meg a honvédelmi órákon olyan riasztó képet festett arról, aki kétkedésével vagy pláne ellenállásával megbontja a nemzet egységét, s olyan ékesszólóan hirdette minden alkalommal a háború szükségességét, áldozatokat szedő, de végső eredményében mégiscsak jót hozó voltát, újra meg újra elismételve, hogy ha a nemzet kivívja a diadalt, végre rendet teremthetünk magunk körül Európában, és visszavehetjük jogos tulajdonunkat, hogy ha nincs a tábornok és a vele folytatott sorsdöntő beszélgetés Hajda úr cukrászdájában, Gina maga se gondolkozik másképpen, hisz Pesten is folyton ezt hallotta a Sokoray Atalában meg Mimó néninél.

Jó volna, ha itt a Matulában akadna egy olyan ember, mint az apja, aki tudja, mi az igazság, s akitől valódi híreket kaphatna a helyzetről, hogy következtetni tudjon, meddig tarthat még a háború, és mikor tér majd vissza az élet a rendes kerékvágásba. Ám a Matulában – legalábbis látszatra – mindenki lelkesedett a harcoló Magyarországért, s Kalmár olyan szuggesztív szónok volt, hogy a kislánynak néha figyelmeztetnie kellett magát, legyen résen, el ne felejtse, amit az apja mondott. Az is nehéz volt, hogy Kalmár közlései sokkal kellemesebbek voltak, mint a tábornok keserű tárgyilagossága, s meg volt róla győződve, Kalmár lelkesedése nem színlelt, Kalmár igazán úgy

gondolkozik, ahogy őket tanítja. Voltak pillanatok, mikor sajnálta az osztályfőnökét, milyen iszonyúan csalódnia fog, ha szintén ráébred az igazságra, s megtudja, felesleges vérontás apostola lett. Szegény, hogy meg lesz döbbenve, hogy félrevezették. Remélhetőleg akkor már a felesége lesz Zsuzsanna, és meggyógyítja az önérzetét.

Szünetben közölte Bánkival és Salmmal, milyen iskolai hagyományt vehetnének át a Sokoray Atalából. Az ő régi iskolájában egyszer valamelyik nagylány azt találta ki, hogy kétféleképpen írta meg a magyardolgozatát; egyszer úgy, ahogy az iskolának kellett, egyszer meg másképpen, magánhasználatra. Ez nagyon furcsán nevelt, vakmerő és okos lány volt, akit már gimnazista korában mindenhová magával vittek a szülei, esténként táncolni járt, még mulatóba is, csak persze erről nem tudott senki, és hogy miegyebet csinált még, azt nem is szabad végiggondolni. Ez a lány nemcsak vakmerő volt, hanem a legjobb fogalmazó is. Rettentően unta az iskolai dolgozattételeket, hát unalmában mindig két fogalmazást írt, mert nagyon szeretett gúnyolódni. A dolgozatos órán szépen megfogalmazta, amit kellett, aztán otthon újra megírta az egészet magának meg az osztálynak, szórakozásból. A dolgozata, az az otthoni, a titkos, mindig kézzel írt, a lányok olvasás közben majd meghaltak a nevetéstől. Olyasmiket csinált, hogy mikor az volt a tétele, hogy „Egy estém otthon”, és azt kellett ábrázolnia, milyen náluk egy este, megindítóan leírta, mint ülnek otthon ők esténként az apukájával meg az anyukájával, ő zongorázik, énekelget a nagymamájának régi dalokat, míg ott szunyadozik a kályha mellett a jó öreg, aztán korán lefekszik, elmondja még az ágyban a rózsafüzért, és mikor elalszik, az álom újra családjá kedves arcát vetíti elé. A titkos fogalmazásban meg az állt, hogy közülük mulatóba legjobban a nagyanya szeret járni, aki borzasztóan fiatalos, és lényegesen mozgékonyabb, mint az ő mamája, cigarettázik éjjel-nappal, mint egy gyárkémény, ő keveri a családban a legjobb koktélt, egyébként pedig iskolaellenes, folyton azt magyarázza, hagyja már ott azt a hülye gimnáziumot, minek leérettségizni, inkább szórakozzék, rettentően unalmas lehet az a sok lecke. Ez a nagymama egyébként úgy táncol az ő zsúrjain a fiúkkal, hogy a legedzettebbek is kidőlnek mellőle; az apukája sosem látható, hogy hol járkal, nem lehet tudni; az anyukája vagy a szabónál, vagy a nőegyletben vagy a színházban ül, amikor éppen nem a fodrásznál, ő nem is emlékszik rá, hogy valamikor is együtt vacsoráztak volna. Tiszta szerencse, hogy mulatóba járni meg táncolni mind szeretnek, így aztán a család olykor mégis találkozik, mert ott rendszeresen együtt vannak apja, anyja, nagyanyja meg ő.

Salm és Bánki azonnal felfogták, milyen óriási lehetőségeket rejt magában a Sokoray Atala-féle hagyomány, és mikor a dupla óra végén König kijelölte a házi fogalmazást (Portré. Jellemzés szavakkal.), Bánki nagyot nyikkant, aztán jelentette, elnézést kér, csuklik. A portré keretében bárkit lehet jellemezni – magyarázta König –, akárkit, akit ismernek. Délután, mikor a másnapra való felkészülés folyt, az egész ötödik tudta már, mi lesz az új játék, és Zsuzsanna csak bámult, mennyit pizmognak most a fogalmazással, de persze nem sejtette, hogy az osztály ezúttal dupla dolgozatot ír; a másodikat, amit a hálóterembe és egymásnak szántak, pláne mostoha körülmények között, az itatós alatt, hogy ő észre ne vegye.

A füzetbe bemásolt, valódi dolgozatot szinte mindenki az anyjáról vagy az apjáról írta. Gina habozott, kit válasszon, aztán mégis egy harmadik mellett döntött. Anyjáról nem volt közvetlen emléke, csak hallott róla, apja, mióta tudta, mi tölti ki igazán a tábornok napjait, még egy iskolai dolgozat keretében is elképzelhetetlen volt, hogy úgy ábrázolódjék, mint egy lelkes katona. Igazi lénye, az a titkos, nem volt megmutatható, látszatalakját meg nem akarta megrajzolni, hát Marszellről készített portrét. Gyorsan megoldotta a feladatot, a bevezetésben indokolta, miért éppen Marszellről ír; a tárgyalásban bemutatta a francia lány külsejét, majd elmondta, milyen volt az egyénisége, utalt a kettőjük kapcsolatára, és a befejezésben kifejtette, mennyire vágyik rá, hogy a háború után Marszell ismét elfoglalja régi helyét a gellérthegy villában. Kis Mari az asztal alatt még ott a tanulószobában elindított egy cédulát, amire mindenkinek rá kellett jegyeznie, kiről írja a titkos dolgozatot; mikor a papír Ginához ért, látta, hogy a legtöbben Kalmárt írják meg, Torma az igazgatót, ketten Horn Micit, négyen Zsuzsannát; Truth Gertrúdot csak Szabó választotta, aki rossz

viszonyban volt a tornatanárnővel, mert képtelen volt felmászni a kötélre, és Truth Gertrúd állandóan megjegyzéseket tett Szabó sonkáira és arra, nemigen való neki más, csak a háremélet, ott aztán ülhetne egész nap egy párnán, várhatná a pasát, és ehetne cukrot. „Majd legközelebb jobban választanak – gondolta a kislány. – Kalmárról, Zsuzsannáról ugyan milyen nevetségessé lehet írni, mikor szeretjük őket, az igazgató meg félelmes figura, ez se jó téma. Hogy nem jutott eszébe másnak az, aki a legalkalmasabb az effajta portréra: maga Kőnig?”

A püspök úgy lépett be az A/ nappaliba, amely az ötödik és a hatodik osztály tanulásra kijelölt közös terme volt, hogy eleinte senki se vette észre, csak Zsuzsanna. Nemcsak az igazgató kísérte, vele volt a nagytiszteletű úr is és pár nevelő. Az ötödikesek hosszú asztala esett közelebb az ajtóhoz, a püspök barátságosan odaintett a hatodikosoknak, aztán hogy meglátott Dudás mellett egy üres helyet, az éppen hiányzó Gátiét, leereszkedett oda, majdnem szemben Gináékkal. A tanárok megálltak az asztal mögött, a prefekta intésére a fél osztály felpattant, hogy helyet adhasson a nevelőknek és Torma Gedeonnak. Az ötödikesek halálra váltan nézték a püspököt, aki olyan barátságos volt és olyan egyszerű, mintha nem is volna az igazgatónál is nagyobb ura ennek az iskolának.

– Becsukjuk a füzeteket – vezényelt Zsuzsanna. – Vitay, Kis, Torma székért indul a társalgóba.

Kiszédelegtek, mindegyik két-két széket ragadott fel. Több nem is kellett, mert a püspök már ült, és az igazgatónak csak Gigus tanárnő, az énekes Hajdú, Kalmár, Kőnig meg a másodikosok Sáfár tanárnője volt a kíséretében.

– Végünk van – mondta Torma. – Ha kinyitja a füzetemet, és felemeli az itatóst, nekem végem. Kicsapnak.

– Mindenkit kicsapnak – mondta sötéten Kis Mari. – Ha elolvassa a kedvenc diakonisszájáról, hogy nem is református, hanem buddhista titokban meg áldiakonissza, mert tulajdonképpen filmszínésznő, és itt, ebben a magányban készül az új szerepére, én már ma este utazom.

– Mindenkit nem lehet kicsapni – mondta Gina. A keze hideg volt és sajtóságon merev az izgalomtól. Megint veszély, amit ő hozott az osztályra! – Olyan nincs!

– Nincs? – kesergett Torma. – Te idéltlen! Ez a Matula, nem a Sokoray Atala, ahonnan bárba lehet járni, meg ahol a nagymamák koktélt kevernek. Még mindig nem tanultad meg, micsoda világ van itt? Az én nagybátyám, ha bűnön kapja rajta magát, még saját magát is kicsapja.

Mikor az A/ nappali felé közeledtek a székekkel, messziről hallották a nevetést. Torma a miatyánkot mondta sebesen, és csupa könny volt a szeme, és még a vakmerő, a szemtelen Kis Mari is folyton csak azt susogta: „Édes Jézusom, édes Jézusom!” Gina szedte össze magát a leghamarabb, azt gondolta, ha nevetnek, talán nincs olyan nagy baj. De mikor belépett a nappaliba, mindjárt a küszöbön lekoppantotta a két széket, ujjai felmondták a szolgálatot. A püspök felolvasott kellemes baritonján, és bár a hangján érezhető volt, hogy maga is mulat a szövegen, ő volt a legfegyelmesebb mindenki között, mert az A/ nappali harsogott a derűtől. A hatodikosok visítva nevettek, és mosolyogtak a tanárok is mind, sőt Kalmár harsogott. Komor, sőt majdnem szomorú csak Zsuzsanna volt, fel se nézett, az ölébe bámult. Kőnig az orrát fújta, nem lehetett látni az arcát a zsebkendőjétől. Gina moccani se tudott. A püspök az ő dolgozatát olvasta fel, nem azt, ami már a legszebb írásával ott díszelgett a házi füzetben, hanem a titkosat. A közepe tájt tartott a felolvasásban.

– „...a divatot élénk figyelemmel kíséri, meglátszik remek füles sapkáján, választékos ízléssel vásárolt nyakkendőin. Szellemének sziporkázó élessége egyenesen közcsodálat tárgya, melyet

igazán csak hősi lelkülete, marcona férfiassága és már-már legendás bátorsága múl felül. A vért oly kiválóan bírja, hogy az hírlík, átképzik sebészorvosnak. Mihelyt megkapja új diplomáját, siet megkérni szíve választottját, aki egy szavára igent mond, hiszen ki tudna ellenállni ennek a daliának, akire bárki nyugodtan rábízhatja az életét, kivéve, ha jön a vonat, és megérett az alma.

– Groteszk – mondta a másodikosok Sáfár tanárnője, aki a kiránduláson a kicsiket pásztorolta, és nem volt közvetlen tanúja semminek. – Határozottan groteszk.

– Nincs ebben valami lekicsinylő, valami csúfondáros? – aggódott a nagytiszteletű úr.

– De – mondta a püspök –, hogyne volna. Nyilván annak is szánták, gúnyképnek. Ki a szerzője? És mi ez egyáltalán? Csak nem magyardolgozat?

A szerző bámulta a földet. Érezte, hogy mindenki őt nézi, Kalmár és Zsuzsanna szeme egyaránt rajta van, de őt figyeli Kőnig is, az igazgató is, a saját osztálya, a hatodikosok. „Istenem” – gondolta a kislány –, add, hogy megmeneküljek valamiképpen, hogy ne küldjenek el. Ha nem maradhatok, mi lesz az apámmal?

Az igazgató indulatosan átnyúlt az asztalon, és felkapta Torma füzetét. Torma majdnem elájult, mindenki látta, hogy fut le az arcából a vér.

– Fekete ember fekete ruhában feketét nevet, és feketét tüsszöl, és feketét álmodik – olvasta az igazgató. – Mi ez az értelmetlenség? Kőnig tanár úr tud róla?

„Istenem – mondta Gina magában. – Ha magára ismer. Mibe vittem Tormát?”

– Tudok – felelte Kőnig náthás hangon. – Kicsit babitsos a sok feketével. A házi fogalmazásuk portrét kívánt. Szabályos vagy groteszk portrét.

– Ahá – mondta a püspök, letette Gina füzetét. – De nem kicsik még az ilyesmire? Szerintem a groteszk ábrázolás még a hetedik-nyolcadikban is próbára teszi a stílusérzékét. Nem ellenzem, ha vidám feladatokkal tarkítjuk az anyagot, úgyis elég a gond, a szomorúság, de persze vigyázni kell, hogy a groteszk ne legyen bántó, sértő. Ki volt a modellja – rápillantott a füzet vignettájára, és elolvasta róla a nevet – Vitay Georginának?

– Ki volt a modellja Vitay Georginának? – kérdezte pillanatnyi habozás után az igazgató is, mint valami fekete visszhang. Torma mélyet sóhajtott, és minden tanár és diakonissza és mindkét osztály tudta már, hogy a válság megoldódott, Torma Gedeon végiggondolta, belefogóddzék-e a Kőnig dobta vékony kötélbe, hogy ha annak az árán is, hogy ennek a mindent elnézőnek a cinkosa lesz, kimásszanak a botrányból, vagy kiáltsa el: az ötödik osztály két tanulója akkorát vétett a kötelező tisztelet ellen, hogy a legsúlyosabb megtorlásra váltak érdemessé, s hagyja a püspököt úgy eltávozni, hogy a főtitiszteletű úr megtudja, effajta gyalázatosságokra is sor kerülhet a Matulában. Ha az igazgató a püspöktől való félelmében belement a játékba, és elfogadta Kőnig magyarázatát, akkor Vitay meg Torma megúszták, illetőleg ami következik, belső ügy lesz, s amit kapni fognak, a falak közt és a püspök nélkül zajlik le majd.

Mit válaszoljon arra, ki volt a modellja? Nem jutott az eszébe semmi. Rémuljt tekintete körbejárt az arcokon, Kalmár szeme csillogott, még soha nem látta Kalmárt ilyen sajátságosan örülni. Zsuzsanna megsemmisülten ült az asztalfőn, csak a főköltője látszott, az arca nem. „A szeme előtt csaptuk be – gondolta Gina. – Nem vette észre, hogy két dolgozatot írunk, de nem láthatott az itatós alá.”

A csend nyomasztó volt, súlyos, elviselhetetlen. Akkor valaki mégis megszólalt, és válaszolt helyette: Kőnig. Hallotta a hangjáról, hogy mosolyogva beszél, azt mondja, valami kitalált figura, esetleg olvasmányemlék, nem élő ember, mert olvasott mű alapján is szabad volt Vitay Georginának portrét készíteni. Az igazgató olyat nyelt, mintha tüsszős mandulagyulladás volna, de hallgatott, a püspök nem feszegette tovább a groteszk dolgozatokat, felállt, hogy áttelepédjék a hatodikosok asztalához. Nacák később elmesélte, hallotta, hogy azon tanakodott a nagytiszteletű úrral: csak azt nem érti, hogy kerül bele a Vitay írásába az alma. Bibliai jelkép volna, vagy talán valami pogány ókori, még a görög mitológiából? Nem, a Matulában mégiscsak logikusabb valami ószövetségi emléktöredék.

Áhítat utánig egyszerűen nem történhetett semmi, mert a püspök benn maradt az intézetben, s ez teljesen igénybe vette a nevelőket. Vacsora közben az egyébként farkasétvágyú ötödik csak kínnal nyomta le a falatokat, akkorára már mindegyik köténye zsebében ott volt a szerteséjjel tépett Vitay-féle dolgozat. Az áhítatot aznap a püspök tartotta, valamennyi nevelő közül Kőnig énekelt a legharsányabban.

Mikor a püspök befejezte a látogatását, és a társalgóban elköszönt az intézettől, Zsuzsanna visszatartotta az ötödiket. Megvárta, míg a többi osztály kivonul, s a testület is magukra hagyja őket, állt előttük némán, és nézte őket komolyan, szomorúan. Az ötödikesek kopogó szívvel álltak vigyázzban, és várták, mi fog történni. Rosszkedve volt mindenkinek, azt érezték, könnyebb volna elviselni a feszültséget, ha szidná őket, de hát nem szólt, csak hallgatott. Addig álltak így, míg az igazgató, aki a püspököt kísérte a kapuig, vissza nem tért. Torma Gedeon nem jött be közéjük, csak beszólt az ajtón: Vitay Georgina ma nem fekszik le addig, míg egy külön füzetbe ötszázszor le nem írta az első zsoltárból azt a sort, hogy *A csúfolóknak nem ül ő székében*, piros álló betűkkel. Torma, hogy elmenjen a kedve a fekete ábrázolásoktól, mellette marad, és fekete, ékes kezdőbetűket fest az ötszáz sornak. Zsuzsanna feje intésével elbocsátotta az ötödik osztályt, szó nélkül tust, piros tintát, füzeteket vett ki a faliszekrényből, változatlanul némán helyet mutatott a két megbüntetettnek, maga is ott maradt mellettük, elővette a bibliáját, belemerült.

Hajnalodott, mire elkészültek a büntetési feladattal; Torma, akinek mindig meg kellett várnia, míg egy-egy gondosan leírt sor elkészül, többször el is aludt. Gina nem volt álmos, inkább ideges és feszült. Nem magát sajnálta, bár igazán belefáradt a másolásba, és a csuklója is nyers volt és érzékeny a sok írástól, az érzései nem voltak egyértelműek. Büntetést Pesten is kaptak, ha vétettek valamit, azt is tudta, az ötödik nem fogja a szemére hányni, hogy olyan pokoli perceket kellett kiállniok miatta, még csak az sem izgatta, milyen lesz ezentúl a kapcsolat közte és Kőnig között, mert Kőnig buta ugyan, de azért nem hülye, és akárcsak az igazgató, persze ő is jól tudja, ki ihlette meg sebészi alkatával Vitay Georginát. Ami valóban nyugtalanította, az Zsuzsanna magatartása volt, aki egész idő alatt egyszer se szólt hozzájuk, fel is alig nézett a szentírásból, sőt a köszönésükre is csak egy bólintással válaszolt, mikor végre beszédte tőlük a füzeteket, s utánuk pillantott, mennek-e rendben a hálótermek folyosója felé. Ginát valósággal sértette, hogy meg se szidta, hogy nem ad rá alkalmat, hogy megkérdelje. Elvégre nem történt olyan óriási dolog, ő meg Torma megkapták, ki is állták a büntetést a tiszteletlen hangú dolgozatért, s ha a püspök és a nagytiszteletű úr kivételével mindenki tudta is, mi az igazság, hivatalosan nem lehet semmit se rájuk bizonyítani, hiszen Kőnig maga vállalta, hogy a portré groteszk is lehetett. Ha maga Kőnig segített elsimítani az ügyet, miért nem bocsát meg nekik Zsuzsanna? Mikor a folyosó úgy kanyarodott, hogy már nem láthatta őket a prefekta, meg is kérdezte Tormától, de Torma csak nyögött valami választ, nem lehetett azzal már értelmesen beszélni, azt nézte, mikor eshetik be már az ágyba. Gina azt hitte magáról is, azonnal elalszik, de különös módon sokáig forgott, míg végre elszenderült, s a maradék éjszakát sem aludta végig, újra meg újra fel-felriadt, egész testében összerándulva, valami nyugtalan, alakatlan, nem pihentető álomból.

Könignél. Abigél újra megszólal

Másnap alig tudott felkelni. Ha Bánki nem segít a fésülködésben, de még a köténygombolásban és a cipőfűzésben is, elkésik a reggeli áhítatról. Torma is alig állt a lábán, s olyan fájdalmas szemmel bámult maga elé, hogy a nagytiszteletű úr elmerengett, mennyire lelkére veszi ez a derék teremtés az intelmeket, s Vitay arca is milyen megviselt; hiába, közeledik a karácsony, a nagy lélekvizsgálások ideje. Se Ginának, se Tormának nem volt fogalma arról, miről szólt az aznapi imádság. Torma ugyan énekelt, mert a Matulában felnőve nem volt olyan egyházi dallam, amit akár alva is el ne tudott volna fűjni, de Gina még csak nem is tátozott ezúttal, csak sűrűn lehunyta a szemét, mert szúrtak a szemhéjai. Zsuzsanna ott állt a közelükben az imateremben, senki számára se volt se szeme, se füle, úgy elmerült a fohászzkodásban. Mint mindig, az összes nevelők is velük voltak az imateremben, ott álltak az igazgató mellett; König nemigen látszott bánatosnak Vitay Georgina sajtósági portréja miatt, teli tudóval bőgte a szenténeket, kihallatszott a hangja a tanárok együtteséből.

Kalmárral volt az első órájuk, a tanár még el se kezdte a számonkérést, mikor a prefekta belépett. Zsuzsanna olyan ritka vendég volt az osztályban, hogy máskor elragadtatás fogadta volna, de most az osztálynak nem volt jó a lelkiismerete, zavart arcok fordultak felé. Kalmár legalább úgy meglepődött, mint az ötödikesek, s míg a katedréről lesietett, hogy fogadja és üdvözölje, szeme leplezetlenül csillogta azt az örömet, amit a meglepődés mellett érzett. Mindenki tudta, ha Zsuzsanna órát hallgatni jött, ma olyan tanítás következik, hogy még a falak is izzani fognak az indulattól: mindazt, amit Kalmár Zsuzsanna iránt érzett, s még nem tudott vagy nem akart elmondani neki, bele fogja önteni a történelemnek abba a szakaszába, ami ma sorra kerül.

Ám Zsuzsanna nem hospitálni jött. Rá se mosolygott az osztályra, le sem ült, megállt az ajtó előtt, onnan mondta el a mondanivalóját: elnézést kér, hogy megzavarja a tanítást, de az ügy nem várhat délutánig, valami tisztázatlanul maradt a püspöklátogatás után. Ejszaka sokáig gondolkozott rajta, mit tegyen, s úgy döntött, Kalmárt kéri meg, az ötödik osztály főnökét, legyen segítségére a tegnapi sajnálatos eseménysorozat háttérének kiderítésében. Ha König tanár úr rendkívüli jóságában mellé állt is a bűnösöknek, akiknek nagyon is kiszámítható, mi lett volna a sorsuk, ha a püspök úr jelenlétében derül ki, ami így titokban maradt, azért kívánatos, hogy végül is pontosan tudják, mi játszódott le voltaképpen, már csak azért is, hogy az osztály észre térjen, tanulja meg becsülni a felebaráti szeretetet, az irgalmat és a megbocsátást, és abból is példás leckét kapjon, mi illik, mi szabad, egyáltalán mi lehetséges egy iskolában.

A levegő megfagyott. Zsuzsanna, aki úgy állt a zöld ajtónak vetve a hátát, mint valami szigorú paradicsomi angyal, éppúgy érezte ezt, mint Gina, mint mindenki, és a levegő nemcsak a megriadt ötödikesek izgalmatól fagyott meg, hanem Kalmár miatt is. A perc feszültsége, hangulata, meg nem fogalmazott szenvedélye valahogy túlmutatott most az iskolán, ott kinn, a felnőttek világában történhetnek ilyesmi – érzékelték az ötödikesek. Az osztály, még maga a főbűnösök is, csak párhuzamos izgalomként vették tudomásul Zsuzsanna haragját, a másikat, amire sokkal érzékenyebben reagáltak, az volt, amiről most már értelmetlenség lett volna úgy tenni, hogy az ember nem veszi észre – az ötödikeseknek tudomásul kellett venniük végre, hogy Kalmár szereti Zsuzsannát, de Zsuzsanna nem szereti Kalmárt, és akármilyen furcsa és érthetetlen is ez, de Zsuzsanna Königet szereti, a füles sapkás, lehetetlen Königet, és amire a saját megsértett tekintélye miatt sose volna képes, König védelmében igen. Az osztály azt érezte, nagyobb csalódás nem érhet valakit, mint ami most Kalmárt, de azt is érezték, hogy valamiképpen még őket is megsértette

Zsuzsanna, mert hát hogy is lehetséges, hogy olyan valakihez vonzódjék, mint König.

Ha iménti örömét nem is tudta jól elleplezni, a Matula eléggé megnevelte Kalmárt ahhoz, hogy úgy tudjon tenni, mintha nem venné észre: elutasították. Arcán csak annyi volt a változás, hogy eltűnt róla a ragyogás, tanáros lett, tartózkodó. Arra kérte a diakonisszát, foglaljon helyet a katedrán, hogy jól láthassa az ötödikeseket, mire Zsuzsanna fellépdelt mellé, és mint valami bíró, el is helyezkedett az osztállyal szemben az emelvényen, már arra is volt ereje, hogy azt játssza a prefekta és az osztály előtt: neki magának is eszébe jutott, ami Zsuzsanna szívét úgy nyomja.

Azt mondta, maga is foglalkozni akart ezzel a sajnálatos eseménnyel a mai napon, felhívni az osztály figyelmét König tanár úr nagylelkűségére, megfeddni azokat, akik visszaélnek ennek a gyöngéd szívű, derék férfinak az önzetlenségével, s megmagyarázni a növendékeknek, milyen tiszteletreméltó, nemes dolog az, ha valaki – bár nem büntelen, és erre így voltaképpen nem is méltó – embertársai megmentése érdekében nem egészen helytálló, a tényeket kissé megváltoztató nyilatkozatot tesz irgalomból. Zsuzsanna lehajtotta a fejét, és jól lehetett látni, amint az arca kigyúlt. Mint ahogy az egész ötödik, a prefekta is felfogta, hogy Kalmár most mindenki füle hallatára hazugnak nevezte a kollégáját. Igen, ő is vizsgálatot akart indítani – folytatta Kalmár –, hát akkor hallják csak, hogy is volt az a tegnapi groteszk dolgozat.

Mondatai olyan kerek, a rendtartásnak, a matulás nevelés elveinek megfelelőek voltak, hogy akár kartonra lehetett volna nyomtatni őket és kifüggeszteni, mint a helyes nevelői magatartás hitvallását a bibliai idézetek mellé, de közben minden szavának más, titkos értelme volt, és mindenki értette is a sima közlések igazi jelentését. „Ezért az emberért, aki az iskola bohóca, még megtorlásra is képes lettél, hát milyen nő vagy te voltaképpen, Zsuzsanna, hogy nem kell, amit én kínálok, és amellé állsz, aki annyira nem érdemli?”

Gina törte a fejét: mit csináljon. Ezt a dolgozatbotrányt neki köszönheti az osztály, nem keverheti bajba őket, lehetetlen. Talán nem lesz belőle végzetes ügy. Ha az igazgató hallgatott a püspök előtt, akkor aligha hozza elő még egyszer a dolgot, s a büntetés, ha még egyet kapna, nem lehet akkora, hogy eltávolítással fenyegetné; Zsuzsanna nyilván csak figyelmeztetni akarja őket, hogy hagyják békén Königet. Kalmártól nem félt, valószínűtlen volt, hogy véres bosszút álljon rajta éppen König miatt. Engedélyt kért a szólásra, felállt, s ahogy a minap Kis Mariéknak, elmondta Kalmárnak és Zsuzsannának is, mi az a Sokoray Atala-féle kettős dolgozatírás, és azt is, hogy ő ajánlotta az osztálynak, valósítsák meg itt is. Zsuzsanna le nem vette róla a szemét, úgy hallgatta, Kalmár közben a krétával játszott, olyan apró darabokra tördelte a hibátlan, hosszú krétát, hogy azt ugyan nem lehetett többé használni semmire. Mikor Gina elhallgatott, megkérdezte az osztálytól, hányan írtak még Vitayhoz hasonlóan dupla dolgozatot – mindenki felállt. Zsuzsanna csak nézett némán, Kalmár kérte, adják át a fogalmazásokat, az ötödikesek közölték, még tegnap megsemmisítették valamennyit: boldogok voltak, hogy ezt nem mulasztották el. Éppen még csak az hiányoznék, bemutatni Kalmárnak a róla írtakat, vagy odaadni Zsuzsannának azokat a műveket, amelyek az ő szerelmi élete rendezésével foglalkoznak. Kalmár azt mondta, Vitay és Torma ugyan már kiálltak az éjjel egy büntetést, de nem volna igazságos, ha csak ennyivel úsznák meg. Az egész ötödik osztály, beleértve természetesen Vitayt és Tormát is, két hétig nem kaphat a könyvtárból szépirodalmi könyvet, és a filmvetítésekből is kimarad, ezek helyett a testvér majd beosztja őket valami hasznos és Istennek tetsző munkára. Ami az értelmi szerzőt, Vitay Georginát illeti, számára még lesz valami külön tennivaló: ebéd után átmegy a tanári lakrészbe, megkeresi König tanár urat, előtte is feltárja a valót, közli a jó tanár úrral, hogy gyalázatos módon kicsúfolta őt, s ezért alázatosan bocsánatot kér, Zsuzsanna testvér füle hallatára. Hogy a tanár úrnak adandó elégtétel teljes legyen, az ötödik osztály nevében és képviselőjében ő majd átkíséri Vitayt és a testvért.

Zseniális terv volt, felülmúlhatatlan! Az ötödik megint azt érezte, joggal választotta benti, harmadik szerelmének Kalmár Pétert. Az ötlet, hogy Königgel végighallgattassák, amit elvégre azért mégse

tudhatott holtbiztosan, hogy a fülébe mondassák, őt bizony, őt csúfolták ki személy szerint, és mindezt délután, az otthonában és a Zsuzsanna jelenlétében, kihúzta a büntetés tuskóját mindenkiből. Figyelték a prefektát, mit felel, Zsuzsannának éppúgy rá kellett már jönnie, mit idézett a Kőnig fejére ezzel a nyomozással. Ha nem szólt volna, pár nap múlva feledésbe merül a tegnapi botrány, szépen el lehetett volna siklani felette, úgy tenni, nem is történt semmi, nem sértettek meg senkit, csak éppen valami balul sikerült groteszk ábrázolás miatt meg kellett feddeni a fegyelmetlen ötödikeseket, máskor majd ügyesebben fogalmaznak. Úgy kell nekik, most majd Zsuzsanna is, Kőnig is duplán megkapják a magukét, méghozzá Kalmár előtt.

Kalmár megkérdezte a prefektától, meg van-e elégedve a kiszabott büntetéssel, Zsuzsanna pillantása megállt a tanár arcán. Nem köszönte meg, nem is helyeselt, csak rábólintott, és otthagya az osztályt. Hogy azontúl mi történt Kalmár óráján, azt nem tudta senki, alighanem maga Kalmár sem, mert mikor két nap múlva megpróbálták annak az órának a táblaképe szerint felkészülni, csupa összevisszaságot találtak a füzetükben, mintha Kalmár azt se tudta volna, mit beszél, még csak a dátumai se stimmeltek, egyik király sem akkor uralkodott, amikor a táblakép jelezte.

Ebédig nem volt olyan felső osztály, ahová az óraközi szünetek suttogó hírközlése útján el ne jutott volna a Sokoray Atala-féle hagyomány meg az, miféle eredménnyel ültette át a nemes tradíciót a Matulába Vitay Georgina. A nagy Aradi, akit Kerekes a táblai szögmérőért futtatott át a másodikba, majdnem rosszul lett, mikor benyitott, és meglátta, mi áll a másodikosok tábláján. A kicsik magyar dolgozatot írtak, a tételcím volt az első, amit Aradi megpillantott: – „Kutyó örömei (Elbeszélés az olvasott szemelvény alapján.)” A nagylány alig tudta elhebegni, hogy a szögmérőért jött, mert a zászlóvivő Aradi a vőlegényét, Jablon doktort becézte Kutyónak, Jablon János szép, meleg pillantású kutyaszeme miatt, s tüstént elhatározta, ahogy egy csepp szabad ideje lesz, majd megírja ő Kutyó örömeit, akivel nyáron lesz az esküvője, mihelyt az orvos szabadságot kap, és hazajöhet a frontról.

Az ötödikeseket nem izgatta a kollektív büntetés, maga Gina meg úgy készült a tanári lakrészben teendő látogatásra, mint valami társadalmi eseményre. Tanítás után át is öltözött, felvette a sötétkék ünneplő ruháját, és mikor az ebédlő felé haladva Gigus tanárnő megszólította, minek ez a parádé, olyan hangerővel, hogy aki csak a közelében áll, mind értesüljön róla, jelentette, hogy rövidesen bocsánatot kérni megy a tanári lakrészbe Kőnig tanár úrhoz, akit gúnyos fogalmazásával tegnap megsértett, s úgy gondolta, az ünnepi ruhával külön megtiszteli őt. Gigus tanárnő sarkon fordult, mintha puskából lőtték volna ki, rohant a tanári asztal irányába, s az ötödikesek tudták, hogy amint az intézetben tőlük maguktól megtudta már minden matulás, mi történt igazában tegnap, és mi következik ma délután, úgy percek múlva tudni fogja az egész testületi asztal is, kivéve az igazgatót, akitől a nevelők is tartanak, és persze magát Kőniget. Az egész Matula kimeredt szemmel fogja lesni, mikor indul el majd a Vitay, Kalmár és Zsuzsanna képezte gyászmenet, amely azon a címen, hogy most aztán elégtételt szolgáltat szegény megbántott nevelőnek, úgy megsérti, ahogy még meg nem sértették életében, elvéve tőle a reményt, amit optimista perceiben táplálhatott, hogy esetleg mégse róla szólt a gonosz szöveg. Kőnig a főzelékből háromszor is kért, nagyszerű kedvében volt, Gigus tanárnő rá se mert nézni.

Ebéd közben egyébként olyan volt a hangulat, hogy az igazgatónak rá kellett szólnia az étkezőkre, pedig erre nemigen volt példa. A hetedik osztályon volt a felolvasás sora, a hetedikes Deák vesztere ezen a napon érkezett ahhoz a szövegrészhez az erkölcsnemesítő svájci könyvben, ahol arról volt szó, hogy a mintaszerű lelki életet élő leány elhatározza, hogy alázatosságból és jó nevelőanyja iránti hálából nem a daliás Teofilnak nyújtja majd a kezét, hanem érdeklődésével és rokonszenvével nevelőanyja beszéd helyett jobbra csak makogni tudó, púpos és himlőhelyes keresztfiát tünteti ki, hogy áldozatkész szeretetével megaranyozza az idétlen ifjú örömtelen napjait. Az osztályok rázkódtak a visszafojtott nevetéstől. Nem volt akkor már senki, aki ne tudta volna, Kalmár micsoda sakkhúzással védte ki Zsuzsanna Kőnig iránti érdeklődését, és ha ez a Zsuzsanna

puszta részvétekből képes beleszeretni valakibe, nagyon helyes, ha észre térítik. A léggör annyira nyugtalan volt, hogy Torma Gedeon sorra kérdezte a nevelőket, mi dúlta fel annyira a tanulókat; Kőnig válaszolt neki egyedül érthetően, azt mondta nagy ártatlanul, a háború még egy ilyen békés intézményben is rosszul hat a kedélyekre, vagy talán valami léggöri változás lesz. A lányok idegesek.

Míg el nem jött a perc, mikor Zsuzsanna ajtaja előtt találkoznia kellett Kalmárral, Gina maga is olyan volt, mint aki egy cseppet részeg. Ám mihelyt elindult a tanári lakrész felé, jobbján-balján a két felnőttel, alábbhagyott a jókedve. Akkor sem Kőnigét sajnálta – a helyzetet érezte gusztustalannak, ízlése tiltakozott az ellen, hogy Kőnig meg ő most a statisztái legyenek egy olyan színdarabnak, amelyben voltaképpen Zsuzsanna és Kalmár a főszereplő, azok akarnak közölni egymással valamit, amiről egyébként nem eshetik szó. Zsuzsanna sápadt volt, kedvetlen, Kalmár sértett és diadalmas. Elmentek Abigél szobrára előtt, Gina arra gondolt, míg az ablakon a fülke felé pillantott, ha Kőnig tudta volna délelőtt, mi várja, és ír egy cédulát Abigélnek, hogy válságos percek következnek rá, tudott volna-e segíteni neki Abigél, s egyáltalán: Abigél segítsége mindenkire kiterjed-e vagy csak a gyerekekre?

Kalmár kinyitotta kulcsával a mindig csukva tartott folyosórácsot. Gina most járt életében először a tanári lakrészben. A tudat, hogy megint el kell ismételnie a Sokoray Atalá-s történetet, hogy Kőnignek a szemébe kell mondania, hogy kicsúfolta, most már azért nem is volt olyan vidám gondolat, bár bizonyos volt benne, hogy Kőnig nem fogja üldözni emiatt, hogy semmi baja nem történhetik. Kőnig ajtaján Kalmár kopogott be, s a tessékre Zsuzsannát engedte be elsőnek.

Mire Gina is bement, Kőnig már állt. Dolgozatot javíthatott, mert toll volt a kezében, és az íróasztalán ott magasodtak a füzetek. Most azért mégis elkezdett dobogni a szíve, és örült volna, ha már ott lehetne a többiek közt megint. Kőnig szobája szép volt, jó ízléssel berendezett, ez még abban a nem könnyű pillanatban is meglepte, nem várta tőle. A tanár láthatólag a maga bútorai között lakott, mert a nemes antik holmik aligha tartozhattak a felszereléshez, s a két kép a falon jó mesterek alkotása volt, márkás festmény, Gina eleget járt Marszell-lal múzeumba meg tárlatra ahhoz, hogy észrevegye.

– Nicsak – mondta Kőnig, és csupa mosoly volt. – Ez aztán a meglepetés! Isten hozott mindenkit! Tessék helyet foglalni!

Ha neki is megengedte volna, se tud leülni, mert Kőnig szobájában csak három szék volt. Gina nem látta, milyen arcot vág Zsuzsanna, inkább megérezte, hogy a diakonissza vonásai valami olyat tükrözhetnek: „Most fájni fog neked valami, vigyázz!”, mert Kőnig mosolya, akit viszont jól látott, mert Kalmár szembeállította vele, egy pillanatra eltűnt, aztán megint csak megjelent változatlan derűvel, szélesen.

– Kőnig tanár úr – mondta Kalmár olyan hangszínnel, ahogy nagy nemzeti csapásokról szokott magyarázni történelemórán –, az ötödik osztály nevében vagyunk nálad. A testvér, mint az osztály prefektája, én mint az osztályfőnök, és Vitay, a bűnös.

– Bűnös – bámult el Kőnig – Miben bűnös?

Nem volt válasz. Kalmár készült a nagy leleplező vallomásra, de mielőtt meg tudta volna kezdeni, Kőnig nagyot nevetett.

– Csak nem a miatt a dolgozat miatt fáradtatok ide? Hát hiszen azért már megkapta szegény a büntetését: egész éjjel zsoldárt másolt, ha jól tudom. Én adtam fel az osztálynak rossz tételt, én vagyok a hibás. Portré, ebbe sok minden belefér, még a sértés is. A gúny is. Kiforratlanok, fiatalok.

Vitay egyszerűen csak megírta, milyennek lát.

Ez kínosabb volt, mint hitte. Nézte a szőnyeget, alig tudott lélegzeni.

– Persze ha ilyennek lát is, nem illik kimondani. De ha kicsit idősebb lesz, tudni fogja már. Ugye, Vitay?

Nem felelt neki. Mit lehet ilyenkor válaszolni?

– Kőnig tanár úr nem olyan – suttogta Zsuzsanna, aki mindig hangosan és tagoltan beszélt. – A tanár úr nemes szívé, megbocsátó és nagylelkű. Köszönd meg, Georgina. És kérj bocsánatot.

– Köszönöm – lehelte a kislány. – És bocsánatot kérek.

– Ej, nem történt semmi, nem tragédia. Tegnap se volt az, csak az volt a gondom, hogy ilyen nehéz időkből ne búsítsuk el sem a püspök urat, sem az igazgató urat. Felejtsük el mindnyájan. Szeretik az aszalt szilvát?

A kérdés olyan meglepő volt, hogy valamennyien ránéztek. Kőnig akkor már egy szép fadobozban motozott, amelyben katonás rendben síkos, sötétkék szilvák feküdtek.

– Mici szaladt át velem reggel, Horn Mici, tőle kaptam. Saját aszalás. Tessék, testvér.

Zsuzsanna csak rázta a fejét, Kalmár se vett, Gina meg se moccant, most már nagyon szeretett volna menni. Megint azt érezte, olyan ez az egész, mint egy színdarab, amiben neki jelentéktelen szerep jutott, és aminek a cselekménye amúgy is értelmetlen: mert az egyik szereplő szilvával kínálja a többi tragikus pillanatokban ahelyett, hogy elszomorodnék. Kőnig látta, hogy nem kell senkinek az édesség, maga kapott be hát egy szilvát, és szemmel láthatólag nem tudta, miben állhatna még a látogatók rendelkezésére, nyilván réges-rég elintézte már magában a Vitay dolgozatát, nem érdekelte az ügy. Mindnyájan érezték, hiába jöttek, és azt is, hogy Kőnig végtelen étvágya és abszolút közönye voltaképpen sértő. Kalmár nem tudott gyönyörködni a zavarában, mert nem volt zavarban; Zsuzsanna azt gondolta, felesleges bármit tennie vagy mondania, Kőnignek nem fáj, amiről azt gondolta, hogy bántja, s úgy igazán csak a hasa érdekli meg talán Horn Mici. „Ezt megsérteni sem érdemes – jött rá a kislány. – Hiszen ez teljesen érzéketlen, ez nem is figyel.”

Elköszöntek. Kalmár a saját szobájába ment, Zsuzsanna az imaterembe, és Gina tudta, ha soha máskor, most odabenn sírni fog. Kőnig nyilván megint nem vette észre, mit csinált, talán nem is szándékos volt, ahogy Zsuzsanna újabb közeledésére reagált, de világosabban már nem érzékeltethette volna, kiválóan megvan egymaga is. Gina visszatért a nappaliba, ahol nemcsak a saját osztálya faggatta ki, de ahová a felsőbb osztályokból is érkeztek futárok, hogy megtudják, hogy zajlott le az esemény. Elsuttogta mindenkinek Kőnig elefántnyugalmát, a lányok csalódottak voltak, mást vártak, szomorúbbat vagy nevetségesebbet. Gina legalább tízszer elmesélt mindent, még akkor is azt tárgyalta, mikor városi séta helyett csak a kertbe mehettek le egy negyedórára, és ott járkálhattak a kapu és Abigél szobra között, mert épp induláskor megjelent Suba, az igazgató altisztje, és közölte a társasággal: az igazgató úr úgy gondolja, elég lesz testmozgásnak és levegőzésnek ma a kert, és ha valakinek hiányzik a városban való séta és a bámulás a kirakatokra meg a járókelőkre, gondoljon az ötödik osztály a püspök úr tegnapi látogatására meg a groteszk dolgozatokra. Jártak hát fel s alá az immár télre készülőkertben, és már nem is volt olyan jókedvük. Abigél szobra nézte őket, és hallgatott.

Abigél csak estére szólalt meg, Gina abban a füzetben találta meg a céduláját, amibe a házi

feladataikat szokták feljegyezni. Elég barátságtalan üzenet volt:

NE LEGYEN TÖBB BOTRÁNY, A TESTÜLET TÖBBI TAGJA MEG AZ IGAZGATÓ NEM KÖNIG. EZ PARANCS. ABIGÉL.

Az összetört akvárium. Búcsú a tábournoktól

A cédula megint felkorbácsolta az érdeklődését, újra felkeltette benne a vágyat, hogy megkeresse, ki kíséri távolról ilyen figyelemmel a sorsát, ki segít nekik, és ki tud mindent ilyen kísérteties pontossággal, hogy mi történik a Matula falain belül. Napok teltek el azzal, hogy minden szabad pillanatában a szobor körül kóválygott, a lelehetetlenebb időszakokban kiszökött a kertbe, többször megszidták emiatt, mert még olyankor is megpróbált kilopózni, mikor már egyáltalán nem volt szabad elhagynia a folyosót. Soha nem látott semmit, nem találkozott senkivel, nem tudott a nyomára akadni Abigélnek. Kis Mari megkérdezte, minek futkos örökké a szoborhoz; elmesélte neki, hogy megöli a kíváncsiság, hogy rájöjjön, ki rejtőzik Abigél szobra mögött. „Ne hülyéskedj – mondta neki Mari váratlanul rosszkedvűen –, megpróbálta azt már szinte mindenki, senkinek se sikerült. Még Aradinak se, pedig az igazán ügyes. Jól ki is oktatta Abigél, mikor valahogy rájött, hogy lesnek utána, azt írta Aradinak, ne ugráljon, mert úgy jár, mint Psziché a mondában, mikor lecseppentette a méccsel az alvó Ámort; csak járjanak örökké a szobornál, fedezzék fel, ki segít nekik, majd elvesztik őt is örökre. Hagyd a csudába azt a nyomozást. Mit csinálnánk Abigél nélkül?”

Most már nagyon várta az apját.

Legutolsó telefonbeszélgetésükkor a tábournok célzott rá, hogy hamarosan meglátogatja. A következő hét szerdáján állított be, minden bejelentés nélkül.

Azon a novemberi napon különben sok minden történt, olyan dolgok, amelyek összefüggését vagy értelmét csak jóval később fogta fel. Ha felidézte, minden epizód vagy kép, amely ahhoz a bizonyos szerdához kapcsolódott, egymáshoz rögzülve jelent meg az emlékezetében: tátott szájú halak, feltárt iratszekrény, a bajuszos üveges és a tábournok. Számtalanszor megpróbálta különböztetni a képsort és az eseményeket, és az emlékezést csak apja személyére szűkíteni, nem sikerült. A tábournok alakja mindig úgy tért vissza, hogy komoly arca mellett, mint valami furcsa, elütő ábrázatú iker, felmerült Mráz úr képe is, éles vonású, borzas bajusz ékesítette ábrázata és a halak immár mozdulatlan drágakő teste a parketten meg a szőnyegen az iratszekrény előtt.

Az események korán kezdődtek, áhítat után, mikor az osztályok nagy része már elfoglalta a helyét a termekben, a nevelők meg a testületi szobában. Az igazgató, mint minden reggel, a tanárokkal együtt kezdte a napot; mikor az osztályok felvonultak az imateremből, akkor lépegetett fel velük ő is, és hátra-hátrapillantva, mintaszerű-e minden, vette elő a kulcskarikáját, és nyitotta ki az irodaajtót. Az ötödik osztály még nem volt a tantermében, csak éppen a lépcső tetejére érkezett, mikor minden emberi képzeletet felülmúló üvöltés csapott ki az irodaajtón. Növendékek, tanárok, diakonisszák a legrosszabb sejtelmek közt meredtek a hang irányába, és olyan riadalmat éreztek, mint az afrikai utas, mikor egy iszonyú ordításról hirtelen ráébred, jó lesz menekülni, a közelben oroszán jár. Az altisztek közül csak Suba tartózkodott az első emeleti folyosón, az hanyatt-homlok száguldott be az irodába, és az ötödik osztály, amelynek terme közvetlenül az iroda mellett feküdt,

még nem vonult be teljesen, mikor az altiszt már ismét a folyosón volt, és magánkívül kiabált takarítóasszonyok után. Ha eszén van, és a réműlettől nem veszi el ennyire az önuralmát, igazán tudhatta volna, hogy hiába teszi: a Matulában mindig oktatás után volt a takarítás, a testületi szobában és az igazgatói irodában pláne csak áhítat után, mikor már egy nevelőről se volt feltételezhető, hogy valami miatt a tanáriban kell ügyködni, és mikorra maga Torma Gedeon is átvonult a lakásába, és átkapcsoltatta a telefonját. Este kilencre a Matula összes terme a másnapi munkára készen, abszolút tisztán várta az új tanítási napot, Subának tehát igazán tudnia kellett volna, hogy hiába kurjongat, nincs közelben takarítónő, azok ilyenkor a konyhán segítenek, illetőleg a hálótermeket meg az internátusi helyiségeket hozzák rendbe. De Suba azért csak ordított, és az ötödikesek meg is értették, hogy miért: elpusztult az akvárium, oda a sok hal.

Az igazgató halai hozzátartoztak az állandó szóbeszédhez, Kis Mari szerint az igazgató csak látszatra özvegy, van annak új felesége, egy hal vagy legalábbis sellő, ott tartja az akváriumában, éjjel átváltozik neki nővé, csak nappalra van hal alakja. Soha senki se tapasztalta ugyanis, hogy a halak kivételével az igazgató bárkire is gyöngéd pillantást vetett volna. Ha Suba nem részeg – ami persze elképzelhetetlen, mert ugyan hogy volna az, és ugyan mitől ebben az intézményben –, akkor csakugyan iszonyú dolog történt az irodában, ami teljesen indokolttá teszi a tagolatlan üvöltést. Ezek szerint Torma Gedeon gyönyörű akváriuma a fátyolfarkú halakkal meg a csudakék Kék Kisasszonyokkal meg egyéb egzotikus férgekkel ott fekszik a földön, szerteszéjjel tört, a halak mind megdőglöttek, a parkett tönkrement, a szőnyeg csatatér. Az egész merőben érthetetlen és megmagyarázhatatlan, mert az igazgató kilenc után, mikor a takarítás már mindenütt befejeződött, maga zárt le mindenhol, ahogy naponta szokta, maga ellenőrizte azt is, minden rendben van-e az irodában; de különben is ki lehet az az örült, az az elvetemült, az a mindenre képes, aki éjnek idején behatol a Matulába, és vandál módon kivégez egy akváriumot? És mivel nyitott ajtót? Ugyan mivel? Torma Gedeonon kívül nincs másnak kulcsa az irodához, csak a kapusnak, aki a takarítás félórájára adja át a beosztott takarítónőnek. Tegnap háromnegyed kilenckor özvegy Botárné a portás szeme előtt akasztotta vissza a kulcsos táblára, egész éjjel ott lógott a többi kulcs között.

Az ügyeletes folyosós Kalmár volt aznap az első emeleten, megpróbálta lecsendesíteni Subát, kérte, fegyelmezze magát, rossz példát mutat a tanulóknak. Az igazgató kirohant az irodából, azt mondta, távolítsák el a roncsokat és a boldogtalan áldozatokat is. König már ott állt az ötödikesek ajtajában, várta az osztályt, valami komplikált latin dolgot ígért nekik aznapra. Suba végre felfogta, hiába kiabál, a takarítónőket nem lehet most kivonni a munkából, Kalmár azt ígérte, majd ad ő neki segítséget. Pillantása végigfutott az ötödikeseken, akik ragyogva és reménykedve néztek vissza rá. Fel voltak ugyan készülve a dolgozatra, de azért mégis jobb nem írni meg az ilyesmit, és milyen nagyszerű dolgokra van kilátás, ha az ember benn ólálkodhatik az igazgató irodájában, mennyit lát, hall, tapasztalhat ilyenkor. Oláh csak elhúzta a száját, mikor látta, hogy Kalmár tekintete elfordul róla – tudhatta volna előre, hogy Vitayt fogja kiszemelni erre a boldogító munkára, hisz mióta Vitay kikészítette Königet, már-már botrányos, mennyire kivételez vele.

Gina helyzete valóban változott az emlékezetes püspöklátogatás óta. Zsuzsannával nem tudta többé megtalálni a régi hangot, de Kalmár valóban kivételezett vele. Nem úgy, hogy elnézte, ha nem tudott volna valamit, inkább másképpen bánt vele, egy árnyalattal kevésbé iskolásan, mintha közös titkuk volna, vagy mintha nem is tanár-tanítvány minőségben, inkább mint egy még viszonylag fiatal férfi és egy süldő lány megegyeznének valami közös érzelemben: abban, hogy mindketten leplezetlenül lenézik Königet.

Mikor Ginát magához intette, Subát el is küldte a folyosóról, azt mondta, az ötödikes majd rendbe hozza az irodát; Suba fusson telefonálni az üvegesnek, hogy küldje ki azt az ügyes segédjét, a bajuszos Mrázt, aki az iskola üvegpótlásait intézi, szaladjon át, nézze meg, mit lehet csinálni azzal a leesett akváriummal, és addig is, míg találnak valami megoldást, hozzon Suba Éles tanár úrtól a

természetrizsi előadóból egy szép új akváriumot díszhalakkal az igazgató úrnak.

König csak állt az osztályajtóban, hallgatta Kalmárt, arca csupa elismerés volt, milyen gyorsan intézkedik a kollégája, milyen nagyszerű ötletei vannak, milyen energikus. Kalmár, aki azóta, hogy meglátogatta őt Zsuzsannával és Ginával, egyforma, udvariassággal leplezett kis megvetéssel szolt hozzá mindig, megkérdezte, tudja-e nélkülözni Vitayt az órájáról. Formális kérdés volt, tulajdonképpen sértő, hiszen már elhívta Ginát az imént. König bólongatott, hogy ez csak természetes, és Tormáék vasvillaszemmel masíroztak utána, míg König Cziller kezébe nyomta, ossza ki a dolgozatfüzeteket. Murai utolsó gondolata, mielőtt átadta volna magát annak az érdekesítő problémának, miképpen fordítsa le hibátlanul latinra, hogy Ovidius Naso milyen szomorúan búcsúzott el Rómától és a családjától, mikor száműzetésbe kellett mennie, az volt, hogy Zsuzsanna kétségtelenül nem vállalta Kalmárt, de ha ez a Vitay egy kicsit jobban iparkodnék, esetleg odakerülhetne a prefekta helyére. Kalmár fiatal, Vitay szép, és az a Feri messze van.

Ginának volt annyi esze, hogy ne találja meg azonnal a felmosóvedret, a rongyot, a seprűt. Tudta ő, hol kell keresnie, minden folyosón volt kamra a takarítóeszközöknek, de először sorra járta valamennyit, hogy teljék az idő, s azt gondolta, ha valaki rajtakapja, majd azzal érvel, a legjobb seprűt kereste, a legszárazabb rongyot; csak nem örült meg, hogy visszamenjen latin dolgozatot írni, mikor ilyen lehetőségei vannak! Mikor belépett az irodába, egyedül volt benn egy ideig, Suba még mindig a telefonon lóghatott a testületben, és hajszolhatta az üveget.

A látvány csakugyan siralmas volt. Ginát különösképpen nem érdekelték az akváriumok, de a csillogó kis holttestek, amelyek úgy heverték a csuromvíz szőnyegen és parketten, hogy valamennyinek nyitva volt a szája, s így, némán esdekelték egy korty levegőért, még egy csepp életért, azért meghatották. Az akvárium egy külön állványon állt, valóban érthetetlen volt, ki verte le, mikor, miért. Suba végre megjött, Gina csigalassúsággal itatta a vizet, és lassan, óvatosan, hogy meg ne messe a kezét, rakta lapátra az üvegdarabokat, és próbálta meg felszedni a kiborult fővenyt, kavicsot. A halakhoz nemigen akaródzott nyúlania, nem voltak undorítóak, de nem szerette a gondolatot, hogy megfulladtak az éjjel. Suba nem segített, csak körbejárt, és magában beszélt; részint azt motyogta, mindjárt jön az üveges, részint hogy jól körül kell nézni, üzeni az igazgató, mert ő éjszaka nem jött át, kilenckor meg mindent rendben talált még, és ha mégis leesett az akvárium, tekintettel arra, hogy annak nincs lába, hogy ugráljon, akkor valaki levette az állványról, méghozzá egy betörő, mert csak az járhatott az irodában.

Míg a szőnyeggel babrált, fel-fellesett a kislány is. A szoba látszatra nem mutatott változást. Suba megkönyörült rajta, a farkuknál fogva felkapta és behajigálta a halakat a vödörbe, sürgette Ginát, iparkodjék, és áttelefonált az igazgatónak, hogy szemre nincs baj, a szobát kitakarították, visszafáradhat az igazgató úr, jó is lesz, ha személyesen ellenőrzi. Hogy ki járhatott itt, nem lehet tudni, még az is lehet, hogy senki. Az ajtó zárva volt, az ablakokon rács, szekrény, asztal, fiók nincs feltörve; azért meg csak nem hatol be valaki valahová, hogy földhöz csapjon egy akváriumot. Tán valami olyan gyenge földrengés okozta, amit nem is lehetett érezni.

Az igazgató nagyjából egyszerre érkezett az üvegessel, körbejárt a szobában, megvizsgált mindent. Mráz úr akkor lépett be, mikor épp a páncélszekrény tartalmát rakta ki: rengeteg pénz volt a páncélszekrényben. Gina dörzsölgette a csaknem száraz szőnyeget, és figyelt, sokkal érdekesebb volt itt guggolni, mint Ovidius szomorúsága. „Nem hiányzik semmi” – mondta Torma Gedeon, erre a mondatra nyitott be Mráz úr, mint egy színész a színpadon valaki végszavára, s bajuszát elmozdította a mosoly, míg szépen jó napot kívánt. Leguggolt az akváriumhoz, tapogatta a fémvázat, amelyből egy tábla darabokra tört, az igazgató az íróasztalban rámost, azt dűnyögte, a fiókokhoz nem nyúlt senki, aztán az iratszekrényt tárta ki, az anyakönyvek, az okmányostékák között babrált: ez is rendben van. Mráz úr megfordította az akváriumot, és megint csak mosolygott,

mintha mulattatná, amit Torma Gedeon beszél.

Szerencsére jó hírt hozott, azt mondta, van olyan üvegiük, amivel ezt a legkedvesebb, évek óta szolgáló jószágot ki tudja javítani, hóna alá is kapta a sebesültet, és elindult vele kifelé. Odakinn éppen akkor csengettek ki, Gina elragadtatva konstatálta, hogy sikerült megúsznia a dolgozatírást, tovább sajnos már nem húzhatta a semmittevést, fogta hát a vödört meg a takarítóholmit, és ment az üveges után. Kőnig éppen kilépett az ötödikből, karján az összeszedett latin dolgozatok, és mikor meglátta Ginát, rákiáltott. Semmi értelme nem volt annak, amit kérdezett, hiszen láthatta a szemével, de mikor várhatott valaki mást Kőnigtől, mint értelmetlenséget? Azt kérdezte: „Na, elkészült, Vitay Georgina?” Megállt vigyázban, ahogy tanították, mint katona a fegyverét, szorította magához a seprűt, és jelentette, igenis elkészült, és közben látta, hogy Mráz úr megáll, megfordul esetlen terhével, és visszatekint rá, jól megnézi őt. Gina szeme találkozott az üvegesével, a kislány hirtelen úgy szerette volna látni magát, ugyan hogy is festhet ő ma, mert igaz, hogy Mráz úr nem volt valami szépség, de azért férfi volt Mráz úr is, és volt abban valami lenyűgöző, hogy úgy megbámulta őt. Aztán az üveges eltűnt, maradt Kőnig. Kőnig már ott állt mellette, ajka megrezzent, mikor meglátta vedre tartalmát, a szeméttel, hordalékkal elkeveredett kis halakat. „Szegények” – mondta Kőnig, és Ginából azonnal elpárolgott a szánalom, amit a fátyolfarkúak iránt érzett, látva, hogy Kőnig milyen szomorú. Csak el ne sírja magát az Istenért itt a vödör felett! Ennyi bánat egy pár halért... Mikor lerakta a holmit a fölkébe, és visszament az osztályba, Kis Mari elmesélte, pokolbéli nehéz volt az az átok Ovidius, és Gina sose tudta magának megbocsátani, hogy meg nem kérdezte, mi volt a pontos szöveg, mert uzsonna után, már a leckével is készen, míg a többiek szabad foglalkozásba kezdhettek, Zsuzsanna behívta a szobájába, elébe tette a dolgozatfüzetét, és közölte, úgy értesült, ma kénytelen volt mulasztani egy órát, de őt bánatná, ha emiatt hiányoznék egy dolgozata, úgy hogy szíveskedjék pótolni, itt a szöveg, elkérte a számára Kőnig tanár úrtól. Azt hitte, szétrobban. Zsuzsanna ott ült mellette egész idő alatt, s bár fehérneműt javíthatott, teljesen reménytelen volt, hogy valami ürüggyel érte mehesse a latinkönyvéért, és belelehesse a tanult szemelvénybe. Pocsék dolgozatot írt, a legrosszabbat, mióta a Matulában volt; annyira dühös volt amiatt, hogy mégis meg kellett csinálnia, hogy egyszerűen nem tudott koncentrálni.

A tábornok akkor érkezett, mikor éppen vacsoráztak, tétován pillantott körül az óriási ebédlőben, ahol ezúttal a nyolcadikos Aradi ismertette az istenfélő svájci leány életének további alakulását, s ahol pillanatokba telt, míg a tányér felől felpillantó fejek között megismerte azét, akinek a látására olyan messziről ideutazott. Az igazgató terítéket hozatott neki is, Gina alig tudta befejezni az étkezést izgalomban. Apja sose jelentkezett még ilyen késői órában, és még csak oda se futhatott hozzá üdvözölni; a Matula fegyelme megkívánta, hogy végigvárja a vacsorát, s csak annak végeztével, Zsuzsanna engedelmével léphetett oda az apjához. Elhagynia az intézetet ilyen későn persze nem volt szabad, de a tábornok nem is kérte, azt mondta, most valóban csak nagyon kevés időt tölthet Árkodon, s teljesen elég lesz, ha ahhoz hozzájárulnak, hogy áhítatig pár szót válthasson a lányával. Zsuzsanna az ilyenkor üres A/ nappaliba küldte őket.

A tábornok egy doboz süteményt hozott meg egy csinos csomagot Mimó nénitől, aminek tartalmát Gina azonnal a blúza alá rejtette: nagynénje egy kis üveg parfümöt küldött neki, egy rúzst, egy csavaros ceruzát meg egy markazitszemű mókust ábrázoló brosstűt. Gina elújságolta, már jól érzi magát Árkodon, részletesen beszámolt az apjának róla, milyen különös körülmények között tört meg a jég, s hogy sikerült végre kibékülnie a lányokkal. Már percek óta magyarázott, mire rájött, hogy bár apja mosolyogva hallgatja, s maga is elmeséli, melyik rokon, ismerős mit csinál Pesten, s ki mit üzent neki, még azt is, hogy Ili szobalányt alighanem elveszítik tavaszra, mert karácsonykor lesz az eljegyzése, valami azért még sincs úgy, ahogy máskor. Nem mintha a tábornoknak akár a hangja, akár a magatartása más lett volna, mint bármikor, de oly közel voltak egymáshoz egész

életükben, hogy a két egymáshoz annyira hozzászokott idegrendszer közül az egyik, a gyermeké, hirtelen felfogta, megérezte a másik, az apa rendkívüli feszültségét. Mondat közben hagyta abba a beszédet, mintha hirtelen rákiáltott volna egy csak az ő számára érzékelhető hang: „Ne arról magyarázz, mi történt az utolsó tornaórán, lényegtelen, hogy te voltál az egyetlen, aki Truth Gertrúd kedvére meg tudta csinálni a talajgyakorlatot; nem fontos ez most senkinek.” Várt, nézte az apját, az visszanézett rá, hogy váratlanul így elhallgatott, és biztatta, meséljen még a lányokról meg a Matuláról. „Nem meri elkezdni – gondolta a kislány. – Mi hírt hozott? Félek ettől a hírtől.”

Beszélgetésük el-elakadt, s ha meg nem szólal a kis harang, amely áhítatra hívta őket, riasztóan társadalmivá is válik, mintha jóbarátok csevegnének egymással, akik közül az egyiknek olyan mondanivalója van, hogy húzza az időt, míg kitalálja, hogy is fogalmazza meg. A harangszó egyelőre elodázta a percet, Zsuzsanna értük jött, nem mondta ki éppen, de egész magatartása azt tükrözte, most aztán távozzék a kedves vendég, mert ő a gyermeket elviszi. Csak akkor enyhült meg, mikor hallotta, a tábornoknak esze ágában sincs tovább is visszaélni a sziveslátással, csak arra kérne engedélyt, hogy részt vehessen a lányával az áhítaton, aztán már indul is vissza Pestre. Zsuzsanna még ahhoz is hozzájárult, hogy ne a nevelők közt álljon, hanem a lánya mellett, és mikor észrevette, hogy a tábornok Gina kezét még ima közben sem engedi el, lehunyta a szemét, hogy ne kelljen odainteni.

Pál rómabeliekhez írott levele volt a textus, a nagyiszteletű úr arról beszélt, miért jelmondata az iskolának éppen a kilencedik rész tizenharmadik verse, ami szerint nem azé az eredmény, a kegyelem, aki akarja, nem is azé, aki fut, mert mit sem számít az emberi szándék: bármi történik, az csak Isten akaratából jöhet létre. Gina csak félfüllel figyelt, annyira betöltötte a tudatát apja jelenléte. Sokkal később, mikor Mráz úr, az igazgató halai, Pál apostol szövege meg a tábornok részint emlékké váltak, részint mint valami bonyolult mintázatnak, ki lehetett végre venni az összefüggéseiket is, mindig boldogító érzés volt, hogy az, akinél jobban soha nem szeretett senkit, sem a férjét, sem a saját gyerekeit, mikor már felnőtt, és megtalálta az új otthonát, hogy az apja akart és iparkodott, nem latolgatta, hogy ez az akarás, ez az iparkodás mit idézhet a fejére, s nem töprengett rajta, egybeesik-e mindaz, amiért fut, amire törekszik, Isten szándékával. Akart és küzdött halála percéig.

Kikísérhette apját a kapuig. A kert már ígérte a havat, még nem esett le, de az illata ott úszott a levegőben. Megálltak, innen a kapusfűlkén, olyan távol, hogy senki ne hallja, mit beszélnek, és akkor a tábornok végre kimondta, amire egész este készült, és amiről Gina olyan pontosan megérezte, hogy el kell következnie.

– Most búcsúzz el tőlem, csókolj meg, és ne sírj. Olyan fontos szakaszába érteztünk annak, amit csinálunk, hogy sokáig nem jöhetek el hozzád, hetekig, esetleg hónapokig, sőt telefonálni se merek egy időre, Gina. Nem szabad félned és szomorúnak lenned, várj türelmesen, míg jelentkezem.

A kőpadlót nézte, az örökké tisztára sikált követ a kapubolt alatt. A heti telefonhívás volt a hinta, amin a napok szombattól szombatig tovalengtek, s hiába voltak olyan tartalmatlanok Torma Gedeon és Zsuzsanna állandó jelenléte mellett, most érezte meg, hogy mégiscsak a folytonosságot jelentették. Így maradjon itt, hogy még az apja hangját se hallja? És esetleg hónapokig? Hiszen decemberben megkezdődik a szünet.

– Karácsonykor itt leszek, ha csak egy mód van rá, ha tudok, itt leszek nálad a szentestén. Ha nem jövök, akkor nem jöhettem, nem lehetett. Akkor meglátogatlak később, ünnep után valamikor, vagy hallasz rólam mástól. Ez olyan bizonyos, mint ahogy szeretjük egymást. Megértetted? Megígéred, hogy nem csinálsz esztelenséget? Hogy kivárod?

Szeptember elseje óta matulás volt, a Zsuzsanna nevelése. Megölelte az apját, vállához akarta

rejteti az arcát, hogy még csak azt se kelljen látnia rajta, milyen szomorú. De nem kellett ennyire fegyelmeznie magát, a tábornok felemelte az arcát az állánál fogva, hogy még egyszer az arcába nézhessen, s ugyanazt a szomorúságot láthatta az övéhez annyira hasonlító arcon is, amit ő maga érzett. Apja megcsókolta, aztán gyöngéden eltolta magától, így, némán adva a tudtára, hogy ne menjen el vele a külső kapuig. Csak hátulról láthatta hát még egypár pillanatig, s a kék fényel megvilágított kapuban, ahogy megfordult, még egyszer szemben is. A tábornok arca komoly volt, csupa bánat, csupa szeretet, szinte már nem is reálisnak ható abban a légvédelmi világításban. Még akkor is azt képzelte, látja, mikor már eltűnt a Matula utcán. Fogalma se volt róla, hogy nem találkozik vele soha többé.

Miklós-napi istentisztelet

November huszonkilencedikére azt tervezték, ha már nem szabad gombócot főzniök, sem ólmot önteni, hogy megtudják a jövőbelijük nevét, legalább csillagot írnak. Gina az András-estéhez fűződő szokások közül csak az ólomöntést ismerte, a fővő gombócban elsőnek feljövő cédulára írt név babonáját nem, sem a papírcsillagot, amelyet annyi ágra kellett vágnia az embernek, ahány név a jövőbeli vőlegény neveként szóba jöhetett, s amelynek egy lábacsáját üresen illett hagyni, hogy a jövőre és a sors szeszélyére is bízson az illető valamit, hátha olyat küld majd a számára, akit még nem ismer, akinek neve még titok. Gina aggódott, hogy a maga csillagát nemigen fogja tudni teleírni valóságos nevekkal, de Oláh megnyugtatta, itt mindenkinek legfeljebb még egy valóságos név juthat az eszébe a Kalmár nevéen kívül, a többit csak úgy kitalálja, beírja azokat a férfineveket, amelyek a legjobban tetszenek. A csillagot a párna alá kellett tenni, éjjel letépni egy lábacsáját, s csak reggel felkeléskor szabad megnézni, milyen nevű vőlegényt jelölt ki az András-napi jóslás. Nagyon készültek a másnap reggelre, s hogy a babonát meg ne sértsék, még egymásnak sem árulták el, miket írtak a csillagokra. Mikor aztán Zsuzsanna bejött villanyt oltani, és felkelést vezényelt a hálónak, azt mondva, mindenki emelje fel a párnáját, mert látni akarja, mi van alatta, lógó orral engedelmeskedtek. Zsuzsanna rá se pillantott a csillagocskákra, csak ment ágytól ágyig, felemelte, összetépte őket olvasás nélkül, s ahogy eggyel-eggyel végzett, betette óriási zsebébe. Nem szidta meg őket, de rajta volt az arcán, mit gondol az ilyen babonáságról; az ötödikesek el voltak keseredve, és törték a fejüket, mikor megint egyedül maradtak a sötétben, honnan jöhetett rá, mivel szórakoznak ők ma este. Utóbb megfejtették a titkot. Akaratuk ellenére Dudás lett az árulójuk, a rendes Dudás, aki utált bármit is csúnyán végezni, és szerette a szép ceruzákat, festékeket, mindent, ami rajz, tervezés, Dudás ötlete volt, hogy ha már csillag, legyen igazi, és kérjenek a rajzszertárból kiselejtezett rajzlapokat. Nem tettek szemrehányást neki, először is már mindegy volt, másodsor meg honnan sejtette volna meg, hogy Zsuzsanna is számon tartja az András-estét meg a népszokásokat, és abból a tényből, hogy meglátja Dudást, amint rajzlapokat osztogat az ötödikeseknek, akik nem használják fel semmire, nem írnak rá igényesebb számtanlevezetést, se francia rendhagyó ígéket, arra következtet, hogy csillagírás lesz a hálóteremben.

Szerencsére mindjárt másnap történt valami, amitől tüstént elfelejtették a csalódásukat. Szabó, aki a testületi szobában a növényeket ápolta, óriási szenzációval tért meg – ahogy ő fogalmazta – a „gyomellenőrzésből”. Jövő hét péntekén nemzeti ünnep lesz, iskolai szünet, a kormányzó neve napja. Torma Gedeon a megtiszteltetés és a düh kettős indulatától fuldokolva közölte a nagytiszteletű úrral, hogy tekintettel az állam és az egyház közös örömére, intézetüket érte az a megtiszteltetés, hogy az ünnepet a város vezetősége az ő istentiszteletükön üli meg. Az ötödikesek odavoltak a gyönyörűségtől, köztudomású volt, hogy Torma Gedeon lelki beteg a kormányzó keresztnéve miatt, aminek következtében december hatodikára iskolai szünetet kell adnia. Hívják

Horthyt akárhogy, Kajafásnak vagy Jebuzeusnak, de ne Miklósnek, hogy a gaz matulások közül egyes elvetemedettek arra a gondolatra jöhessenek, hogy az intézet Mikulás napját üli meg az iskolai szünettel és rendkívüli ünnepi koszttal, Mikulás napját, ami kész pogányság, aminek nincs helye a Matula falai között.

Irtó felhajtás lesz – lihegte Szabó –, velük áhít a polgármester, s ha hiszik, ha nem, a főispán is, pedig az hivatalból mindig katolikus, de nemzeti ünnepen ezek a dolgok nem számítanak, és jön a városparancsnok, a városi tanácsnokok, a megyei urak, a helyőrség képviselői. Az igazgató, bár a szíve darabokra tört, hogy mind e kitüntetés éppen a gyűlöletes Miklós név miatt éri, azért iszonyúan büszke, és figyelmeztette a tanári szobában jelenlevőket, már most kezdjék el tudatosítani a növendékekben, milyen magatartást vár el tőlük az intézet ilyen napon, mikor ünnepi istentiszteletüket Árkod színe-java megtiszteli, s az ő lelkipásztoruk mondja el egész Árkod nevében az ünnepi imádságot. Szabó szerint a nagyisztéletű úr olyan eksztázisban volt, mint egy első bálós lány, egyébként a testületben mindenkit felvillanyozott a kitüntetés híre. Az ötödikesek azonnal továbbadták a szenzációt, a Matula készült a nagy eseményre.

Az ő istentiszteleteik eléggé egyhangúak voltak, a város vezetősége, ha járt is templomba, nem a diák-istentiszteleteket látogatta, a Miklós-nap hát valóban különleges eseményt ígért, valami örvendetes színt a sok szürkeségben. Estére olyan jókedvük volt, hogy Zsuzsanna alig győzte csendesíteni őket. Az ünnepi ebéd-vacsora gondolata korántsem lelkesítette őket annyira, mint a városbeliekkel való találkozás lehetősége; a Matulában jó volt a koszt, sok tanuló apja volt gazdálkodó, s természetben fizetett tandíjat.

Másnap feltámadt az északi szél.

Gina mindig azt hitte, őt nem érheti meglepetés időjárás tekintetében, ismeri a tengert, élt már át hajón vihart is, járt szakadó esőben az Atlanti-óceán partján, ismeri Szicília forrását, állt gleccser peremén. Árkodon tanulta meg, hogy egyvalamit nem tapasztalt soha, azt, hogy milyen az alföldi szél. Később, sokkal később, ha álmodott az erődről és Árkodról, a szélről is álmodott mindig. Az álom kódében mozgó figurák között mindig fúj a szél.

Bömbölt akkor is. Északról jött, ígérte a csontig ható hideget; ha a folyosón végigmentek, hiába ontották a meleget a radiátorok, megborzongtak a leheletétől, amely a csukott ablakon át is behatolt, és hallották éjjel-nappal, amint zúg, ahogy nem hagyja abba. És nem békélt, fúj napokig. Az ünnepi istentisztelet előtti csütörtökön éppen vacsoránál ültek, mikor az ebédlőben megjelent a harangozó, és engedélyt kért az igazgatótól, hogy átadhassa a nagyisztéletű úr üzenetét: a matulások jól öltözzenek fel holnap, mert egy órával ezelőtt, templomtakarítás idején a szél úgy beverte az egyik ablakot, hogy kizuhant az üvege, Mrázékhoz elszaladtak már, de azok csak holnap reggelre tudják elvégezni a pótlást, s feltehetőleg úgy kihül az éjjel a templom, hogy szokatlanul hideg lesz. A szél különben elképesztő, bár esnék helyette a hó. Az már a magánmegjegyzése volt, amivel az üzenetet fűszerezte: a szél akkora, hogy ami port csak lelt a pusztán meg a közeli tanyákon, mind besodorta a városba, ott forog-táncol a por az úttesten; hogy a kántor hogy fog holnap orgonálni, egyelőre rejtelem, annak is elintézte a fél szemét a fűvás, csupa piros, alig lát vele, hurutos vagy mi attól a portól-mitől, amit a szél belefűjt.

Nem érdekelte őket a kántor szeme, máson járt az eszük, s bár most nem figyelmeztette őket senki, maguktól is csendesebben beszéltek szabad foglalkozás idején. A szél valami elemi szabadított fel a városban, valamit, aminek nevet találni még túlságosan fiatalok voltak. A nagy Aradi csak ült, nézett maga elé, előtte nyitott könyv, de nem olvasott, arra gondolt, milyen hideg lehet odakinn abban a frontkórházban, ahol Kutyó most valamelyik sebesültet látja el éppen, s vajon ott milyen szél fúj, milyen leheletű. Még lefekvésükor is hallották, hogy bömböl az alföldi szél, de azért elaludtak valamennyien hamar, ám másnap nem kellett noszogatni őket, mint más reggeleken,

Szabó kémjelentése megtette a hatását, a találkozás azzal a külső világgal, amelybe csak séta idején volt szabad alámerülniök, a remény, hogy valami érdekeset láthatnak, hogy ma valami majd elűt a szokásostól, az átlagostól, megszínesítette az arcokat. Amúgy is vidámak voltak már, hisz beköszöntött az advent.

Pesten, a Sokoray Atalában nem volt különösebb jelentősége annak, hogy eljött a november utolsó vasárnapja, vagy átléptek a decemberbe, otthon sem esett erről szó, se Mimó néninél. Itt a Matulában november utolsó vasárnapjától kezdve egyik napról a másikra megváltozott a légkör, valahogy úgy, ahogy a fűtőtestet egy mozdulattal erősebb sugárzásra állítják: az ünnep elindult felénk a végtelen időben, s ígérte már a karácsonyt. Gina elképzelhetetlennek tartotta, hogy apja meg ne oldja számára valamiképpen az ünnepet, akármilyen nehéz időszakába kerül is most annak a nagy vállalkozásnak, amibe barátaival együtt fogott. Majd kitalál valamit, elviszi valami semleges helyre, barátokhoz esetleg, vagy ő marad benn az intézetben, hisz máskor is aludt már benn idegen.

Míg indulás előtt a haját kefélte, egyre azon tűnődött, hogy Szabó azt hallotta: itt lesz a helyőrség. Sokat gondolt azokra a katonákra, akik itt állomásoznak, akiknek egyenruhája mindig apját és Ferit idézi, s akik között itt Árkodon dolgozik valaki, az az arc nélküli bátor, aki ugyanabban fáradozik, amiben az apja. Egy pillanatig se kételkedett benne, hogy hiába irányítja a polgári ellenállást, az is katona.

A kék kígyó még sose siklott ilyen elegáns fegyelmezettséggel, mint ezen a napon. Volt az útnak egy izgalmas pillanata, mikor a távolból meglátták a Kukurikú iskolát, mentek az államiak is a maguk istentiszteletére, persze nem a fehér, hanem a vörös téglás, kisebb és kevésbé előkelő templomba. A Kukurikú is észrevette a Matulát, és mindkét intézet el volt ragadtatva, mert a vörös templom felé haladó Kukurikú és a fehér templom istentiszteletére igyekvő Matula – iskolabecsületből – egyaránt olyan mintaszerűen kezdett lépegetni, mikor a másik iskolát meglátta, ahogy semmi utasításra vagy vezényszóra nem tette volna, Aradi és a távolban menetelő kukurikús ifjúsági elnök elegáns és magabiztos lobogótartása egyenesen filmre kívánczolt.

A templom előtt tömeg hömpölygött. Ennyi embert együtt még nem látott Árkodon, ilyen közönséget sem, Gina elragadtatva konstata: valóban ott vannak a helyőrségiek is. Bár nem volt szabad rájuk nézni, oda-odapillantott a tisztekre és a hozzájuk tartozó nőkre, s csodálkozva gondolta végig, milyen régóta nem látott már igazán jól öltözött embereket. A matulás nevelők mind köpenyben tanítottak, ha az étkezés idején le is vetették, ruhájuk viszont – kivéve olykor a Gigus tanárnőét – többnyire hangsúlyozottan divatjamúlt volt, mintha ezzel is azt akarnák érzékeltetni, a belső érték számít csak, az nem pótolható semmi öltözéssel, semmi múltó csillogással. Most gondosan ápolat nőket látott, akik kalapja alól fodrász kezelte fürtök kandikáltak, és férfiakat, olyanokat, amilyeneket abban a régi világban megszokott. Gina most vett részt először különleges istentiszteleten, most élte át igazán a Matula tekintélyét és hatalmát, mert elsőnek ők, az ősi intézet vonultak be vezetőikkel, s csak miután zászlóstul, igazgatóstul már áthaladtak a főkapun, követte őket a világi hatóság, az idegenek, akik nem tartoztak a Matulához.

Bent valóban hideg volt, még hidegebb, mint képzelték, de ki törődött most ezzel, mikor ilyen nagyszerű közönség gyűlt be velük együtt. Árkodon az istentiszteleten külön padokban ültek a férfiak, külön a nők, ez alól csak a nevelők voltak a kivételek, akik nemre való tekintet nélkül az osztályaik mellett maradhattak. Bár imádkoznia kellett volna, a gyülekezetet figyelte, hogy válnak el a tisztek, a világi vendégek feleségeiktől, s hogy foglalnak helyet a presbiterek mögött és között, s az asszonyok hogy helyezkednek el a nők padjában. Onnan, ahol ült, jól látott mindent, a vendégeket csakúgy, mint a saját intézetét, a nagytiszteletű úr, ahogy mindig, most is két tenyerébe hajtotta a fejét, úgy merült el a fohászokadásba külön padjában. Mellette ült a káplánja, akit így, látásból jól ismertek, a Salm Samukájának a bátyja, akiről sokszor elgondolták, igazán

beengedhetné az igazgató olykor áhítatot tartani, bár ugyanakkor ki figyelne az Igére. Tudta Torma Gedeon, miért állapodott meg úgy a nagytiszteletű úrral, hogy egymaga lássa el a hitoktatást, a vasárnapi szentbeszédet és a napi kétszeri áhítatot is, s ha netán beteg, vidéken van vagy nyáron szabadságon, miért egy Matuzsálem legyen a helyettese a helybeli teológiáról. Az idősebbik Samuka éppúgy lehajtotta a fejét, mint a papja, hajszájra azonos mélységre, s a tenyerét is ugyanúgy öblösítette, mint a mestere.

A kántor már játszott, az orgona szól, sajnos, nem volt hibátlan a játék, néha meg-megbicsaklott a dallam, no persze, hiszen hallották tegnap, valami baj van a kántor szemével; ha rá is segíti ujjait a hosszú megszokás, azért csak irritálhatja az a gyulladt szem, nem tud osztatlanul figyelni a muzsikára. De azért természetesen azonnal meg lehetett ismerni, mit intonál: „Drága advent, köszöntünk...” – zúgott a közelgő ünnep elé az adventi ének melódiája. Gina is felismerte, csak arra nem emlékezett, hanyadik dicséret, felpillantott az énekmutató táblára.

A fehér templomban három énekmutató tábla volt, egy szemben a szószékkel, egy a bejárat feletti és egy a bejáratl szemközti karzaton. Pesten nem volt meg az a szokás, ami Árkodon, Pesten az istentisztelet során elénekelt zoltárok-dicsérek együttes és ünnepélyes közlése nem tartozott a szertartáshoz; Árkodon, a fehér templomban igen. A háromrészes énekmutatók, az egész istentisztelet összeállított énekrendjével, behajtott külső táblákkal fogadták a híveket, aztán mikor már mindenki elhelyezkedett a padban, három, esetenként kijelölt presbiter indult el a presbiterek padjából, s az orgonaszó mellett, összefont kézzel és ünnepélyes méltósággal fellépdelt a nyitott templombelsőbből a karzatokra vezető falépcsőkön a táblákhoz, s egyetlen széles mozdulattal szétnyitotta őket: akkor egyszerre előtűntek az énekek. Míg visszamentek a helyükre, mindenki kinyithatta az énekeskönyvét, kikereshette, amit nem ismert, s ahogy a presbiterek visszaértek, a kántor már rá is kezdte, a gyülekezet felállt, rázendített a dalra. „Én is köszöntelek, drága advent – gondolta Gina. – Csakugyan vártalak. Talán karácsonykor mégiscsak sikerül meglátnom az apámat.”

Az orgonaszó erősödött, a presbiterek elindultak. D, G, F, E, F, E, D, Á, H, G, F, G, E, D, A... Most jutottak fel a karzatokra, most nyitották szét a fatáblákat. Mindenki szeme, a Gináé is, rajtuk volt, hogy lássa, hanyadik dicséret is ez, valahol a sor elején lesz, húsz és harminc között. Csak az első versszakot tudja könyv nélkül, mindjárt kikeresi az egészet.

Elszégyellte magát, mikor látta, mekkorát tévedett. Ő már azt képzelte, eléggé kiismeri magát az egyházi énekek között, hiszen mit nem gyötörték a sok szent dallammal. Hát még mindig félrefog! Ha Hajdú tudná, állhatna is tüstént a sarokba. Összetéveszteni zoltárt dicsérettel, igazán abszurdum, bár voltaképpen logikus tévedés, hiszen az alkalmi, ünnephez kötődő énekek általában dicsérek szoktak lenni. Szóval a hetvenkettedik zoltár. Jó. De a dallama pontosan olyan, mint a „Drága Advent”-é. Lázasan lapozott, és lapozott vele a gyülekezet is, kivéve a papokat, akik változatlanul ott imádkoztak a helyükön, ugyanúgy a padra roskadva, mint eddig. Hetvenkettedik zoltár, az életben nem tanulta, még jó, hogy a dallama ismerős, a „Sionnak hegyén”-re kell énekelni. Ez a kántor teljesen megháborodott, hát az meg miért játssza makacsul a „Drága advent”-et. Még jó, hogy rá nem kezdték szokásból.

Az énekeskönyvek kinyíltak mindenütt, s mert másnak ugyanaz volt az élménye: nem ismeri ezt a zoltárt, a gyülekezet figyelmesen tanulmányozta. Ezért történt meg az, amiről később heteken, hónapokon át riadozva beszéltek állami és egyházi körökben egyaránt, hogy a kántor rázendített a kezdő énekre, ugyanarra, aminek a dallamát már percek óta játszotta, a „Drága advent, köszöntünk”-re; ám az egész Matula és az egész gyülekezet, az énekmutató tábla utasítására a „Sionnak hegyén, Úristen” dallamára teljesen mást kezdett el énekelni, és mert a Matulát külön kiképezték egyházi énekből, mikor a gyülekezet ijedtében már rég elhallgatott, az énekre dresszírozott osztályok pontos ütemezéssel és a Hajdú által megkívánt iszonyú hangerővel

változatlanul beledalolták az elképedt csendbe, amit az énekmutató tábla kívánt:

Uram, a te
ítéletedet
adjad a
királynak,
igazságodnak
add értelmét
a király
fiának,
hogy ő a te
seregedet
igazán ítélje,
és a te sok
szegény
népedet
törvénnyel
vezesse.

Eleinte nem jött rá még senki, mi történt, pedig a nagytiszteletű úr úgy lekapta a kezét az arcáról az idősebbik Samukával együtt, mintha ráverték volna az ujjaira, és Lengyel, aki nem énekelt, csak mímelte, mert fájt a torka, s így zsoltárba nézés helyett ráért körbeleselkedni, azt állította, hogy arckifejezésük ábrázolására nem elegendő egy normális emberi lény szókincese. A protestáns zsoltárok elég különös tartalmúak voltak mindig, a matulásokat pláne ránevelték, ne nagyon töprengjenek azon, mikor mit énekelgetnek ők Sionról, Izraelről vagy arról, mint akasztottak ők a babiloni vizek mellett hegedűket fűzfára; a matulások hát, ha csodálkoztak is a disszonáns éneken meg azon, hogy a kántor mást muzsikál, mint amit tőlük kíván a tábla, s ettől sajátságos dallamkeverék száll az égnek, nem tűnődtek azon, mit énekelnek, fel se néztek a könyvükből. Vadidegen volt a zsoltár, sose tanulták, s rettegetek, Hajdú majd elintézi őket, ha nem állják meg a helyüket. Így aztán az ének mintaszerű előadásban, a legtisztább szövegkiejtéssel és elképesztő hangosan zengett még akkor is, mikor az előkelőség padjaiban a tisztikar már levágta a zsoltárját, az igazgató éppúgy felpattant, mint a polgármester, a városparancsnok vagy a főispán. Idősebbik Samuka loholva indult a presbiterek padjához, a három céklavörösre pirult presbiterrel kezdett tárgyalni, és a diakonisszák és a nevelők kétségbeesetten pisszegtek, Hajdú meg magánkívül hadonászott. Hiába, maguk verték bele a növendékeikbe a vasfegyelmet, hogy nem szabad felpillantaniok ének közben, szállt hát a borzasztó szöveg második versszaka is tiszta erővel:

A nép meglátja
a hegyeken
a béke áldását,
a halmokon
meglátja
minden
az igazság
hasznát,
erőszaktól

megoltalmazza
a szegény
községet,
és nagy
hatalmával
megrontja
a kegyetleneket.

Az utolsó három sor már halkabban zengett, a matulások végre rájöttek, valami érthetetlen történt, s talán abba kellene hagyni az éneket. Köröttük, a felnőttek padjaiban akkor már leplezetlen volt a botrány, az orgona elnémult, végre az iskola is elhallgatott. Akik a vendégek közül nem pattantak fel, s nem mentek tüntetően ellenséges és felháborodott arccal a kijárat felé, azok úgy ültek, mintha nyársat nyeltek volna; Gina az urak közül csak a katonákon tudott eligazodni, és azt ismerte fel, ki a rendőrkapitány, de valahogy nem kételkedett benne, hogy azok közül a finom öltözékű és dúlt ábrázatú férfiak közül, akik elsőnek vonultak ki, az egyik a polgármester volt, a másik a főispán. A rendőrkapitány csak egy alacsonyabb rangú rendőrtisztet indított utánuk, ő maga ott maradt, s felfelpillantva, jegyzőkönyvébe másolta az énekmutató táblára kirakott énekek számát, a nagytiszteletű úr pedig már fenn állt a szószéken, ahová ezúttal nem a szokott méltóságteljes járásával került fel, a nemes nyugalommal meg-megrezzentve habos moaré palástját, hanem úgy felrohant, mintha puskából lőtték volna ki, s ahelyett, hogy azt mondta volna, amit illik, hogy „kegyelem néktek és békesség”, az izgalomtól eltorzult hangon azt hebegte, az énekmutató táblákon valaki kicserélte az énekjelzéseket, és kéri a gyülekezetet, merüljön el imába, míg a presbiterek újrarendezik a táblákat, melyeket előző nap maga ellenőrzött, és amelyek a tegnapi takarítás idején még az eredeti énekeket mutatták.

A templomban akkora csend volt, mint máskor a miatyánk idején, csend és különös feszültség, és Gina óvatosan kinyitotta az énekeskönyve tartalomjegyzékét, míg még látni lehetett az énekmutató táblán, mi következett volna *még*. Körmével jelet kapart a többi, a táblán feltüntetett énekszám mellé: LII. zsoltár, 239. dicséret, 1–3. és a Himnusz. Tüstént megnézni persze lehetetlen lett volna, csak később, délután, mikor volt végre egy kis szabad idejük, keresték ki az LII. zsoltár rettenetes szavait: „Mit dicsekedel gonoszságban, te hatalmaskodó? Mit fuvalkodol fel magadban, nagyravágyakodó? Meg is ront majd az Isten téged...” meg a nyilván főéneknek szánt 239. dicséretet, ami aztán rátette a koronát az egészre, mert az meg nemzeti gyászünnepre való ének volt, nem hazafias vagy pláne örömmünnepre, mint amilyen a kormányzó neve napja.

A táblák nemsokára hibátlan énekrendet mutattak, a reszkető kezű presbiterek kijavították a jelzéseket. Hát persze hogy a 28. dicsérettel kellett kezdeni, a „Drága advent”-tel, és hogy a főének a nemzeti ünnepen énekelendő „Örök Isten, népednek atyja, ki örököl hazánk felett” volt. Csakhogy énekelhettek akkor már akármit. Lassanként minden városi úr, minden tiszt elhagyta a templomot; akik elsőnek mentek el, mint utóbb kiderült, egyenesen a parókiára siettek, ott várták vissza a szerencsétlen nagytiszteletű urat, aki felismerhetetlen hangon kapcsolta össze a szentbeszédben zavaros mondatszerkezetekkel rémítve azt, aki mégis odafigyelt, mit beszél, az advent ünnepi időszakát azzal az örvendetes ténnyel, milyen bölcs kormányzó irányítja nemzetünk sorsát, akit is Isten sokáig megtartson. A tanárok úgy tettek, mintha nem történt volna semmi, de Kalmáron azért látszott, milyen őszintén fel van háborodva, és Zsuzsannán is, milyen riadt. König ez egyszer nem bömbölte az éneket, mert kivételesen valóban meg volt fázva, csúnyán köhögött. Az igazgató arcán nagy vörös foltok égtek, a matulások idősebbje megpróbálta kitalálni, mi a csoda játszódhatott le itt voltaképpen. Király nincs, nálunk az államfő a kormányzó, annak kér hát bölcsességet az ismeretlen, aki átrendezte az énekek tábláját; törvénytiszteletre biztatja, és a béke áldásairól beszél neki a neve napján, ami egyébként, ha a tábla megváltoztatójának üzenetét jól magyarázzák, nem is örömmünnepre, hanem nemzeti gyász. Micsoda botrány! Gina maga is csak

akkor eszmélt rá, mi történt igazán, mikor füle elfogta Kalmár suttogását. Kalmár felháborodása erősebb volt a beidegzésnél, hogy istentisztelet alatt nem eshetik világi szó, nem bírta megállni, odasúgta Zsuzsannának: „Megint az a hitvány, és éppen az ünnepi istentiszteleten!” „Hát te voltál? – dobant nagyot a kislány szíve. – Te üzentél megint? És itt, ilyen rettentően nehéz terepen kockáztattad az életedet? Ó, ha látnálak, te csodálatos! Ha megszólalnál, ha megmondanád, hol tart most a munkátok, és mit csinál és mikor jön az apám!”

Mikor a kínos istentisztelet végre befejeződött, a Himnuszt úgy énekelték el, hogy a gyülekezet egyszerűen elébe vágott a kántornak, csakhogy minél hamarabb kinn lehessen. A nagytiszteletű úr a szószékről lejövet úgy fogta a korlátot, mintha össze akarna esni, és tüstént eltűnt a templomból, ahelyett, hogy maga is búcsút imádkozott volna a papi padban, a matulásokat meg az ilyenkor szokásos séta helyett azonnal hazairányították, és a nevelők úgy rohantak velük az utcán, mintha nem istentiszteleten lettek volna, hanem valami rút látványosság tanúi.

Gina hallotta, hogy pukkadozik mellette Kis Mari, a háta mögött meg Szabóék hogy suttognak arról, milyen kutyapofa volt, aki így kibabrált a presbiterekkel meg az előkelőségekkel. Csak hallgatott, nézett maga elé, most az egyszer rá se pillantott Hajda úr kirakatára, pedig már benne piroslottak a műanyag-csokoládé Mikulások meg krampuszok. A vágy, hogy egyszer a szemébe nézhessen annak a valakinek, aki ilyen elképesztően bátor, aki ilyen világraszóló botránnyal mutatott orrot mindenkinek, holott nyilván vadásznak rá ebben a városban, kipirosította, átmelegítette, pedig igazán nagyon fázott a templomban. Hogy annak az ablaknak is éppen tegnap kellett kitörnie!

Az ablak.

Az a tegnap kitörött és csak ma reggel beüvegezett ablak.

Most tudta már, amit anélkül, hogy sejtette volna, a parókián most derítették ki a detektívek, akik megszállták minden helyiségét a paplaknak és a templomnak, feltúrtak minden zugot, szekrényt, kihallgattak mindenkit: hogy hatolhatott be, aki behatolt, tegnap éjszaka a templomba az üres földszinti ablakon át, olyan valaki, aki ismeri a fehér templom szokását, az ünnepélyes zenére elinduló, a fatáblákat csak az istentisztelet kezdetén széthajtó presbitereket, s hogy rendezhette át a már összeállított énekrendet, biztosan tudva, hogy másnap templomkezdetig nem nyúl majd az énekmutatókhoz senki. Soha arcra nem volt kíváncsibb, mint erre a körvonal nélküli titokzatosra, ami pedig van, mosolyog vagy komolykodik valahol, és soha embert nem tisztelt jobban nála az apján kívül. Valóságos szenvedés volt hazaballagni és hallgatni, hogy fújja az orrát Kőnig, mindig újabb és újabb zsebkendőt bányászva ki a zsebéből, s mint magyarázza, igazán nem érti, kinek van ilyen buta viccekhez kedve, és hogy Mrázékról is megvan a véleménye, hogy is nem csinálták meg tüstént a templomablakot még tegnap este. Hogy a légvédelem miatt nem lehetett, mert a javításhoz fény kellett volna? Jó üveges szinte behunyt szemmel, sötétben is betesz egy új táblát, ha már nem tudja kiemelni az ablakot.

Okmányok

Később valahányszor végiggondolta annak a decembernek és az új év első hónapjainak az eseményeit, 1944. március végéig, addig az időpontig, míg az erőd volt az otthona, és megpróbálta kitalálni, mit változtatott volna az eseményeken, ha erősebbnek bizonyul, ha jobban bírja a magányt, ha olyan fegyelmezett, amilyen nem volt, kétségbeesett könnyek között újra meg újra

megvádolta magát. Abigél mindannyiszor megnyugtatta, hogy ami bekövetkezett, nem rajta múlt, nem is Bánki hűséges barátságán, a bibliaismereti verseny kudarcán, a dúlt hangulatú karácsonyon vagy ama bizonyos márciusi éjjelen. Nem ő árulta el az apját suttogó szavával azon a hideg, ibolyaillatú éjszakán, elárulta azt már régen az a valaki, aki második éve figyelte Vitay tábormokot és családját a defenzív osztály megbízásából. Mire a dolgok annyira megértek, hogy a hajsza már az ő személyére is kiterjedt, teljesen mindegy volt, honnan keresik telefonon Vitay tábormok gellérthegyi villáját, mert ellenségei is réges-régen tudták, mire készül; s az se fordított az eseményeken, hogy egy bizonyos levélből a defenzív osztály már karácsony óta ismerte Gina árkodi búvóhelyét. A vadászat, aminek akkor, pár napra, a központjába került, nem az ő elejtéséért indult; mit számított az ő nyulacska léte a háború erdejében, maga a nagyvad, a tábormok, s a többi, aki ellen megfűjták a hallalít, fogoly volt már akkor, sőt nem is Magyarországon őrizték, március 19-én azonnal elvitték a németek. Gina csak azért kellett volna, hogy apjával szembesítve rá tudják kényszeríteni a tábormokot arra, hogy elmondja, kik voltak a defenzív osztály által még nem ismert küzdőtársai abban a vállalkozásban, amit végül is nem tudott végrehajtani, és Gina maga tudhatja a legjobban, hogy ez nem sikerült, s a tábormok úgy halt meg, hogy nem árult el semmit. Akkor is úgy halt volna meg – mondta Abigél –, ha a saját gyerekét is fel kellett volna áldoznia, nemcsak önmagát, de ettől szerencsére megkímélte az árkodi ellenállók segítségével, és úgy válhatott meg az élettől, hogy biztonságban érezhette a lányát.

Mindez azonban messze volt még, messze a végtelen időben. Egyelőre csak a tél jött meg, az alföldi tél, rettenetes viharával, vastag havával. Minél jobban közeledett az ünnep, annál súlyosabb volt elviselnie, hogy nem hall az apjáról. Az internátusban mindenki arról suttogott, mikor melyik vonattal viszik majd haza, a varrószoza és a barkácműhely segítségével mindenki készítette a karácsonyi ajándékot családtagjainak, sőt Zsuzsanna kiutalta ki-ki eddig visszatartott zsebpénzét is, hadd tudjanak olyat is vásárolni, amit nem bírnak maguk előállítani. Bár apja utalt arra a lehetőségre, hogy esetleg még az ünnepen se találkozhatnak, Gina nem tudta elképzelni, hogy erre sor kerüljön, s egyre biztosabban érezte, ha az erőd jó védelem a maga személyének, jó védelem lehet a tábormoknak is, és Torma Gedeon bizonyosan megengedi, hogy apja náluk kapjon szállást, az olykor iskolát látogató papi vendégek vagy a tankerületi főigazgató által igénybe vett szép vendégszobában. Ő is nekifogott valami karácsonyi meglepetésnek, ami a saját keze munkája legyen: a Matulában divatos örömszerzési lehetőségek közül ő sem a hímzett könyvburkolót, sem a népi hímzéses párnahéjat nem választotta. A legvonzóbb munka a bibliajel volt, annak állt neki. Nem volt ugyan róla meggyőződve, használja-e majd a tábormok, mert nemigen látott a kezében szentírást, de aztán mégis úgy gondolta, miután tőle kapja, csak megbecsüli, legfeljebb más könyvben tartja, nem a bibliában. Nem tudta eldönteni, mit hímezzen a jelbe, milyen szöveget, Zsuzsannától kért tanácsot. Zsuzsanna azzal a püspöklátogatás óta soha fel nem oldódó tartózkodással felelt neki, ahogy újabban mindig: a szünet kiadása előtt úgyszólván bibliaismereti versenyt tartanak, míg készül rá, majd talál valami olyat, amiről azt érzi, személyesen Vitay tábormoknak szóló üzenet.

Tudott az évente rendszeresen megtartott bibliaismereti versenyről, ha eszébe jutott, mindig elkedvetlenedett. Az ő szentírásban való jártassága jóformán semmi se volt a matulásokéhoz képest. Odáig már eljutott, hogy rengeteg mondás, idézet megmaradt a fejében, de nem tudta elhelyezni őket, összekavarta, mit mondott Jézus, mit Pál apostol, mit az evangélisták. Pedig minden szabad percében bibliát olvasott, s a Zsoltárok könyvében meg is találta egy este, mit hímezzen az apja bibliajelébe. Mikor gyöngyért és kelméért jelentkezett Zsuzsannánál, a prefekta rárajzolta neki a kívánt szöveget a gyöngyhímzés szitaszövet alapjára: ZSOLT. 140. 8., és anélkül, hogy belenézett volna a bibliába, mindjárt mondta is, mi áll a száznegyvenedik zsoltár nyolcadik versében: „Én Uram Istenem, szabadításom ereje, fedezd be fejemet a háború napján.”

A december gyorsan is telt meg lassan is. Ha arra gondolt, milyen régen nem találkozott az apjával, úgy érezte, nem hetek, de hónapok teltek el, hogy utoljára látta; ha meg a tennivalóit szedte

számba, csak pár percrek tűnt a nap, alighogy elkezdtek, már este is lett, csak úgy zúdult rájuk a rengeteg tennivaló. A felkészülés annyira igénybe vette valamennyiüket, hogy előfordult: megkérték Zsuzsannát, ne menjenek sétálni aznap, Zsuzsanna csak nézett rájuk, mintha idegen nyelven szóltak volna hozzá, s hozatta a kalapokat, kabátokat. Arra se kaptak engedélyt, hogy tovább fennmaradjanak, mint a házirend megengedte, sőt arra se, hogy tanuljanak a pihenésre rendelt órában; mindennek úgy kellett lennie, mint máskor, senkit sem érdekelt, hogy tudnak majd a szokott életmenetük mellett még versenyre is készülni. Az egyetlen, amit mégis engedélyeztek, az volt, hogy szépirodalmi olvasmányok helyett az olvasásra kijelölt félórákban szabad volt a szentírást nézegetniük. Ha ilyenkor benyitott az igazgató, és az A/ nappaliban meglátta a fejeket a bibliák fölé hajolni, elégedetten bólintott, körülbelül így képzelte el egy jól nevelt, tisztességes matulás lány pihenőidejét. Szerencsére König üres óráin is foglalkozhattak a bibliával, mert König a botrányos istentisztelet után egy hétig az ágyat nyomta valami magas lázzal, meghűléssel. (Arról a bizonyos istentiszteletről egyébként sokáig suttogtak még a Matulában, mert az igazgatónál is jártak detektívek. Ezt a szenzációt Suba egyszerűen képtelen volt elhallgatni, kibökte kedvencének, a nyolcadikos Aradinak azzal, hogy az ügy azért valahogy csak elsimult, a kántor is megszabadult a gyanúsítástól, s mindenki megegyezett abban, hogy a titokzatos kém vagy kicsoda ellen még az Isten háza se védi Árkodot, keresik pedig éjjel-nappal.) Óráit hol Zsuzsanna, hol Erzsébet látta el, persze nem szakszerűen, engedték a gyerekeket magyar meg latin helyett a bibliával foglalkozni.

Az ötödikben Bánki ismerte legjobban az Írást, őt nyúzta mindenki, hogy kérdezzesse a szövegből. Bánki eleinte szívesen foglalkozott mindenkivel, aztán egy estére megzabosodott, ideges lett, mogorva, visszautasító. Magatartása annál kevésbé volt érthető, mert aznap járt benn nála az édesanyja, és szülői látogatás után minden tisztességes tanuló fel volt villanyozva, és boldogságában különlegesen kedves volt mindenkire. Bánki nem. Bánki majdnem hogy gorombán rászólt arra, aki odajött hozzá a bibliával, hagyja békén, aztán egyszer csak kiszaladt az A/ nappaliból. Gina éppen a mosdóban próbálta megtisztítani töltőtolltintás ujjait, nagyot nézett, mikor Bánki berohant az előtérbe, s mint aki nem bírja visszatartani a keserűségét, fuldokolva elsírta magát. Lecsapta a körömkefét, vigasztalni kezdte Bánkit, unszolta, mondja meg már, mi baja van, Bánki nem válaszolt, csak zokogott tovább, aztán onnan is kiszaladt, mint aki nem bírja a faggatást; egy darabig fel s alá járkált a folyosón, aztán valahogy lecsillapult, visszament az A/ nappaliba. Cziller megérdeklődte, mit hozott neki az anyja, Bánki azt sóhajtott, semmit; Cziller megvetéssel vállat vont, nem volt a világon olyan szülő, aki úgy jött volna be a Matulába, hogy ne hozzon a gyerekének valamit a kinti bűvöletes világból. Bánki megörült, sose tett ilyet, eldughatta a cukrot vagy mit, amit kaphatott, sújtsa megvetés. Oláh volt a második legjobb a bibliában, őt ölték aznap Bánki helyett, Gina is odahúzódott az Oláh közelébe, és közben nyugtalanította más is, az érthetetlen Bánki, aki csak ült köztük, kinyitotta-becsukta a bibliáját, nézte az óramutatót, és láthatólag alig várta, hogy lefekhessék. „Valami történt vele – gondolta Gina. – Vele vagy velük. Van ilyen, ha Cziller nem is tudja elképzelni. Bánki nagyon sírt a mosdóban, és hátha olyasmi baj van otthon a családban, ami miatt Bánki néni elfelejtett hozni neki ennivalót.”

Mindig vonzódott Bánkihoz, az utolsó hetekben különösen közel kerültek egymáshoz. Bánki komolyabb volt valamivel, mint a többi ötödikes, egy cseppet felnőttesebb, gyakran elmélázó, elgondolkozó, Ginának az volt az érzése, ha nem is gyötrik anyagi problémák, mint a legtöbbet az osztálytársai közül, vagy a családtalanság, mint Tormát, de Bánkinak is van valami szomorú terhe, csak éppúgy nem beszél róla, ahogy ő hallgat arról, amit a tábornok rábizott. Mikor a hálóban elcsendesedtek, sokáig nem aludt el, fülelt a Bánki ágya felé, hall-e sírást. Nem hallott. Akkor talán megemésztette, ami úgy felizgatta az imént. Már majdnem elaludt ő is, mikor arra lett figyelmes, hogy mégis van valami mozgás a Bánki ágya felől. Bánki nem sírt, de felkelt, látta a macskaszem gyér fényében, ahogy a pongyoláját leemeli a kampóról, belép a papucsába, és kioson. Gina is felkapta a köntösét, és utána suhant.

Bánki a mosdóban volt; ugyan hol másutt lehetett volna? Ott kuporgott a szennyesládán, s mikor

Gina belépett, felkapta a fejét. Nem sírt, de jobb lett volna, ha azt teszi. Olyan reménytelen volt az arca, mint egy felnőtté.

– Fáj valamid? – kérdezte Gina.

Bánki a fejét rázta.

– Valami baj van?

Bólintás.

– Anyukád tényleg nem hozott semmit?

Bánki most elmosolyodott. Az volt a mosolyában: „Ó, édes Istenem, jutott is neki most az eszébe a cukor!”

– Tudok segíteni?

Bánki megint megcsóválta a fejét.

– Elmondod?

– Nem lehet – mondta Bánki csendesen.

– Nem lehet, vagy nem szabad?

– Nem szabad.

– Nagy baj?

Bánki intett a fejével, hogy nagy.

– Ki tudna segíteni? – kérdezte Gina.

Bánki jelezte a kezével, hogy senki.

A kérdést olyan természetességgel tette fel, hogy maga is meglepődött, mennyire mint elérhető, igénybe vehető állandó segítőtársra számít benne:

– Abigél se?

Bánki gondolkozott. Sok minden volt a szemében, ezúttal legelőször valami csepp reménykedés, de aztán megint csak megrázta a fejét. Azt mondta, Abigélnek csak írni lehet, de ő azt, ami bántja, nem meri leírni, nem adhatja írásba. Nem tudta, mit mondjon neki, csak megsimogatta a vállát, Bánki meg hirtelen a nyakába borult, most nem sírt, csak arcához simította az arcát, s azt suttogta neki, köszöni, hogy utána jött, és furcsa módon még azt is: „Isten áldjon meg!” – mintha búcsúzkodni akarna tőle. Mielőtt a kislány megkérdezhetne volna, hogy talán csak nem azért állított be aznap Bánki néni, hogy bejelentse, elviszi innen a lányát még karácsony előtt, esetleg vissza se hozza, az ajtó feltárult, és a küszöbön ott állt Zsuzsanna.

A mosdóban éjjel, kettesben tartózkodni a legszigorúbban tilos volt. Bánki rémülten húzta ki magát, Gina meg elkeseredett, hiszen csak vigasztalni akarta ezt a szegényt, és már megint baj lesz

belőle. Zsuzsanna, amilyen szelíd volt, olyan iszonyú.

– Menjetek aludni – mondta Zsuzsanna csöndesen. – Anna, ne kuksolj a fürdőszobában, és ne töprengj, hanem pihenj, hogy friss legyél holnapra. Figyeltelek este, láttam az arcodon, rossz hírt kaphattál. A csüggedés és a kétségbeesés a hit csődje. Azt hittem, nagyobb haszonnal forgattad a bibliát, amit olyan jól ismersz.

Bánki lehajtotta a fejét. Olyan jólesett most Zsuzsanna korholása.

– Dániel könyve jó olvasmány – folytatta Zsuzsanna. – Tessék visszamenni a hálóba, és ne lógasd a fejedet. Induljon Vitay is. Hogy ő mit keres itt éjjel, igazán nem tudom. Talán neki is van valami különleges fájdalma?

Hogy szeretett volna belekiáltani az arcába, hogy mit szól hozzá, van. Mit képzelsz a prefekta, hogy az ő világa azonos az igazi, a külső világgal, hogy az intézeten kívül nincs is semmi? Van neki fájdalma, hogyne, és Bánkinak is, jó is volna, ha mindent el lehetne intézni azzal, hogy az ember kinyitja a Dániel könyvét. Most eszébe jutott, hogy csúfolják őket, matulásokat a kukurikusok, és először életében mondta ki magában Zsuzsannáról, hogy szenthurka.

A diakonissza a hálóteremig kísérte őket, közölte, ma éjszakai ügyeletes, többször végigjárja majd a folyosót; ha megint kedvük kerekednék arra, hogy felkeljenek, és a mosdóba vonuljanak kaszinózni, másnap becsukja mindkettőjüket, és akkor kedvükre becézhetik lelki kínjaikat. Nem mertek mukkanni sem. A hálóban se beszélgettek, Bánki forgolódott, Gina szánalommal figyelte apró neszeit, Torma, ha bús volt, mindig nyögött, Cziller aprókat jajgatott. Bánki csak meg-megfordult némán, mint egy boldogtalan felnőtt, aki nem akarja felverni a gyerekeit a maga fájdalmával.

Abigél. Csodatévő Abigél!

Bánkinak olyan bánata van, amit nem mer írásba adni. De Abigél mindig mindent tud, ami itt történik, és talán akkor azt is tudja, mit mondhatott Bánki néni Bánkinak, és hogy kellene segíteni azon, ami miatt Bánki Anna olyan boldogtalan. Semmi iskolai holmit, egy füzetlapot, egy ceruzát se tarthattak a hálóban, csak gondolatban tudta megfogalmazni, mit ír majd holnap Abigélnek.

Kedves Abigél, Bánkiéknál nagy baj van, de nem tudom, mi, Anna nem meri leírni, beszélni se mer róla. Ha tudod, mi történt, és el tudod intézni, segíts neki. De gyorsan, mert Bánki olyan nagyon szomorú. Vitay.

Másnap kíváncsiságból még áhítat kezdete előtt beleolvasott Dániel könyvébe, de nem sokra ment vele, valami Joákim király szerepelt benne több kimondhatatlan nevű ifjúval, nem volt semmi értelme az egésznek. Mihelyt érte mentek az iskolai felszerelésükért az A/ nappaliba, mintha valami leckét egészítené ki, sebtében lekaparta, amit Abigéllal közölni akart, és még mielőtt átmentek volna az iskolai szárnyba, kirohant a kertbe. Kabátot se vett, különben észrevették volna, hogy valahova kifelé készül, rohant kabát nélkül, és imádkozott, meg ne lássa valaki, míg a céduláját bedobja Abigél korsójába. Persze nem sikerült, de abban szerencséje volt, hogy nem látta meg más tanár, csak König. König éppen a tanári lakrészt ajtaját nyitotta a kulcsával, mikor ő visszatért a szobortól, nagy kelletlenül vigyázzba állt előtte, s köszönt neki. König rábámult, látta,

hogy a cipője csupa hó.

– Ejnye – mondta még mindig náthásan. – Mit csinál maga a kertben ilyenkor, mikor az osztályok már sorakoznak? És főleg miért van kabát nélkül?

König annyira nem számított, hogy léleknyugalommal lehetett neki bármit is hazudni. Azt mondta: csak éppen kitekintett, hogy megállapítsa, milyen az idő.

– Ilyenkor? – kérdezte König csodálkozva. – Hiszen úgymint benn ül ma egész sétáig. Nem lett volna egyszerűbb kinézni az ablakon?

Ezzel szerencsére el volt intézve az ügy, König még azt is eltűrte, hogy Gina a tanári lakrész előtti lábtörőn szárazra törölje a cipőjét, sőt a vele való találkozás végül is hasznára vált, mert hogy együtt lépkedtek vissza, Zsuzsanna, de maga az osztály is azt képzelte, talán König rendelte magához pár percre valami üzenettel, csak ők nem vették észre, nem hallották. Nem magyarázkodott senkinek, legkevésbé Bánkinak. Bánki aznap már nyugodtabb volt, csak szótlanabb, mint bármikor. Gina most már figyelte őt, s mert neki is volt titka, ami túlmutatott az osztály átlagos problémáin, csodálkozott, a többiek milyen természetesen tudomásul veszik ezt az új Bánkit, mennyire csak a pillanatnyi bajokkal törődnek, és nem töprengenek rajta, mi történhetett, ami miatt Bánki néni nem hozott süteményt, vagy ha hozott, Anna hirtelen önző lett, falánk, és megette nélkülük. Pedig Bánki, ha már nem is könnyezett, változatlanul sajtóságon viselkedett, folyton eltűnt közülük, hacsak tehetné. Szünetben Gina látta suttogni a nyolcadikos Kriegerrel, tanúja volt, mint változik meg hirtelen a Krieger arca, látta a következő óra után, amint a hatodikos Zelemérről tárgyal, és Zelemér arca is elsötétül, sőt észrevette, hogy ebéd után még a harmadikos Kunnal is szóba áll, pedig józan felsős nem szokott beszélgetni harmadikos csecsemőkkel. Vacsoránál meg áhítaton, ahol valamennyien együtt voltak, attól fogva már figyelte valamennyit: Bánki, Krieger, Zelemér és Kun valami rejtelmes módon hirtelen mind hasonlítani kezdtek egymáshoz, mindegyikük arcán mulhatatlanul ott volt az új, a felnőttes árnyék.

A karácsonyi szünet huszonkettődikével kezdődött, az utolsó tanítási nap huszadika volt, Gina egész árkodó tartózkodása alatt nem szerzett annyi gyöngye jegyet, mint azon a szombaton, mikor – szintén matulás tradíciók szerint – különösen szigorú volt a feleltetés, mert hiába került a vakáció olyan elérhető közelségbe, meg kellett mutatniok ezen a napon, hogy amíg a munka tart, csak a munkával törődnek. Ám Gina egyébre se tudott gondolni, mint arra, hogy aznap délben elvileg megkezdődik a szünet, és miután az apja tudja, hogy a középiskolákban mikor végződik a tanítás, ha mégis meglátogatja, akkor ma, holnap, legkésőbb holnapután itt kell lennie. Az utolsó tanórán végre jól dolgoztak, mintha mindazt a feszültséget, ami bennük volt, az ugrással meg a szergyakorlattal akarnák levezetni. Truth Gertrúd figyelmeztette őket, el ne felejtsek magukkal vinni és mosásba adni a tornaholmit.

Az öltözőben a tornatermi felszerelés, a blúz, a nadrág, a tornacipő meg tornaharisnya – harisnyában tornásztak, a Matula erkölcsellenek tartotta a mezítelen láb mutogatását, Gina kislánykori emlékezéseiből ez volt az, amit a gyerekei sose akartak elhinni – külön szekrényben állott, mindenkinek megvolt a maga számmal ellátott polcos-akasztós rekesze, ahol a holmiját tartotta, illetőleg ahol tornaóra való átöltözéskor az iskolai ruháját vállfára tette. Tornaholmijukat kéthetenként mosatták, a számokkal ellátott kis zsák, amelyben magukkal szokták vinni, ott állt a rekesztékükben a cipőpolcon. Mikor Gina átöltözött, éppen bele akarta gyömöszölni a zsákocskába a holmiját, de megállt a keze, mert ahogy belenyúlt, megérezte, nem üres, tettek bele valamit, valami papírt, nem is egyet. Törte a fejét, ugyan ki ajándékozta meg ilyen rejtelmes módon. Előfordult már, hogy egymás holmijába rejtettek el ezt-azt. Egyszer Oláh egy játékegert lelt a cipőjében, és akkorát visított, hogy rögtön becsukták az egér adományozójával, Gátival együtt.

Arra gondolt, ha megréfták, nem árulja el itt az öltözőben, ahol még kedvükre ki se nevetetik magukat. Majd az internátusban, míg a tornazsákot a szennyesládába üríti, megnézi, mit kapott, hátha valami gúnyverset, vicces rajzot, esetleg karikatúrákat a nevelőkről; jó lesz vigyázni, észre ne vegyen semmit Truth Gertrúd. Leste az osztálytársai arcát, míg sorakoztak, ki milyen képet vág, de mindenki komoly volt; bűnbánati héten rászóltak mindenkire, akinek az arca nem azt mutatta, hogy a soron kívüli áhítatok és az ilyenkor elengedhetetlen befelé fordulás megtette a hatását, és figyelmét valóban elterelte a henye világi dolgokról.

Az ötödikesek megpróbálták eltitkolni, milyen izgatottak, pedig lázban voltak mind, mert most aztán valóban sűrűsödött a program. Délutánra tűzték ki azt a bizonyos bibliaismereti versenyt, másnapra ünnepi úrvacsoraosztást hirdettek, s istentisztelet utántól kezdve bárki, akiért érte jöttek a szülei, már utazhatott is haza, és élvezhette a vakációt január hetedikéig.

Utolsónak ment oda a szennyesládához, kivárta, míg maga marad, úgy ürítheti ki a zsákot, s végre kiemelte a papírokat. Nézte, forgatta csodálkozva, először nem is értette, mit lát. Okmányok voltak a kezében, Bánki, Krieger, Zelemér és Kun keresztlevele és születési bizonyítványa, ócska, helyenként betépett, itt-ott tintapöttyös iratok. Mellettük egy cédula, álló betűit jól ismerte már, legutóbb ingerülten parancsolták neki ugyanezek a betűk, hogy békéljen végre, ne bosszantsa a nevelőket. Most mást közölt.

AZON AZ ÉJSZAKÁN, AMIKOR AZ IGAZGATÓ ÚR AKVÁRIUMA LEESETT, VALAKI ÁTVIZSGÁLTA A TANULÓK IRATAIT, ÉS KIEMELTE AZOKNAK AZ OKMÁNYAIT, AKIKNEK SZÁRMAZÁSUK EGY ERKÖLCSTELÉN RENDELET ÉRTELMEBEN HÁTRÁNYT VAGY VESZEDELMELENT JELENTHET. HA ÉSZREVESZIK, HOGY AZ IRATTÁR NEM TELJES, ÉS AZ ÉRINTETT TANULÓKTÓL ÚJRA KÉRIK OKMÁNYAikat, EZEKET KELL BENYÚJTANIOK A RÉGIEK HELYETT. JUTTASD EL ŐKET AZOKHOZ, AKIKET ILLET, ÉS MONDD MEG BÁNKINAK, HOGY A SZÜNET VÉGÉN TÉRJENEK IDE VISSZA MIND, EZ AZ EGYETLEN HELY, AHOL BIZTONSÁGBAN VANNAK, SOKKAL NAGYOBBAN, MINT A SZÜLŐI HÁZBAN, ÉS MONDD MEG AZT IS, HOGY AZOK, AKIK EZEKET AZ ÚJ IRATOKAT SZEREZTÉK NEKIK, GONDOSKODNAK MAJD A SZÜLEIKRŐL IS. ÚGY VIGYÁZZ, HA NEM LESZEL ELÉG ÜGYES, VESZEDELEMBE SODROD BÁNKIT, KRIEGERT, KUNT MEG ZELEMÉRT, ÉS MÉG EGYSZER NEM BIZONYOS, HOGY TUDOK MAJD SEGÍTENI.

ABIGÉL

Csak állt. Most nem gondolt a maga problémáira, a maga bánatára, arra sem, hogy és milyenné alakul az ő karácsonya itt. Olyan fogalmak aktivizálódtak benne hirtelen, amelyek benne éltek valahol a tudatában, csak sose törte rajtuk a fejét, mert nem érintették őt személyesen. Hát persze, hisz ez most iszonyúan fontos, ki milyen vallású szülőktől született, és az se mindegy, hogy ha a szülei keresztények, mikor keresztelkedtek meg. Ha csak rövid ideje, vagy az apa vagy anya egyáltalán nem, az hátrány lehet – még veszedelmes is? Úgy látszik, mert ezt írta Abigél. Belenézett az okmányokba. Református volt azokban mindenki, aki csak ott szerepelt, az összes szülő, nagyszülő.

Berohant a hálóba, kereste Bánkit, aztán eszébe jutott, annak most dolga van, kenyérügyeletes az ebédlőben, akkor csak ebéd után beszélhetnek zavartalanul. Betette a mindenestül füzetébe Abigél küldeményét, amit az iskolába mindig magukkal kellett vinniök, hogy belejegyezzék, mi a tennivaló, a lecke vagy milyen váratlan utasítást kapnak napközben. Annak ugyan a tanítás végeztétől másnap reggelig az A/ nappaliban volt a helye, de nem merte az okmányokat másutt hagyni. Hátha Zsuzsannának most jut eszébe valami szekrény- vagy ágyellenőrzés, és a kezébe kerül; a virágosládjában elrejtteni képtelenség, nappal bármikor benyithat valaki a fürdőszobába.

Bedugta a füzetet az iskolaruhája blúzrésze alá, s jól rágombolta a kötényét. Furcsa formájú lett tőle a melle, de a kötény olyan idomtalan és bő volt, hogy valószínűtlen volt, hogy észreveszik.

Fogalma se volt, mit énekelnek-imádkoznak étkezés előtt, különben is telítve volt már vallásos élményekkel; mióta a bűnbánati hét megkezdődött, folyton magukba kellett nézniök, a lelküket vizsgálni. Istenfélő gondolatok helyett most csak türelmetlenséget érzett meg feszültséget, egyenek már, és menjenek ki innen végre. Bánki aznap még mosogatni is segített, már sétára öltöztek, mire végre előkerült a konyhából. Megkérte Kis Marit meg Tormát, szigeteljék el kettőjüket a többitől, mert valamit meg akar Bánkival beszélni; a lányok akkorra már megenyhültek, nagy nehezen elhitték, valóban nem kapott csomagot, s azt is elfogadták, anyja valami családi baj hírével kereste fel, amiről fáj neki beszélni. Kis Mari mindig óriási volt az ilyen feladatok végrehajtásában, kezét fogott Tormával, egymásnak vetették a vállukat, mintha kettőjüknek egy testük volna, s mint egy kis lélegző spanyolfal, keresztbe álltak Gina nyitott szekrényajtója előtt, és visszatartották azt, aki Vitayék felé közeledett. Gina magához intette Bánkit, majdnem belebújít a szekrényébe, míg kigombolta a blúzáát, és kihalászta a mindenes füzetet. Beszélni nem tudott, Mari és Torma túl közel álltak, csak a kezébe nyomta, és kinyitotta azon a helyen, ahol az okmányok voltak, hogy Bánki azonnal lássa, mit kapott, és elolvashassa Abigél céduláját.

Mint a Matula annyi epizódját, képét, magával vitte felnőtt életébe Bánki arcát is, Bánki lassan kipirosodó bőrét, és sokszor elgondolta később, micsoda élményeket és perceket adott neki az a tél, az a tavasz, az erődbeli élet, Abigél, aki belevonta emberi sorsok intézésébe, és a tábornok, aki tágabb perspektívát mutatott neki, mint amit akkor egy tizenöt éves kislány, aki maga nem volt veszedelemben, észrevett vagy észrevehetett. Bánki nem tudott szólni, csak bólintott, ezzel jelezte, felfogta, mit kapott, aztán elkezdett minden ízében reszketni, nekidőlt a szekrénypolcoknak. Gina várt egy kicsit, hogy lecsillapuljon, míg keze annyira megszilárdul, hogy össze tudja hajtogatni az írásokat, s valahogy a blúzába gyűri, ahogy ő tette tanítás után. Zsuzsanna megjelent, rájuk szólt, mikor hajlandóak végre felvenni a kabátjukat, ma korábban lesz a séta, tudhatnák, hiszen nemsokára kezdődik a verseny. Kis Mari és Torma azonnal elengedték egymás kezét, ahogy a diakonissza felbukkant, Zsuzsanna ott maradt az osztály mellett, amíg el nem indultak. Ha sétáltak is, a hármas pároknak mindig egyszerre kellett lépniük. Bánki Gina mögött jött, jobbán Szabó, balján Murai. Gina egész séta közben hallotta, hogy Szabó morog, sasszézzon már ez a Bánki, folyton elvétí a lépést, még majd kikapnak emiatt is. „Ma jót tettem – gondolta Gina. – Voltaképpen nem én, hanem Abigél, de azért én is egy kicsit. Mikor írtam neki, nem tudtam, hogy Abigél már járt az irodában, és megnézte, kinek kell segítenie. Talán mire visszaérünk a sétából, jutalomképpen itt lesz az apám, vagy legalábbis megszólal a telefon.”

Sem üzenet nem várta, sem a telefonhoz nem hívták, és a tábornok nem volt az intézetben. Mihelyt hazaértek, azonnal át kellett öltözniök ünneplőbe; Zsuzsanna ingerült lett, mert Bánki, a szelíd Bánki folyton elcsavargott, hol a harmadikosok hálórésznél mászkált, hol Zelemérral suttogva fogta el, hol a Krieger szekrénye előtt. Mikor megfenyegette, vigyázzon, megbünteti, Bánki olyan boldog nyugalommal nézett rá, mintha dicsérte volna. „Kun Éva – gondolta Gina. – Harmadikos. Még nincs is tizenhárom, és meg kell tanulnia hallgatni, elhallgatni, hogy egyáltalán veszélyben volt, és azt is, hogy megmentették valamitől. De mi történik azokkal, akiknek nincsen rendben a származásuk, és akiknek nem segíthet Abigél? Voltaképpen miben áll az a veszély?” Fogalma se volt. Később már tudta, hogy ha nem is akkor, amikor a veszedelem még csak előrevetette az árnyékát, de pár hónappal később, amikor valóban elszabadult a pokol azok ellen, akiket a zsidótörvény érintett, Abigél a haláltól mentette meg Kriegert, Zelemért, Kunt, Bánkit meg a szüleiket.

Ha azon a bibliaismereti versenyen nem szerepel olyan nyomorúságosan, talán nem szánja meg őt annyira Bánki, hogy úgy egyedül marad az ünnepen, s nem akar örömet szerezni neki mindenképpen olyan valamivel, amiről biztosan tudta, a legszebb ajándék lehet Ginának. Ám a

kislány egyszerűen nem vehette fel a versenyt azokkal, akik kezdettől fogva felekezeti iskolába jártak, s még az elképzelnél is gyengébben szerepelt. Ötven kérdést kaptak, ötven bibliai idézetet olvasott fel előttük az igazgató, nekik félpercnyi várakozás után fel kellett jegyezniük, ki mondta s a biblia melyik könyvében az idézett szavakat. A kérdések nem voltak egyszerűek, még a Jelenések könyvéből és Jeremiásból is került közéjük, egyszer egy percre meg is zavarták őket: Suba benyitott, bebámult, Torma Gedeon dühösen intett neki, ne zavarja, de mégis bejött, suttogott valamit az igazgató fülébe, az bólintott, s azt mondta, érti, de nem ér rá, hagyja békén a versenyzőket.

Bánki mind az ötven idézetet felismerte, és felismerte majdnem mindet, negyvennyolcat Oláh is, utánuk mindjárt nagyon jó eredmények következtek, negyvenhét megoldás Aradi, negyvenöt egy hatodikos. A két alsó osztály még nem vett részt a versenyben, de a harmadikosok már igen, s nem volt az a harmadikos, aki mint az egyesítő összegezés kimutatta, ne tudott volna többet felismerni Ginánál, aki a legutolsó volt mindenki közt a maga huszonhat megfejtésével. Mikor az eredményt kihirdették, Zsuzsanna szemrehányóan nézett rá. A kislányt külön nyomasztotta, amikor rájött, hogy felismert ő még vagy tízet a huszonhaton kívül, hisz egész nap ilyesmit hallott idebenn, csak éppen nem merte beírni, mert nem volt benne egész bizonyos. Soha életében nem volt ő még utolsó az iskolában. Ki persze nem pellengéreztek, Zsuzsanna se szólt semmit, sőt az undok König még oda is jött hozzá, és azt makogta, mind tudják, hogy nem járt eddig felekezeti iskolába, és csak ne búsuljon, jövőre már bizonyosan az első közé kerül. Meg tudta volna ütni, olyan dühbe hozta a részvételével, mert ha már utolsó lett, legalább ne kondoleáljon neki ez az ember.

Kalmár nem vigasztalta, sőt. Azt mondta, legyen sportszerű, menjen szépen, gratuláljon Bánkinak, aki most veszi át a kitűzött díjat, egy gyönyörű díszkiadású Ziegler Ferdinánd-művet eredeti német nyelven az Istennek tetsző életről, amit szívesen kölcsönad, bizonyosan tudja egy időre nélkülözni. Ez volt az a pillanat, mikor majdnem elmosolyodott, olyan drága volt ez a Kalmár, hogy ilyen finoman kifejezte, milyen rettenetes jutalomkönyveket osztogatnak a Matulában, és hogy az egész verseny voltaképpen olyan, hogy nem is érdemes búsulni miatta. Valóban odament Bánkihoz, Bánki, mikor meglátta, az asztalra csapta a könyvét, és forrón megcsókolta. Zsuzsanna szó nélkül lefejtette a karját a Gina nyakáról, nem szerette az indokolatlan kitöréseket.

– Jövőre majd jobban iparkodunk, Vitay – mondta az igazgató. Most lépett oda mellé, Gina a fejét is lehajtotta, hogy ne kelljen látnia. „Te nem tudsz veszteni – mondta Marszell valamikor, mikor társasjátékot játszottak –, pedig hozzátartozik a jólneveltséghez, hogy ne tedd nehezzé a győztes győzelmét a bús képeddel. Tessék megtanulni szépen veszteni.”

Azóta se tanulta meg. Rossz érzés volt, hogy most még az igazgató kegyes intelmeit is végig kell hallgatnia; csak az tette némileg elviselhetővé, hogy eszébe jutott: Torma Gedeonnak fogalma sincs arról a valamiről, amiről neki és Bánkinak és Kunnak és Zelemérnek és Kriegernek, hogy az irodájából azért mégiscsak eltűnt valami azon az akváriumpusztító éjszakán; ha sorra átnézi az összes tékáit, és rájön, hogy négy tanulónak pótolnia kell a személyi okmányait, amit majd kap, ha nem is veszi észre, nem lesz azonos azzal, ami eltűnt a szekrényből... A gondolata megszakadt, mert az igazgató mondott még valamit. Suba felvett számára egy üzenetet – hallotta Gina –, folyt a verseny, mikor a telefon megszólalt, nem lehetett őt odahívni. A tábornok úr jelentkezett, boldog ünnepeket kíván, azt üzeni, ezúttal pénzt kap karácsonyra, a testvérnél hagyta a múltkor, hazavinni, sajnos, nem tudja a vakációra, mert a villában felrobbant a kazán.

A villában kandallók voltak és a kisebb szobákban cserépkályhák. Értette, mit akar közölni vele az apja, s most ébredt rá, azért voltaképpen mégsem vette komolyan, amit legutoljára hallott tőle, hogy alighanem nem tölthetik együtt az ünnepeket. A teljes kudarc a versenyen s a vigasztalan karácsony, apja nélkül, az osztály nélkül, az üres Matulában, végképp elkésérette, sírva fakadt. Az igazgató azonnal kiküldte a teremből azzal, hogy hisztérikus jelenetek nem illenek erkölcsös

református lányhoz, főleg nem bűnbánati héten, öt perc múlva lecsillapodva és megmosott arccal jelentkezzék a prefektájánál. Még nem telt el az öt perc, mikor Gina visszatért, összeszedte magát, nem akarta kiszolgáltatni bánatát és csalódását senkinek. Majd ha nem lesz már tanú, kibőgi magát Tormával együtt, ők maradnak itt ketten egyedül.

Az ötödik osztály sokáig susogott a verseny után, aztán Kis Mari odaállt Gina elé. Azt mondta, ha náluk felrobbant a kazán, és nem lehet hazamennie, töltse akármelyiküknél a szünetet, ezennel meghívják, nincs köztük olyan, akinek a szülei ne vállalnák szeretettel, elvinnék Tormát is, de azt nem engedi az igazgató, lévén egyetlen élő rokona a szerencsétlen, és ilyenkor szokott vele családi életet élni, úgyhogy Torma mindig idegileg megrokkanva kezdi a januárt. Döntse el, kihez csatlakozik, az illető aztán megy Zsuzsannához, kikéri őt, és holnap úrvacsora után mehetnek együtt vonaton.

Pillantása végigvándorolt az arcokon, mindegyik csupa szeretet volt, csupa mosoly. Murai olyan lelkesen invitálta, hogy még az ujját is begörbítette, úgy hívta magukhoz. Legszívesebben Bánkival ment volna el, de tudta, lehetetlen. Megígérte, hogy nem hagyja el az intézetet, csak az apjával, vagy azzal a valakivel, akit az apja küld érte. Az osztály egy kicsit megfelhőzött, mikor megmondta nekik, hogy nem mehet el senkivel, magyarázatot persze nem adhatott, csak annyit: így kívánja az apja, s az külön kereszt volt, hogy az osztály hangulatán azonnal megérezte, a lányok azt gondolják, a tábornok gögös, s talán egyikükét sem érzi megfelelő környezetnek a lánya számára.

Sajnálgatták még egy kicsit, aztán mégiscsak erősebb volt a maguk öröme, saját ünnepüket tervezték, a meglepetésekről tanakodtak. Csak Torma meg Bánki maradt mellette; Bánki, mert valami más, új kapcsolta őket össze, és a nyomorult Torma, akinek semmije se volt, csak az ünnepen még jobban érzékelhető árvasága, azt kínálta fel neki, azt akarta vele megosztani. Gina iparkodott eltitkolni, mennyire keserű, persze azért csak meglátszott rajta, az ötödikesek el-elharapták a mondatokat, ha ránéztek, mit búsítsák azzal, hogy ők már csak egyet alusznak, és viszi őket haza a vonat.

A másnapi úrvacsorán nemigen járt a matulások esze azon a szép ígéreten, amit nevükben a nagytiszteletű úr tett, egész mivoltuk kifelé figyelt, vajon vár-e rájuk már valaki a társalgóban. Gina hitte és vallotta, ígérte és fogadta a többivel együtt, amit a szertartás megkívánt, ám semmit sem érzett az ünnepből, csak ólmos, tanácstalan szomorúságot.

A fele Matula még ebéd előtt elhagyta az intézetet, sok ötödikes is elutazott. Zsuzsanna háta mögött a távozók megölelték, megcsókolták Ginát meg Tormát, megígérték nekik, majd írnak, s megadták a címüket is, hátha Zsuzsanna megkönyörül, és megengedi, hogy nem családtagnak is küldhessenek levelet kivételesen. Bánki is elment ebéd előtt, még az ajtóból is visszafutott Ginához, azt mondta, mindig gondolni fog rá, szentestén is, és majd ad neki karácsonyra valamit, már tudja is, mi lesz, aminek bizonyos, hogy örülni fog. Végighallgatta némán, mosolyt kényszerített, utánaintegetett a távozóknak. Az intézet másik fele is eltűnt vacsoráig, Tormával ketten úgy járkáltak a kongó folyosókon, mint két kísértet.

Karácsony

Ezek sajátságos napok voltak.

Nem érezte egyformán keservesnek őket. Voltak órák, amelyek izgalmat, sőt némi örömet is

hoztak, annyira más lett így szünetben az erőd élete. A személyzet egy részét hazaengedték ünnepre, a testület legtöbb tagja, a diakonisszák nagy része is elutazott, az iskolai részt és az internátus sok folyosóját lezárták. Miután a növendékek közül csak ketten maradtak itt Tormával, értelmetlenség lett volna fűteni az óriási épületszárnyakat, hát a két ötödikest szünet idejére áttelepítették holmistul egy kétszemélyes betegszobába, és ez azért mégiscsak nagy multság volt. Először is a szoba távolabb esett Zsuzsannától, tehát megkockáztathatták, hogy tovább fennmaradjanak, olvassanak az ágyban, ki-kilessenek a tanári lakrész felé; és bár Zsuzsanna időnként megjelent itt is, nem kapta őket olyan könnyen rajta, mert a betegszoba külön kis folyosójának sajtóságon nyiszorgó külső ajtaja volt, s messziről elárulta, ha közeledik.

Zsuzsannán kívül még Erzsébet testvér töltötte a szünetet az iskolában, az igazgató, Gigus tanárnő, Kalmár és Kőnig. A szakácsnő is szabadságot kapott, és az esetleges betegek ellátását a szintén elutazott orvosnő helyett a tisztiorvos vette át. Zsuzsanna megkérdezte a két kislánytól, kívánnak-e segíteni a munkában, mert szünet lévén, számukra semmi sem kötelező iskolakezdetig, ám a napok olyan hosszúak voltak, s olyan szükségük volt arra, hogy csináljanak valamit, hogy Gina is, Torma is azt mondta, szívesen. Marad még azonfelül éppen elég szabad idejük.

Most Erzsébet testvér főzött, szenvedéllyel és jóízűen, a két lány kuktáskodott mellette, terített, asztalt szedett és mosogatott, de csak minden páros napon, páratlanokon a takarításban segítettek, ami izgalmas foglalkozás volt, mert nemcsak a saját új szobájukat kellett rendbe hozniuk, hanem a tanárokét is; ha a diakonisszáknál nem is akadt munkájuk, mert mire ők felkeltek, és lementek reggelizni, Zsuzsanna réges-régen kitakarította már a maga és az Erzsébet szobáját. Ám ott volt az igazgató lakása, és ott volt a bent ünneplő nevelőké, és bár a három takarítónő közül ott maradt egy, és az végezte a seprést, a szellőztetést a tanári lakrészben, az ötödikesekre várt, hogy port törölgessenek. Soha jobb ürügyet arra, hogy jól megnézzék, kinek mije van. Gigus tanárnőnek gyönyörű régi porcelánjai voltak és egy veretes dobozban divatékszerei, mindenféle bross meg karkötő meg fülbevaló – a kislányok csak törték a fejüket, ugyan mikor hordhatja, hová veszi fel. Kalmárnál izgalmas fényképalbumokat találtak, igazán szép felvételekkel, amelyek egyszeriben visszaidézték Gina emlékezetébe azokat a nyarakat, amelyeket Marszell-lal külföldön töltött, és Torma csak hallgatta áhítattal, míg elmagyarázta neki, melyik képen mit láthat. Kalmár, aki nekidől egy szobororoszlánnak, Londonban áll a Trafalgar téren; amire hunyorogva felbámul, az a párizsi Sorbonne, az egyetem, s a köves út, amiről Torma azt állítja, ismeri, túl van a pályaudvaron, egyszer látták séta közben, a lebontott lovassági laktanya romjai, az Pompeji; ne hülyéskedjék azzal a laktanyával, talán annak a romjai felett is ott füstöl a Vezúv? Néha nők is voltak Kalmár mellett a képeken, elég csinos nők, undorral nézték őket, Torma a legszebbnek tushúzójával pötytyöt ejtett az arcára, amitől azonnal elrútult.

Kőnignek nagy könyvtára volt, láthatólag sokat olvasott és mindenféle nyelven, Kalmár viszont a magyar történelmi szakkönyveket gyűjtötte. Az igazgatónak a fogadószobája is fekete volt, faragott fekete fejek néztek a kislányokra a könyvszekrény sarkaiból is, fekete faragott faalmák és -körték közül; és nem volt kétséges az sem, Torma Gedeon mire szánja a szünetet, mert mikor törölgettek nála, ott találták az íróasztalán az összes magyardolgozatot, mind a nyolc osztályét. Torma bólogatott, ez itt így szokás, ezzel mulat szünetben, részint zöld tintával jelzi azokat a hibákat, amiket a dolgozatjavító tanár elfelejtett aláhúzni, részint feketével új értékelést ír a dolgozat alá, úgyhogy mikor az ember megkezdí az új naptári évet, már mindjárt szívbajjal indul. Az igazgató szobájában mindig rend volt, akkor is, ha a takarítónő még nem vetette be az ágyat, mintha Torma Gedeon aludni is csak abszolút sima paplan alatt, egyenes, be nem horpadt párnán tudna; Kalmárnál, Gigus tanárnőnél olyan természetes, kedves összevisszaság, Kőnignél meg se ilyen, se olyan jellegtelenség, mintha nem is használná a holmiját. Alighanem semmit sem csinált az a Kőnig soha, csak az ablakon nézegetett ki, meg zenét hallgatott, mert gramofont is találtak nála, rengeteg lemezt, és ő volt az egyetlen, akinek mindig kulcsra volt zárva a fiókja, pedig szívesen megnézték volna, nincs-e naplója. Kőnig olyan volt, akiről fel lehetett tételezni, hogy hosszú

elmélkedéseket ír a teliholdról és a vacsora minőségéről. A tanárok különben mindig eltűntek a tanári lakrészből, mire ők odakerültek törölgetni, és csak étkezésekkor bukkantak fel; hogy napközben mit csináltak, nem tudtak rájönni, csak Gigus tanárnő haja mutatta egyszer, hogy délelőtt fodrásznál járt. Még Kalmárral találkoztak a legtöbbször, aki olykor arra keringett, amerre Zsuzsanna, Königet szinte sose látták, sem az igazgatót, az ebédlőn és az imatermen kívül.

Gina azt érezte, még így is túl kevés a tennivalójuk. Most kereste az elfoglaltságokat, halmozta volna a munkát, hogy ha már becsukták ide, legalább ne maradjon ideje azon törni a fejét, másoknak milyen lesz az ünnepük. Ám Zsuzsanna úgy rendelkezett, többet legyenek levegőn, mint máskor, többet olvassanak, játsszanak, élvezzék ki a vakációt, sőt sétálni is többször vitte őket ezekben a napokban, mint iskolaidőben, és teljesen új útvonalakon. A prefekta a zsebpénzeket, amelyekből mindig csak bélyegre és adakozásra volt hajlandó kiadni karácsonyig, már kiosztotta az ötödikeseknek utazás előtt, hogy tudjanak vásárolni, ám Torma és Gina most kapta meg a magáét. Tormának a sajátját az igazgató utalta ki havonta a prefektának, Gina a maga pénze mellett egy külön borítékot is talált, amelyet apja ezek szerint még utolsó árközi útja alkalmával átadhatott Zsuzsannának ajándékpótlásnak, ha nem töltenék együtt az ünnepet. Zsuzsanna figyelmeztette: ésszel vásároljon, a tábornok úr ugyan sok pénzt hagyott itt, ám a pazarlás, az értelmetlen költségek csak pillanatokra szerezhet örömet, utóbb megvan a bójtje.

Maga vitte el őket bevásárolni egy délelőtt, és hogy meg ne zavarja az örömüket, és ne befolyásolja őket, még csak egy rosszalló pillantással sem, nem ment be velük az áruházba, kinn maradt az utcán, s csak a kirakatüvegen át próbálta őket szemmel kísérni; állt hűségesen az omló hóesésben, Gina most azt érezte, megint jobban szereti, majdnem úgy, mint a püspöklátogatás előtt. Torma a műhelyben könyvbölcsőt készített a nagybátyjának, a fő ajándékkal hát készen volt, de úgy gondolta, mondta Ginának, hogy azok, akik ilyenkor együtt töltik a szentestét, mind megajándékozzák egymást, hát neki is be kell szereznie valami apróságot a többi nevelőnek meg a diakonisszáknak is. Naptárt vett, kicsi, olcsó 1944-es zsebnaptárt, úgy tervezte, majd beköti őket gyönyörű fényes papírral, és monogramot ragaszt rájuk színes kartonból. Ginának azt ajánlotta, vegyen tüt, cernát és inggombokat, mert ennél értékesebbet senki se fogad el növendéktől; még lesz ideje rá, hogy a férfiaknak inggombtartó dobozát varrjon, annak a mintájára, ahogy alsós korukban kartonpapírból a kockatestet készítették, nyitható fedelét, gyöngéd figyelmeztetésképpen, egy inggombon nyugvó horgolt hurokkal rögzítheti a tulajdonos; a nőknek meg készítsen tűpárnát, de ne ember formájút, mert attól az igazgató üvölt, annak a szemében minden szobor vagy baba bálvány; becsületes formája legyen a tűpárnának, például egy valódi díványpárna kicsinyített mása, beleszúrt, cérnafarkú tűkkel.

Gina vásárolt, varrótüket alig kapott, de ez nem volt meglepő, mióta a háború tartott, valahogy a leghétköznapibb tárgyak is hiányoztak a boltokból. Tanácsot akart kérni Tormától, vegyen-e – mert éppen kapható volt – zsákvarró tüt is, oldalra nézett, akkor vette észre, hogy barátnője elsomfordált mellőle, s az áruház üvegosztályán egy bús képű gipszkutyát csomagoltat be éppen. „Nekem veszi” – telt meg a kislány szíve melegséggel, s a csúnya gipszkutyát, aminek be is volt kötve az arca piros kendővel, mintha a foga fájna, olyan gyönyörűnek találta, mint lakásuk egy értékes dísz tárgyát sem. Tormának nagyon kevés zsebpénze volt, éppen csak fillérei, a gipszkutyáért a legutolsó pénzét is kirázta kopott pénztárcájából.

Oldalt húzódott, a női divatcikkek közé. Amit eddig vásárolt, alig került valamibe, még a zsebpénze egy töredékét sem használta fel, a tábornok borítékjában pedig egy százas lapult. Kereste, mit lehet jegy nélkül kapni, s talált egy csodálatos hálóinget. Az ing ugyan kivágott, szokatlanul kacér darab volt, vidám fiatalasszony testére illő, de Gina megvette, elég drága volt. Ennek a Tormának nincs egyetlen világi darabja sem, hiszen itt nőtt fel a nyomorult az erdőben. Hova dugja, hogy viseli, mikor veszi fel – az más kérdés, de mindenesetre ezentúl lesz neki egy

olyan hálóinge, amelyet színházi lapokban látni néha. Torma meg fog örülni!

Ki-ki dugdosta a csomagját, mikor visszamentek Zsuzsannához. Torma közölte, neki egy fillére se maradt, Gina visszaadta megmaradt tízeseit. A prefekta komolyan ránézett, túl soknak találta, amit költött, Gina akkor azt súgta a fülébe, nem magának vette, másnak. Nem nevelőnek, hangsúlyozta, hogy Zsuzsanna azt ne képzelje, öneki akar valamit adni, hanem értse meg, hogy az árva Tormát ajándékozza meg. „Ne kérdezd meg, mit vettem – szuggerálta neki –, légy egyszer nagyobb önmagadnál, ne kívánd, hogy megmutassam! Felejtsd el!” Zsuzsanna szó nélkül visszaindult velük a Matulába, és nem faggatta egyiküket sem. Gina nagyot sóhajtott. Ez azért mégis szép nap. Zsuzsanna – ritkán esik meg – ma egészen emberi. Az ünnep teszi.

Futottak a napok a lázas készülődésben, hogy a naptártokok, az inggombtartók és a tűpárnák elkészüljenek. A műhelyből Zsuzsanna gyakran kizavarta őket a hóba, akkor hólabdáztak, mint a kicsik, néha meg zenét hallgattak az intézet gramofonján, rettegve, meg ne sértsék Hajdú valamelyik lemezét, mert akkor végük. Huszonnegyedikén hajnalban óriási hó esett megint, a konyhafolyosóra reggeltől fogva szegfűszeg és vanília illata áradt, ami azonnal könnyet csalt Gina szemébe, ahogy megérezte. Ünnepszag volt, karácsonyillat. Mi lehet otthon, hol az apja, mikor láthatja megint?

A szenteste nem annyira szenteste volt, inkább szent délután. Még karácsonyfájuk is volt, az ebédelőben állították fel, nem volt kihívóan díszes, de azért szép volt, megható. Erzsébet gyűjtotta meg a gyertyákat, Gina nézett a csepp lángokba, és arra gondolt, még csak azt a gyönggyel hímzett könyvjelzőt se küldhette el Árkodról, Zsuzsanna gyanakodva hallgatta végig, hogy személyesen akarja majd átadni. Elénekeltek, hogy Krisztus urunknak áldott születésén, majd Zsuzsanna felolvasta Lukács evangéliumából Jézus születését. Imádkoztak, aztán Kalmár villanyt gyűjtött, Erzsébet meg elfújta a gyertyákat. Valamennyien együtt voltak most, akik nem utaztak el a szünet idejére, a tanárok mind ünneplőt viseltek. Gigus tanárnőn még sose látták ezt a ruhát, amit most felvett, csudaszép volt, az ujján, nyakán prémcsík, Zsuzsanna komolyan, hosszan megszemlélte. Az áhítaton a takarítónő és a kapusék is részt vettek, aztán azonnal engedélyt kértek a távozásra, ők a szentestét a maguk lakásában ülték meg, oda hívták meg saját városi rokonságukat, gyerekeiket.

Az ajándékok ott voltak a karácsonyfa alatt, névjegyek fehérlettek rajtuk, Erzsébet testvér apró betűivel. Gina most olvasta először úgy a nevét, hogy *Gina*, s érezte, hogy ez is ajándék, ez a csepp lazaság, hisz a Matulában rendes körülmények között nem becéznek senkit, és Tormának is csak ilyenkor, karácsonykor mondják azt, ami a céduláján áll: Piroska. Kereste a gipszkutyát, de nem találta, s akkor rájött, Torma éppúgy titoknak és meglepetésnek szánja a maga ajándékát, mint ő a gondosan eldugott hálóinget. Torma, mint kiderült, neki is csinált egy naptárt, mint ahogy ő meg titokban Tormának is varrt egy tűpárnát, és Zsuzsanna, aki az asztalt elrendezte, egyiküknek se szólt, és egyiküktől se kérte számon most sem, mire költöttek hát az áruházban, így adva a tudtukra: ha rá is jött, hogy még egy szentestét akarnak tartani, külön maguknak, hozzájárul.

Gina egy új bibliát kapott, sokkal szebbet, mint amit Pestről hozott, bele volt írva, hogy *Vitay Georginának 1943 karácsonyán igazgatójától és nevelőitől*, és valóban mindenki, aki ott ünnepelt azon az estén, beleírta a nevét, legfelül a Torma Gedeoné állt, legalul a Zsuzsannáé. Gina meglepődött, mikor rájött: örül neki, pedig sejtette, hogy a biblia ajándék mivolta mellett figyelmeztetés is, hogy jövőre ne szerepeljen a versenyen olyan gyengén. Tormának is könyv volt az ajándéka, lebilincselően érdekes olvasmány, nyilván a nagybátyja választotta: „A diakonisszaintézmény története”, abban is benne voltak az autogramok. A tanárok és Torma Gedeon elismeréssel fogadták és megköszönték az inggombos dobozokat, a könyvbölcsőt és a szépen bekötött naptárakat, a nők a tűpárnákat, a nevelők és diakonisszák egymásnak csak könyveket adtak, egyik borzalmasabb című és unalmasabbnak látszó volt, mint a másik.

Ünnepi vacsora volt, Erzsébet testvér kitett magáért, Torma szolgált fel, Gina terítette és szedte le az asztalt. Az igazgató hamar visszavonult, magával vitte Tormát, aki bús szemmel követte, hogy nagybátyja lakásában megkezdje a szünidei életét, és egész este azt hallgassa, melyik sose látott rokona milyen volt, míg az igazgató meg nem elégszi a gyöngédséget. A többi tanár maradt, Kalmár Zsuzsanna mellé húzódott, Kőnig Gigus tanárnőt próbálta szórakoztatni, de nem nagyon sikerült, mert Gigus tanárnő folyton az óráját nézte, s egyszer csak elköszönt azzal, hogy átmegy az ügyeletes szobába, a telefonhoz, mert interurbán hívást vár valahonnan. Utánabámultak valamennyien, volt Gigus tanárnő arcán valami nem a Matulába illő ragyogás. Kőnig azt javasolta, játsszanak valamit, közelebb intette Ginát, aki egymaga szerencsétlenkedett a karácsonyfa mellett, és még Tormát is irigyelte, akihez legalább beszélnek ma este, nem álldogál itt ilyen elhagyatottan. Erzsébet testvér a fejét rázta, a játék szilveszterre való, nem szentestére, akkor úgyis nagy multság lesz, az igazgató úr engedélyével Horn Micinél szórakoznak majd az inspekciós kivételével. Ott mindig olyan vidám, olyan multságos, ha nem is várják meg az éjfelet, Horn Micihez óév utolsó napján a délutáni istentisztelet után mennek, és este tízig szoktak maradni, ennyi idő alatt igazán sokat lehet nevetni. Gina még emlékezni se szeretett Horn Micire, Erzsébetet unta, Kőnigre ránézni is alig tudott, Kalmár Zsuzsanna mellett magyarázott valamit, olyan értelmetlen volt itt ténferegnie, ahol senki se tartott rá igényt. Engedélyt kért rá, hogy bemehessen a szobájukba olvasni, Zsuzsanna – meglepetésére – felállt, kijelentette, ő maga is fáradt, ha nem is fekszik le még, de lepihen. Valahogy hirtelen vége lett még annak a minimális hangulatnak is, amit egyáltalán éreztek. Hogy Zsuzsanna elindult, felkerekedtek mind, Kőnig motyogott, neki van még egy útja aznap este, Kalmár feszült lett, kicsit ideges, Erzsébet meg lopva ásított egyet. Kőnig tűnt el elsőnek a tanári lakrész irányában, Erzsébet a porta felé távozott, azt mondta, beszél a kapushoz, megnézi, hogy ünnepelnek, aztán a szobájába megy ő is. Gina Kalmár és Zsuzsanna mögött lépkedett, s bár az osztályfőnök iparkodott olyan halkán beszélni, amennyire csak a Matulában szintén tilalmas suttogás látszata nélkül tehetné, Gina azért érzékelte, hogy mondott valamit Zsuzsannának, amire a diakonissza azt felelte: „Nem!” Kalmár akkor elköszönt mindkettőjüktől, bement a társalgóba. „Egyedül ünnepel és idebenn – gondolta a kislány. – Most majd rádiót hallgat vagy gramofonál. Beszélni akarhatott Zsuzsannával, vagy pláne bemenni hozzá, de Zsuzsanna, úgy látszik, nem kíváncsi rá, s férfit a szobájában nem fogadhat amúgy se. Nagyon szerelmes ez a Kalmár, nem törődik ez már semmivel.”

Most már csak ketten haladtak, ünnepi cipőjük kopogott a folyosón, most Zsuzsanna is bőrtalpúban volt, a karácsony tiszteletére. Ment Gina ideiglenes szállásuk felé, s úgy érezte magát, mint mikor otthon kialudt a tűz, és észrevehetően, érzékelhetően hűlni kezdtek a falak. Most teljesen a tudatában volt, hogy idegen világ lakója, idegen törvényeknek engedelmeskedik, hogy élete ütemét megzavarták, s mindaz, ami igazán az övé, ami hozzá tartozik, messze van, tulajdonképpen semmivel sincs előnyösebb helyzetben ezen az estén, mint az árva Torma. Lecsüggesztette a fejét, úgy ment Zsuzsanna mellett, aztán egyszer csak felnézett, mert Zsuzsanna kiáltott egy picit. Nagyon picit kiáltott, mert Zsuzsanna bánata és öröme egyaránt fegyelmezetten nyilvánult meg: a kicsi kiáltás most meglepődést jelzett, s ahogy Gina felpillantott, rájött az okára is. Zsuzsanna ajtaja kilincsén ott lógott egy kis csomag. A kislány sokszor kapott életében ékszert, hol az apjától, hol Mimó nénitől, s a gyöngéd selyempapíron át is megismerte az ékszerdoboz formáját.

– Istenem – lehelte Zsuzsanna, s mindjárt bele is pirult a szóba, hiszen tilos volt Isten nevét a szájára vennie feleslegesen –, itt titokban járt valaki.

Marszell meg lett volna elégedve vele, mert Gina azonnal elköszönt tőle, s folytatta útját a másik folyosószakaszon, hogy egyedül hagyhassa a diakonisszát karácsonyi élményével. Hogy az ajándék kitől származhatott, és mi lehet benne, nyilván Zsuzsannának nagyobb rejtély volt, mint Ginának, aki annyiszor elképzelte már Zsuzsanna mindig munkálkodó kezén a Kalmár jegygyűrűjét, hogy mikor beért a szobájukba, minden bánata és vágyódása ellenére azonnal beírta mindenés füzete középeré, a kitéphető dupla lapra: *Kalmár Péter és Molnár Zsuzsanna jegyesek*. Most jó lett volna,

ha Torma már itt van, ha megbeszélhetnék, mi történt, s ellopózhatnának Zsuzsanna szobájához hallgatózni. Nem is bírt megmaradni egyedül, elsurrant a tanári lakrészig, ott ólálkodott a rács előtt, várta, hátha az igazgató már megelégette a családi életet, ám Torma nem jött, Zsuzsanna se mozdult, csak a társalgó felől hallatszott nagyon halkán a rádió ünnepi muzsikája, a Stille Nacht. Ettől hirtelen elmúlt az izgalma is, a kíváncsisága is, nem érdekelte már se Zsuzsanna, se Kalmár. Szenteste volt, itt mindenki éli a maga életét, bajlódik-szórakozik bánatával, örömeivel, csak ő vergődik az apja nélkül, elhagyottan, egyedül. Legalább a hangját hallhatná! Olyan szomorú lett, amilyenek a felnőttek tudnak lenni, könnyek nélkül, majdnem öregesen szomorú.

Az ügyeletes szoba felől lépések hallatszottak, a kislány megfordult. Gigus tanárnő végezhetett a telefonálással, mert ő sietett vissza a tanári lakrészbe, és most egészen olyan volt, mint Mimó néni akármelyik barátnője, szép, karcsú, barna fiatal nő, és mosolygott is, a boldogok titkos mosolyával. Férfival beszélt – érezte meg Gina. – Gigus tanárnő férjhez fog menni. A tanári lakrészben és a diakonisszák szárnyán csak nőtlenek és hajadonok élhetnek, Gigus tanárnő kiköltözik jövőre, és városi lakása lesz, és mindez azért történt, mert most, ma este beszélt valakivel. Mit tudja azt a telefonközpont, mennyi örömet adhat az az egy szál telefondrót.

A gondolat, ami eszébe jutott, szinte megrántotta. Az ügyeletes szoba, ahová be volt kapcsolva a városi vonal, ott állt üresen. Zsuzsanna az ékszerdobozát nézegeti, Erzsébet lefeküdt, Kőnig talán már nincs is a házban, Kalmár a társalgóban várja, mit szól a prefekta az ajándékhoz, az igazgató Tormával él családi életet. Senki sem volt a közelében, besurrant az ügyeletes szoba ajtaján.

Az izgalomtól zsibbadtak voltak az ujjai, alig találta meg a villanykapcsolót. A telefon mellett, a blokk tetején ott voltak a külön kis kartonra ragasztott fontosabb hívószámok: Mentők, Rendőrség, Tűzoltók, Interurbán, Távirat. Felhívta a főpostát, s azt kérte, kapcsolják össze a Matula intézetet a 557-599-es budapesti számmal. Leült a készülék mellé, és várta, hogy megszólaljon. „Édesapám – mondta magában, mint valami imát –, te fogod felvenni, mert ilyenkor minálunk mindenkinek szabad estéje van, magad mégy a telefonhoz. Ígérem, hogy nem fecsegek, hogy nem mondok semmit. Meg se szólalok. A nevemet se mondom, azt se, hogy én vagyok. Csak azt halljam, hogy lélegzel, a torkod köszörülöd, hogy annyit mondasz: halló. Ahogy felveszed, én tüstént leteszem a kagylót. Az egész olyan lesz, mint valami téves kapcsolás, hiszen innen nem beszél majd senki. Karácsonyeste van. Meg fogod érteni.”

Várt. Teltek a percek. Egyszer csak meghallotta, hogy kinn a folyosón léptek kopognak, azt is, hogy elhallgatnak, éppen az ajtó előtt. „Istenem – gondolta riadtan –, ketten állnak itt, kétfelől jött a lépés, menjenek innen, ne itt beszélgessenek.” Csak nem lesz olyan szerencsétlen, hogy éppen telefonálni akarjon valaki?

Az ajtó előtt megszólalt a kint állók egyike, értett minden szót.

– Maga adta? – kérdezte Zsuzsanna hangja.

– Mit? – érdeklődött Kőnig.

Most nem volt válasz. Ha nem lett volna olyan izgatott, és nem tölti ki a tudatát, amire várt, jobban érdekli, amit hall, így csak kétségbeesett, hogy ezek ketten éppen ide álltak beszélgetni, és valahogy szégyellte is magát a prefekta helyett, többet várt tőle, mint azt, hogy azt képzelje, Kőnig adhatott neki valamit. Kőnig, ezt el kellett ismerni, a szüreti kirándulás és a püspöklátogatás után észrevehetően került a diakonisszát.

Csend. Mit csinálnak ezek ott? Zsuzsanna nem felel. Csak nem mutatja meg Kőnignek azt a

dobozt?

De igen. Nyilván azt tette, mert Kőnig elnevette magát, és azt mondta:

– Jegygyűrűt? Én? És éppen magának, Zsuzsanna?

Pokoli érzés volt, hogy aminek tanúja, olyan körülmények között történik, hogy nem adhatja át magát annak az elragadtatásnak, hogy ilyen abszolút nem növendékek elé tartozó jelenetet hallgathat végig. Másra kell figyelnie; ahelyett, hogy kiélvezhetné, még külön imádkoznia kell, maradjon abba a beszélgetés, tűnjenek el már ezek a folyosóról.

A diakonissza hallgatott. Gina elképzelte, hogy borul vérbe az arca, hogy szégyenkezik. De megérdemli. Kőnig, a gyáva, az érzelgős, tud az brutális is lenni, elutasító. Nem volt elég leckének, mikor ősszel utána ment a vonaton?

– Az egyetlen nő, akit én feleségül vennék, az Horn Mici – mondta Kőnig –, csak sajnós, nem jön hozzám. Most is hozzá sietek fagyújtásra. Menjen be a társalgóba, testvér, vigasztalja meg Kalmár Pétert. Ő csináltatta magának ezt a gyűrűt, láttam bemenni az ékszerboltba. Igazán méltányolnia kell, hogy felhajszolt egy gyűrűnyi aranyat.

Valami suttogás, ez olyan halk volt, hogy nem értette, csak Kőnig szavaiból következtetett rá, mi lehetett.

– Jaj, dehogyis haragszom. Nem is bánom, hogy ez a félreértés történt, legalább megmondhatok valamit magának, Zsuzsanna. Hagyjon engem békében, ne járkaljon utánam, ne legyen hozzám ilyen jó. Nem is érdemlem, nincs is értelme.

Erre nem volt válasz, azazhogy volt, csak nem szó: hallatszott Zsuzsanna cipőinek a kopogása. Bár tele volt a szíve a maga gondjával és problémáival, szinte belefehéredett a dühbe. A nyavalyás, a senki, az otromba, hát hogy beszél Zsuzsannával, és annak is mi nem jut az eszébe, hát hogy lehet valakinek Kőniget választania, micsoda szégyen. Kifigyelt, szinte megnyúlt a hallgatóságban, elment-e már az ajtó elől Kőnig is; menjen csak innen, vert a szíve, tűnjék el szíve választottjánál, Horn Micinél, és egyáltalán ne kerüljön többet az emberek szeme elé. Kőnig végre elindult a folyosón, igazán érthetetlen volt, mire várt eddig is, mintha össze akarná szedni a gondolatait vagy az erejét, hogy továbbmoccanjon. Összerándult a szíve, mert a telefon hirtelen megszólalt.

Élesebben jelzett, mint ahogy elképzelte, rémülten lekapta a kagylót. „Matula? – kérdezte egy hang. – Matula intézet? Kapcsolom Budapestet, tessék beszélni!”

A drótok zúgni kezdtek, valami kattogott. Hogy mikor lépett be, nem tudta, mert az ajtó mögötte volt, és ő egész lelkével a kagylóra figyelt. Akkor vette észre Kőniget, mikor az már kikapta a kezéből a hallgatót, és lenyomta a villát. Később, évekkel később, mikor egyszer beszélt vele erről, azt mondta neki, ha hiszi, ha nem, úgy sikoltzott akkor, mint akit ütnek.

– Ejnye – mondta Kőnig –, hova vezet ez? Menjen szépen a szobájukba, Vitay.

Birkózni kezdett Kőniggel, mint egy eszelős. Gina erős volt, Kőnig meglepett, nem is számított ellenállásra, amellet a baljában csokrot szorongatott, Gina még ebben az irreális pillanatban is látta, hogy fehér orgona kukucskál ki a selyem védőpapírból, annak esett neki, az ártatlan virágnak, kitépte a Kőnig kezéből a csokrot, és levágta a földre. Míg Kőnig utánakapott, felragadta a kagylót, mert közben a telefonközpont szüntelenül jelzett még, tanácstalanul, mint aki nem tudja, mi történt. Kőnig akkor eldobta a virágját, mindkét kezére szüksége volt, jobbával Ginát ragadta meg,

baljával a kagylót. Olyan nyugodt és természetes volt a hangja, mintha társaságban volna, beszólt a központba, töröljék a hívást, senki sem akar beszélni senkivel. Mikor a csengő végre elhallgatott, Kőnig elengedte a kislányt.

Nem vette észre, Zsuzsanna végül is mikor jött be az ő kiabálására, de egyszer csak ott volt, és kivezette őt. Nem szólt hozzá, hagyta, hogy vezessék, a gyűlölet, amit Kőnig iránt érzett, olyan heves volt már, hogy arra támaszkodott, mint valami botra. Kőnig ott lépkedett mellettük, és Zsuzsannának magyarázta, szegény kis Vitay, úgy látszik, fel akarta hívni Budapestet, de hát növendékeknek tilos telefonálniuk, tiltja a házirend. Zsuzsanna a szobájukba vitte Ginát, mellé ült, fogta a kezét. A kislány onnan érezte meg, hogy kezd lecsillapodni, mert végre valami mást is érzékelt saját indulatán kívül, azt, hogy milyen hidegek a Zsuzsanna ujjai.

Az első, amit mondani tudott, nem az volt, hogy „bocsánatot kérek”, hanem az:

– Én gyűlölöm Kőnig tanár urat!

– Keresztyén ember senkit se gyűlöl – felelte Zsuzsanna, és hirtelen elengedte a kezét. Úgy beszélt, mint egy gép: – Szedd össze magad, így nem lehet viselkedni.

– Nem bírom – sírta Gina, és eszébe se jutott, hogy nem okos magyarázkodnia, hogy jobb volna, ha hallgatna –, én nem bírok már semmit ebben a Matulában!

– Pedig bírnod kell, mert most még nehezebb lesz kivárnod, míg elmúlik a szünet. Meg foglak büntetni a telefonálás miatt is, és amiatt is, ahogy a tanár úrral viselkedtél. Ne reménykedj, Georgina, most nem tehet érted semmit, hiába fog megbocsátani, mint már annyiszor. Egész vakációban nem engedlek ki az intézetből, és nem jössz Horn Mici nénihez se szilveszterre, egyedül maradsz az ügyeletessel. Egyszer meg kell tanulnod már, hogy fegyelmezd az indulataidat.

– Világéletemben utáltam Horn Micit – zokogott a kislány –, és nem érdekel, hogy Kőnig tanár úr megbocsát-e vagy sem. Ne bocsásson. Én sem bocsátok meg neki soha!

– Feküdj le, Georgina. Fáj, hogy éppen szentestén történt ilyesmi. Fáj, hogy ilyen szigorúnak kell lennem hozzád, a magad érdekében. Sajnálalak téged is, magamat is.

Menni készült. A gondolat, hogy egy szál maga marad, elviselhetetlen volt, kevésbé bírható, mint a korholás vagy akár a kilátásba helyezett büntetés. Se Torma, se senki, legalább a telefonálás sikerült volna, hogy ne hiába büntetnék meg. De minden megghiúsul, amibe fog, és mindig Kőnig miatt. Zsuzsanna is csak beszél, ha igazán sajnálná, nem hagyná most egyedül. Dehogy sajnálja, Kőnighez húz, Zsuzsanna is álnok. A gyűlölet, amit Kőnig iránt érzett, szétáradt benne, mint a mérge. Azt se tudta már, mit beszél.

– Mit bántja az a testvért, utálok-e Horn Micit vagy a tanár urat? A testvérnek több oka volna erre, mért védi őket? A tanár úr Horn Micit szereti, nem a testvért. Orgonát vitt neki, csak összetapostam.

Zsuzsanna állt az ajtóban, nézte őt, arca olyan mozdulatlan volt, mintha süketnek beszélt volna. De megértette, mit mondott, megint bólintott egy némát, aztán azt mondta csöndesen:

– Én megbocsátok, Georgina, tiszta szívemből. De ami következik, azt ugyanolyan bátran el kell majd viselned, amilyen bátran megsértetted a felnőtteket, akiknek az életéről nem tudsz semmit.

Mikor Torma megjött, Ginát sötétben találta. Torma, aki egész este azon iparkodott, hogy olyan

válaszokat adjon nagybátyja kérdéseire, amivel nem bősít fel, kimerülten érkezett, és nagyot nézett, hogy a szobában nem várja fény. Felgyújtotta a villanyt, s mikor látta, hogy Gina nem alszik, odaállította az éjjeliszekrényére a gipszkutyát. Gina akkor már nyugodt volt, jól kisírta magát, beszélni is tudott, közölte Tormával, nyúljon a paplana alá, ő úgy tudja, oda tett be neki a Jézuska valamit. Torma lerántotta a paplant, és mikor meglátta a kacér hálóinget, letérdelt az ágy elé, kedves kerek arcát ráhajtotta a selyemre. Nem tudott szólni, csak mélyeket lélegzett, és az inget cirógatta. Gina úgy figyelte, ahogy Zsuzsanna figyelhette őt az imént, ahogy egy szomorú felnőtt néz egy kisgyereket. Most már éveket adott volna az életéből, ha nem szégyeníti meg a prefektát azzal, hogy elárulja, kihallgatta őket, s főleg ha nem szegi meg az apjának adott szavát, ha nem próbál érintkezést keresni vele, nem enged az ünnep veszedelmes varázsának. Leszámolt a téli szünettel, leszámolt mindennel, csak egyről volt meggyőződve, hogy Königet soha életében nem fogja megkérlelni. Torma szörnyülködve hallgatta végig, mibe keveredett megint, és csak a fejét rázta König példátlan arcátlansága miatt. A hálóinget azonnal felvette, kicsit hosszú volt rá, de egyébként jó, sétált benne, mint egy estélyi ruhában; ha egyáltalán volt valami abban a karácsonyestében, amibe belekapaszkodhatott, Torma sugárzó boldogsága volt. A hálóingnek egyelőre volt rejtekhelye: Torma magán hagyta az intézeti ing alatt éjszakára, a hosszát felkötötte a derekán cipőzsinórral. Úgy határozott, a rajzszertárban tartja majd, legalább egyszer neki is van rejténivalója. Gina a virágosláda tokjában tartja a kincseit? Ez neki sose jutott volna eszébe, a fürdőszoba veszélyes hely, de persze Gina érkezésekor nem találhatott hirtelenjében jobbat. A rajzszertárban a falemezből készült mértani testek egyik lapja leszerelhető, Horn Mici is ott tartotta a völegényétől kapott selyemsálat a kocka belsejében. Könnyű tárgyakat jól el lehet dugni a testekben, ennek a hálóingnek nincs súlya, olyan finom, ez majd ellesz a rombusz belsejében. Úgy irigyelte Tormát, milyen boldog, ő nem érzett mást, csak ólmos, tehetetlen szomorúságot.

Másnap Zsuzsanna eltiltotta a takarítástól, a konyhától is. Övé volt a szünet, úgy az övé, ahogy egy rabé a semmittevés. Egész nap olvashatott, zongorázhatott, ha ezt kívánta, de nem vehetett részt az erőd életében, gondjaiban, sétálni is csak az udvarra mehetett, nem a városba. Tormát Erzsébet kétszer színházba, egyszer koncertre vitte, Ginát sehova, pedig Torma megtudta Erzsébettől, hogy König maga kérte Zsuzsannát, felejtse el azt a szerencsétlen epizódot, hogy a kis Vitay ismét vétett a szabályok ellen. Mást nyilván nem mesélt el Erzsébetnek arról az estéről – gondolta a kislány keserűen –, csak annyit, hogy telefonálni akartam, hogy mit hallottam meg, azt már aligha. És még csak nem is haragszik rám, pedig meg se kérleltem, nyájasan köszönget. És *ezt* szereti Zsuzsanna, *ezt* az embert, nem Kalmárt!

Kalmár egyébként sose mutatkozott, ha igen, egy szót se váltott Zsuzsannával, sem az ő, sem a diakonissza ujján nem volt gyűrű, ez eléggé mutatta, hogy állnak egymással. Úgy látszik, végre felfogta, hogy nincs keresnivalója a prefekta mellett, elég sokáig tartott. Gina csendes volt, nem panaszkodott többé még Tormának se, nem közeledett a telefonhoz, nem kérdezett, nem is kifogásolt semmit, a szilvesztert Zsuzsannával kettesben töltötte, mert a meghívottakat ezúttal Erzsébet kísérte el Horn Micihez, a diakonissza némán olvasott mellette.

Torma eksztázisban tért haza, csomagot is hozott neki, amit Horn Mici küldött; azt mondta, hogy még az igazgató is részt vett a társasjátékban, csuda jó volt. Gina nekiadta a süteményeket, azt mondta, úgy utálja, hogy nem fogad el semmit Horn Micitől. Torma elborulva ült le mellé, ahogy se tudta felvidítani, pedig mindent elkövetett, hogy legalább mikor kettesben vannak, szórakoztassa. Hiába iparkodott. Gina szeretettel, de valahogy egy mindenből kiábrándult felnőtt nyugalomával fogadta a kedveskedéseit, még nevetett is, mikor Torma néha felöltözött a hálóingébe, és táncolt előtte bajadértáncot, úgy nézte, mint egy idősebb nővér a kis húgát.

Mire az osztály visszatért a szünet végeztével, úgy találták, Vitay rettentően megkomolyodott, és már nem az a jópofa, aki volt. Bánki az iskolakezdet előtti délután legutolsó vonatával érkezett. Nagy fagy volt aznap, Bánki piros volt és csillogó, nyakába borult Ginának, és megkérdezte,

megkapta-e az ajándékát. Gina azt mondta, nem tudja, miről beszél. Bánki elhült arca azt mutatta, valóban készített neki valami meglepetést, és maga csodálkozik a legjobban rajta, hogy, úgy látszik, nem érkezett meg. „Nyilván elveszett a postán, vagy Zsuzsanna nem adta át – gondolta Gina. – Nem sikerült. Miért sikerült volna? Mostanában sose sikerül semmi.”

Telt a tanév, és semmi hír nem jött a tábormokról. Kőnig óráján nemigen felelt, mintha Kőnig félne új jelenetet provokálni kettőjük között, pedig eltökélte, hogy ezentúl vigyáz magára, és nem ad többé kifejezést annak, amit Kőnig iránt érez. Arca egyre keskenyebb lett, figyelő, mintha folyton fülelne, nem hall-e valami távoli hangot, de a szombati telefonhívások nem ismétlődtek meg, és se postán, se szóban nem jött üzenet. Zsuzsanna röntgenre küldte, az orvosnő többször megvizsgálta, nem találta betegnek, csak azt észlelte, sovány. Vasat rendelt neki, több sétát, több mozgást. Az ötödikesek részvétellel tárgyaltak róla, mikor nem hallotta, hogy lehetne mégis segíteni rajta, hogy jobb kedvű legyen; Bánki, meglepő módon, rejtelmes megjegyzéseket tett a piszok, hűtlen férfiakra. Horn Mici gyakran be-benézett, egyszer februárban még ebédelni is benn maradt, fenn ült a tanárok között az igazgatói asztalnál, a felszolgáló napos hallotta, hogy megint az ellenállóról pletykál valamit. Legalább az adna hírt, ha már az apja nem. De nem történt semmi, csak Abigél jelentkezett néha, de nem nála, csak a többiek suttozták, hogy kiknél. Mindig másoknál. Február végére teljesen letört, úgy érezte, talán soha többé nem látja az apját.

Kalmár sokat segített neki, egy komolyabb, tartózkodóbb Kalmár.

A férfi szemmel láthatólag lezárta a Zsuzsanna-ügyet, de az ötödikest mégis úgy tartotta számon, mint aki kedvesebb a szívének a többinél a gyakran megismétlődő Kőnig-jelenetek miatt. Ellenszenvé kollégája iránt nem enyhült, pedig igazán nem kellett attól tartania, hogy Kőnig egyszer csak mint győztes vőlegény jelenik meg, a prefekta és Kőnig az elkerülhetetlen találkozásokon kívül egyáltalán nem érintkeztek egymással. Kalmár folyton külön feladatokkal bízta meg a kislányt, olyasmiket intéztetett el vele, ami majdnem tanári feladat volt már; Gina hálás volt neki, és Zsuzsanna helyett, aki csak korrekt volt hozzá, Kalmárhoz pártolt egészen: annyira szüksége volt rá, hogy valakit szeressen, hogy valakihez ragaszkodni tudjon a felnőttek közül is.

A tavasz korán érkezett abban az évben, hamar kikapták a tavaszi kabátot, március tizenötödikén megkoszorúzták Petőfi szobrát és a honvédsírokat. A katonatemetőben már nyílt az ibolya, Kis Mari azt suttogta, figyeljen csak, körbe van véve a temető rendőrökkel; nézze csak, kik állnak ott, látni róluk, hogy rendőrök, pedig gyászolóknak vannak öltözve, de olyan fura formájúak. A nagy Aradi szedte ki Subából, hogy az ismeretlen ellenállónak az a legújabb szórakozása, hogy gallért akasztgat a szobrokra; az elesett hősök emlékművén tegnap is egy rémes tartalmú hadijelentés lógott az oroszlan nyakában. Nézte a honvédszobrokat, apjára gondolt, már nem is sírt.

Március tizenkilencedikén, vasárnap, olyan ünnep volt, mint bármikor. Huszadikán reggel történt valami. Az igazgató a hosszú szünetben magához kérette a testület minden tagját, negyedik órán aztán, mikor Kalmár bejött, látták osztályfőnökük arcán, hogy valami nagy hír van: Kalmár nem volt ilyen derült, mióta Zsuzsanna kikoszarazta.

– A német szövetségesek nálunk állomásoznak ezentúl – ragyogott Kalmár –, így jobban tudunk majd védekezni. Nagy megnyugvás. A háború új szakaszába értünk!

„Ha így van – gondolta a kislány –, akkor valami lényeges változás történt. A németek nem jöttek ide ok nélkül.” Azt érezte, ha valamikor, most majd hírt kap az apjáról. Most valami megindul, vagy meg is indult már, hónapok óta először remélhette biztosan: vége lesz a mozdulatlan némaságnak.

Nem tévedett. Március huszonhatodikán, egy hétre rá, hogy a németek megszállták

Magyarországot, a vasárnapi istentiszteleten a nagytiszteletű úr a szokottnál is szebben, lelkesítőbben beszélt. Gina fél füllel hallgatta, összefonta, széttárta az ujjait, aztán egyszer csak úgy érezte, mintha néznék. Elég érthetetlen volt, mert ha így van, ugyan mit néznek rajta, ebben a matulás templomi díszben aligha lehet olyan elbűvölő, hogy valami ismeretlen hívő ne tudja róla levenni a pillantását. Az volt az érzése, felülről figyelik, a szemközti karzatról. Felpillantott, aztán egész teste belerezdült abba, amit látott. Az énekmutató tábla mellől Kuncz hadnagy tekintett rá.

Éjféli randevú

Az arc, amelynek vonásait annyiszor felidézte magában, most ott volt előtte a valóságban is. Oly sokszor beszélt róla, hogy egy pillanatra azt érezte, ha bárki odapillant az ötödikesek közül, felismeri Ferit, hiszen mindent elmesélt róla, haja színe árnyalatát, szeme metszését, alakját, s nem volt senki az osztályban, aki ne tudta volna, Kuncz Ferenc m. kir. hadnagy huszonnégy esztendő, haja barna, szeme barna, Budapesten lakik, Mimó néniék házához egész közel, Zápor utca negyvennégy alatt.

Most felsikoltani lett volna jó, átrohanni a templomon fel a karzatra, és ha már apja karjába nem teheti, odavetni magát a Feri mellére. „Vigyázz! – dobogta a kislány szíve. – Ne kockáztass semmit. A Matula akkor is figyel, ha nem mutatja.” Tudta, pillája rebbenésével sem érzékeltetheti, hogy ráismert a férfira, Ferire kell bízni, miképpen szervezi meg a találkozásukat, mert hogy a hadnagy őmiatta ül a fehér templomban, afelől nem volt kétsége. Hogy idehelyezték-e, és ezentúl itt szolgál majd, vagy csak azért állított be, hogy vele beszéljen, azon még gondolkozni se volt érdemes. Ha Feri idejött a templomba, akkor tudja, hogy ő a Matulában van, s ezt mástól, mint az apjától nem tudhatja. „Hírt hozott róla” – gondolta a kislány. A lánc, amelynek szemei a tábornok utolsó látogatása után megszakadtak, most egybeilleszkedett ismét, az élet újra ép volt, reményígérő.

Mechanikusan, az ősz óta tartó idomítástól immár neki is vérévé vált mozdulatokkal állt fel, ült le az istentisztelet alatt, ahogy a szertartás rendje előírta, még énekelt is, sőt feljegyezte a textust, mert Zsuzsanna és a nagytiszteletű úr megkívánták, csak éppen egy szót se hallott abból, mit beszél a pap, és nem értette még a miatyánkot se, pedig együtt mondta a gyülekezettel. Csak nézte Kuncz hadnagyot, az meg visszanézett rá, nem is voltak olyan nagyon messze egymástól.

Most látta először civilben, sokáig törte a fejét, miért nem vette fel az egyenruháját, aztán azzal magyarázta, talán nem akar nagyobb feltűnést kelteni, mint amit Árkodon külsejével, ismeretlen arcával amúgy is kelt. Gina maga is ismerte már azokat, akik általában részt vettek a diák-istentiszteleteken, egy-egy olyan hívő, akit még sose látott, az ő figyelmét is felkeltette. Feri vonásai sem árultak el semmit, ő is vigyázott rá, jelét ne adja valahogy, hogy a kislányt lesi onnan felülről, nem is táviratozott semmit a szemével, de azért figyelte Ginát, és a kislány, mintha hosszú, babonás álomból ébredt volna, nagyot sóhajtott, hátradőlt a padban.

Nem merte mindig Ferit nézni, időnként lesütötte a pillantását az énekeskönyvére azzal a boldog tudattal, hogy pár perc múlva rátekinthet majd újra. Szegény nagytiszteletű úr, milyen rekedt ma, fáraszthatja a beszéd; hogy mit mond, nem tudja, csak szavakat hall, nincs értelmük, annyit érzékel csupán, hogy a pap hangja fátyolos. Ott ül az igazgató, milyen nagy kerek feje van, ugyan mit fél az a Torma annyira tőle, egy ilyen fontoskodó, kellemetlen, kis tömzsi fekete embertől. Ezek itt az osztályfőnökök, voltaképpen jelentéktelen személyek. Hogy dalol Zsuzsanna. Szegény együgyű Zsuzsanna. Szegény megszégyenített Zsuzsanna, akinek olyan rossz az ízlése, hogy König után

futott, míg értésére nem adták, másutt kereskedjék. Feri mellett még Kalmár Péter is csak úgy hatott most, mint egy vidéki eleganciával öltözött, nem nagyon jelentős fiatal férfi. Hajdú, a nagyhangú, Éles az ironikus, Kerekes, a szép táblaképek ellenőrzője... ezektől félt? Ezeket gyűlölte kezdetben annyira? Amit réges-régen nem tett, jól megnézte Königet megint, aki a homlokát is összeráncolta, úgy figyelt a prédikációra. „Te gyáva, te öreg, te ostoba, aki kiragadod a telefont egy kislány kezéből, Horn Mici után ácsingózol, de annak se kellesz, de jelentéktelen vagy, de nulla!” Nézte élete tanúit és társait, a nevelőket és a diakonisszákat, szájalommal, azt érezve, ő előbb-utóbb elmegy innen, ezek meg itt maradnak, itt is fognak megöregedni, Árkod fekete-fehér törvényei között, és nem lesz számukra se menekülés, se változás. Számára igen, ezt biztosan érezte abból, hogy Ferit itt látta. Ha Ferinek szabad volt idejönnie, akkor a tábornok a hadnagy kezébe tette az ő további sorsát, majd megtudja, miért.

A záróéneket már énekelte, soha ilyen tisztán és felszabadultan nem dalolt. Feri kezében is volt zsoltár, de láthatólag nem tudta követni, aztán ahogy az áldás szavai elhangzottak, azonnal felállt, és eltűnt a karzatról. Nem ijesztette meg, tudta, hogy kinn látni fogja majd. A templom előtt kissé vesztegelt a kígyó, míg a menet kialakult, az osztályfőnökök és a diakonisszák annak a járdaszigetnek háttal igazgatták a sorokat, amelyiken Feri állt. Gina hallotta, hogy szólnak hozzá, de nem felelt Tormának, Ferit figyelte, aki idekinn se köszöntötte. Ennek is meg kellett hogy legyen az oka, mint ahogy annak is, hogy Feri hirtelen magasra emelte, valósággal felmutatta a zsoltárát. Nem tudta megfejtetni, mit üzenhet ezzel a mozdulattal neki, talán azt, hogy jövő vasárnap is itt találkoznak majd a templomban? Végtelen hosszú idő volna, ha addig nem történnék semmi, hogy bírja ki ő vasárnapig! „Süket fajd – lehelte Torma. – Már harmadszor kérdezzük, hogy látod-e azt a férfit, aki úgy bámulja Kis Marit?” Kis Marit! Jó vice! Most olyan jólesett volna azt mondania, hogy látja, csakhogy nem Marit nézi, hanem őt, aki ott áll Mari mellett; ám tudta, hallgatnia kell, ha nem akarja veszélyeztetni azt, amit remél.

Megindultak, Feri is megindult mellettük. Mikor átértek az úttesten, és befordultak a Matula János utcába, a hadnagy szorosán mellettük haladt, de nem nézett rájuk, csak éppen lépést tartott azzal a hármassal, amelyet Torma, Kis Mari és Gina képeztek, amely közvetlenül előtte ment Zsuzsannának. Zsuzsanna észrevette a férfit, de csak átsiklott rajta a tekintete, ártalmatlan zsoltárvivő járókelő volt a szemében, aki nyilván hazatart, és egy pillantással se molesztálja a lányokat. Feri láthatólag át akart vágni a sorok között, s elég udvariatlanul a lányok menetébe lépett az első mellékutcánál. Törtetett, mint akinek nagyon is sietős útja van, Ginának kiverte a kezéből a zsoltárt, Tormának meg a lábára lépett. Zsuzsanna szigorúan nézett rá, Torma felvihogott, Gina csak állt vérvörösén, Kis Mari méltóságteljes megdicsőült arcot vágott. Feri kalapot emelt, felkapta Gina énekeskönyvét, bocsánatot kért, nem a lányoktól, hanem Zsuzsannától, közölte, sajnós, esztelenül siet egy fontos találkozóra, visszaadta Gina zsoltárját, még egyszer elnézést kért az udvariatlan figyelmetlenségért, újra kalapot emelt, aztán elsietett a keresztutcán, még csak nem is nézett hátra. Gina elképedve bámult utána, Zsuzsanna rászólt, ne kövessen a szemével idegen férfiakat, tessék továbbmenni, egyenesen előre. A kislány nem értett semmit, az események nem illettek össze, Feri meg se próbált közeledni hozzá, nem szólította meg, nem köszönt, nem is jelezte, hogy ismerősök; hát végre is mit akar, és hogy fognak így találkozni? Azt hitte, szándékosan botlott neki, és lökte ki a kezéből a zsoltárját, de hát nyilván véletlen volt, csak ő gondolta másnak. Felfoghatatlan, mi a terve.

Jaj, a zsoltár! Akármennyire ki is töltötte a tudatát Feri, azért nem felejtette el a Matula törvényeit. Ha a zsoltár bepiszkolódott, neki lesz baja. Közelebb emelte a szeméhez az énekeskönyvet, hogy megvizsgálja, aztán azonnal leeresztette, és a kabátjához szorította olyan erővel, mintha Feri eleven keze volna, ami visszavezeti őt az apjához. Mert az énekeskönyv nem az övé volt, ismeretlen zsoltárt tartott a kezében, aminek hátsó fedele mögül kivillogott egy cédula. Feri kicserélte kettőjük énekeskönyvét, s a papír, aminek a csücske kilátszik, nem az ő jegyzetlapocskája, amin a textus áll, hanem a hadnagy üzenete. Nem hallotta, mit magyaráznak Mariék, akik ott suttogtak mellette.

Mikor visszatértek az intézetbe, még a kabátját se akasztotta be, rohant a fürdőszobába, és kinyitotta az idegen zsoltároskönyvet.

Zsini – olvasta Feri sorait (így se szólította senki azóta, hogy Marszell elment) –, a tábornok úr nagybeteg, hozzá kell vinnem, csak hogy nem egyszerű. Napok óta próbálom már elérni magát ebben az átkozott református kolostorban, de nem engednek be. Ma délután ismét megkísérlem, de ha nem hagynak magával beszélni, legyen éjfélkor annál a kis kertkapunál, aminek nincs kilincse, csak zárja. Ott fogom várni, kívül a falon. Kezét csókolja: Feri.

Apró darabokra tépte a cédulát. Vértett érte a szíve, de eleget tanult már a Matulában ahhoz, hogy ne kockáztasson semmit. Micsoda áttatók ezek itt, micsoda álnokok, senki sem említette egy szóval sem, hogy Feri napok óta keresi. És az apja. Mi lehet az apjával? Ha nagybeteg, akkor nem az a titokzatos és veszedelmes vállalkozás gátolta meg, hogy találkozzanak, hanem egyszerűbb és szomorúbb körülmény. Ha az apja Ferit kérte meg rá, hogy hozzá vigye őt, akkor nyilván semmi régi tilalom nem érvényes, csak ezekkel a makacs szentekkel kell megértetnie, hogy neki innen el kell mennie, de azonnal, ahhoz, aki ki tudja, milyen szenvedéseken megy keresztül, és nincs mellette az egyetlen gyereke.

Csak hogy eljutnak-e idáig?

Feri nem ismeri a Matulát, ezek nem emberek, ezeknek nincs lelkük, könyvek meg törvények vannak a helyén, iskolai szabályok gyűjteménye. Nem volt sok reménye, hogy sikerül találkoznia délután, mikorra a hadnagy azt ígérte, újra megkísérli, hogy elérje őt, de azért nem ment el sétálni, azt hazudta Zsuzsannának, szédül. A prefekta megnézte az orvosnővel, aki persze semmi magyarázatot nem talált a szédülésre a serdülőkor zavarain kívül, és sajnálkozva hagyta otthon; eszébe se jutott, hogy nem mond igazat, minden matulás életének várva várt órája volt a sétaidő. Gina ült az A/ nappaliban, rá se nézett a leckére, csak előtte voltak a könyvek, és kifelé figyelt. Majdnem minden tanár áthaladt egyszer-kétszer a nappalin, magát az igazgatót is látta, az ügyeletes szobában meg szinte állandóan szólt a telefon. Őt nem hívta senki, nem rendelték a társalgóba, ahol a vendégeket fogadni szokták. Az osztály hazajött, Kis Mari még mindig a délelőtti férfiről magyarázott, hogy megint látták, kint állt a Matulával szembeni oldalon, nézte a sétálókat, hát nem isteni, hogy valaki így beleszeressen öbele?

„Ezek szerint nem sikerült neki” – gondolta a kislány. Akkor most majd neki kell lépnie ezen a bonyolult sakktáblán, neki kell ott lennie éjfélkor annál a kertkapunál, amelynek nincs kilincse, csak zárja. A vállalkozás elvileg kivihetetlennek látszott, mert a prefekta az éjjel legképtelenebb időszakában is beállított a hálóba, és egyébként is történhetett akármi; lehetett újra légvédelmi gyakorlat, váratlan riadó. De még ha olyan is lesz ez az éj, mint általában, hogy szökjék ő ki éjfélkor a hálóteremből, hogy maradjon a kertben legalább egy negyedórát úgy, hogy senki ne vegye észre, és hogy jusson ki a bezárt folyosóajtón? Ha ki is lép az ablakon, nem tudja visszacsukni maga után, különben hogy jön vissza; ha meg valaki észreveszi, nyitva van, még azt hiszi, így felejtették, és visszazárja, ő meg kinn reked, kuksolhat a kertben reggelig.

A tudat, hogy barátai vannak, akik minden áldozatra és kockázatra készek érte, enyhítette izgalmát, majd meg is szüntette egészen. Mikor Zsuzsanna szabad foglalkozást engedélyezett, félrehívta Tormát, Bánkit és Kis Marit, és eluttogta nekik, szedjék össze az eszüket, segítsenek kitalálni, mit tegyen, mert pontban éjfélkor találkoznia kell a kertben valakivel. A hatás, amit keltett, túltett minden elképzelésen, Kis Mari, a beszédes, meg se tudott szólalni, csak óriásiakat nyelt, Torma reszketni kezdett, és azt hebegte: „Kivel? Kivel?” A legkülönösebben Bánki viselkedett, mert Bánki nem sikoltott, nem is lepődött meg, hanem higgadtan azt kérdezte Ginától: „Netán jelentkezett végre Kuncz Feri?”

Gina bámult. Akármennyit beszélt is róla, azért talán csak mégsem olyan kézenfekvő, hogy az éjszakai vizitelő éppen a hadnagy? Lehetne Mimó néni is, elég romantikus hozzá, valamelyik pesti barátnője, még maga a tábornok is. Miért éppen Feri? Honnan veszi Bánki? Ha ma láttak is egy fiatal férfit, mindenki azt képzelte, Marit nézi, és a zsoldárkeresét nem vette észre senki. Bánki nem hagyta sokáig töprengeni, faggatás nélkül is adott magyarázatot. Azt mondta: „Hát akkor mégiscsak megkapta a levelemet.”

Akkor aztán minden kiderült. Kis Mari, Torma magukon kívül figyelték a váratlan színdarabot, Gina–Júliát, akinek íme, itt a Rómeója, akit olyan fogadtatás vár a Matulában, ha kiderül, mik a szándékai, mint a Montague fiút Capuleték házában, és Bánkit, a szerelem dajkáját, aki megszánta ezt a boldogtalan lányt, aki itt maradt a karácsonyi szünetben olyan egyedül. Bánki, mikor hazament az anyjával abba a kisvárosba, ahol ők élnek, írt hazulról egy levelet Kuncz Ferenc hadnagnak Budapest, Zápor utca 44. szám alá, és azt közölte benne:

Igen tisztelt Hadnagy úr! Értesítem, hogy Vitay Georgina Árkodon tartózkodik a Matula János intézetben, nagyon boldogtalan, mert se leveleznie nem szabad Önnel, se karácsonyra nem vitték haza. Bizonyára örülne, ha Ön kimódolná, hogy láthassa. Üdvözlettel egy jóakarója.

A nevét már nem merté aláírni, mondta Bánki, félt, ez a Kuncz nem lesz elég diszkrét, elárulja magát, és akkor még majd őhöz vezethetnek a szálak, az igazgató meg kidobja innen; de azt remélte, a levél rábírtja a hadnagyot, hogy valahogy jelentkezzen – ez volt az a bizonyos karácsonyi ajándék, amire visszaérkezésekor célzott. Igazán csalódott, mikor nem arra jött vissza a vakációból, hogy itt járt Kuncz Feri, és csak azért nem említette, hogy ezt a levelet megírta, mert eleinte azt hitte, a férfiak csalják, Kuncz már mást szeret, utóbb meg – és ezért bocsánatot kér – azt, hogy Gina talán csak mondta, hogy a hadnagy imádja őt, és Kuncz esetleg fütyül Ginára, aki végre is csak ötödikes még. Most már belátja, hogy komoly a dolog; de ugye, milyen ügyes is ő, hogy összehozta a szerelmeseket?

Torma valósággal meghatódott ennyi leleményesség hallatára, és az önzetlen Kis Mari is ragyogott és gratulált, egyáltalán nem látszott szomorúnak, hogy ezek szerint mégsem őt lesték a templom előtt, hanem Vitayt. Gina elmondta, mit írt neki a hadnagy, s hogy juttatta el hozzá az üzenetét; magában meg boldog volt, hogy Feri céduláján az állt, hogy őt az apjához kell vinnie, s ezek szerint a hadnagy nem a Bánki levelére jött, hanem a szegény beteg küldte. Így nem kell lelkefurdalást éreznie amiatt, hogy Bánki jóakaratóból elárulta az ő rejtekhelyét, amit titkolnia kellett mindenki, sajnos, Feri előtt is. De hát a férfi látogatása független a Bánki levelétől. A hadnagy azt kérte, találkozzanak éjfélkor a kertben – ismételte el a lányoknak –, ezt csak úgy lehet majd végrehajtani, ha segítenek neki, mert egyedül nem tudja megoldani.

Később, sokkal később, mikor már ez a délután is csak emlék volt, Ginának gyakran eszébe jutott, milyen drágák voltak azok ott hárman, a szőke Bánki nevető, büszke arcával, Kis Mari, a lelkes, a mindenre vállalkozó, Torma óriási kék szeme, riadt kis szája, ahogy elnyílt félelmében, mihelyt elgondolta, mi az, amire készülnek, de amiben azért vállalta a részét éppúgy, mint a másik kettő. A tervet közösen főzték, és amit kitaláltak, egyszerű volt és kivihető. Torma volt a legfélénkebb, ráosztották azt a szerepet, hogy beteg legyen az éjjel. Fél tizenkettőkor Bánki felkelti Zsuzsannát, jelenti, hogy Torma rosszul van, Tormát Zsuzsanna áttáogatja a betegszobába, Torma ott haldoklik fél egyig, az orvosnő és Zsuzsanna mellette maradnak, mert úgy nyög és visít. Torma találja ki estig, hogy mije fájjon, valami olyanja, ami nem látható úgy, mint például a torok. Legyen gyomorgörcse, az akár vakbéltünet is lehet, javasolta Bánki, akinek nem volt már vakbele. Pár perccel tizenkettő előtt Gina kimászik a folyosóablakon, Kis Mari becsukja utána, s öröködik a háló ajtajánál. Bánki közben lesben áll a betegszoba folyosóján, jelenti, ha Zsuzsanna mégis visszatérne, illetőleg megakadályozza ebben, szükség esetén görcsöket szimulál, a földre veti magát, mintha valami iszonyú ragály teperte volna le, Kis Mari viszont negyed egykor kinyitja az ablakot,

beereszti a kertből Ginát, aki tizenkettő után tizenöt perccel ott álljon ám az ablak alatt, mert többet nem kockáztathatnak, és kitölteni se tudnak hosszabb időt. A négy kislány attól fogva, hogy kifőzték, mit tegyenek, se beszélni, se kuncogni nem vágyott, még Mari is, akinek örökre nevetésre állt a szája, komoly volt, mintha a tervezett komédia és titkolózás mögött valami másra lett volna figyelmes a lelkük, valamire, aminek nem tudtak volna nevet adni. A vacsorát épp csak hogy legyűrték, nem volt étvágya egyiküknek sem, és az áhítaton Zsuzsanna elnézte őket; mindegyik ötödikes imádkozott, de ez a négy olyan buzgón, olyan forrón, hogy Bánkinak még a szeme is könnyes lett.

A villanyt ugyan kilenckor eloltották, de az ötödik még sokáig nem csendesedett el. Vasárnap, mikor látták a városiakat a templomban, és hosszabb ideig érintkeztek a kinn élőkkel, ha csak egy istentisztelet jámbor keretein belül is, mindig nyugtalanabbak voltak, mint máskor. De tizenegyre azért mind aludtak, és a négy szövetségesen kívül senki se volt ébren a hálóban, mikor fél tizenkettőkor Bánki kiment Zsuzsannáért, és jelentette neki, hogy Torma rosszul van. Zsuzsanna még egyenruhában volt, azonnal bejött a hálóba, némán maga után intette a sóhajtozó Tormát, s figyelmeztette Bánkit, meg ne zavarja azokat, akik már alusznak.

Gina és Kis Mari ott lapultak a paplan alatt. Most minden attól függött, hogy viselkedik Torma, helytáll-e úgy, ahogy kell. Bánki pár perc múlva kiszökött, majd nemsokára visszatért, jelentette, hogy ellopózott az orvosi szobáig, szegény Torma borzasztó hangokat ad ki, alighanem hánytatják. Kis Mari, bár ő is ideges volt egy kicsit, elvihogta magát, olyan jellemző volt Torma életének törvényeire, hogy azonnal hánytatót vagy hashajtót kapjon a nyomorult. Ott kuncogtak egymáshoz simulva a Gina ágyán, a többiek mind aludtak, senkit sem ébresztett fel Torma távozása. Nézték az órájuk mutatóját a macskaszem fényében, aztán két perccel éjfél előtt leléptek az ágyról. Rendesen felöltözni nem volt sem idő, se lehetőség, Gina a fehérneműjét és a harisnyáját magán hagyta lefekvéskor, arra húzta rá az inget. Kis Mari most ráadta Ginára a saját köntösét is, hogy meg ne fázzon a hideg kertben. Kilopóztak a hálóból. Bánki elfoglalta őrhelyét a folyosó könyökében, Kis Mari kinyitotta az ablakot, Gina feltérdepelt a párkányra. Visszanyújtotta a karját, némán megcsókolták egymást Kis Marival, aztán már lenn is volt a kertben, s a légvédelmi sötétítőpapírral bevont üveglak becsukódott mögötte. Az óra akkor kezdte ütni az éjfelet. Mire az utolsókat kongatta, a kislány már ott futott Abigél szobra mellett. Hold sütött, világos, tavaszi éjszaka volt, jól látta, merre menjen. Mikor a kilincs nélküli vaskapuhoz ért, nem tudta, mit csináljon, várt valami jelre. Nem kellett soká várnia. Mihelyt a toronyóra elhallgatott, odakinn gyöngéden megkocogtatták a vasajtót. Koppantott ő is egy halkat, szólni nem tudott, azt hitte, kiszakad a szíve.

Ott kinn valaki motozott a zár körül, félrehúzta a kulcslyukat fedő vasnyelvecskét. Gina is félrehúzta a maga oldalán, ráhajtotta fülét a parányi nyílásra. Most már hallotta a suttogást:

– Zsini, kis Zsini, maga az? Hall engem?

– Én vagyok – lehelte a kislány a kulcslyukba. Teljesen ismeretlen volt a suttogása önmagának, mintha valaki idegen beszélne a szájából. – Mi van apámmal?

– A szíve – felelte a kulcslyukból a hang –, de ne féljen, már túlesett a legnagyobb veszélyen. Csak mindenképpen látni akarja, s engem kért meg, hogy elhozzam a Matulából, és azonnal hazavigyem.

A szíve. Sose volt semmi baj a szívével. De ha apja megmondta Ferinek, hol keresse őt, ha őt kérte meg rá, hogy kivigye a Matulából, akkor a hadnagy is benne van az ellenállásban. Ó, micsoda boldogság, hogy együtt harcol az apjával! Bár igazán tisztelte az árkodi ellenállót, így még jobb, hogy Ferivel mehet. Vagy esetleg az is elkíséri őket? Talán itt is van? Ott áll Feri mellett, csak ő nem látja?

– Egyedül van? – kérdezte.

– Persze. Ki mással?

– Apám azt mondta, ha ő nem jöhet, az árkodi ellenállót küldi értem. Azt hittem, itt van ő is.

– Az árkodi ellenálló? – suttogott a hang.

– Aki a táblákat átrendezte a templomban, meg azokat a feliratokat ragasztja. Apám azt mondta, csak azzal mehetek el a Matulából.

– De hisz az én vagyok – lehelte a kulcslyuk.

Nem tudott válaszolni. Ott kinn is csend lett egy másodpercre, aztán a suttogás újra rákezdte:

– Hónapok óta itt vagyok Árkodon, a tábornok úr áthelyeztetett, hogy a közelében lehessenek, és vigyázhassak magára. Én itt végzem azt, amit ő Pesten. Nem érezte a közelségemet?

Két tenyerével rádőlt a vasajtóra, azt hitte, nem bírja meg a lába. Hiszen az apja mondta, hogy ismeri őt az árkodi ellenállót, csak nem tudja, ki ő, de hogy Feri az, hogy egész idő alatt Feri volt... Hisz akkor el se juthatott hozzá a Bánki levele, ha hónapok óta itt szolgál, s ha mégis utánaküldték, nem mondhatott neki semmi újat. Mindig sejtette, hogy az a hős, az a bátor csak katona lehet. Hát az ő Ferije volt! Milyen érthető minden, milyen gyönyörű! Csak az apja meggyógyuljon, de meg fog! Feri azt mondta, már túl van a veszélyen.

– November óta nem láttam apát – suttogta a kulcslyukba. – Eleinte nem féltem, mert előre megmondtá, talán sokáig nem jöhet. De aztán azt éreztem: baj van, csak úgy gondoltam, másféle baj, olyan, ami a munkájával függ össze. De hát akkor nincs, ugye, nincs, Feri?

A hang a vaskapun túl azt suttogta: nincsen.

– Sikerral járt a tervük?

– Persze – lehelte a válasz.

– Mért vannak itt a németek?

– Nem maradnak itt. Hamarosan vonulnak tovább. Ezen ne törje a fejét!

Nem maradnak itt. Nincs veszedelem.

– Figyel, Zsini? Holnap ugyanekkor itt leszek, készüljön fel rá, hogy azonnal utazunk. Holnapra kulcsot szerzek ehhez a kapuhoz, kinyitom kívülről, reggelre Pesten is leszünk a tábornok úrnál. Azért viszem ilyen romantikusan, mert ezek az örültek nem hajlandók szóba állni velem, még az igazgatóig sem tudtam eljutni. Magyaráztam én a kapusnak, hogy az édesapja megbízásából vagyok itt, azt mondta, nem érdekli. Soha életemben nem láttam ilyen iskolát. Hisz ez börtön!

Ó, mennyire az! Hát még annak, aki szeptember óta benne él.

– Az autó itt áll majd, ez előtt a kapu előtt, ahogy kilép, megyünk. Negyedóra múlva azt is elfelejti, hogy itt volt.

„Sose felejttem el” – gondolta a kislány, és csodálkozott, hogy e szokatlan órában, ebben a törékeny holdfényben, a fagyosan hideg, de csupa tavaszi illatot árasztó kertben mért érzi azt, hogy sose felejtje el a Matulát, sohasem. Várt, mit mond még a hadnagy, s bár szégyellte még önmagának is megfogalmazni, de várt valamit, ami végre neki szól, személyesen csak neki, és nem az apja utasítása, nem egy parancs teljesítésének részletei. De talán a férfiak, akik részt vesznek az ellenállásban, és folyton hőstettekét hajtanak végre, nem beszélnek szerelemről ilyen percekben.

– Holnap ilyenkor, Zsini. Pontos legyen – lehelte a hang. És Feri elindult búcsúvétel nélkül, hallatszottak távolodó léptei. Egy darabig még várt, hátha visszatér, de a hadnagy nem jelentkezett többé, nemsokára megértette, miért. Kinn újra léptek kopogtak, valaki elhaladt a Matula kerítése mellett, egy kései, kemény járású vándor. Közeledése nyilván elriasztotta a hadnagyot. Mindegy, a lényegest megbeszéltek. Visszafutott a kerten át, megkopogtatta az ablakot, amely azonnal kinyílt, Kis Mari lenyúlt érte, segített neki visszamászni a folyosóra. Egy perc múlva a hálóban voltak megint.

Nem feküdtek le, várták vissza Bánkit. Gina reszketett az izgalomtól, és a borzongató márciusi éjszakától.

– Megcsókolt? – kérdezte Kis Mari lázasan, aztán mindjárt meg is szégyellte magát, mert ugyan hogy csókolhatta volna meg, mikor köztük volt a fal. – A Bánki levelére jött? Imád? Eljegyeztétek egymást? Szórol szóra mondd!

Nem merte megvallani, hogy Feri elfelejtett szerelemről beszélni, hogy csak az apjáról esett szó, az ellenállásról, és hogy Bánki szívessége felesleges volt, Feri az ő idekerülése óta itt szolgált már Árkodon, csak eddig nyilván nem volt szabad jelentkeznie nála; lám, azon a botrányos istentiszteleten se látta a helyőrségiek között, pedig hiszen ő rendezte át a táblákat. Ráhagyta hát, hogy valóban a Bánki levelére jött, hadd örüljön neki. Arra gondolt, holnap végképp elhagyja őket, de ebbe már nem avat be senkit. Ne legyen bajuk később, ha a szökése kiderül, ahhoz már nem fogadhat el segítséget. Holnap éjfélkor nyitva lesz a kertkapu, még ha Zsuzsanna éppen akkor lépne is ki a szobájából, mikor ő leugrik az ablakból, nem éri el, míg ő a kerten átrohan, abban a hosszú szoknyában nem tudja olyan gyorsan követni.

Bánki fél egykor jött meg, azt közölte, semmi nesz a betegszoba felől, Torma már nem nyög, de Zsuzsanna és az orvosnő ott maradt. Neki is el kellett mondani a hazugságot, hogy Ferivel szerelemről beszélgettek, és hogy mindez neki köszönhető, hogy ne érezze, hiába állt a folyosón lesben olyan sokáig. Nem győzték hallgatni, újra meg újra el kellett ismételnie a soha el nem hangzott, szerelemmel telt mondatokat, hogy kiörülhessék magukat azok, akik ennyit kockáztattak miatta ma éjjel; s mikor végre elaludtak, ő ébren feküdt még sokáig, és azon tűnődött, milyen furcsán és váratlanul következnek be az ember életében a legjelentősebb események. Nem úgy, nem is akkor, ahogy és amikor várja az ember, másképpen, más előzmény után, valahogy logikátlanul. Egyszer csak ott van valaki a karzaton, az ember ránéz, az meg vissza rá, és attól megváltozik az élet egészen.

Ez az utolsó éjszakája a Matulában. Holnap nélküle maradnak az itt élők, különös fekete-fehér törvényeikkel és ábrándjaikkal, ő reggelre otthon lesz már az apjánál. Ha odafut az ágyához, mindjárt jobban lesz. Ó, hogy megmondta, hogy ha ő nem tudna érte jönni, majd rájön, hogy régtől ismeri már, akire bízta. Hogyne ismerné Ferit, a szerelmét! Mennyi titokkal, titkolózással jár az apja munkája. Lám, látszataból úgy tett, mintha nem kedvelné Kuncz hadnagyot, még a házukba sem engedte be. S közben a legjobb barátja, a leghűségesebb munkatársa, ha rá merte bízni őt, a legkedvesebbjét.

Az ajtó megnyílt egy résnyire, Zsuzsanna nézett be. Gina félig lehunyt pillái alól látta, ahogy

körülnéz, s aztán, miután meggyőződött róla, hogy rendben van minden, behúzza az ajtót, eltűnik. Most úgy érezte, ő a felnőtt, és Zsuzsanna a maga fekete-fehér korlátaival a gyermek, a növendék. Mindegy, a száműzetés ideje letelt, holnaptól fogva ismét kinyílik előtte a világ, visszalép bele, míg a gyermek, az együgyű Zsuzsanna itt marad a rabjának örökre.

Az árkodi ellenálló

Előző nap, míg a Ferivel való találkozás tervét kovácsolták, sokáig vitatkoztak rajta, beavassák-e az osztály egészét abba, ami az éjjel készül. Főleg Kis Mari volt mellette, erősítgette, nem lehet köztük áruló, úgy élnek már ötödik éve együtt, mint az igazi testvérek, illenék elmondani mindent az ötödiknek, elvégre óriási szenzáció, hogy Bánkinak sikerült mozgósítania Kuncz Ferit, és micsoda romantikus találkozás készül éjfélkor. Torma, a félénk, ellene szavazott, azt mondta, ez olyan főbenjáró valami, hogy ők randevúhoz segítik az egyik társukat, hogy egyszerűen nem szabad az osztály minden tagjával közölni. Vannak köztük olyanok is, akiknek testvérük jár a Matula egy másik osztályába, hátha azoknak mégis kikottyantják, s a végén elterjed a híre, mi lesz velük akkor. Ők négyen megőrzik a titkot, de mást ne vonjanak bele már. Bánki is így tartotta helyesnek, hát ebben maradtak, és a reggel mindjárt hazugsággal kezdődött másnap is, nem is amiatt, hogy az osztállyal nem tudattak semmit, de az összeesküvő társak ismét hallani akarták az éjjeli randevú történetét, és Gina megint csak valótlant mondott: annyi történt, hogy kölcsönösen biztosították egymást a szerelmükről, a hadnagy megígérte, várni fog rá, mert szereti, más lány neki nem kell, újra viszont nem találkoznak, mert Feri ma már el is hagyta Árkodot, írni sem fog; ha újra eljöhét, majd megint egy vasárnapon jelentkezik, ahogy most tette az istentiszteleten. Bánki és Kis Mari az iskolában folyton össze-összepillantottak, s így, ezzel a nézéssel emlékeztették egymást rá, micsoda nagy esemény tanúi voltak az éjjel.

Gyerekkorában történt meg olykor Ginával, ha valami összeütközése volt a francia lánnyal vagy a tábournokkal, mert persze azért előfordult, hogy apja vagy Marszell megneheztelt rá, s elégedetlen volt vele valami miatt, hogy miután szétoszlottak a fellegek, heves vágyat érzett arra, hogy szokatlanul kedves és jó legyen mindenkire. Ilyenkor otthon lement a konyhába, megérdeklődte, kinek lehetne segíteni, a takarításban buzgólkodott, felszólítás nélkül rendet rakott a vitrinben, vagy leporolta a könyvszekrény könyvsorait, s mint a legnagyobb áldozatot, felajánlotta a tábournoknak, látogassák meg azt az öreg nagynénit, akit apja úgy szeretett, de Gina unt, és nehezen viselte el, ha mégis ott kellett ülnie különös illatokkal terhes, majdnem mindig mesterséges fényben úszó szalonjában.

Tudta, hogy vétett a Matula rendje ellen, ha nem is hitt ennek a rendnek a létjogosultságában, s ha elkerülhetetlennek is érezte, amit tett és amire készül. Ám a mindenkire jó legyek igény ismét feltámadt benne, s olyan hevesen áthatotta, hogy első órán, mikor franciadolgozatot írtak, és Gigus tanárnő, ahogy szokta, különültette őt a katedrára, hogy ne tudjon a lányoknak segíteni, az elkészített puskát ezúttal halálmegvető bátorsággal magának Gigus tanárnőnek a zsebébe dugta bele a kimeredt szemű Szabó szeme láttára, aki a nyelveket változatlanul kinnal tanulta; Szabó egy kigyóbüvölő pillantásával követte a keze mozgását, Gigus tanárnő meg álmatag tekintettel sétált a padok közt, vitte a zsebében a puskát egyre közelebb-közelebb, s mikor elért Szabóhoz, s ahogy máskor is szokta, föléje hajolt a dolgozatfüzetnek, hogy lássa, mire jutott az ötödik, Szabó reszketve kihúzta a cédulát a zsebkendője mellől. Gina fordítása aznap bámulatos nyelvi megoldásokat tartalmazott, az ő Marszelltől tanult szóhasználata jóval pongyolább, hétköznapiabb és természetesebb volt, mint a klasszikusokon edzett matulásoké, akik közül a legjobb mindig úgy próbált fogalmazni, mintha a francia forradalom korában élne. Gina most ezt utánozta, ezt a kicsit

régies stílust, s olyan klasszikus szöveget küldött Szabónak, amelyet maga Gigus tanárnó fordított volna. Hogy mennyire felgyült benne a vágy, hogy mindenkire jó legyen, azon mérte le leginkább, hogy a Kőnig óráján nem csinált semmi rosszat, nem levelezett, nem rajzolt, nem firkált, nem ásitott, nem merengett ki az ablakon, hanem életében először figyelmesen végighallgatta, mit magyaráz, és még el is csodálkozott, mert Kőnig magyarázata meglepően érdekes volt, színes, meggyőző, és bár ezen igazán nevetnie kellett, még egy kicsit sajnálta is, hogy a másnapi órán már nem fogja hallani ennek a szövegrésznek a befejezését. Kőnig megérezhette, hogy most ráfigyel, mert Gina matulás ideje óta először jelentkezett munkára az órán anélkül, hogy felszólította volna: részt vett a következő napi fordításegység előkészítésében. A latin mindig könnyen ment neki a francia miatt, a nem tanult szavakra is rávezette a nyelvek hasonlatossága, Kőnig megdicsérte, és többször elgondolkozva ránézett, mintha azon tűnődne, mi ütött ma ebbe a Vitayba. Aztán énekórájuk volt, teli tüdővel énekelt, Hajdúnál jegyre felelt aznap, és boldogan fújta a gyakorlásul feladott 186. dicséretet, és Hajdú elégedetten beírta neki a legjobb jegyet; ám Bánki és Kis Mari kotródta azonnal a sarokba, mert végigpukkadozták a szenténeket, márpedig Hajdú nem ismert tréfát. Gina maga komolyan énekelt, bár ő is érzékelte annak a komikumát, amit az aznapra feladott dicséret meg az éjszaka történetek egybevágása eredményezett. *A nap immár elenyészett, az ég besötétedik, nyugvóra vált a természet, és minden csendesedik, engemet is az álom megújít, s feltalálom fáradt testemnek nyugvását, elmémnek megindulását.* Hajdút majd megütötte a guta, hogy a hitvány Bánki és az orcátlan Kis Mari még a sarokban sem átallanak vigyorogni; ugyan mi van azon mulatnivaló, hogy Vitay először életében tisztességesen tudja ezt a szép esti éneket?! Ám Bánki és Kis Mari tudták, mi következett a Matula kertjére akkor, mikor a nap elenyészett, és hogy Vitay Georgina elméje és fáradt teste nemigen nyughatott úgy éjfél körül, de nemcsak a Vitayé, az övék se nagyon, hisz Bánki, ugyebár, ott örködött a betegszoba folyosóján, Kis Mari pláne egy szál ingben inspekciózott az ablak mellett, mert a köntösét is odaadta kölcsön annak, aki most úgy énekel, mint egy részeg csalogány, pedig éjfélkor ugyancsak suttogott ám a szerelmével a kertkapunál.

Negyedik órájuk Kalmárral volt, úgy szeretett volna különlegesen kedves lenni hozzá ezen a napon, de nem volt rá alkalma, mert nem feleltették, sőt voltaképpen nem is igen szólt hozzá a férfi, csak magyarázott csengetésig. Annyit mindenesetre megtett, hogy mintaszerűen ült és viselkedett, és mikor kicsengettek, zsebébe dugta a krétacsonkot, amivel Kalmár aznap dolgozott, eltette emlékül. Ötödik órájukon Kerekes jött be, Kerekes egész szeptember óta korholta Ginát, hogy nem szépen, szabályosan írja a négyes számot, Gina csak azért sem próbálta meg másképpen, olyan értelmetlennek, dühítőnek érezte, hogy valaki élete fő problémája egy vacak szám formája legyen. Most, mikor a villámgyakorlatoknál rákerült a sor, és kinn állt a táblánál, a világ legszebb négyeseit rajzolta fel, Kerekes hitetlenkedve nézett rá, aztán elkérte az ellenőrző könyvét, és beleírta: „Vitay Georgina ma tisztességes formájú számokat írt, megdicsérem: Kerekes András.” Kerekes szinte sose dicsért meg senkit. Gina más körülmények között még jobban örült volna neki, de azért most is elpirult örömeiben; pedig mit számított már mindez! Ötödik óra után, mint mindennap, Kalmár még egyszer visszatért, megérdeklődte, ki dolgozott közülük aznap a legjobban, s a napos jelentette: Vitay. Először történt meg a tanévben. Kalmár ellenőrizte az osztályzatokat és bejegyzéseket az osztálykönyvben meg az ellenőrző könyvben, aztán nagyot bólintott, és a kislány tudta, ez azt jelenti, ma az igazgató felolvassa az ő nevét is. Az ebéd, az erkölcsnemesítő olvasmánytól eltekintve, mindig azzal végződött, hogy ismertették az aznap legkiválóbb eredményt elértek nevét, és Torma Gedeon azokat is felsorolta fekete hangon, akikkel valami baj volt aznap. Hányszor kellett így megszégyenülnie! Most dicsérik meg majd először. Tulajdonképpen szomorú is meg nevelés is.

Most, hogy tudta, csak órákat tölt már a Matulában, úgy szeretne volna, ha csak jó emlékeket hagy maga után; vágyott rá, hogy mindenki úgy emlékezzék rá majd, hogy ez a Vitay okos, művelt, kellemes lány volt, igazi jó barát és bőkezű is és előzékeny. Ebéd előtt bekopogtatott Zsuzsannához, megkérte, séta alatt hadd vehessen a karácsonykor fel nem használt pénzéből

valami ajándékot az osztálynak, és adjon neki engedélyt arra is, hogy délután felkereshesse szegény beteg Tormát. Zsuzsanna szó nélkül kihúzta a fiókját, odaadta, amit kért; volt a „Karácsonyi ajándéokra” feliratú boríték mellett több Vitay jelzésű más papírtasak is, amiből a kislány azt következtette, hogy a tábournok, amikor beíratta ide, nemcsak egész esztendőre kifizette az internátusi meg a tandíjat, hanem a zsebpénzét is kiutalta előre. Zsuzsanna azt mondta, megnézheti Tormát, de csak percekre, még vizsgálják szegényt, ha estig nem rosszabbodik az állapota, akkor valami májirritációja lehetett az éjjel, de ha rosszabbul lenne, másnap kiviszik a kórházba gyomorröntgenre. Ne merítse ki semmiképpen, Tormának rossz éjszakája volt, és sok kellemetlen hatású gyógyszert kellett beszednie.

Ebédkor az igazgató valóban említette a nevét.

A szokás úgy kívánta, hogy akit dicsértek, felálljon a helyéről, odamenjen a tanári asztalhoz, meghajoljon először a testület, aztán az osztályok felé, ezt csak mikor idejött, találta nevetségesnek, később megszokta, s a két meghajlást nem komikusnak érezte, inkább irigylendőnek. Míg haladt az asztalok között, azon kapta magát rajta, hogy még most is, így is, örül a dicséretnek, és amikor az igazgatói asztal felé bókolt, és látta, Kőnig hogy bámul rá, milyen figyelmesen, ezúttal irónia és indulat nélkül mosolygott vissza rá. Gina boldog volt ezen a napon, felszabadult, önfeledt, minden csillogott körötte, tudta, estére megszabadul, hogy Feri hazaviszi, s voltaképpen már otthon sincs baj, hiszen apja túlelt a betegség nehezen, az is nyilvánvaló, hogy a németek bejövetele sem lényeges, nyilván sikerül majd rövidesen befejezni a háborút is, hát olyan jótékony, szelíd és derűs volt, amilyen csak egy nagyon elégedett ember lehet. Kőnig tekintetét egész étkezés alatt ott érezte az arcán, Kőnig egyszerűen nem is nézett máshová. Nyilván meglepődött, hogy ilyen is van, egy mosolygó Vitay, akit dicsérnek.

Délután Zsuzsanna és az ötödik osztály türelmesen kibőjtölte, míg Hajda úrnál bevásárol, s vártak rá akkor is, mikor a megmaradt pénzzel bement a cukrászda melletti virágkereskedésbe, és vett egy kedves cserép jácintot.

– Ma jókedvű vagy – mondta Zsuzsanna, mikor visszaértek a sétából, és az ötödik osztály az uzsonnához Hajda úr remekeiből kapott, a prefekta helyére meg ki volt téve a fehér mosolyú cserepes virág. A diakonissza odahajtotta az arcát a jácintra, beszívta az illatát. – Ma nagyon boldog lehetsz, Georgina, hogy végre sikerült a példamutatók közé kerülnöd, ezért akarsz mindenkit megajándékozni. De a virágot nem fogadom el, mert nem indokolja semmi, hogy kapjam, ellenben az igazgató úrnak bizonyára jólesnék, ha meglepnéd vele őt, s az ötödik osztály nevében boldog névnapokat kívánnál. Holnap lesz a neve napja, huszonnyolcadikán. Az igazgató urat Gedeonnak hívják.

Volt ebben valami részegítő, valami kábító, még akkor is, ha Zsuzsanna ilyen finoman adta értésére, hogy nem fogad el tőle semmit, hogy megbocsátott ugyan, ahogy hite kívánja, de nem adhat neki még csak egy nyomorult cserép jácintot sem. De talán így tökéletes ez, bemenni a fekete emberhez, átnyújtani neki a virágot, aztán reggelre elpárologni, azok meg csak keressék, hova tűnt, nem marad utána semmi, csak a jácint az igazgató asztalán. Ha jön a tanári lakrészből visszafelé, megnézi Tormát. Gondolatban Tormát jelölte ki örökösének, mert őt még Bánkinál is jobban szerette, nem a gipszkutya vagy az együtt töltött téli szünet miatt, de Torma és saját itteni árvasága erős kapocs volt. Átfonta a haját, ünneplőt vett, másképpen nem illett volna gratulálni menni, Bánki és Kis Mari ájuldozott a nevetéstől, hogy az éjjel olyasmit művelt, ami miatt az igazgató, ha tudná, menten holtan fordulna le a székéről, és neki még van képe vizitálni nála. Míg ellenőrizte a haját a fürdőszoba parányi tükrében, arra gondolt, otthon az éjjeliszekrény fiókjában maradtak a loknifái. Milyen régen nem lóknizta fel a fűrtjeit, időbe telik majd, míg meg tudja újra csinálni.

Azon kapta rajta magát, hogy dúdol, amíg siet a szépen újra visszacsomagolt jácinttal a tanári

lakrész felé. A rácsos ajtó ugyan csukva volt, de nem kellett csengetnie, Truth Gertrúd éppen kinn állt a folyosón, meglátta, hogy jön, kinyitotta neki. Az igazgatót társaságban találta, Kőnig, Kalmár és Gigus tanárnő ültek nála, nem látszottak valami boldog együttesnek, nyitott osztálykönyvek fölül hajoltak mind. „Milyen jellemző – gondolta a kislány –, ez lesz az utolsó kép róluk: az igazgató a tanárokat fegyelmezi. Gigus tanárnő, Kalmár gyakran elfelejti beírni az órát az osztálykönyvbe, Kőnig meg olyan figyelmetlen, hogy csaknem mindig más tantárgy rovatába jegyzi a nevét.”

Úgy nézett rájuk, mint egy felnőtt három kislányra, akik golyóval játszanak. Az igazgató csak rábámult, mikor minden lámpaláz nélkül boldog névnapot kívánt neki az ötödikesek nevében, felállt, kezét adott neki, Gina elképedve vette észre, hogy elpirult. Az igazgatóról rég kialakította magában a véleményét: Torma Gedeon tömör, fekete, és ostoba tilalmak őre. Ki hitte volna, hogy meghatódik, ha valaki boldog névnapot kíván neki, vagy kap egy cserép virágot? Amire nem hitte volna képesnek, még hellyel is megkínálta, Gina azt felelte, nem akarja igénybe venni az idejét, épp csak gratulálni jött, amúgy is sietnie kell, megnézi a beteg Tormát.

Az igazgató minden reggel megkapta a betegek jegyzékét, tudott róla, hogy unokahúga rosszul lett az éjjel. Azt üzenté Tormának, majd ő is meglátogatja a nap folyamán, s igazán csodálkozik, hogy nincsen jól; mióta itt él a Matulában, egyetlenegy napot se hiányzott még, vasegészsége van. Gina elköszönt. Torma Gedeon – elképesztő volt! – ismét kezét adott neki. A kislány megnézte még egyszer, utoljára a fekete szobát, az osztálykönyv körül búsan ülő nevelőket, meghajolt, ahogy Zsuzsanna tanította, aztán átsietett a betegszobába.

Torma egyedül volt. Feküdt, de azonnal felült, ahogy Ginát meglátta, s megkérdezte, hozott-e valami ennivalót, mert őt itt koplaltatják, és éhen hal. A sütemény, amit külön az ő számára csomagoltatott be Hajda úrral, ott rejtett a tarisznyájában, átadta a betegnek. Szegény gyomorfájós úgy falt, mint a farkas, rágás nélkül, és közben teli szájjal biztatta, mondja el már az Istenért, normálisan, mi történt az éjszaka, mert járt ugyan már nála Kis Mari meg Bánki, de azok csak röhögtek, és mire rendesen beszámoltak volna, bejött az ápolótestvér, és kizavarta őket. Gina elismételte a Bánkiék használatára átalakított történetet, elmondta Tormának is, milyen szerelmes beszélgetést folytatott a hadnaggal, Torma azt sóhajtott, hogy akkor hát nem volt hiába sem a hányató, sem a hashajtó, pedig igazán sokat szenvedett.

Látszott is rajta, meg volt viselve a képe, az a kedves arc, amely ezek alatt a hónapok alatt annyival drágább lett a számára, mint akármelyik pesti barátnőjéé. Összes kincsei ott rejtőztek már a tarisznyájában, a virágosládában tartott holmik csakúgy, mint amiket utolsó látogatásakor az apja adott át, azzal, hogy Mimó néni küldte őket, amiknek közösen örültek az osztálytársaival, de amik persze csak a Gináé voltak, és az ő engedélye nélkül nem használhatta őket senki. Ott volt a parfüm, amelyet fel se mertek kenni, csak szagolgattak, a mókus brosstű, amit hűségesen elhozott a tábornok, ha tudta is, hogy nem szabad majd viselni, aminek gyönyörű markazit szeme volt, a rúzs és az osztály elragadtatásának állandó tárgya, a különös ceruza, amelyből aszerint, hogy hogy állították be, kék, zöld, piros vagy fekete színű bél ugrott ki, s amit remekül lehetett volna használni, ha nem lett volna kötelező, hogy még egy ceruza határáig se különbözzék egymástól gazdagabb és szegényebb matulás, s nem lett volna muszáj a rossz magyar gyártmányú, háborús póttanyagú belü színesekkel gyötrődniük rajz közben.

Torma csak nézte, amint az apró tárgyak elborítják a paplanját. Nem értette, mit akar azzal, amit elébe szór. Játszani nem lehetett itt, rajtakapják, a betegszobába folyton benéz valaki.

– Neked hoztam – mondta Gina. – Neked adom mindet. Örökre.

– Lázad van? – kérdezte magánkívül Torma. – Megörültél? Ezeket a kincseket? Akkor neked mi

marad?

Nem mondhatta meg, hogy a szabadság, Budapest, az apja szeretete, a régi otthon, nem mondhatott semmit, csak örült, hogy még távozás előtt eszébe jutott, hogy kiszedje a holmiját, és biztosítsa, hogy annak a tulajdonába kerüljön, akinek a kacér hálóingén kívül úgyszólván semmije, aki a legárvább.

– Nekem már nem kell – felelte. – Nekem ezek közül egyáltalán nem kell semmi. Neked adom, használd egészséggel.

Ha Torma, a félénk, a mindig elővigyázatos el nem veszi az eszét, ha az ezüstnyelű fésű, a rúzs, a csavaros ceruza meg a többi kincs hatására olyanná nem válik, mint egy fékezhetetlen részeg, ha nem tiltakozik az ellen, hogy kössék be a holmit egy nagy zsebkendőbe, és Gina eldugja az egészet a Torma rombuszába a hálóing mellé, s ha nem vesznek össze azon, hogy Gina csak megmutatni akarta, mit testál rá, látni az örömet, és rögtön eltüntetni, elrejtetni a tárgyakat, Torma meg azonnal birtokba venni gyönyörűséges új tulajdonait, akkor hamarabb meghallják, hogy mögöttük nyílik az ajtó. Így csak akkor vették észre, hogy Kőnig és az ápolótestvér ott áll a Gina háta mögött, mikor Kőnig megköszönte a torkát. Torma felpillantott, Gina hátrafordult. Kőnig kezében tányér volt, rajta egy alma. Az ápolótestvér úgy nézett, mint a zivataros égbolt.

– Egy kis jó alma – mondta Kőnig. – Kiváló gyomorrontás idején, mindenki azt mondja. Hogy érzi magát, Piroska?

Torma nem tudott szólni, két szerencsétlen kezével rátenyerelt a bazárra, ami ott tarkállt a takaróján. Kőnig rövidlátóan közelebb hajolt az ágyhoz. A rúzst vette fel, ami pláne szabadon piroslott, nem takarta a tokja, nézegette, meg is szagolta, aztán felemelte a fésűt is, az nagyon tetszett neki, megpöccentette körmével a fehér fogakat. Gina most megint azt érezte, hogy Kőnig azért született, hogy pokollá tegye az ember életét. Az ápolótestvér még mindig nem szólt, csak mélyeket lélegzett, mintha nem kapna elég levegőt.

– Ne tessék elvenni – mondta Torma, és ez a hang, Torma síró kis hangja sokszor visszatért Gina emlékezetében még, mikor már felnőtt volt, és saját lánya fricskázott odébb az asztalon valami igazán értékes tárgyat, amiben nem talált különösebb örömet, mert megszokta, hogy születésétől fogva meglegyen mindene. – Ne tessék elvenni, tanár úr, kérem! Ne tessék elvenni, testvér!

Kőnig ajka megrezzent, visszajettette a fésűt, a rúzst. Az ápolótestvér lekapta a törülközőt Torma ágya széléről, összeszorította a száját, hogy a felindulás ki ne csaljon a torkán valami rút, Istennek nem tetsző szót, és nem törődve a felzokogó Tormával, összekapta a törülközőbe, ami csak az ágyon hevert, és kirohant vele a betegszobából.

„Viszi Zsuzsannához – gondolta Gina. – Most az enyém se, az övé se, és megint baj lesz. De ha büntetést szabnak ki, akkor én kapjam, mert engem ugyan mitől tudnak már eltiltani.” Torma a fejére húzta a paplant, alábújt, ott sírt, Kőnig meg csak állt, és le nem vette a szemét Gináról. A kislány majdnem derülten várakozott mellette, csak Tormát sajnálta. Szegény bogár, most látta, mije lehetett volna, és máris elvesztette, mielőtt használhatta volna. Zsuzsanna hamar megérkezett, kezében ott volt a törülköző a bűnjelekkel, ránézett Kőnigre, az érthetett volna a szeméből, hogy menjen ki, de Kőnig nem fogta fel az üzenetét, csak ácsorgott, ami magában véve is illetlenség volt matulás fogalmak szerint: egy férfinak, még ha az illető tanár is, nem való egy lány betegszobájában időzni.

Zsuzsanna először Tormát akarta kivallatni, de az nem felelt, sőt elő se bukkant a paplan alól. Gina válaszolt helyette, közölte, az a holmi mind az övé, játszani hozta be Tormának, aki teljesen

ártatlan. Zsuzsanna elképedt kérdésére, miért nem látta mindezt a cifra és Istennek nem tetsző portékát eddig, azt felelte, különféle rejtkehelyeken tartotta idáig, és Kőnig csak figyelte, milyen nyugodtan és fölényesen felel a prefektának. Zsuzsanna haragos volt, mindig a szokottnál jobban felizgatta, ha arra kellett rájönnie: becsapták. Azt mondta Ginának, még nem tudja, mivel fogja megbüntetni, ezúttal majd nagyon iparkodik, hogy jól a szájában maradjon az íze. Gina derülten bólogatott, mintha dicsérték volna, Kőnig le nem vette szemét az arcáról. Zsuzsanna már kiment volna, ha Torma, aki a barátnőjétől már egy bámulatos hálóinget is kapott, és most, ha pár percre is, de egy egész kincstárat, azt nem érzi a paplan alatt, micsoda gyalázat, hogy még meg is büntetik ezt a Vitayt amiatt, hogy ilyen emberfeletti mértékben jó, és életében először erőt nem vesz a rettegésén. Egyszer csak felbukkant az ágyból, s azt rebegette, Vitay magára vállalja, hogy hibás, pedig nem igaz, Vitay a legönzertlenebb tanuló az egész iskolában, mindenét, amije csak volt, neki ajándékozta ma délután, vegyék tudomásul, hogy ő ezeknek a tárgyaknak az új tulajdonosa egyedül, hát őt büntessék meg, ne Vitayt, aki adta.

A diakonissza már olyan dühös volt mindkettőre, hogy alig tudott uralkodni magán, közölte Tormával, ha ő is igényt tart a büntetésre, nincs akadálya annak, hogy megkapja, s aztán úgy ránézett Kőnigre, hogy az is észre tért végre, és menni készült. Zsuzsanna intett Ginának, hogy távozzék, ám a kislány csak Tormát figyelte, tudta, talán soha többé nem látja az életben, hát odahajolt hozzá, átfogta a nyakát, forrón megcsókolta, ami még a nappaliban is felháborító cselekedet lett volna, nemhogy a betegszobában, és azt mondta neki: „Isten áldjon meg, drágám!” Zsuzsanna már szólni se tudott, csak az ajtóra mutatott, Gina léleknyugalommal sétált kifelé, és nem felejtett el köszönni senkinek, külön üdvözölte Kőniget, külön Zsuzsannát, ilyen finoman, matulásan még nem hajolt meg soha.

Visszasétált a nappaliba, nekiült a leckének, amiből, maga tudta legjobban, hogy senki se feleltetheti már, időnként megnézte az óráját, meglepődve konstataálta, hogy fut az idő ezen a napon. A betegszobai epizódról, ha akar, se beszélhetett volna, mert nem volt szabad foglalkozás, de amúgy se kívánt beszámolni az ötödikeseknek, mi történt megint; Zsuzsanna másnapra ígérte a büntetést, amikor ő már túl lesz ungon-berken, s minek megbántani az osztályt annak az elmondásával, hogy mindenét egyedül Tormának szánta, és felkelteni bennük a kíváncsiságot, ugyan miért támadt hirtelen olyan ajándékozási kedve, hogy nem tartott meg magának semmit.

Szabad foglalkozás idején Kis Mari meg Bánki újra meg újra célozgatott az éjszaka történtekekre, egy kicsit fárasztotta már, hogy annyiszor el kell ismételnie ugyanazokat a hazugságokat. Örült, mikor eljött a vacsora ideje, Kőnig tekintetét még étkezés közben is gyakran magán érezte, majdnem hetykén viszonzta a pillantását. „Most töröd a fejedet, ugye, hogy miért nem vagyok izgatottabb vagy szomorúbb, mikor büntetés vár rám? – gondolta a kislány. – Majd megtudod holnap, mi adott erőt, mi tett ilyen jókedvűvé.” Az áhítaton viszont, amiről tudta, a legeslegutolsó ilyen közös fohászkodás, amin részt vesz, önmagát is meglepte, mennyire meghatódott. A fekete-fehér világ szigora elleni ingerültség megint enyhült a szívében. Zsuzsanna különösen szép volt ezen az estén, szép és szomorú, és ezek a hónapok ősztől – jaj, milyenek is voltak ezek a hónapok! Nem csupa keserűség, nem. Annyi fény is jutott, annyi öröm, annyi szeretet, nevetés. Ezt is csak később tudta megmagyarázni magának, mit érzett meg, mi jutott el akkor a tudatáig, mikor Árkod és a Matula tömör egésze úgy bukkant fel már az emlékei között, mint amikor a dagály visszahúzódik a partról, és előbukkannak a sziklák.

Lefekvés után nem kellett sokáig suttognia senkivel, az osztály álmos volt, Bánki és Kis Mari különösen az. Tíz után már mindenki aludt, hamar hozzáfoghatott a készülődéshez. Egy csepp izgalmat nem érzett, úgy bízott Feriben, hogy meg se fordult az agyában, hogy ne sikerüljön, amiben megegyeztek. Iskolaruháját, kabátját még akkor beopta a matraca alá, mikor az osztály a fürdőszobában végezte a lefekvés előtti tisztálkodást, most rendesen fel kellett öltöznie már, Pestig és Ferivel mégsem utazhatott köntösben. Háromnegyed tizenkettőkor felöltözött, míg rút fekete

magas szárú cipőjét befűzte, elmosolyodott, vajon mit szól a hadnagy, ha meglátja ebben a matulás egyenruhában. Mielőtt kilépett volna a folyosóra, végigpillantott a hálótermen, megnézte még egyszer a macskaszem sugárzásában szenderegőket. Jó lett volna elköszönni tőlük, megcsókolni őket utoljára, úgy szeretne valamennyit. De nem szabad veszélyeztetnie a szökését.

Kilesett a folyosóra Zsuzsanna szobája irányában, aztán a tanári lakrész felé. Nem mozdult semmi. Az ember néha érzi, hogy amibe belefog, sikerül. Gina is érezte, hogy nem fogják megzavarni, hogy kijut a kertbe. Kinyitotta az ablakot, kimászott, aztán kívülről, amennyire csak bírta, helyére húzta az ablaktáblát, minél kisebb fénycsík hulljon a kertbe, és ne mutassa meg a véletlenül kipillantónak, hogy valami nincs rendben. Bár ha valaki rájön, hogy nincs a helyén, először az épületben fogja keresni, nem jut eszébe, hogy a kertbe fusson utána, hisz mit keresne egy matulás odakinn a hidegben s olyan későn, mikor a fehér templom kongatni kezdi az éjfélt.

Mert a fehér templom rákezdte, mélyen, ünnepélyesen, Gina futott a holdverte kerten át Abigél szobra előtt. Még mindig nem félt – amit érzett, más volt, mint az elmúlt éjszakán, mikor még nem tudta pontosan, mi vár rá. Futott a régi élete, az otthona, Mimó néni meg Feri meg az apja felé: vissza az életbe. Odaért a vaskapuhoz, várta, hogy kitáruljon. Ha nem is hallott zajt odakint, egész mivolta érzékelte: nincs egyedül. A templomóra utolsót vert, hátrapillantott búcsúzóul az alvó épületre, a kertre, amelyben áradt a márciusi, majdnem jeges illat, csupa földszag volt és hideg ibolyalehelet. Arcát, alakját befolyta a holdfény, ahogy ott állt és várt a kapunál.

Kinn megkocogtatták a vasajtót. Gina válaszolt egy pici koppantással.

– Zsini – suttogta Feri. – Még várnia kell. Járnak az utcán. Hall engem?

– Hallom – lehelte a kislány.

– Két férfi beszélget a másik oldalon, éppen az intézettel szemben. Még jó, hogy nincs világítás.

Nem felelt, de most azért nyugtalanabb lett, feszültebb. Az esze értette, hogy még nem szabad elindulnia, de az ösztönei nem. Azok sürgették, azt mondták: menekülni!

– Az autó a keresztutcában vár, nem mertem itt parkolni, hátha megbámulják, hátha szokatlan, hogy itt kocsit vár. Milyen jól tettem, látja. Hanem micsoda hely ez az Árkod, még ilyen várost nem is láttam. Hogy bírta ki idáig, szegénykém?

– Nehezen – suttogta a kislány. – Mehetünk már?

– Mindjárt. Most búcsúzkodnak odaát, hallom a hangjukat. Sose hittem volna, hogy egy kis vidéki városban ilyenkor is mászkál valaki. Na, indulnak talán. Vigyázzon, Zsini, nyitom az ajtót!

Valósággal rálapult a vasra. Most fáj a lélegzés, szűrt. Hallotta, hogy Feri bezörrenti a kulcsot a zárba, azt is, hogy az megfordul. Nehezen fordult meg, Gina egész testével nyomta a vasajtót. Nem mozdult, kétszer lehetett bezárva. A kulcs újra nekiveselkedett, de a mozdulat, amivel megforgatták volna, megakadt. A kislány állt a vasajtóhoz simulva, kinn léptek kopogtak, szaladó léptek, két irányból is, és felvillant valami fény.

– Ejnye – mondta egy ismeretlen hang. – No lám. Tessék csak ott maradni. Mit akar azzal a kulccsal? Mit nyitogat ott?

– Vegye le a fényt az arcomról, hülye! Idecsődül a légvédelem. Tegye el azt a zseblámpát – suttogta

Feri. – Mit akarnak itt?

– Mit akarunk? – méltatlankodott az ismeretlen hang. – Maga mit akar? Ki küldte magát? Ki maga? Valaki a kukurikusok közül? Vagy betörő? Na várjon csak, megyünk az igazgatóhoz. Hinnye, még verekszik is? Gyere, komám, fogd le, míg fellármázom a Matulát.

A csengő, az a csengő, amelyet sose húzott meg senki, pedig évszázadok óta ott lógott már a kilincs nélküli vaskapunál, elkezdett sikoltozni. A kislány csak állt, a hang sikoltzott, aztán káromkodás hallatszott, aztán szaladó lépések, amelyeket más, rohanó léptek követtek, és aztán megint csak csend lett, természetellenes, halálos csend. A rémült kis agy zsibbadtan állt egy pillanatig, míg az önvédelem meg nem indította a gondolkodást megint. Futott a kislány is, vissza Abigél mosolygó szobra mellett, vissza az ablakhoz, ahová most Kis Mari segítsége nélkül magának kellett felkapaszkodnia, majdnem kiszakadt a szíve, mire sikerült újra ott állnia a folyosón. Zsuzsanna ajtaja tárva volt, lámpája égett, a diakonissza kifuthatott valamerre, talán a főkapuhoz, talán a tanári lakrészbe. Csak nincs benn a hálóban? Csak nem ébredtek fel odabenn?

Aludt mindenki. Lerángatta a holmiját, visszahúzta a hálóingét, a ruhát, a kabátot bedobta az ágy alá. Minden porcikájában reszketett, míg összegubbaszkodott a paplan alatt. Valami nyomta a hátát, nem törődött vele, mint a patak, folytak a könnyei. Ferit rajtakapták, megfutamították, most már nem tudja, lesz-e számára menekülés. Miután a kert felől próbált behatolni, talán holnaptól őrizni fogják ezt a bejáratot, vagy keresztvasat tesznek rá lakattal, itt minden elképzelhető. Sírt keservesen, olyan hangosan, hogy Kis Mari fel is neszelt rá, de annyira álmos volt, hogy csak hűmmögött valamit, és a másik oldalára fordult. Aki a távolból is megérezte, hogy valami baj van vele, és be is jött hozzá egy idő múlva, az Zsuzsanna volt.

Egyenruhában volt, mintha nem volna éjszaka. Megigazította a ferdén álló széket a kislány mellett, leült. Rátette a kezét a síró gyerek homlokára, a szappanillatú ujjak hűvösek voltak, vigasztalók.

– Majd kitalálok valamit, hogy könnyebb legyen neked itt – mondta csendesen Zsuzsanna. – Félek, türelmetlen vagyok hozzád, mert annyira más vagy, mint bárki, akit valaha láttam, olyan vad, olyan engedetlen. Ma is mit csináltál, egész gyűjteményed volt tiltott dolgokból. Légy végre jó, Gina! Nagyon haragudtam rád, de már nem haragszom, és ha az igazgató úr meg is büntet, nem lesz az akkora büntetés, hogy amiatt ne aludj éjjel, hogy így kelljen félned, zokognod.

„Csak nem képzeled, hogy téled rettegek és az igazgatótól – gondolta a kislány, és csak ömlött, ömlött a könnye. – Mi történt Ferivel? Mi lesz velem?”

Mintha megérezte volna, mi jár az eszében, Zsuzsanna megint megszólalt:

– Hallottad az imént a csengőt? Mráz úr csengetett be, valaki be akart hozzánk hatolni a kertkapun át, valami tolvaj, de elijedt az üvegestől meg a barátjától, otthagya a kulcsát a zárban, és elrohant. Nem szabad megmondani az alsósoknak, mert azok még kicsik és félénkek, pedig nekünk nem történhetik bajunk. Az emberek jók, vigyáznak ránk.

Várt egy kicsit, nyilván, hogy mondjon valamit ő is, megköszönje, hogy megbocsátott vagy hogy egyáltalán bejött hozzá. Ám Gina nem beszélt, holtfáradt volt, reménytelen. Zsuzsanna felállt, azt mondta a kislánynak, imádkozzék, aztán kiosont a hálóból.

Egyszer a könnyek is elapadnak, és az erő is visszatér. Kiszállt az ágyból, hogy visszalopja a szekrényébe a kabátját meg a ruháját, ne leljék az ágy alatt összegyűrten, mire a kis harang felkölti őket. Elrakta a holmiját, s ahogy visszatért a folyosóról, fáradtan, keserűen félrehúzta a paplanját, hadd igazítsa meg az ágát, mielőtt visszafekszik. Az imént nyomta valami a hátát. A macskaszem

fényében most már meglátta, mi volt, ami szúrta, sokáig nézte, hitetlenkedve, mintha egy csillag hullt volna az ágyába, olyan elképesztő volt látni, hogy ott villog a lepedőjén egy ezüst hamutartó, ugyanaz, amit maga vett az apjának, mikor Árkodra utaztak. Alatta cédula volt, rajta a betűk ismerősök, mikor elolvasta, csak nézett maga elé némán. Amit érzett, annak a lazítására nem volt könny, se sikoltás.

EZT A HAMUTARTÓT, AMIT EGY KIS SZOLNOKI ÉKSZERÉSZNÉL TE VETTÉL NEKI VISZONZÁSKÉPPEN EGY HOLDACSKÁRA, APÁD HAGYTA NÁLAM, HOGY RÁISMERJ, ÉS TUDD BELŐLE: VELEM BESZÉLT, RÁM BÍZTA AZ ÉLETEDET. MOSTANTÓL FOGVA ÉN RENDELKEZEM VELED, MERT APÁD AZ ELSŐK KÖZT VOLT, AKIKET A NÉMETEK 19-ÉN LETARTÓZTATTAK. KUNCZ HADNAGY 20-ÁN ÉRKEZETT ÁRKODRA, HOGY TÉGED KICSALJON AZ INTÉZETBŐL, S A TE SZEMÉLYEDDEL PRÓBÁLJÁK RÁVENNI APÁDAT, HOGY ELÁRULJA, KIK A KÜZDŐTÁRSAI. HA NEM VIGYÁZTAM VOLNA RÁD, AZÓTA TÚSZ VAGY, S VELED ZSAROLJÁK A TÁBORNOKOT. HOGY MIKOR MIT TÉGY EZENTÚL, ÉN SZABOM MEG, S AMIT ÜZENEK, AZ OLYAN, MINTHA APÁD PARANC SOLTA VOLNA. NE MOCCANJ, NE TÖPRENGJ, VIGYÁZOK RÁD. MARADJ BÉKÉN, MÍG ÚJRA HALLASZ RÓLAM.

ABIGÉL

Kuncz Feri a matulában

A reggel olyan volt, mint akármelyik más reggel, rohangáltak, egymásnak ütődtek a fürdőszobában, sürgették egymást, nem volt arra idő, hogy azt nézegessék, milyen a Vitay színe vagy arckifejezése. Ha az orvosnő nem siet át a folyosón még áhítat előtt, és nem látja meg Ginát, talán észre sem veszik ebédig a sok munka meg iskolai izgalom miatt, ám így a figyelem hamarabb ráirányult, az orvosnő megállította, megnézte a pulzusát, a torkát, megkérdezte, nem érzi-e betegnek magát, azt mondta, a hosszú szünetben menjen le a rendelőjébe, megvizsgálja. Kis Mariék akkor figyeltek fel rá, milyen sápadt, érdeklődésükre Gina csak a fejét rázta, s nekik is azt mondta, amit az orvosnőnek: ő nem érzi, hogy beteg volna. Az orvosnő különben a közelükben tárgyalt Zsuzsannával, s fülük hallatára sajnálkozott, hogy szegény Torma annyira belázasodott az éjjel. Igazán rejtelmes, hogy mitől, tegnap egész nap csak teát kapott, és kitűnően érezte magát, ma meg a leghevenyebb gyomorrontás tüneteit mutatja ismét, szó sem lehet arról, hogy iskolába engedje.

Gina mosoly nélkül hallgatta, hogy tanakodik a két felnőtt Torma érthetetlen visszaesésén, pedig ő csak tudta, hogy falta be Hajda úr krémes süteményeit szinte rágás nélkül kikoplalt gyomrába. Most távolinak érzett mindent, magát az erődöt is, amiben élnie, mozognia kellett, s a felnőtteket sem látta reálisabbnak, mint az árnyakat. Zsuzsanna egyébként nem célzott sem éjszakai beszélgetésükre, sem az előző napi jelenetre Torma ágyánál, maga Gina se gondolt rá, oly kicsiség volt igazi bánatához mérten, hogy azon kapták rajta: mi mindent rejteget. Csak amikor áhítat után látta, hogy az ápolótestvér az igazgatóhoz lép, magyaráz neki valamit, s a fekete ember pillantása elképedve fordul felé, jutott eszébe megint, miféle bűnön érték rajta, s fogta fel, hogy Zsuzsanna el akarta titkolni, ami történt, vagy legalábbis más hangsúllyal vagy más időpontban közölni Torma Gedeonnal, ám az ápolótestvér sértett igazságérzete azonnali megtorlást követelt, így hát alighanem büntetéssel fog kezdődni a nap. Úgy vette tudomásul, hogy áhítat után ne órára menjen, hanem egyenesen az igazgatói irodába, hogy szinte örült neki; bármi jobb volt most, mint egyedül maradni a gondolataival, amelyek emlékszeletkéiből már összeállította annak a rejtvénynek a megfejtését, amelyet eddig részint nem is érzékelt rejtvénynek, részint nem volt kíváncsi a megoldására. Nem is tudott elköszönni az osztálytól, vagy magyarázatot adni, mi történt vele már megint, az ötödikesek

riadtan követték a tekintetükkel, míg elindult az iroda felé. Abból, hogy Torma Gedeon az ezen a napon nyolc és kilenc között mindig üres órák Kalmárt is kéréte, azt következtette, osztályfőnöke jelenlétében hallgatja majd ki, s Kalmárral együtt dönti el, mivel büntesse meg. Mindegy volt, már majdnem jó is. Valami konkrét, masszív, megszokott a híg, lebegő iszonyatban.

Sosem érzett ragaszkodással nézett az igazgató ajtajára, ami mögé még nem szólították be. Kerekes szabályos négyes számjai, Hajdú igényessége, hogy pontosan ütemezze a szenténeket, a rend, amelyet meg kellett tartaniok, a tilalmak, amelyek ellen nem volt szabad véteni, az erőd egész mindennapi élete olyan boldogítónak és biztonságosnak tűnt most a szemében. Tiszta világ volt az a fekete-fehér, merev világ, semmi köze se hitványsághoz, sem áruláshoz, gyalázathoz, halálhoz vagy veszedelemhez. Ő ebben a pillanatban nem más, mint Vitay Georgina ötödik osztályos tanuló, aki jól megérdemelt büntetésére vár, hiszen mindenféle tilalmas tárgyat dugdosott az intézetben, és megszegte a házirendet. Engedetlen kis ötödikes ő, akit az iskola szigorúan fog; ha jól viselkedik, megdicséri, ha engedetlen, kikap; és ez a kis gimnazista lány akár el is felejtheti Zsinit, Mimó néni unokahúgát, azt a hiú ostobát, aki azt képzelte a nagyok társaságában, hogy nagylány ő is, és ha a hadügyminisztérium kémelhárító osztálya megbízásából egy csinos hadnagy udvarolni kezd, és szépeket mond neki annak érdekében, hogy közelebb férközzék Vitay tábormokhoz, és nyomára akadhasson azoknak, akik együtt harcolnak vele valami láthatatlan fronton azért, hogy véget vethessenek a háborúnak, ami mészárszék a katonáknak és pusztulás az országnak, akkor ez a Zsini elhiszi, hogy Kuncz hadnagy az ő angol fűrtjeiben találja legfőbb örömét, őutána jár, igazán szerelmes belé, és minden vágya az, hogy egyszer eljegyezze. Apja tarthatott tőle, hogy figyelik, ezért hozta őt Árkodra, és ezt a biztonságot veszélyeztette ő szökéseivel, képtelen magatartásával, ennek a rejtekhelynek a titkát árulta el a boldogtalan Bánki, s ebből csalta volna ki az éjjel Kuncz Feri, ha Abigél nem vigyáz rá.

Mikor beszólították, az igazgató asztalán ott volt a törülköző a bűnjelekkel. Az igazgató szétrakta a tilalmas tárgyakat, hogy jól lássa Kalmár is, aki komoran állt az ablaknál, nem a bazar miatt – a tény búsította, hogy megint meg kell büntetnie Vitayt, a kedvencét. Csóválta a fejét szemrehányóan, mihelyt Gina belépett, a kislány, ahogy a Matulában illett, lesütötte a szemét.

Az igazgató felemelte az ezüstbe foglalt fésűt, undorodva visszadobta, aztán elkezdte a szónoklatát. A bevezetésben Torma karakterét ecsetelte, szerencsétlen unokahúgáét, akit amúgy is nehezen lehet féken tartani, hisz gyenge jellemű teremtés. Amit külön rossz néven vesz Vitay Georginától, az, hogy ezt a felületes és amúgy is hitványságokról ábrándozó Tormát vitte kísértésbe, ezért még szigorúbb büntetést fog kiróni rá, mint amit egyébként kapott volna. Idáig jutott a cicerói körmondatokban, mikor megszólalt a telefon. Kalmár már kapott volna a kagyló után előzékenyen, de Torma Gedeon a fejét rázta, hagyja. Nem szerette, ha szónoklat közben zavarják. A telefon azonban nem békélt, újra meg újra próbálkozott, aki el akarta őket érni, s ez azért mégis lehetetlenné tette, hogy megfelelő ékesszólással kifejttesse Vitay Georginának, milyen jövőt remélhet a tiltakozó, a hazug, a sunyi, az engedetlen, a cifraságokat rejtegető tanuló, hát végül mégis odaintett Kalmárnak, rázza le a telefonálót, legyen végre csend. Kalmár behallózott a készülékbe, aztán azonnal azt mondta:

– Igenis, tüstént! – Nyújtotta a kagylót Torma Gedeon felé.

– Nem érek rá – mondta az igazgató. – Hívjanak máskor. Mondtam, hogy intézd el.

– Szenttamássy Kázmér – suttogta Kalmár. – Veled akar beszélni személyesen.

Az igazgató mormogott valamit arról, hogy szó sem lehet róla, hogy az esetleges szükségkórházat a Matulában rendezzék be, ott a Kokas Pál gimnázium, az nem egyházi intézmény, és nagy kelletlenül behallózott a készülékbe. Gina elnézte hajdani tulajdonait az asztalon, és arra gondolt,

évszázadokkal ezelőtt, mikor még papnövendékek tanultak ebben az épületben, volt karcer is az engedetlenek büntetésére, most is megvan még, csak már nem börtön, hanem gombát természetnek benne, amiből időnként főznek is. „Ha becsuknának a rúzs meg a többi holmi miatt a karcerba – gondolta a kislány –, nem is volna rossz. Ott nem találna rám senki. Lehet, hogy félnék, de a lányok csak kitalálnának valamit, és Abigél oda is be tudna jutni. Ott legalább biztonságban volnék Feritől.” Nagyon furcsa volt úgy gondolni éppen a karcerre, mint valami kívánatos helyre.

Az igazgató kurtán beszélt, nem lehetett kivenni a feleleteiből, miről van szó, azon túl, hogy beleegyezett valamibe; de Ginát nem is nagyon érdekelte, más volt a tudatában, rémületesen más, mint hogy ki kereste telefonon Torma Gedeont. Az igazgató darabonként dugta az orra alá a nyomorúságos kincseket, mindnek el kellett mondania a történetét, hol, mikor és milyen úton került a Matulába, mit hozott magával, mit kapott később az apjától, és hogy hol rejtette idáig. Csak a virágosládát vallotta be, a mértani testről hallgatott, hadd maradjon meg legalább Tormának a hálóinge. Sokáig faggatták arról is, mi volt mindebben a szerepe az elvetemült Torma Piroskának, ez szemmel láthatólag mindennél jobban izgatta az igazgatót. Kalmár nem kérdezett semmit, csak nézett rá bántosan. A markazit szemű mókusról faggatták éppen, mikor a telefon újra megszólalt. Most is Kalmár vette fel, közölte, hogy a portás akar valamit, az igazgató belemorogta a kagylóba, hogy tud a jelzett látogatásról, eressze be a vendéget. Ginát kiküldte az irodából, azt mondta, félbe kell szakítania a kihallgatást, mert azonnal fogadnia kell valakit, várakozzék kinn a folyosón, ne térjen vissza az osztályba, mert ahogy a látogatóval végzett, hívhatja megint.

Kalmár benn maradt, a kislány kiment. Nekidőlt a folyosófalnak, nézte a Matula címer alatti érettségi tablókat, a sok lányarccal. Minden, ami még tegnap is unalmas, gyerekes, olykor gyűlöletes volt, gyönyörűnek tűnt, nyugalmasnak, biztonságosnak. Tűnődött, ki lehet az, akit az igazgató soron kívül fogad, nyilván valami nevezetes ember. Ettől megriadt. Hátha valaki olyan, aki az iskola fenntartó testületéhez tartozik, s ahogy felér az emeletre, az lesz az első kérdése: hát ez a kislány itt a folyosón miért nincs órán? Távolság húzódtott az irodától, oda, ahol a szertárak felé vezető folyosórészt egy lengőajtó zárta le. Beállt az ajtó mögé, rést tágitott a szárnyakon, onnan leste az irodát. Ha valaki kiszól érte, innen is meghallja, azonnal vissza tud futni, viszont a vendég nem láthatja meg, nem kell előtte szégyenkeznie.

A valaki most ért fel a lépcsőn. Mikor meglátta, úgy megrémült, hogy majdnem kiengedte kezéből a lengőajtó gombját. Kuncz hadnagy most egyenruhában volt, megigazította a derékszíját, mielőtt bekopogott volna az irodába. Nem nézett se jobbra, se balra, sietett.

Ha nincs Abigél üzenete, hogy fut oda hozzá, hogy kapaszkodik a kezébe, hogy semmi erővel el ne téphessék tőle, s milyen gyanútlanul követi, ha kiengedik. Most szinte egyé vált az ajtóval, míg a hadnagy el nem tűnt, aztán visszaroht az irodához, és a kilincs felé simulva kopogó szívvel figyelte, miről beszélnek odabent. Minden szót értett, akár maga is benn volna a szobában. Már túl lehettek a köszönésen, a bemutatkozáson, mert az igazgató beszélt:

– Szenttamássy városparancsnok úr közölte velem, hadnagy úr, hogy önnek parancsa van rá, hogy felkeressen az intézetemben. Szeretném azonnal felhívni a figyelmét arra, hogy a Matula gimnázium műemlék jellegénél fogva mindenfajta beszállásolás alól mentesült, s amennyiben férőhely vagy egyéb lehetőségek iránt érdeklődik, sajnálattal csak azt mondhatom, hogy bár tudom, a honvédelmi rendelkezések értelmében minden támogatást meg kell adnom a véderőnek, intézetünk mentességét a katonai célokra való igénybevétel alól miniszteri leirat biztosítja.

– Nyugodjék meg, igazgató úr – mondta a hang, ugyanaz, amely úgy suttogott a múlt éjjel a kulcslyukon át. („Zsini, kis Zsini, hall engem?”) – Egészen másról van szó. Parancsom úgy szól, hogy egy növendékét, Vitay Georginát nagybeteg apjához kísérjem.

„Istenem – gondolta a kislány –, még a mosolya, a lélegzete is hazug. Mi lesz, ha hisz neki?”
Megrémült, mert olyan valószínűtlen volt, hogy Torma Gedeon, aki szemében az emberi aljasság teteje egy rejtegetett rúzsruddal, felfoghatná, micsoda játék szereplőjévé akarják tenni. Ugyan miért tételezné fel egy hadnagyról, egy tisztról, aki parancssal érkezett hozzá, hogy nem mond igazat – az igazgató világában legfeljebb a növendékek hazudnak.

– Igazán sajnálom! – hallotta most már a Kalmár hangját. – Mi baja a tábornok úrnak?

– Baleset érte – mondta Kuncz Feri. – Autóbaleset. Súlyos az állapota, úgy is mondhatnám: válságos.

„Ez kivételesen igaz – gondolta a kislány. – Minden fogoly élete válságos. Tegnap szívbaja volt, ma autóbaleset érte. Ha harmadszor beszél róla, vajon akkor mi baja lesz az apámnak?”

Ha az igazgató behívja, ha átadja Ferinek, akkor elveszett ő is. Ha most elbúvik valahová az épületben, megtalálják, itt nincs olyan hely, amit Torma Gedeon ne ismerne, és a Matulából ki nem juthat, de hova is menekülhetne Árkodon, ha ki is engednék? Abigélre most nem számíthat, ki tudja, hol van, mit csinál e percben Abigél, talán nem is sejt, milyen veszedelemben került, hiába ígért neki az éjjel segítséget. Az igazgató most mindjárt azt fogja mondani, épp itt a kislány a folyosón, érte küldök, és ha ő bemegy, és arcába kiáltja a hadnagynak, hogy hazudik, mert az apja fogoly, nem tud bizonyítani semmit, és ugyan mivel is tehetné? Abigél levelével?

– Attól félek, ez nem lesz lehetséges – hallotta ismét az igazgató hangját. Torma Gedeon általában lassabban beszélt minden más halandónál, de ilyen lassan még soha. – Vitay tábornokkal úgy egyeztünk meg, hogy a gyermeket csak neki adhatom ki személy szerint, feltéve, ha rendtartásunk erre módot ad. Az ügy momentán amúgy se aktuális, hiszen a tanév folyik, és rendkívüli szabadságot nem szoktunk engedélyezni.

– De ha a tábornok úr ilyen beteg – mondta Kalmár.

– Nagyon beteg – vágott a szavába Kuncz Feri. – Olyan beteg, ismétlem, hogy személyesen nem jöhet el érte. Igazgató úr nem vállalhatja a felelősséget, hogy a gyermek nem látja többé az apját, ha a tábornok úr nem épülne fel többé.

– Szomorítana, ha ez bekövetkeznék – hallotta Gina megint az igazgatót –, ebben az esetben nekem kell majd erről elszámolnom Isten ítélőszéke előtt. Vitay tábornok ugyanis azt az utasítást adta nekem, hogy akkor sem adhatom ki másnak ökívére a gyermeket, ha ő haldoklik, vagy ha neki halálhíre érkeznék, a kislánynak még a temetésére sem szabad elmennie. Így kívánta, ez volt köztünk a megállapodás. A gyermek három év és három hónap múlva hagyhatja el először az intézetet az apja nélkül, mikor már leérettségizett. Ennyi időre fizették ki az internátusi és tandíját is.

„Apám – mondta Gina némán, és elrémült, mert először gondolt úgy az apjára, mint egy halottra, akinek végső rendelkezéseiről üzenet érkezett –, hát gondoskoddál rólam, hát lesz mögöttem valami akkor is, ha a mi otthonunkat szétfújja a szél?”

– Igazgató úr el látszik felejteni azt a tényt, hogy Vitay tábornok leányának Pestre vitelére parancsot kaptam.

– Nem én – felelte Torma Gedeon, s a hang, amelytől néha reszketett félelmében, máskor megnevetette, amelyet gyakran unt, komikusnak talált, most komoly volt, rendíthetetlen, mint Árkod, mint a Matula maga –, semmit se felejtettem el, hadnagy úr. Csakhogy az ön parancsa

nekem nem parancs. Az én látható főhatóságom az árkodi püspök meg a vallás- és közoktatásügyi miniszter, a láthatatlan meg, aki ígéreteimet számon tartja, maga a megváltó Krisztus.

– Gondolja meg – mondta a hang, amely olyan behízsgáló, olyan puha volt az éjjel a kertkapunál, s amely most érdes lett, majdnem tiszteletlenül indulatos –, nem szeretnék erősebb eszközökhöz folyamodni. Nekem Vitay tábornok lányát magammal kell vinnem mindenáron.

– Nem fogja, hadnagy úr – felelte Torma Gedeon, és Gina hallotta a neszekből, hogy felállt –, nem fogja, mert intézetem az én személyemben garantálta az édesapjának, hogy nem adja ki őt idegennek, és ezt annál kevésbé teszi, mert a gyermek iránt újabban szokatlanul nagy az érdeklődés, napok óta ostromolják miatta a kapus telefonját. De nekem dolgom van, sajnós, éppen egy fegyelmi tárgyalást folytatok. Engedje meg, hogy arra kérjem, fejezzük be ezt a meddő beszélgetést.

– Igazgató úr, jegyezze meg, amit mondok: ki fogja adni a Vitay lányt. És azt is, hogy nem ígérhetem, hogy az intézete majd nem érzi meg, hogy a vezetője hátráltatta a honvédelem munkáját.

– Mindeddig azt hittem, hogy csak egy beteg embert fosztok meg attól, hogy a lányát lássa – mondta Torma Gedeon. – Ha a honvédelem munkáját is hátráltatom ezzel, ez új és sajnálatos körülmény. De akkor sem adom ki a gyermeket, mert nem adhatom, s ha arra célzott, hogy személyemben vagyok felelős mindenért, ez is igaz, és akkor vállalnom kell, amit a fejemre idézek. Ám velem csak az történhetik a jövőben is, amit az Isten elrendel. Örültem a szerencsének, hadnagy úr. És még valamit.

Már majdnem visszamenekült a lengőajtó mögé, de ezt a mondatot még megvárta, majdnem nyüsztve a boldogságtól, s valami olyan forró és heves szeretetet érezve Árkod és a fekete ember iránt, amire egyszerűen nem tartotta volna magát képesnek.

– Csak azt szeretném közölni, hogy én volnék a legboldogabb, ha kiadhatnám önnek Vitay Georginát, mert fékezhetlenebb és kellemetlenebb tanulót még nem láttam harmincöt éves nevelői pályámon. Csakhogy nem tehetem, mert szavamat adtam rá. Jó napot kívánok.

Feri válaszát már nem hallotta, visszarohant a folyosó könyökébe. De kilépni látta őt, látta, milyen indulatosan ránt megint a derékszíján, s megnézte jól, rettegve, ahogy elsietett a lépcső felé, mintha sose látta volna még életében. Mikor hallotta, hogy lenn is zörren a kapu, visszaállt az iroda elé, amelynek azonnal feltárult az ajtaja. Ha nem hallja az imént, mi zajlott le odabenn, azt hihette volna, semmi. Kalmár egy kicsit pirosabb volt, mint szokott, az igazgató változatlan. Tömzsi ujjával odabökött az íróasztalán heverő bűnjelekre.

– Gondolkozott már rajta, hogy teheti jóvá, amit vétett? – kérdezte Torma Gedeon. A legnagyobb érdeklődéssel nézett rá, azzal a szemmel, amivel a bűnöket firtatni szokta, mintha más se foglalkoztatná, csak az, hogy Vitay markazit szemű mókust rejtegetett, ég tudja, hol. – Persze nem. Jellemző. Kalmár tanár úr, Vitay Georgina további utasításomig nem léphet ki az utcára többé, sőt, ami a legnagyobb büntetés, ami egy tanulót érhet, eltiltom még a templomi istentiszteletektől is. Vitay fogoly.

„Értelek – gondolta a kislány –, ha tudnád, mennyire értelek. Ameddig nem lépek ki a házból, nincs veszedelem. Bár a karcerba csuknál, akármilyen mély és sötét. A gombák jobb társak, mint Kuncz Feri.”

– Mehet órára, tűnjön el a szemem elől. Magaviseleti jegyét lerontom, Kalmár tanár úr legyen

szíves feljegyezni, hogy bármiképpen viselkedik is Vitay Georgina év végéig, nem lehet jó magaviseleti osztályzata.

– Feljegyzem – bólintott Kalmár. Nem nézett Ginára.

– Menjen innen – mondta Torma Gedeon –, látni se bírom az ilyet, mint maga. – Összeseperte Torma kincseit, és törülközőstül belevágta a szemétkosárba. – Kár, hogy légfűtés van nálunk, különben személyesen égettetném el magával a vackait. De így is a kazánba kerül, biztos lehet benne. Kalmár tanár úr még maradjon velem egy pillanatra. Ki zargat már megint?

A telefon szólt újra, Kalmár vette fel, s a kapus recsegő hangja úgy hangzott a kagylóból, mintha a szobában beszélne.

– Igazgató úr, kérem, a hadnagy úr azt kérdezte tőlem, hogy hol lakik a főtiszteletű püspök úr, és melyik utcán éri el leghamarabb.

– Remélem, megmondta neki – morogta Torma Gedeon.

Gina távoztában még hallotta, hogy az igazgató azt mondja Kalmárnak: a püspök szórványgyülekezeteket vizitál a szomszéd megyében, holnaputánig nem lesz a városban, mehetnek utána faluról falura, ha ugyan meghagyta az útirányát. Hogy Kalmár mit felelt, nem értette már, futott vissza az osztályába.

A terem, amibe belépett, békés volt, mint a Paradicsom. Gigus tanárnő szemrehányóan nézett rá, amiért megzavarta az órát, és meg is kérdezte, miért jön ilyen későn. „Igazgató úrnál voltam és megbüntetett – közölte Gina –, eltiltott minden sétától, még a templomtól is.” „Ez hülye – súgta Kis Mari Bánkinak –, ennek agyára ment a sok fenytés. Magánkívül van örömeiben, hogy az a vén fekete kandúr megint kibabrált vele.”

Gedeon napja

Az órákon akart figyelni, csak nem tudott, azon töprengett, írjon-e Abigélnek, vagy tételezze fel, hogy eljut hozzá a hadnagy látogatásának a híre még idejében. Már fogalmazta, mi legyen a cédulán, amit majd bedob az Abigél korszójába, mikor rájött, nem volna értelme. A Matulában Kalmár útján ebédig minden felnőtt értesülhetett róla, ki kereste őt és miért, mert étkezés közben a nevelők asztalától éppúgy minden szem az ő arcát kereste időnként, mint ahogy az osztályaik mellett ebédelő diakonisszák is rá-rápillantottak, komolyan, aggodalmasan. A megbüntetettek között ki kellett állnia aznap az intézet elé, az igazgató közölte, súlyos szabálytalanságon, tilalmas tárgyak rejtegetésén érték; állt, hallgatta némán, indulat nélkül, mintha nem is őt korholnák. Az ötödikeseknek, akik akkor tudták meg, mi történt előző nap a betegszobában, csak ebéd után tudta elmagyarázni, hogy adta az apróságokat Tormának, hogy kapták őket rajta, az osztály fele magánkívül volt a részvételtől és a szomorúságtól, hogy oda a sok gyönyörű holmi, a másik fele még jobban lehordta Ginát, mint az igazgató, mit veszélyeztette mindannyiuk örömét és titkos szórakozását ilyen hülyeséggel, hogy Tormának ajándékoz mindent, és még hozzá behurcolja a kincseket az egyáltalán nem biztos betegszobába.

Mikor eljött a séta ideje, egyedül maradt a nappaliban a leckéje mellett. Csend volt a Matulában, áldott, békés csend. Olvasta a lecke szövegét, de nem értette, apjára gondolt, megpróbálta kitalálni,

mit kíván most tőle a távolból, mert hogy ő jár az eszében, azt úgy érezte, mint a radiátorokból felé sugárzó meleget. „Légy erős – érezte a kislány az Isten tudja, honnan, talán már a határon túlról érkező üzenetet –, légy erős, te legdrágábbam a világon. Légy erős, hogy én is olyan erős tudjak lenni, amilyennek lennem kell. Légy erős, ne a makacsságra, ne a tiltakozásra, ne a fantasztikus tervekre, hanem az okos tanácsra és az önuralomra légy erős, gyermek, hogy segíteni tudjanak rajtad, akikre bíztalak. Ha sírsz, ha a csapás alatt, ami ért, elporlasz, mint a gyöngy, akkor hiába szerettük egymást. Ne búsulj! Edd meg a vacsorádat! Légy bátor! Légy vidám! Talán még látjuk egymást, ne veszélyeztesd ezt a találkozást, és nekem is adj erőt azzal a reménnyel, hogy bízhatom benned.”

Kis Mariék azzal a hírrel jöttek meg a sétából, hogy a Hajda úr cukrászdája melletti divatboltban elképesztő szépségű sálakat lehet kapni, olyan gyönyörűeket, hogy az ember kétli, hogy háború van. Hallgatta őket, még bólintott is néha, szótlanúságát azzal magyarázták, hogy megint ilyen végzetes pech érte. Délután különben nagy volt a jövés-menés, a tanárok és a prefekták sorra el-elűntek a tanári lakrészben, Szabó megmagyarázta, ez a névnap miatt van, március huszonkilencedikén mindenki köszönti a fekete szörnyet. Ha jókedve van Gedeonnak, vacsora után tovább velük marad ilyenkor, áhítat is későbbben szokott lenni, ha szokatlanul elzékenyül, még ahhoz is hozzájárul, hogy az önképzőkörön elhangzott legsikeresebb vallásos költeményekből bemutassanak néhányat a szavalók, persze ma este nem lehet tudni, mit engedélyez, mert elég sötét arcot vágott ebéd közben, és hát Gina se villanyozhatta fel túlságosan a kedélyállapotát a bazárjával, az ilyen Gedeon-napi külön szórakozásoknak az a fő feltételük, hogy semmi zavar ne árnyékolja be az ünnepelt jókedvét. Nem, valószínűtlen, hogy a tegnapi betegszobai leleplezés után még volna hangulata ünnepelni. Pusztán attól a tényről, hogy látott egy szájfestéket, napokra mélabús lesz.

A vacsora csendben folyt, valóban semmi jele nem volt annak, hogy az este ünnepivé válhatnék, az igazgató alig beszélt. Aznap egy hetedikes olvasott fel, rosszul, monoton hangon, azt időnként idegesen kijavította, ennyi volt az egész társalgás, amit folytatott. Aztán egyszer csak kicsapódott az ebédlőajtó, és mintha tavaszi fuvalom sepert volna át a termen, kacagás hangzott, mozgás kezdődött, mindenki felpattant, ragyogó szemmel vigyázzba állt. Hangosan köszönni ilyenkor, ha váratlan vendég jött, csak az olvasást azonnal abbahagyó felolvasó növendéknek volt szabad, így a hetedikes Huszár rikoltotta oda azonnal színt kapó hangon a belépőnek a többiek nevében:

– Jó estét kívánunk, Isten áldásával!

Horn Mici ott állt az ebédlő küszöbén, karja tele barkával, mögötte az öregasszony, akit Gina a múltkoról már ismert, két kezében elképesztő terjedelmű csomagok, óriási demizson. „Matula leül” – mondta Torma Gedeon, aki tüstént engedett egy kicsit a merevségéből, s maga is felállt a többi férfi nevelővel együtt, hogy üdvözölje Horn Micit. „Isten éltesse sokáig – kiáltotta a vendég, és az igazgató karjába rakta a rengeteg barkát –, míg a tenger ki nem szárad bokáig, jöttem ünnepelni! Ma este különlegesen jó kedvem van.” „Nekem nincs – mondta az igazgató –, ma nem tartok névnapot, Mici.” „Jaj, dehogynem – nevetett Horn Mici –, az összes maradék lisztemet felsütöttem délután ezeknek a gyerekeknek. Ma minden lesz, Gedeon, táncolni fog a Matula, finom tésztát eszik és mulat. Kérek szépen vacsorát én is!” Torma Gedeon felelni akart valamit, de mire megszólalhatott volna, a vendég már átrohant a termen, illetlenebb gyorsasággal, mint egy elsős, megverte öklével a tálalóablakot, úgyhogy a minderről semmit sem tudó konyhas diakonissza rémülten kicsapta a fatáblát, és kinézett, Horn Mici meg rákiabált: „Nem vacsoráltam, enni kérek!”

Az egész Matula elindult, hogy evőeszközt vigyen neki, a prefekták alig tudták helyükre parancsolni a lányokat. Maga Zsuzsanna hozta a terítéket, azzal a szép, lassú, méltóságteljes járással, ahogy minden diakonissza lépkedni tudott. Az igazgató asztalánál székeket tologattak, hogy helyet csináljanak neki, Hajdú odébb húzódott, hogy a vendég Torma mellé kerülhessen, ő

maga átült az asztal szélére, így a vendég az igazgató és Kőnig közé jutott. Mikor Zsuzsanna odaért hozzájuk a tálcával, s megterített Horn Micinek, nem az asszonyra nézett, hanem Kőnigre, aki észre se vette. Volt valami elképesztő, még abban a különleges lelkiállapotban is figyelemre méltó Gina számára, melyben a kislány ma este volt, hogy Kőnignek mennyire nincs másra szeme, csak Horn Micire; azonnal suttogni kezdett a fülébe valamit. Mire Zsuzsanna visszatért az asztalukhoz, piros volt, mint akit megütöttek. „Ez a Zsuzsanna voltaképpen nem szereti ezt a nőt – gondolta a kislány –, féltékeny rá, és nyilván szégyelli ezt az érzést, harcol ellene. Csakhogy hiába.”

Egyszeriben felborult a rend. A vendég azt kiáltotta, ma a felolvasó is ünnepli a jó igazgató urat, ezért abbahagyja az erkölcsös svájci lány történetét, ehelyett a konyhába rohan segíteni, szétosztja a süteményeket, kivéve a tortát, amit ő külön az igazgató úrnak sütött, mert azt ide kéri a tanári asztalra, de azonnal. A hetedikes boldogan elviharzott, az igazgató meg úgy nézett Horn Micire, mint egy elképedt oroszán, ha kolibri száll a fejére, és részint azt dalolgatja, fogalma sincs, mi félnivaló volna egy oroszántól, részint meg arról énekel, hogy az élet minden borzalom ellenére gyönyörűség, és minden gyönyörűség között a legszebb, legédesebb az ifjúság. Megtörtént az a csoda, hogy Torma Gedeon kétszer is kinyitotta a száját, hogy rászóljon Horn Micire, visszaparancsolja a felolvasót az erkölcsnemesítő szöveghez, de aztán mégiscsak hallgatott. Érezte, mint árad el az áldott, a vidám meleg a teremben, látta a szemek csillogásából, milyen boldog most körötte mindenki, s még a rúzsrejtegető Vitay is elvesztette egy pillanatra gondterhelt arckifejezését: varázsló ez a Horn Mici. Most meg már beszédet mond, még hozzá felállva, mint egy férfi; a vénasszony, akit magával hozott, demizsonnal mászkál a terítékek mögött, az ő poharukat telítölte borral, s a növendékek is kapnak egy-egy ujjnyit.

– Isten éltesse, igazgató úr, adjon sok boldog névnapot, hogy az emberi kor végső határáig itt állhasson ennek az intézménynek az élén, amely annyit ad mindenkinek, akit csak felnevelt, hogy megőrzi gyermekora emlékeit mindhalálig.

Bizonyos, hogy boszorkány, mert még el is érzékenyíti. Hanem az emberi kor végső határa, az túlzás. „Ugyan meddig leszek a helyemen – töprengett Torma Gedeon –, ha nem adom ki Vitay Georginát?” Felemelte a poharát, ráköszöntötte Horn Micire, aztán bólított az osztályfőnökök, sőt a tanulók felé is, és akkor az egész Matula intézet egy azonos mozdulattal kiürítette a poharát, és mind hallgattak egy pillanatig, nem mosolygott még a legnevetősebb elsős sem. Persze a meghatottság addig tartott, míg Horn Mici azt nem kiáltotta, jó lesz iparkodni az evéssel, mert ő mindenféle szórakozást tervezett ma estére, akkor meg akkorákat nyeltek a matulások, hogy a prefekták nem győzték szidni őket. Horn Mici tempót diktált a kezével, mint valami sportmérkőzésen, és azt kiabálta: „Gyorsabban, gyorsabban!” Az orvosnő is majdnem megfulladt, úgy evett, pedig egészségtanórán sokat beszélgetett a gyerekekkel arról, miért kell lassan enni, és miért fontos a gyomornak a jól megrágott étel. Horn Mici csak verte az ütemet, kísérteties volt látni, hogy valamennyi tanár hogy iparkodik a vacsorával.

Kőnig nem is leplezte az érzelmeit, szünet nélkül fecsegett szerelmének. Zsuzsanna alig nézett fel, ha mégis, vigyázott, ne pillantson a tanári asztal felé. Gina, aki érzékenyebb volt ezen az estén, mint egyébkor, úgy szeretne volna megsimogatni a karját, megmondani neki, az ő szíve is csupa szomorúság, és nagyon sajnálja őt, de nem érinthetett meg nevelőt, és ugyan mit is szolt volna a prefekta, ha gonosz, a ma is megbüntetett Vitay vigasztalni próbálja. Horn Mici egy darabig hallgatta Kőnig suttogását, aztán megint az igazgató felé fordult, s az egész tanári asztal rázkódott a nevetéstől, olyan mulatságosakat mondott, olyan jókedű volt, szórakoztató. Persze megkapta az engedélyt arra, amit kért; ugyan mit nem tudott elérni, amit kívánt? Zsuzsanna félrefordított fejjel segített rendezkedni, mikor azt kérte, tolják el az asztalokat, és Hajdú, akit szintén megbabonázott, becipelte kedvéért a gramofont, Gigus tanárnő meg – Torma Gedeon nagyot nézett, mikor kiderült, hogy ilyeneket őriz a szobájában – kölcsönadta a tánclemezeit. Horn Mici egész hangosan azt mondta: „Háború van, ki tudja, holnap mire ébrednek szegények” – erre nem volt mit mondani, hát

nemsokára felhangzott a világi zene, valami egészen más melódia, mint a klasszikus muzsika vagy a szentének, és a diakonisszák és a tanárok csak nézték, milyen jól tudnak táncolni a felsős matulások. A kicsik nem, azok tanácstalanok voltak, kipirulva ügyetlenkedtek, akkor Truth Gertrúd külön terelte őket, bevitte a társalgóba, hogy ott játsszanak valamit, míg a nagyok báloznak, s az ajtóból visszaszólt a felsősöknek, tessék úgy táncolni, olyan partnerrel, ahogy a tanórákon a páros gyakorlatokat végzik, különben rendetlenség lesz, kavargás. Az ötödik osztályból csak Torma hiányzott aznap, aki újabban Gina tornatermi párja lett a váratlanul nagyot nőtt Bánki helyett, ez most kapóra jött a kislánynak, nem vágyott ő táncolni, félrehúzódott egy sarokba, onnan nézte a kavargást. Még csak nem is irigyelte őket, nem vágyott részt venni semmiben. Ketten álltak a félrehúzott asztaloknál, székeknél Zsuzsannával, mint két lány, aki kívül maradt az életen, s reménye nincs, hogy még egyszer visszakapcsolódik.

– Az a matulás ott nem táncol – mondta Horn Mici. – Az a kis pesti. Hol a párja?

– Beteg – mondta hirtelen elkomorodva Torma Gedeon. – De ha egészséges volna, se táncolhatna. Megbüntettem.

– Holnap bünteti meg, Gedeon – kiáltotta Horn Mici –, ma ünnep van! Hunyja be a szemét, ha nem akarja látni, hogy én magam táncoltatom meg szegényt, ha már nem akad párja.

„Nem táncolok – gondolta a kislány. Ha érezte is a különös vonzóerőt, ami belőle áradt, nem akart engedni Horn Mici varázsának. – Nem akarom, hogy megérintsen, hogy megpróbáljon szórakoztatni.” Torma Gedeon felelt valamit, hogy mit, nem hallotta senki, Horn Mici viszont már elszaladt a nevelői asztaltól, és mókásan meghajolt Vitay Georgina előtt, mintha táncba kérné.

– A gyermeknek tilos a tánc – mondta csöndesen Zsuzsanna. – Hallotta, Micike.

– Ejnye, miért szigorúbbak maguk, mint a Jézus Krisztus? – mondta Horn Mici. – Csak egyet táncol velem, csak két percig. Gyere, te kis pesti.

Már vitte is. Horn Mici erős volt és ügyes, messze sodorta a többitől az angolkeringő hangjára. Nem nézett az asszonyra, túrta, hadd szórakozzék most vele, úgyis úgy mulat mindennel, mindenkivel, mint a játékbabákkal.

– Ma este meg fogsz szökni – suttogta Horn Mici, és közben mosolygott, és baljával integetett a nevelők asztala felé –, ma este, míg mi itt mulatunk. Kilenckor, mielőtt még az áhítat megkezdődne, menj be Zsuzsanna szobájába, és lopd el az ünneplő ruháját. Ne a portán át távozz, hanem a kertkapun át, ahol az éjjel meg tegnapelőtt a hadnagy várt. Kilenckor nyitva lesz a vaskapu, ha kilépsz, lépésben menj, és kerüld a lámpákat. Ne állj meg, táncolj. Ne nézz így rám. Mosolyogj.

Nem tudott mosolyogni, csak nézte Horn Micit, elnyílt ajakkal.

– Ezek az áldottak legfeljebb pár napig tudnak megmenteni Kuncz hadnagytól, aztán a városparancsnok majd rákényszeríti a püspököt, hogy kinyissák a katonák előtt a Matula ajtaját. Háború van, azt fogják mondani, hadi és nemzeti érdek, hogy kiadjanak; a németeknek, akik elvitték az apádat, nem lehet nemet mondani. Ha úgy kerülsz a kezükre, hogy az intézet ellenállt, tönkremegy bele a Matula, elcsapják Gedeont, szétszórják a testületet. Mosolyogj!

Most sem tudott, csak bámult rá. Hajdú lemezt cserélt a gramofonon, valami nő azt énekelte mély hangon: „Viszontlátásra, hadnagy úr, viszontlátásra, hadnagy úr, én csak azt kérem, kinn a

harctéren néha gondoljon majd rám.”

– Nem szabad, hogy a hadnagy megtalálja, hogy szaporítsd az apád gondjait. Azonnal el kell tűnnöd, méghozzá úgy, hogy ne sodord veszélybe Gedeont. Ha megszököl, s emiatt nem találják, arról ki tehet, te mindig közismerten csavargó, engedetlen kislány voltál. Az én házamba menj, üresen fogod találni, én itt maradok az öregasszonnyal, hogy fedezzem a szökésedet. Magadnak kell kinyitnod a kaput. Itt a kulcs. Most tettem a tenyeredbe. Fogod?

Bólintott, hogy igen.

– Ügyes légy, óvatos, nemcsak a magad biztonsága függ tőle, a másoké is. Kilenc előtt pár perccel tűnj el a teremből, majd én gondoskodom róla, hogy ne figyeljenek rád. Zsuzsanna ajtaja mindig nyitva áll, tégy úgy, ahogy mondtam, a ruhádat dugd az ágya alá, hogy ne vegye azonnal észre, hogy megloptad. Mondtam, hogy ne bámulj rám!

– Maga Abigél? – suttogta a kislány.

Horn Mici nagyot nevetett, akkorát, hogy mindenki szeme felé fordult, és Torma Gedeon szégyellősen nyelt egyet, mert elvégre Horn Micit is ők nevelték, ugyanolyan elvek szerint, ugyanolyan szigorúan, mint a mostani matulásokat, és tessék, hogy viselkedik. Negyvennyolc éves, a száját meg festi. Horn Mici nem válaszolt Ginának, azt mondta, most már eleget táncoltatta, visszapörgette a székekhez, a kislány megtámaszkodott az egyikben, alig tudott megállni a lábán. A vendég visszatért a tanári asztalhoz, onnan is táncba akart vinni valakit, de az igazgató most már erélyesen tiltakozott, hát lemondott róla nagy kacagva. Egy darabig még beszélgetett a nevelőkkel, aztán váratlanul tapsolni kezdett, olyan hangosan, hogy a táncolók megálltak, s azt kiállította, most már elég a testmozgásból, társasjátékot fognak játszani ők is, alkossanak két nagy kört a székekből, valaki fusson be az ügyeleteshez, kérjen a fele társaságnak íróeszközt meg pár ív tiszta papírt, de gyorsan-gyorsan, mert telik az idő. A fekete ember utána akart kiáltani a kiszáguldó Murainak, hogy befejezték a mulatságot, nem kell papír, ne hozzon semmit, de mire szólhatott volna, az ötödikes már eltűnt, s persze az ajtót is nyitva hagyta maga után. Felállt, csendet parancsolt, a jól ismert, rémületes hangra elnémult a Matula. De akkor más hallatszott a nevetés helyett: az ügyeletes testvér unalmában a híreket hallgathatta az inspekciós szobában, s a türelmetlen Murai ugyanúgy nyitva feledhette az ő ajtaját is, a rádió hangja hát behallatszott az ebédlőbe: „Csapataink arcvonalát átrendeztük és kiegyenesítettük” – közölte a bemondó, és Torma Gedeon nem nézett a nevelőkre, körmét bámulta figyelmesen, és éppolyan jól tudta, mint minden felnőtt a teremben, hogy a mondat azt jelenti, a sereg visszavonulóban van, a front közeleg. „Játék!” – mondta szinte akarata ellenére, s az arcok felragyogtak, a fekete ember visszaereszkedett a székre. Horn Mici felé csillanó szeme most nem volt se gúnyos, se kacagó, igazi, mély rokonszenvvel nézett rá, amint visszafogta magában az ellenkezést, ahogy felmérte, hogy nincs a Matulában olyan vastag fal, olyan biztonságos pince, amely megvédené őket a háború iszonyatától, ha Árkodig ér el a front. „Jól van, öreg Gedeon” – gondolta Horn Mici, de nem mondta ki, ellenőrizte, kialakították-e a köröket, a két legfelső osztályt különválasztotta az ötödiktől és a hatodiktól, s az első kör közepén maga foglalt helyet, a másodikba meg beültette Zsuzsannát játékvezetőnek. Zsuzsanna örömtelen, fegyelmezett arccal ment a székhez, amelyet Horn Mici kijelölt; a kislány azt gondolta, ezt most alázatból teszi, és azért, hogy megfékezze magában a féltékeny indulatot. Azt hiszi, Horn Mici ezzel a parancsolgatással is csak a fölényét fitogtatja, sose fogja megtudni, hogy Abigél azért kérte meg, hogy vezesse a két felső osztály játékát, hogy lehetetlen legyen elhagynia a helyét, amíg ő, Gina, túl nincs a kapun.

Horn Mici jól felkészült erre az estére, volt nála egy játékkönyv, azt adta a diakonissza kezébe, a nagyon is nem matulás játékok gyűjteményét. Zsuzsannának az volt a feladata, hogy kérdés-feleletet játsszék a maga körével, a kérdések és a rájuk adható száz megszámozott válasz benne

álltak a könyvben. A játékosoknak csak egy számot kellett mondaniok, s a könyvben az illető szám mellé nyomtatott válasz volt a feleletük a feltett kérdésre. Elképesztő eredmények jöttek ki. „Mivel lehet megnyerni az ön szívét?” – így szólt az első kérdés, és a nagy Aradi már mondta is kapásból az első számot, ami eszébe jutott: „Huszonkilenc” – ennyi idős volt Kutyó. Zsuzsanna szeme végigfutott a játékkönyv megadta számokon, és felolvasta Aradi feleletét: „Sóskamártással.” A nyolcadikosok a szájukra tapasztották a tenyerüket, hogy fékezzék a jókedvüket, még a tálalóablakon kihajló szakácsnő is beharsogott az általános derűbe; nem volt senki a Matulában aki ne ismerte volna a nagy Aradi rendkívüli idegenkedését a zöldfőzelékektől. „Mivel lehet az ön szívét megnyerni?” – kérdezte csendesen, szomorúan Zsuzsanna másodiknak Tenktől, Aradi barátnőjétől; Tenk azt mondta: „Kilenc.” Zsuzsanna kikereste a választ: „Egy tehervonattal.” A tantestület elképedve nézte a vérvörössé váló Tenket és a székeken rázkódó nyolcadik osztályt; ugyan mi lehet ebben a válaszban olyan mulatságos, s ezt még az ötödikesek se tudták megfeyteni. A nyolcadikosok nem vonták be a kisebbeket a bizalmukba, nem tudták, hogy abban a másik, távoli világban, amelyben fiatal emberek is vannak, vasutas a Tenk udvarlója.

Az ötödik és a hatodik osztály Horn Mici körébe került, velük a vendég játszott. Murai megjött a papírral, íróeszközzel az inspekciós szobából, s üzenetet is hozott az ügyeletes testvértől: Erzsébet testvér azt kérdezteti, szabad-e ma este az igazgató urat telefonhoz hívnia, mert Ruppert igazgató úr van a telefonnál. A testületi asztal, ami elé lépve Murai elstutogta, amit rábíztak, úgy nézett az ötödikesre, mintha azt jelentette volna: közeledik egy meteor. Ruppert a Kukuriku igazgatója volt, ha felhívta a Matulát, abból mindig valami bajjós következett, Ruppert mindig csak kifogásolt valamit, bejelentett, feljelentett, bepanaszolta, hogy egy matulás ismét tiszteletlenkedett; mióta az állami iskola állt, folytonos volt az intézetek surlódása. Murait visszaküldték, közölje Erzsébettel, hogy az igazgató úr ma este nem érhető el, holnap reggel majd visszahívja a Kokas Pál gimnáziumot. „Ma este – gondolta Torma Gedeon – legyen valóban az, amit ez a kedves boszorkány eltervezett, ma este ne zavarjanak, ne izgassanak fel semmivel.”

Horn Mici javasolt játéka olyan mulatságos volt, hogy a nevelők is részt kértek belőle. Hogy a Zsuzsanna csoportja se érezze hátrányban magát, végül is két részre oszlott a testület, és játszott a növendékekkel már mindenki, kivéve az igazgatót, aki egymaga maradt a nevelői emelvényen, és szégyellős szeretettel nézte nagyokat nevető népét. König a Zsuzsanna csoportjába került, Élessel és Kalmárral együtt, Kerekes, Hajdú meg Gigus tanárnő meg a Horn Miciébe. Horn Mici játéka pokoli ötleten alapult: egy ívlapot kellett kézről kézre adni, az elsőnek, aki elindította útján, az volt a feladata, hogy írjon rá valamit, bármit, aztán adja tovább a szomszédjának. A szomszédnak már nem írnia kellett, hanem rajzolni, le kellett rajzolni azt, amit a szöveg mondott. Ha illusztrálta, hogy ne lássék, mi volt, amit lerajzolt, hajtsa be a papírt a rajzig, adja át a mellette ülőnek, akinek viszont az lesz a munkája, hogy fejtse meg, mit ábrázol a rajz, s azt írja le, amit az ábrán lát. A negyedik ismét illusztrálja a kapott szöveget, az ötödik megfeyti a rajzot, a hatodik illusztrál, a hetedik megfeyt, figyeljék csak meg – ígérte Horn Mici –, mikorra megtelik az ív, az utolsó rajzfejtő mit fog kihozni az eredeti szöveg magyarázataként. A papírt Ginával indította el, neki kellett ráírnia valamit, Gina odaírta, hogy: „Mélyen a vár alatt vonul egy kis csapat.” A papír Kis Marihoz került, aki lerajzolt egy hegyet, arra egy várat, és alá olyan kis embereket, amilyeneket a kisgyerekek szoktak, gyufaszál volt kezük-lábuk. Behajtott a Gina szövegét, továbbadta a rajzot Bánkinak, aki sokáig nézte a képet, és egy idő múlva úgy érezte, megfeytette. Azt írta alá: „Kirándulunk a hegyekbe.” Szabó, akinek ezt a mondatot kellett illusztrálnia, rajzolt két kislányt, akiknek vízfejük volt, hogy jól kivehető legyen rajta a matulások egyenkalapja, és rajzolt a lábuk elé, hogy félreértés ne lehessen, vasúti síneket is meg egy iránymutató táblát, amire az volt ráírva: „Mátra hegység.” Salm sokáig töprengett a rajzon, aztán felragyogott az arca, mert eszébe jutott, hogy Cziller és Gáti alsós korokban egyszerre kaptak büntetést amiatt, hogy egyik se tudta földrajzórán tisztességesen ismertetni a Mátra hegy- és vízrajzát, odaírta hát a két vízfejú alá: „Cziller és Gáti rosszul feleltek.” A soron következő Gigus tanárnőnek igazán nem volt könnyű dolga ezt illusztrálni, a tanárnő, aki tudott valamelyest rajzolni, sokáig és mereven nézte Czillert és

Gátit, hogy valahogy eltalálja a vonásaikat. Az ő körükben viszonylag csend volt, mert vagy rajzolniok kellett, vagy törni a fejüket, mit fejezhet ki valamelyik ábra; Zsuzsanna körül viszont folyton felcsapott a nevetés. Zsuzsanna most ért Kőnighez azzal a kérdéssel: „Mivel lehetne az ön szívét megnyerni?”, és Kőnig azt mondta: „Ötven!” Zsuzsanna hangja nem bicsaklott, míg felolvasta az ötvenes szám melletti választ: „Semmivel, soha.” Erzsébet testvér bedugta a fejét az ajtórésein, azt mondta, Ruppert igazgató úr nem békél, nagyon szépen kéri, mégiscsak fájadjon Torma igazgató úr a telefonhoz. A fekete ember felfújta az arcát, és azt mondta: „Holnap.” Erzsébet eltűnt.

Így rögzültek meg emlékei között hosszú időre mind, hisz pontosan egy év múlt el, mire megint ott ült Kis Mari és Torma között a régi padban. Volt, akit nem látott már soha többé, bálványukat és kedvencüket, Kalmárt, akit behívtak pár nap múlva, és aki a Kárpátokban esett el; és nem látta többé a nagy Aradit sem, mert a nagy Aradi, aki olyan délcegen vitte az iskola lobogóját, elpusztult még azon a nyáron a bombázásban; de nem találkozott Erzsébet testvérral se soha, aki olyan jó karácsonyi vacsorát főzött nekik, mert Erzsébet bennégett a Matula keleti szárnyában, mikor a könyvtárat próbálta menteni. Mikor felnőtt lett, sokszor eszébe jutott ez az utolsó este, nemcsak amiatt, hogy ezen múlt a szabadsága és fordult meg az élete, hanem mert akkor, felnőtként érezte igazán és utólag ennek a Gedeon-napnak különös kettősségét, a felcsattanó nevetést, a jókedv áradását a zömök falakon belül, kinn meg a sötétet, a fenyegetőt, ami egy kislányra les az utcákon, akinek el kell jutnia Horn Mici házáig.

Zsuzsanna már a második kérdéscsoportnál tartott. „Mi boldogítja önt?” – kérdezte, és a hetedikes Igger azt felelte: „Negyvenegy.” Zsuzsanna felolvasta: „A rulett.” Horn Mici körében Gigus tanárnő továbbadott két tűrhető portrét, amit Szabó persze nem ismert fel, és úgy fejtett meg, hogy két leányfej az árkodói múzeumból. „Félek – gondolta Gina. – Akkor is félek attól, amit tennem kell, ha maga Abigél segít.”

Soha idő ilyen irreális sebesen nem szállt még. Már fél kilenc volt, mindjárt háromnegyed, persze nyugodtan kimehet egy percre, kár úgy izgulnia, senki se figyel rá, mindenkit leköt a játék. A „Mélyen a vár alatt” szöveggel útra kelt papír már messze volt tőle, új lap érkezett hozzá, Salm indította a szövegrészét, neki illusztrálnia kellett. Rárajzolt valamit ügyetlenül, figyelmetlenül, továbbadta. Miután ő volt az egyetlen és az igazgató, akiket nem kötött le a játék, akik kívülről nézték mindezt, ők voltak az egyedüliek, akik észrevették, hogy valaki belép az ajtón, maga a tanári kar csak akkor eszmélt rá, mi történt, mikor Torma Gedeon már felállt, és a matulások örök fegyelmével erőt véve kétségbeesésén, az ajtó felé indult. Gina nem tudta, ki lehet az a sovány férfi, aki ott áll a küszöbön, inkább az igazgató arcáról olvasta le, hogy rendkívüli személy. Összerándult a szíve ijedtében: csak nem érte jöttek?

– Matula, vigyázz! – kiáltott Torma Gedeon olyan keserűséggel, amit csak olyan valaki érezhet, aki fő feladatának tekintette, hogy vaskézzel kormányozza a birodalmát, és akit életében legelőszőr akkor látogat meg ősellensége, a Kukurikú igazgatója, Ruppert, mikor a boszorkány Horn Mici felfordította a házat, demizsonok szégyentelenednek a sarokban, és diakonisszák és nevelők frivol játékokat játszanak. Kétszer kellett vezényelnie, mire a játékba elmerültek felocsúdtak, és felállt mindenki. Horn Mici maga is felemelkedett, csillogó, okos szemét le nem vette a jövevényről.

– Szervusz, igazgató úr! – köszönt Ruppert. – Milyen kedélyes, kedves itt nálatok, valóságos Boldogok Szigete a kinti sötét után. Látom, már mindent tudsz, és búcsúestet tartotok, így hát feleslegesen törtem rád, pedig a titkárnőd vagy ki, akivel beszéltem, figyelmeztetett, hogy ne zavarjalak. De azt hittem, fogalmad sincs róla, mi történt, csak holnap tudod meg, és arra gondoltam...

Elakadt. Nem volt az a legfigyelmetlenebb ötödikes, aki ne értette volna, mit harapott el: „Arra

gondoltam, olyan valamit tudok, ami után nem számít, hogy az intézeteink generációk óta hadban állnak egymással, mert mi államiak vagyunk, ti meg egyházi intézet.”

– Parancsolj befáradni – mondta Torma Gedeon. – Megkínálhatlak valamivel? Vacsoráztál?

– Ó, hogyne – mondta Ruppert. – Köszönöm, nem kérek semmit. Ha volna még iskolám, meghívnálak, hogy add vissza a látogatást minél hamarabb, nézz körül nálunk egyszer, mert azért nálunk is rend van. Ennek az egésznek különben is...

Megint elhallgatott, s megint értette mindenki, mit nem mondott végig. „Annyira értelmetlen a mi hadakozásunk, te Torma. Nem emlékszel, ki kezdte ezt a hülyeséget és mivel? Mert én nem. Olyan régen volt, hogy nem emlékszem.”

– Hogyhogy ha volna iskolád? – kérdezte a fekete ember, és olyan csend volt a Matulában, amilyen máskor áhítat idején.

– Hát hiszen ha búcsúestet tartotok, te is tudod, milyen hírrel érkeztem ma haza Budapestről, akkor már értesültél, hogy a miniszter úr március harmincegyedikével az összes iskolát bezárta, két nap múlva befejezzük a tanévet. Bizonyítványosztás április negyedikén, minden bennlakó hazamegy, csak a nyolcadik osztály várja meg az érettségit.

Torma Gedeon belekarolt Ruppertba, és némán elindult kifelé az ebédlőből. Nem köszönt, az osztályok se köszöntek, senki nem vezényelt semmit, csak álltak a matulások, és azok, akik egész tanévben arról ábrándoztak, hogy bárcsak otthon lehetnének végre, tanácstalan riadalommal bámultak a távozók után.

„Végem van – gondolta Gina. – Most múlt háromnegyed, most kellene mennem. Ám a játék félbeszakadt, mindenki áll, hallgat, figyel. Hogy jutok ki innen? Hogy?”

– Ejnye – kiáltott Horn Mici –, nem ismerek rátok! Hát nem lesz jó otthon, anyukánál? Jaj, de buta népség!

Az arcok most felé fordultak. A matulások arcán félelem volt, nem mosoly.

– Majd ha otthon lesztek, bezzeg örültök – folytatta Horn Mici. – Mit vágtok olyan szomorú képet? Ha nemsokára el kell válnunk, legalább ma mulassunk egyet. Holnap már úgyse lehet, holnapra felocsúdik az igazgató úr. Na!

Tekintete végigsiklott a tanárokon, a prefektákon, s a felnőttek megértették, mit üzen: „Segítsetek, csináljunk valamit, hogy ne féljenek.”

– Új kérdés – kiáltott Zsuzsanna. – Jön a következő kérdés! Mit szeret a legjobban, Éles tanár úr?

– Harminc – felelte a kémiatanár, és Zsuzsanna nagy komolyan felolvasta: „A szépen hímzett alsós szoknyát!” – aztán belepirult saját szavaiba.

Alig nevetett valaki.

– Nahát – mondta Horn Mici –, de rémesek vagytok! Bezzeg az én időmben, ha azt mondták, vége az iskolának, potyavizsga lesz, potyaosztályzatokkal, mert ugyan mi más lehetne ilyen körülmények között, minden osztálytársam magánkívül lett volna az örömtől, ezek meg az orrukat lógatják. Elfajzott ifjúság! Hát nem jobb otthon mulatozni, mint itt gubbasztani és egész nap

imádkozni?

Félelmetes volt, hogy egy tanár se mondta neki: „Ejnye, Micike, mit beszél!”

„Hiába – gondolta Gina. – Hiába. Elmúlt a hangulat, mindenki éber lett, figyel. Nem tudom végrehajtani, amit mondtál, Abigél. Elvesztem. Vége.”

A fejek egymás felé fordultak, a matulások elkezdtek sugdolózni.

– Matula, vigyázz! – kiáltotta Hajdú. Ez jó volt, ismerős, biztonságos, Hajdú reccsenő hangja, a parancs, a szokott szigorúság. Felálltak ismét, kihúzták magukat, Hajdú csúnyán nézett rájuk, mint amikor rosszul éneklük a zsoltárt. Gina most úgy értette Hajdút is, mintha felnőtt volna maga is, s távolról nézné az intézetet, valami csillagról: bármit inkább, mint a pánikot. Inkább azt játszani, hogy haragos, értetlen, goromba, csak ne legyenek ilyen riadtak, ilyen tanácstalanok. – Ki adott engedélyt maguknak a fecsegésre?

Állt az intézet némán, Zsuzsanna kezében lehanyatlott a játékkönyv.

– De könnyen megünnak mindent ezek a hölgyek – mondta Horn Mici. – Vitay is hogy áll, mintha leragasztották volna a lábát. Bezzeg ha helytelenkedni kell, tud szaladni. Hát ha már nem érdekes az írásos játék meg a kérdés-felelet, játsszunk mást.

– Matula intézet, játszani! – vezényelte Kerekes számtanórai hangon.

Horn Mici ott szaladgált a körök közt, azt kiáltotta, most olyat játsszanak, hogy mindenki odamegy a falhoz, és hátat fordít neki. Egy valakinek bekötik a szemét, odatapogatózik a fal mellett állókhoz, s valakit, akit nem fog látni, hiszen kendő van a szemén, megérint. A megérintett hangot ad ki, a bekötött szeműnek ki kell találnia, ki szólalt meg. Ha rájön, helyet cserélnek, ha nem, addig próbálkozik, míg rá nem ismer valakire. Nem mosolygott senki. Gigus tanárnő azt kérdezte, voltaképpen minek kell mindenkinek háttal állnia és a fal felé fordulnia, hiszen a bekötött szemű úgyse láthatja, ki az, akivel szembe kerül.

– De hátha megismeri az orráról, a homloka formájáról – magyarázta Horn Mici. – Ha csak a tarkóját vagy a vállát érinti meg, nehezebb lesz kitalálni, kit fogott meg.

– Matula, sorakozz, s aztán hátra arc! – kiáltotta Éles, és ez már iskola volt megint, nem ünnepi est, az önfeledt játékhangulat tovahessent Ruppert belépésével. Az osztályok némán sorakoztak, Horn Mici ide-oda szaladt, rendezgette a növendékeket, sőt a nevelőket is megkérte, vegyenek részt a mulatságban. A felnőttek is beálltak a sorba. Gina habozva visszafordult a faltól, ránézett Horn Micire. Az rákiáltott, mit forgatja a fejét a pesti gyerek, mire vár, minek húzza az időt, mindjárt kilenc. „Miattad van mindez – fordította le a kislány kettőjük új, titkos nyelvére a szavakat –, azért állítottam mindenkit háttal, hogy ne lássanak kimenni, hogy menekülhess. Telik az idő, indulj, mihelyt lehet!” Bámulta hát a falat, ahogy parancsolták, fogalma se volt, hogy fog kijutni innen. Torma ugyan hiányzott, de azért álltak mellette jobbról is, balról is, és észreveszik, ha kilép: egyik oldalán Kis Mari van, a másikon meg Bánki.

– Ki az a fekete lány a pesti gyerek mellett? Hogy hívják? – kérdezte Horn Mici. – Az ő szemét kötjük be.

Mari nagy dühösen megfordult és bemutatkozott. Utálta ezt a játékot, amit igazán csak a legkisebbek szoktak játszani, és viszolygott az ötlettől, hogy bekötött szemmel mászkáljon, ki tudja, meddig. Honnan a pokolból találja ő ki, hogy ki nyávog vagy iázik, mikor megérinti. Menne

már a csudába ez a Horn Mici, hagyná a Matulát áhítatra menni, lefeküdni, az osztálynak millió megbeszélője van, hisz két nap múlva vége a tanévnek, elválnak egymástól. Ott maradt a helyén, reménykedett, hátha mégis megmenekül.

– Na – mondta Horn Mici. – Meddig tart, még ide kegyeskedel fáradni?

– Kis Mária indul – vezényelte Kalmár. – Micsoda dolog ez, késleltetni a szórakozást?

„Szép kis szórakozás” – dühöngött magában Kis Mari, míg odament Horn Micihez. Gina most már értette, mi a terve az asszonynak: bal felől már nem volt szomszédja, Mari kiállt közülük. Óvatosan, centiméterenként elhúzódott Bánki mellől is, olyan távolra, ahonnan Bánki már nemigen érezhette a mozgását. Horn Mici bejelentette, ő maga is játszik, hadd legyen még nevetésesebb minden, érte szaladt Éles zsebkendőjéért, s miután a saját sáljával múmiává álcázta Kis Mari fejét, Éles kendőjével a saját szemét kötötte be. „Rajta!” – kiáltotta, és erre a szóra hárman indultak meg, Kis Mari elkezdett a matulások felé botorkálni, Horn Mici egyenesen Bánkihoz lépett, olyan biztos járással, ami azt a gyanút keltette, talán nem valami alaposan fedi a szemét az Éles zsebkendője, elkezdte huzigálni a copfját, Gina pedig kihátrált a sorból. Üres helye mögött most már Horn Mici állt, aki érintésére Bánki földöntúli hangon többször azt mondta: „Kotkodács! Kotkodács!” Kis Mari is elérte a sort végre, bökdödni kezdett valakit, aki nem adott hangot, csak kuncogott, Gina lábujjhegyen az ajtóig ért. „Szólj csak még egyszer!” – kérte Horn Mici, és Bánki újra azt mondta: „Kotkodács!” – Gina kinyitotta az ajtót a felcsattanó nevetésben, nem vette észre senki. Így látta őket legeslegutoljára, nevelőt, növendéket egyaránt háttal, Marinak még arca se volt, haja se látszott. A kuncogó megszólalt végre, azt mondta: „Röfi-röfi-röf!” A dolgok rettenetes kettőssége, amelyek megértésére még fiatal volt, de amelyeket azért mégis érzékelt, a fulladásig dobogtatta a szívét, míg futott az üres folyosón, gondosan elkerülve az ügyeletes szoba most is kicsit nyitott ajtaját. „Matula, vigyázz!” „Matula, játszik!” Háború. Halál. Kotkodács.

Rupperték vagy az irodában vannak, vagy a tanári lakrészen, ha elég gyors, elkerülheti őket, csak nem lesz talán olyan szerencsétlen, hogy a távozó Ruppertot a kerten át kísérje az igazgató a kapuig, s észrevegyék, amint kilép az ablakon. Elérte baj nélkül Zsuzsanna szobáját, bent kényes, illatos rend fogadta, a prefekta szekrényében benne volt a kulcs. Lerángatta a kötényt, a ruháját, berúgta a holmiját Zsuzsanna ágya alá, az izgalomtól olyan merevek és zsidbadtak voltak az ujjai, hogy alig engedelmeskedtek neki. Lekapta a vállfáról a diakonissza ünneplőjét, belebújt. A ruhát még csak sikerült gyorsan felvennie, de a főkötővel eleinte nem boldogult, elsírta magát tehetetlenségében, hogy sose láthatta Zsuzsannát öltözködni, nem figyelte meg, hogy kell feltenni azt a nyomorult főkötőt. Talált két hullámcsatot a kemény vászonra húzva, azokkal próbálta megrögzíteni, alig bírta elhelyezni a copfjait a főkötő fehér öblében. A ruha hosszú volt neki, bő is, Zsuzsanna szobájában nem volt tükör, nem tudta megnézni, hogy mutat benne.

Most, mikor igazán indulnia kellett volna, annyira erőt vett rajta a rettegés, hogy reszketni kezdett a lába, le kellett ülnie. Ott ült és könnyezett Zsuzsanna ágya szélén, tudta, kinn kellene már lennie az utcán, de nem bírta rászanni magát, hogy kilépjen a folyosóra Zsuzsanna ruhájában. Hátha odabenn már hátranézett valaki, ha észrevették, hogy hiányzik, ha keresik is? Megpróbálta elmondani a miatyánkot, de a „szenteltesse meg a te neved” után nem jutott eszébe, hogy folytatódik, ezen annyira meglepődött, hogy hisztérikus reakciói csendesedni kezdtek, felállt, elindult, s megpróbálta végrehajtani Horn Mici parancsát.

A folyosón akkor se járt senki. A kertbe vivő ajtók persze mind csukva voltak már, ismét az ablakon át kellett leereszkednie, most volt a legnehezebb, Zsuzsanna esetlen ruhájában. Harmadszor szalad át már az esti, hideg, csupa ibolyaillat kerten Abigél szobra mellett úgy, hogy szökést tervez, harmadszorra fut a kapuig, ami mögött olyan szépen, szelíden csalta-büvölte az a tegnapi hang. Mi lesz, ha mégse találja úgy, ahogy Horn Mici ígérte; ha valaki észrevette, hogy

nyitva áll, és visszacsukta, mi lesz, ha mégse jut ki? A fehér templom órája megszólalt mély férfihangján: bang-bang-bang, elkongatta a kilencet. Óvatosan megnyomta a vasajtót, amely megmozdult az érintésére, s nesztelenül kitárult előtte. Gina kilépett, aztán mozdulatlaná dermedt.

Kívül a falon, a Matula utcán, a kertkapunál egy férfi állt, elállta az útját.

Felzokogott, futott volna vissza, legalább odabenn teljesedjék be, ami, úgy látszik, mégis elkerülhetetlen, ne innen hurcolják el Kuncz Feri barátai. De nem tudott menekülni, a férfi elkapta a kezét, és a kudarc és a „hiába volt minden” tudata hirtelen megállította a könnyeit. Most már mindegy volt, minden mindegy. Állt mozdulatlanul, némán, várta, hogy viszik el, beültetik-e valami autóba, vagy csak így gyalogosan kísérik a katonai parancsnokságra, Ferihez.

– Vissza ne menjen, kedves testvér! – suttogta a férfi, aki a kezét szorította, és akit sose látott, a hangját se hallotta soha. – Ejnye már, hogy szabad így megijednie egy istenfélő diakonisszának? Azért strázsálok itt, mert más útvonalon kell eljutnia a Mici házáig, mert a hadnagy úr meg az emberei körbesétálnak a Matula körül, és most éppen hátul leskelődnek a Teleki utcánál, amerre maga ment volna. Menjen a testvér előre, és az első jobb oldali mellékutcán talál egy kocsmát, ott áll a barátom, az majd továbbigazítja. Sok szerencsét.

A kislány elindult a Matula utcán előre az első jobb oldali mellékutcaig, ahogy az ismeretlen kívánta, s fogalma se volt róla, hogy olyan imbolyogva jár, mint aki sokáig volt beteg. Wallner a vagonjárból utánanézett távolodó alakjának, elmosolyodott, aztán elkezdett a Teleki utca irányába lépegetni, és nagy keservesen azt énekelte: „Hej de kilencet ütött az óra, este van.” Kuncz hadnagy undorodva húzódott el mellőle, és azt gondolta, igazán kár, hogy a hadiipar termelése nem oldható meg szimplán gépekkel, mégiscsak rondaság, hogy ilyen szent háború idején részeg munkások gajdoljanak egy csendes utcán.

Abigél

Ő azt az utat ismerte Horn Micihez, ami a Magyar Fájdalom szobra mellett vitt, most másfelé kellett mennie, s amennyire a rettegés gondolkozni hagyta, észrevette, hogy nagy kerülővel. A kocsmát könnyen megtalálta, a kocsmajátónak vetve hátát egy fiatal férfi cigarettázott, rá se nézett a kislányra, mintha a sötétnek, az árnyaknak mondta volna, amit mondott: „Tovább, előre, egészen a patikáig, de lassan, sokkal lassabban.” Ez volt a leginkább próbára tevő, küzdeni az ösztönök ellen, amelyek arra serkentették, hogy fusson, csak lépegetni Zsuzsanna ruhájában úgy, hogy aki járókelő ránéz, közömbösen pillantson végig rajta. A patikán le volt húzva a redőny, csak egy kis kivilágított négyszög mutatta, hol adják ki a gyógyszereket, tétovázva közelítette meg, nem látott senkit, s nem volt bátorsága odaállni az ablakocska elé, s várni, történik-e valami. Aztán ez is megoldódott, mert ahogy odaért a gyógyszerertárhoz, a patikaház kapualjából kiszólt valaki, akiből egyáltalán semmi se látszott a légvédelmi sötétben, csak egy hang volt, korántsem olyan behízelgő, mint a Kuncz hadnagyé, azt mondta: „Most a második mellékutcán balra, egész a végéig, az utca túlsó vége szemben van Horn Mici házával. Ne siess úgy!”

Megpróbált még lassabban menni. A második mellékutca szokatlanul hosszú volt, de a végére ért annak is, s már látszott, ahová igyekezett, a hold beragyogta Horn Mici házának manzárdos tetejét, messzire villogó keskeny ablakait. Addig fog várni – gondolta –, míg meg nem bizonyosodik, hogy sehonnan se közeledik senki, aztán ahogy Horn Mici mondta, kinyitja magának a kapuajtót, amely

mögött a hallba vezető pár lépcsős kis bejárati folyosó nyílik, és bemegy.

Mintha a rémület hurkot vetett volna a lábának, megállt, s egyszerre olyan gyöngének érezte magát, hogy azt gondolta, összeesik. A kulcsot, Horn Mici kulcsát, aminek egy nevető kis emberfej volt a végén, nem hozta el, az ott maradt a köténye zsebében, Zsuzsanna ágya alatt.

A fehér templom órája most kongatta a fél tízet. Gina csak állt, nekidült a ház falának, ami előtt megtorpant, bámulta az eget, a hold előtt bújócskázó, laza fellegeket. Meglepődött rajta, hogy önmagát szinte kevésbé szánja már, mint Horn Micit meg azokat, akik megpróbálták megmenteni, s hogy kétségbeesés helyett inkább valami tárgyilagos keserűséget érez. A szabadulás reménye ismét elszállt, megint kockázatos lett minden, majdnem bizonyosan megoldhatatlan. Ha eszén van, ha higgadtabb, ha jobban figyel, nem felejtí ott a kulcsot, s azóta már biztonságban van Abigélnél. Most mit csináljon? Zsuzsanna ünneplőjében legalább olyan feltűnő jelenség az esti utcán, mintha báli ruhában sétálgatna itt, diakonisszák nem ácsorognak fél tíz után egyedül Árkod utcáin. Hova menjen, hol várja meg Horn Micit? A nagy Aradi azt mesélte, éjjel mostanában gyakran járnak a városban katonák, azt hallotta a kapustól, hogy folyton keresik azt, aki a táblákat aggatja a szobrokra és igazoltatnak boldog-boldogtalant. Ha itt találják, ha rávilágítanak egy lámpával, mindenki észreveszi, hogy nem felnőt, hanem egy kislány áll itt egy nem rászabott álöltözetben. Iratai nincsenek, hallgatni ugyan hallgathat, de ugyan mit ér vele. Diakonisszaruhát ebben a városban csak a matulás nevelőnők viselnek, negyedóra múlva már szembesítik az igazgatóval.

A ház, ami előtt megtorpant, öblös, mély kapualjú volt, ablakai vaksötétek, mint minden ablak, mióta a légvédelmi elsötétítést elrendelték, nem lehetett tudni, otthon vannak-e a lakók vagy sem. Behúzódott a kapualjba, onnan leste Horn Mici házát. Forgalom nem volt az utcán, egyetlen járművet se látott, csak távolról hallatszott motorbúgás és időnként vonatfüty az állomás felől. Gondolt arra is, kimegy a pályaudvarra, mintha utazni készülne, de megint eszébe jutott, hogy ott is van katonai parancsnokság, és hátha ott is leskelődik Kuncz Feri valamelyik megbízottja. Nem merte megkockáztatni azt sem. Csak állt, majdnem mozdulatlanul mindaddig, míg lépések nem hangzottak ugyanabból az irányból, ahonnan ő jött, egyetlen ember közeledett, a lépésén, a járása módján hallatszott, hogy férfi. Gina nekisimult a kapunak. A férfi most lépkedett el előtte, már elhaladt a ház előtt, aztán egyszer csak megállt, körbefigyelt. „Lehetetlen hogy hallaná a lélegzetemet – gondolta a kislány. – Képtelenség olyan messziről meghallani.” A két ellentétes vágy, amelyet abban a percben átélt, magát is megdöbbenetette, mert azt kívánta, hogy tűnjön el az az ember, ne lássa többé, és ugyanakkor azt is, jöjjön vissza, fedezze már fel, legjobb volna, ha mindjárt meg is ölné, mert sem a félelmet, sem a reménykedést nem tudja már elviselni.

A férfi lehajolt, felemelt a földről valamit. A hold fénye megmutatta, mit tart a kezében. „Istenem, el fogok ájulni” – gondolta a kislány, megpróbálta zsibbadó kezét a homlokáig emelni, ám a mozdulata megbicsaklott, visszahullt a keze. Most már nem tudta, mit talált az idegen, mit néz olyan érdeklődve. Zsuzsanna ügyetlenül feltűzött főkötője nem volt már a fején, elvesztette az utcán, a ház közelében.

Az ember most megindult visszafelé, és Gina tudta, hogy őt keresi, egy másodperc, kettő, és rátalál. A fürkésző módszeres volt, gondosan benézett minden kapu alá. Mikor valóban ott állt előtte, a kislány nem szólt, nem próbált menekülni, hagyta, hogy az ismeretlen megfogja a karját, és kihúzza a kapu alól. Nem volt ereje semmire.

– Megháborodtál, Vitay? – kérdezte egy hang, amelyet ő már hallott valamikor, de nem bírt rájönni, hol és kinek a torkából. – A főkötőt elhajigálsz, hogy holnap megtalálják, és bevigyék ajándékkul Gedeonnak? Egyáltalán: miért nem vagy te a házban, gyermek?

Vezette kézen fogva. A zuhogó holdfényben az arca is ismerős volt, de most se tudott rájönni, ki

lehet. A szavaiból megértette, hogy megint csak megmenekült, az ismeretlen barátja, nem ellensége, de annyira reszketett, hogy nem tudott még megszólalni s megkérdezni, tulajdonképpen ki vezeti őt most Horn Mici háza felé. Az idegen körülnézett az utca torkolatában, s mikor látta, hogy egyik oldalról se közeledik senki, átvágott a kislánnyal a manzárdos épülethez, kinyitotta a kapuját. „Neki is kulcsa van – gondolta Gina. – Hány kulcs van a Horn Mici házához voltaképpen?”

Beléptek. Az ismeretlen faggatta, miért nem jött be idáig, nem merete megmondani neki az igazat, azt suttogta: félt. „Bejönni féltél, kinn állni nem? – csóválta a fejét a férfi. – Óriási ötlet volt ácsorogni, mondhatom. Mikor kegyeskedtél volna beszélgetni, nem mondanád meg? Mikor már Mici is megjött, és elájul, mert nem talál itt? Tessék az irataid, tanuld meg, ki vagy.”

Okmányokat adott a kezébe, a gyermek nézte hamis anyakönyvi kivonatát. Makó Annának hívták. Születési éve azonos volt a sajátjával, hónapja, napja már nem. Apját úgy hívták: Makó Antal, anyját Tirpák Rozáliának, apja foglalkozása szerszámlakatos, anyjáié semmi, mindnyájan római katolikusok, születtek Bolitán, Csongrád vármegyében.

A férfi kinyitotta Horn Mici italszekrényét, kivett egy üveg konyakot, töltött magának. Később, sokkal később, mikor Mráz üvegeségéből már hajlott hátú öregember lett, Vitay Georginából meg szép fiatalasszony, azt mondta neki Mráz, sose látott megatöbbat, mint amilyen ő volt akkor, ahogy ott ült a Horn Mici szalonjában, kicsit meggörnyedve, könnytől harmatos szemmel, és nagy hajfonatai ott feketélltek az ünnepi egyenruha szigorú vállain. A férfi nyitva hagyta a szalon hallba nyíló ajtaját, időnként ki-kifülelt, egyszer csak csendet intett a kezével, Gina is hallotta, valaki motoz odakinn a kapujánál. Az ismeretlen becsukta a szalonajtót, még egyszer figyelmeztette mozdulatával, hogy hallgasson. A hallban hangok hallatszottak: megjött Horn Mici az öregasszonnyal.

– Hát akkor mára készen is vagyunk – hallotta a kislány. – Feküdjék le hamar, Róza néni, ma éjjel már nem lesz szükségem semmire. Köszönöm a segítségét. Ugye, kedves este volt?

– Az – mondta az öregasszony. – A Matulában mindig jól mulatunk. Hanem azért a mostani növendékek se különbek Micikénél. Hova bújhatott el az a rossz kis pesti lány?

– Ej, hát a padlásra. Pincébe. Majd előkerül, ha jól kisírta magát. Pesti gyerekeknek nem olyan egyszerű itt az élet, a Matula szabályaihoz idegek kellenek. Jó éjszakát, Róza néni.

– Jó éjszakát, Micike!

Az öregasszony lépései lefelé kopogtak az alagsori lépcsőn. Horn Mici várt egypár másodpercet a hallban, aztán bement a szalonba. Arca piros volt, nagy szeme csupa fény.

– Szervusz, Mráz! – köszönt a férfinak, és Gina tudatában hirtelen egységes képpé rögzültek az emlékszilánkok; a halak a szőnyegen, a törött akvárium, Bánki, Kun, Zelemér meg Krieger kicserélt iratai és Mráz, az üveges, aki belép az irodába, mikor ő éppen a kiömlött vizet itatja fel a föltörlővel. – Ki ért ide hamarább, te vagy a testvér? Szervusz, kis bogár!

– Egyszerre jöttünk – mondta Mráz. – A testvér gyávább a nyúlnál, én nyitottam neki kaput. Ott reszketett az Árpád utca végén egy kapualjban, elhányta még a süvegét is.

– Nem mindenki olyan vén összeesküvő, mint te meg én. No, gyere, bogár!

Hányszor küzdött különös vonzóereje ellen, hányszor hitte, gyűlöli Horn Micit. Most odafutott

hozzá, elbújt a karjai közt. Az asszony érezte, hogy reszket, odaszorította magához, Gina meg beszélt hozzá némán, és elmondott neki mindent, amit nem volt ereje megfogalmazni. *Abigél, aranyfonál a tilalmak labirintusában, Abigél, gyerekörömeink őre, Abigél, bátor ellenálló, apám szövetségese, te csodálatos Abigél, köszönöm! Köszönöm!*

– Mikor viszed el, Mráz? – kérdezte Horn Mici.

– Talán holnap este, majd ha a szökéséről már mindenki értesült, a rendőrség is, a hadnagy úr is. Wallner kislánya most érhetett ki a pályaudvarra, pár perc múlva indul Pest felé, elég feltűnő jelenség lesz ahhoz, hogy a pénztáros megjegyyezze, olyan izgatottan kér jegyet. Megígérte, hogy sírni is megpróbál, ami nagy teljesítmény lesz tőle, tekintve, hogy túl boldog, hogy a te pénzedden a keresztanyjához utaztatjuk, és életében először látni fogja Budapestet. De a szeme szürke, a haja sötét, most múlt tizennégy éves, Kuncz majd szalad utána a fővárosba, csak a képét szeretném látni, mikor nem találja a Vitay-villában. Mihelyt megkapom a jelentést, hogy Kuncz elhagyta Árkodot, indulok én is Makó Annával.

– Akkor most lefektetem – mondta Horn Mici. Felvezette a kislányt az emeletre, ahol Gina még nem járt, ahol a hálószobák voltak. A helyiség, ahová bevitte, fiú szobája volt, a kandallópárkányon vívókesztyű hevert, a fal mellett, mint egy múzeumban, nagy üvegszekrényből tarkált elő egy ásványgyűjtemény, a szoba közepén meg, rézpántba foglalva, óriási glóbusz állt, s mintha asztal volna a talpas, hatalmas gömb, jobbról-balról egy-egy karmos lábú szék állt mellette.

– Külön fürdőszobád van – mondta Horn Mici. – Ha mozogsz is idefenn, senki se hallja meg. A fiamat se hallottuk soha.

Még hálóing meg köntös is hevert a megvetett ágyon, a hálóing majdnem olyan volt, mint amelyet ő vett Tormának.

– Vetközz le és pihenj. Reggel majd én költelek, míg érted nem jövök, ne mutatkozz. Róza nénit hajnalban kiküldöm a szőlőbe, egész nap ott marad, ha elment, szabadabban mozoghatsz. Jó éjszakát.

Gina csak állt, nézett rá, Horn Mici azt mondta csöndesen: „Ne szólj. Úgyis tudom” – aztán otthagya egyedül. A kislány leereszkedett a glóbusz melletti székre, bámulta a földgömböt. Gondolatai kuszák voltak, rendezetlenek; egyet érzett csak bizonyosan, hogy nehezebbre esik egyedül lenni, hogy hiába van biztonságban idebenn, vágyódik Abigél jelenléte után. És még valami más is. Az ebédjét csak félig ette meg, az uzsonnához hozzá se bírt nyúlni, a vacsorát szinte meg se kóstolta; hogy most biztonságban volt végre, elcsodálkozott rajta, milyen kínzóan éhes, és el is mosolyodott azon, hogy ezek az emberek, akik megmentették, milyen apróra kiterveztek körötte mindent, de elfelejtettek betenni számára egy almát. „Mindig a részletek a legizgalmasabbak egy nagy irodalmi műben – tanította Kőnig magyarórán –, kérem, sose feledjék el figyelemmel kísérni a részleteket.” Kőnig, gyáva, ügyetlen Kőnig, ha tudná, ki az, akit imád, ha tudná, milyen reménytelenül rajong Horn Miciért, Abigél csak egy másik hőst választhat férjéül, nem egy esetlen, érzélgős tanárt. De a részletekkel azért igaza volt, most értette meg igazán, mire célozhatott. Mert az, hogy éhes, igazán részlet, semmiség ahhoz képest, amit átélt, ami ma történt vele, mégis ez a részlet vette rá, hogy lesompolyogjon a lépcsőn, és szégyellősen megkapargassa a megint csak nyitva álló szalon ajtaját. A benn beszélgetők azonnal elnémultak a jelentkezésére, Horn Mici kinézett, Gina szégyellősen elhebegte, ma még nemigen evett semmit, és nem kaphatna-e egy kis kenyeret. Az asszony elnevette magát, bevitte magával. Mráz előtt fel volt terítve egy kis asztal, az üveges is vacsorált, Horn Mici hozott egy másik terítéket.

– Egyél, te éhes kis bogár.

– Ma még lesz vendég – mondta figyelmeztetően Mráz, Horn Mici meg azt felelte, tudja, azért fektette le a gyermeket, de látja, milyen éhes a nyomorult, és hát annak se volt olyan majális a mai nap, hadd egye meg ezt a pár falatot itt velük, mellettük, aztán nyilván elalszik majd békén. Mráz azt mondta, csak sebesen, Gina úgy sietett, hogy alig rágott. Még a szájában volt a falat, mikor Mráz egyszer csak csendet intett: hallották a nyitva hagyott hallajtón át, hogy a fedett lépcsős lejárati utcai ajtajánál megint motoz valaki.

– Mondom – mondta Mráz. – Már vártam. Tűnj el, te lány!

– Siess – mondta Horn Mici is, és Gina felrohant a lépcsőn. Mire beért a szobájába, hallotta, hogy valaki belép a hallba, és hogy Horn Mici felsikolt. Ez annyira megrémítette, hogy nem mert elmocanni az ajtótól, rátapasztotta a fülét, hogy jobban halljon. Ha Horn Mici felsikoltott annak a láttára, aki belépett, akkor aki jött, nem lehet azonos azzal, akit vártak, különben nem kiáltott volna. Akárki lehet a látogató, mit csinál vele Horn Mici? A szalonban Mráz úr van, idefenn meg ő.

Abigél végre megszólalt. Azt kérdezte:

– Honnan van magának kulcsa az én házamhoz?

– Egy kötény zsebében találtam – felelte Zsuzsanna hangja, amely ugyanolyan hideg és nyugodt volt, mint máskor –, a kötény az ágyam alatt volt más ruhadarabokkal együtt. Volnának szívesek visszaadni az ünneplő ruhámat?

– Ivott maga, Zsuzsanna? – kérdezte Horn Mici. Még nevetett is. – Miféle kötényről magyaráz?

„Istenkém, nem mondtam meg neki – gondolta a kislány. – Mráz úrnak nem mertem, neki meg elfelejtettem. Fogalma sincs, hogy nem hoztam magammal a kulcsát. Mit csináltam megint?”

– Tudtam, hogy valamire készül, egész este törtem a fejemet, mi lehet az, mit főzött ki. Álltam a falnál, nem értettem, miért kell háttal állnom, és mikor kiderült, hogy Vitay eltűnt, akkor is maga mókázott, hogy ne keressük, majd előkerül, és maga zavart ott össze mindent. Maga az oka, hogy a kislány elszökhetett, a maga keze van az egészben. Jött Gedeon napját ünnepelni. Jó névnapot szerzett az igazgató úrnak.

– Mondom, hogy maga ivott – mondta Horn Mici. – Maga olyan szent lány, hogy az egyujjnyi bor is a fejébe száll. Nem mondaná meg, hogy szöktettem meg Vitayt, amikor egy negyedórával ezelőttig magukkal voltam és játszottam én is, a kulcsomat meg valami kötény zsebében lelte, tehát Vitay nem is használhatta, ha el is lopták azt a kulcsot tőlem.

– Fogalmam sincs róla, hogy szöktette meg, de megszöktette – mondta Zsuzsanna keserűen. – Megoldott már egypár problémát a Matulában valaki. Mintha nem tudnám, mire képes Abigél.

Egy másodpercre belenémult abba, amit hallott, aztán Horn Mici felnevetett újra.

– A szobor letette korsóját, unja már tartani, leszállt a talapatáról, és kézen fogva kivezette Vitayt az intézetből. Nahát, Zsuzsanna, fogalmam se volt róla, hogy hallott a gyerekek babonájáról. Netán hisz benne? Hogy illik össze szent hivatásával?

– Nyolc éve tudom, hogy rejtőzik valaki a szobor mögött – mondta Zsuzsanna. – Harmadik éve szolgáltam a Matulában, a tavaly érettségizett Sarkadi Gabi akkor volt elsős. Én ápoltam, mikor

olyan nagybeteg volt, én virrasztottam mellette éjszaka. Egy hajnalban felsírt, papírt kért, ceruzát, rákaparta a papírra: „Anyukám, anyukám”, könyörgött, dobjam be a szobor korsójába, mert Abigél elküldi neki az édesanyját. Semmi nem indokolta, hogy megriasszuk a szüleit, tudtuk az orvosnőtől, átvészeli. De olyan rosszul volt, olyan nyomorultul lázas, olyan nyugtalan. Bedobtam a céduláját abba a korsóba, bár igazán szégyelltem magam, úgy megnyugodott, hogy rögtön elaludt. Másnap estére beállított Sarkadiné, táviratot kapott Matula intézet aláírással, hogy azonnal jöjjön, mert a gyerek beteg. Az igazgató úr azt hitte, én értesítettem, én meg vállaltam a szidást, mert azt éreztem, jogosan haragszik, az én engedékenységem nélkül sose ment volna el az a távirat, akárki küldte is.

A kislány érezte, elpusztul, ha nem láthatja őket, ebben a pillanatban, amelyben életek sorsa fordul meg. Nemcsak az övé. Az Abigélé is, talán még a Zsuzsannáé is. Rést nyitott az ajtón. Horn Micit hátról látta, Zsuzsannát szemben, a prefekta arca lángolt.

– Én nem árulom el Abigélt, ebben bizonyos lehet. Csak az egyenruhámat adják vissza meg a gyermeket, akiért én vagyok felelős, és már megyek is. Hogy számolok el vele, hogy nincs meg az egyenruhám?

– Gyermek – mondta Horn Mici majdnem ugyanolyan hangon, ahogy Ginával beszélt az imént –, maga annyira utál engem, hogy teljesen meghülyült. Én már csak elég játékos természetű vagyok, de amit maga itt összehordott a szoborról meg a Sarkadi gyerek betegségéről, az azért túlzás. Abigél! Szégyellje magát, Zsuzsanna. Nálam nincs az egyenruhája, mondtam már, Vitay még kevésbé, nem is tudok semmiről semmit, ellenben ha már megtalálta a kulcsomat, hálás volnék, ha ideadná. A retikülöm egész este ott hevert a teremben valamelyik széken, míg játszottunk, az nyúlhatott bele, aki akart, bár hogy miért vette ki, aki kivette, igazán nem tudom, ha végül is bedobta a maga ágya alá egy kötényben. Menjen szépen haza, nem való szent lányoknak éjszaka csavarogni az utcán.

Zsuzsanna lekoppantotta a kulcsot az asztalra. A résen át jól látszott az arca, Gina látta, kétszer is szólni akar, aztán végül mégse mondott semmit, megbiccentette fejét a hétköznapi főköztöben, menni készült.

– Zsuzsanna! – szólt utána Horn Mici.

A diakonissza megállt. Megint csak őt látta szemben, Abigélt nem.

– Vitayt azóta se láttam, hogy ott játszott a Matulában, a kulcsügy rejtelem, minden, amit itt összehadart, ostobaság, de már régen készülök rá, hogy megmondjak magának valamit. Nekem a föld hátán semmi közöm sincs valakihez, akiről maga azt képzelem, hogy van.

– Jó éjszakát.

– Várjon! Semmi közöm a földön, nem érti? Ha ő azt hazudja, hogy igen, akkor sem. Magát szereti évek óta, kérje meg már a kezét maga, mert ő annyira félti magát, hogy egyszerűen nem meri.

Zsuzsanna most már nem válaszolt, csak bámult, bámult Horn Micire, aztán összerezzen, és összerezzen a kislány is az ajtórés mögött. Odakinn löttek.

– Mennem kell – mondta Zsuzsanna. – Nagyon késő van, hogy érek vissza? Mi volt ez odakinn?

– Löttek, hallotta – felelte Horn Mici. – Talán az őrjárat. Igazán nem szeretem a gondolatot, hogy kiengedjem, bár nem hiszem, hogy bárki is molesztálna egy diakonisszát. De ha nem akar nálam

aludni, attól tartok, mennie kell.

– Tudja, hogy nem alhatom máshol – mondta Zsuzsanna. – Talán hazaérek baj nélkül. Isten megsegít.

– Magát bizonyosan – szolt Horn Mici, és Gina hallotta, nevető hangja most megint komoly. – És ne felejtse el, amit mondtam, emlékezzék rá. Nincs hozzá közöm. Megértette végre? Az intézetben, ha meg is kell mondania, hogy elveszett az egyenruhája, ne szóljon a kulcsról, kérem. Bántana, és Gedeont is csak megzavarná ezzel. Nézze, elteszem, nem kerülhet többé senki illetéktelen kezébe. És ne nehezítse a Vitay sorsát, ha majd előkerül.

– Csak ha nem kérdeznék meg, találtam-e valamit a gyermek ruhájában. Ha igen, megmondom. Meg kell mondanom. Nekem tilos hazudni.

A prefekta elindult a kijárat felé. Horn Mici követte, hogy kinyissa neki. Felesleges volt, mire a feljárati lépcsőig érték, a kis folyosóajtó feltárult, Kőnig ott állt a küszöbön, kezében a kulccsal, amellyel éppen beengedte magát Horn Mici házába. Moccanni se tudott, mikor szembetalálkozott Zsuzsannával.

„Abigél hazudott” – gondolta Gina, és ez most magát is meglepte, miért esik neki rosszul. Hiszen Abigél mindig csak segített neki, megmentette most is, Zsuzsanna meg egyre csak büntette, hát nem volna szabad fennakadni azon, hogy Abigél megpróbálta becsapni Zsuzsannát, aki pedig ezúttal igazán nem sokat akadékoskodott, és nem is nagyon firtatott semmit. Kár volt rászedni, hogy Abigélnek nincs köze Kőnighez, mikor lám, annak is kulcsa van a házhoz. Igazán érthetetlen ez az Abigél. Hogy nem fél, hogy Kőnig elárulja őt is, Mrázt is meg mindenkit? Hiszen ha rákiáltanak, összeesik és sír, amilyen félénk.

Van abban valami szégyenletes, hogy ez az Abigél ilyen bizalmas kapcsolatban lehet ezzel a Kőniggel, hogy férfiszámba veszi, s megengedte neki, hogy bejárhasson a házába éjjel-nappal.

Egy darabig mindenki csak állt, némán, mozdulatlanul, Kőnig végre behúzta maga mögött a hallajtót. Piros volt, a fején nem volt kalap, dús őszülő haja a homlokába kuszálódott. Zsuzsanna a földet nézte, aztán hirtelen megint felpillantott Horn Micire, és azt mondta neki csöndesen:

– Nem baj, Micike.

– Maga mit keres itt? – kérdezte Kőnig, és elállta a diakonissza útját, mikor az menni akart. – Most nem léphet ki az utcára. Valaki meggallérozta az állomásnál Kossuth Lajos szobrát, az őrzőjét észrevette, mikor leugrott a talapzatról, és utána lőtt. Most nem okos kinn járkalni. Micsoda gondolat volt egyáltalán eljönni a Matulából? Torma úgy rendelkezett, csak mi, férfiak keressük a városban Vitayt.

– Én is kerestem – mondta Zsuzsanna. Nem nézett Kőnigre. – Én voltam a prefektája. Álljon el az ajtóból, nem maradok itt magukkal egy percig sem. Álljon el, ha mondom!

– Nem.

– Engedjen már ki, Isten nevében.

És Zsuzsanna úgy elsírta magát, mint egy gyermek. Horn Mici felvonta a vállát, a zsebébe kotort, elővette a cigarettatárcáját, rágyújtott, Kőnig meg csak állt, és Gina látta, hogy kérdez valamit az asszonytól a szemével. Horn Mici felfelé bökött az állával, aztán a szalon felé mutatott, s a kislány

megrémült. Most már Kőnig is tud mindent, most árulta el neki Abigél, hogy kivüle még többen is vannak a házban, hogy nyilván ő is. Kőnig azt mondta: „Most már akkor mindegy”, elvette a Horn Mici cigarettáját, maga szívta tovább. Mielőtt bárki mondhatott volna még valamit, megdöngették a kaput, és felberrent a csengő is. „Istenem – gondolta a kislány –, mi lesz, ha ez Feri? Mi lesz, ha megtalál? És mi lesz nemcsak velem, mindnyájunkkal? Abigéllal, aki elrejtett?”

– Nyiss ajtót – mondta Kőnig Horn Micinek.

Az asszony lelépdelt a pár lépcsőfokon, kinyitotta a kapuajtót. Katonák tódultak be, nem Feri vezette őket, egy Ferinél idősebb, de alacsonyabb rangú férfi, egy karpaszományos tizedes.

– Elnézést kérünk, hogy megzavartuk, asszonyom, de engedelmével át kell kutatnunk a házat. Katonáim erre látták eltűnni azt a gazembert, aki gyalázatos felirattal látta el a Kossuth-szobrot az állomástéren. Az volt a parancsunk, őrizzük ezt az emlékművet, sikerült is majdnem rajtakapnunk, pár másodpercen múlt, hogy el nem értük. Ide futott be, ebbe az utcába, egy darabig hallottuk a lépteit, aztán egyszer csak elhallgatott a kopogás: bemenekült valahová, itt rejtőzik az utca elején valamelyik házban. Megengedi, hogy körülnézzünk?

– Kérem – mosolygott Horn Mici –, igazán semmiség. Bár ide nem jött be senki, itt állunk már régen a hallban Zsuzsanna testvérrel és a tanár úrral, szomorkodunk, beszélgetünk, ők is keresnek valakit, egy kislány tűnt el a Matulából. Nem látott egy matula-egyenruhás gyereket errefelé?

– Senkit – felelte a tizedes –, csak a férfit, aki erre futott. Mióta van a házban, testvér?

– Egy jó negyedórája – lehelte Zsuzsanna.

– És a tanár úr?

Zsuzsanna hallgatott egy kicsit, aztán azt mondta:

– Velem jött.

– És itt álltak a hallban? Itt beszélgettek az ajtónál?

– Itt – felelte Zsuzsanna.

– Nagy pinceablakot láttunk. Lemehetünk a szuterénba?

– De még mennyire – felelte Horn Mici. Odament az alagsori lépcsőhöz, lekiáltott: – Róza néni, meg ne ijedjen, katona vendégeink vannak, keresnek valakit. Nyisson nekik ajtót, ha látni akarják a szobáját!

Zsuzsanna a falnak támaszkodva állt, lehunyta a szemét, Kőnig ásított egyet, mint aki fáradt. Horn Mici arcát nem látta a kislány, csak a tarkóját, egyenes hátát. „Abigél – vert a kislány szíve. – Mi lesz, ha feljönnek ide is? Mit mondok? Mit csinállok? Ments meg, Abigél!”

A katonák nemsokára visszatértek az alagsorból, jelentették, minden üres, csak egy öregasszonyt találtak lenn, az is az ágyból kelt fel éppen. A tizedes még mindig nem indult.

– Nagyon szégyellem magam a zaklatásért, de meg kell néznünk a padlásteret is és a többi szobát. Akit mi keresünk, magas, világos hajú férfi, olyasmi, mint a tanár úr itt, aki a testvérrel érkezett.

– Csak ne zavartassák magukat – biztatta Horn Mici. – A szalonban a sógoromat találják, vacsoráznak, de az alacsony és fekete, nem világos hajú, az emeleten meg az egyik hálósobában a másik diakonissza testvér van. Testvér, kérem, hall engem? Lépjen csak ki a szobája elé, ne legyen olyan szemérmes, hadd kutassanak át a vendégeink mindent. Ígérem, nem fognak magának udvarolni.

– Kérem – mondta a karpaszományos tizedes megbántva –, egy diakonisszának! Ugyan. Igazán resteltem. Mit csinál odafent a testvér?

Zsuzsannát kérdezte, Zsuzsanna megnedvesítette az ajkát. („Nekem tilos hazudni” – mondta az emlék Gina rémült fülében. Most majd mindennek vége lesz. Zsuzsanna nem hazudik soha, semmiért.)

– Lepihent – suttogta a diakonissza. – Még nagyon fiatal, nemigen bírja a mi rengeteg munkánkat.

A kislány kilépett a szobából, megállt az ajtókeretben, s most mindenki szeme felé fordult a hallból. „Ejnye – gondolta a tizedes –, hiszen ez még szinte gyermek, hogy volt lelkük ráadni azt a fekete egyenruhát.” A háziasszony sógorával se volt megalégedve, az valóban a vacsoránál ült egy nagy konyakosüveg társaságában, s valami selyem házikabát vagy mi volt rajta, ha nem volna abszurdum feltételezni ilyesmit egy felnőtt úriemberről, azt hitte volna az ember, valami női pongyolát kapott magára. De kétségtelenül alacsony volt és fekete, nem hasonlított ahhoz az alakhoz, akire rálóttek.

Elköszönt a háziasszonytól, elment az embereivel. Gina hallotta, hogy verik meg a szomszéd ház kapuját is ugyanolyan erővel, ahogy az imént a Horn Miciét. Kőnig, aki utánuk nézett, azt mondta, mindkét szomszédjuk háza előtt őrség áll, de katonák vannak az utca torkolatában is. Gina már a megkönnyebbüléstől érezte azt, hogy nem bírja meg a lába, nekitámaszkodott az ajtófélfának.

Lenn nem ügyeltek rá, Zsuzsannát nézték mind a ketten, s különös módon Horn Mici és Kőnig arcán azonos volt a kifejezés, nevetett is a szemük, de meg is voltak hatva.

– Jó reggelt kívánok – mondta Horn Mici, és a mondatnak nem volt semmi értelme. – Elég nehezen jött rá, de csak rájött végre. Most aztán benne van nyakig maga is, nem mondhatja többé, hogy bajt hoz magára, ha elveszi feleségül.

Zsuzsanna úgy reszketett, hogy a manzárd ajtajáig látszott. Mráz visszahúzta zakóját, kijött hozzájuk a hallba, hozott egy teli poharat, Kőnig vette ki a kezéből, az itatta meg Zsuzsannát. A prefekta ivott, aztán köhögött.

– Jó a konyak – mondta Mráz –, főleg hazugságra csúszik jól. Lesz mit megvallani a következő úrvacsorán. Remélem, ha visszamegy a Matulába, nem szagolgtják a száját, mert elájulnak a szent emberek.

– Gyere be, Mráz – mondta Horn Mici csöndesen, és magával húzta az üvegest a szalonba, az ajtót is betette maguk után. Gina érezte, neki is el kellene most mennie, mint Abigél tette, de nem bír, mert olyan szépséges ez, olyan megható, és gyönyörű, hogy Zsuzsanna mégiscsak szerette hát őt, annyira szerette, hogy hazudott miatta, nem árulta el. Időérzéke ugyan nincs, mert Kőnig egy perce se volt még a házban, mikor már jöttek a katonák, és arról szó se volt, hogy együtt jött volna a prefektával, de ez mindegy. Fő, hogy nem leplezte le. Édes jó Zsuzsanna! Őt meg se látják, nem figyel rá senki, egymást nézik a diakonissza meg az a másik.

– A felét tudtam – mondta ott lenn Zsuzsanna, és Gina sose hallotta ilyennek a hangját, nem is

képzelte, hogy így is tud beszélni –, a felét annyi éve tudtam már. Tudtam, valaki bujkál a mi falaink között, és amerre lép, ott elfelejtenek sírni a Matulában. Igen, már régen tudtam a felét.

Horn Miciről beszél, Abigélről.

– Most már tudja a másik felét is – mondta Kőnig. – Az első fele játék volt, a maguk áldott tilalmai közt, régen kezdődött, még kezdő tanár koromban, huszonkét éves voltam, első éve katedrán. Akkor a nyolcadikos Horn Mici fohászodott kétségbeesetten segítségért egy régi szoborhoz. Abigélt Mici találta ki, megérdemelte, hogy testet öltjön. Később persze kibővült a munkaköre, és nem volt már egészen azonos azzal, amit a gyerekek elvártak tőle, a kockázata sem pusztán annyi, hogy egyszer leleplezi Torma Gedeon. Abigél nem merte belevonni Zsuzsanna testvért – túlságosan szerette őt és túlságosan régen. Féltette a veszélytől. Önmagától. Mit hitt maga voltaképpen ma éjjel, miért jövök Horn Micihez?

Zsuzsanna nem felelt. Lehajtotta a fejét.

– Szégyellje magát – mondta Kőnig. – Holtáig fog bűnhődni.

Hallgatott egy pillanatig, csak aztán folytatta:

– Miután mind a ketten hasztalan kerestük Vitay Georginát, menjünk, Zsuzsanna tesvér. Hazaviszem a Matulába. Búcsúzunk, Mici.

Mráz és Horn Mici visszatértek, Mráz már a nyakkendőjét is visszakötötte, útra készen állt.

– Együtt mehetünk egy darabig – mondta az üveges. – Minket már kiengednek az utcából, már túlestünk a cécón. A gyermekért holnap este jövök, hozom neki a Wallner lány ruháit.

– Siess, Vitay – kiáltott fel Horn Mici –, vedd le az egyenruhát, a tesvér elviszi. Ott az ágyon a köntösöm, bújj abba bele, ha lejössz és köszönj el a tanár úréktól.

Mikor a ruhával a karján lelépegetett, imádat volt a szemében, ahogy Horn Micire nézett. „Abigél, te mindent meglátó, te mindent megoldó, elintéző, te még ebből a lehetetlen Kőnigből is tudtál valakit faragni. Köszönöm neked és Mráz úrnak és Zsuzsanna testvérnek, még neked is, te gyáva Kőnig, hogy kiálltatok melletttem, és megmentettetek Kuncz Feritől.” Éltében először köszönt tisztességesen Kőnignek, az meg odahajolt Horn Micihez, és megcsókolta, úgy ment kaput nyitni. Zsuzsanna is megcsókolta Horn Micit, Mráz is, aztán elment mindenki, és Gina végre ott maradt kettesben Abigéllal.

Az asszony rátolta a reteszt az utcai feljárt felőli hallajtóra, és leereszkedett egy székre. Arcáról most letörlődött a derű, most azért látszott, hogy elmúlt negyvennyolc éves, és már fáradt, és talán meg volt ijedve ma este ő is. A kislány odatörleszkedett hozzá, szerette volna megmondani neki, mennyire szereti, s míg fogalmazta, hogy kezdjen hozzá, Horn Mici megszólalt:

– Először a férjemet vesztettem el, aztán a fiamat. Nem akarom, hogy más is elveszítse a férjét meg a fiát, olyan értelmetlenül, olyan idegen célokért harcolva, ahogy én. Elég, ha én lettem árva és nyomorult.

Az „ezer ördög” arc most merev volt, ismeretlen, keserű. Gina rátette kezét a karjára.

– Abigél nem árva, ha a férje... ha a fia... ha nincs is igazi családja már. Abigélt mindenki szereti.

Én a legjobban.

A nagy zöld szempár pillantása ráfordult, és Horn Mici felnevetett. A régi mókás nevetése volt, amitől úgy idegenkedett eleinte.

– Te a legjobban? Bizonyos vagy benne? Te csak a hősöket szereted, kis Vitay, a csinos fiatal hadnagyokat, jókedvű, bolondos asszonyokat, akik táncolnak, meg pimasz hangon beszélnek az igazgatóval, és nem engedelmeskednek senkinek. Zsuzsanna szereti Abigélt, Vitay, Zsuzsanna, aki akkor is ráismert már és féltette, mikor mindenki elhitte a komédiáját, és azt gondolta róla, szentimentális vén számár.

Elhallgatott, az indulat elfojtotta a szavát. A kislány csak állt előtte. A felismerés, amely végre elért a tudatáig, olyan nagy volt és olyan megrázó, mint semmi ebben az iszonyú és gyönyörűséges hét hónapban.

– *Te* szereted Abigélt? – kérdezte Horn Mici. – Hisz eddig a percig azt képzelted, hogy én vagyok az. Én, és nem a legbátrabb és legtisztább szívű férfi, akit valaha ismertem.

Felállt, nyújtózott egyet, lépett is egypárat, mintha maga is le akarná vezetni valamiképpen a felindulást, ami akarata ellenére elfogta. Már mosolygott megint, mikor visszanézett a kislányra.

– Menj aludni, Makó Anna, ezek nem voltak könnyű órák. Nemcsak neked. Senkinek közülünk.

Megint felkísérte, mint először, Gina megállt előtte, mikor távozni készült. Csak állt, kétségbeesetten törte a fejét, hogy mondja meg neki, amit szeretne.

– Ne szólj – ingatta a fejét Horn Mici –, nem kell mindig mindent megfogalmazni. Próbálj aludni.

Eloltotta a villanyt, hogy kinyithassa egy résre az ablakot, mikor egyedül maradt. Áradt megint a jeges márciusi ibolyaillat, mint otthon – otthon? – a Matula kertjében. A hold magasán járt, a kislány nézte az eget, s mélyeket lélegzett a mindent ígérő és mindennel fenyegető tavaszi éjszakából. „Apám – mondta magában –, igazi apám, akinek holnaptól fogva elhagyom a nevét, hiszen én Makó Anna lettem, születtem Bolitán, apám, te igazi, azt írtam róla, gyáva és buta, azt mertem írni róla abban a dolgozatban, amelyet a püspök is elolvasott. Apám, igazi apám, te ott a távolban, annyiszor sértettem meg, ahányszor csak alkalmam volt – mivel tudom valaha jóvátenni, hogy csak most ismertem fel König tanár úrban Abigélt?”

Vége

